מורשת קול אריה

מורשת קול אריה

סיקור מלא על עבודת

מכון קול אריה

מיסודו ובנשיאותו של

הרה"ג מוה"ר אליעזר עהרענרייך שליט"א

הרב ממאד

להפצת מורשתם הרוחנית
של הגה"ק בעל קול אריה זי"ע
וצאצאיו הרבנים הגאונים זצ"ל

בהקדמת

תמצית פרקי תולדות
רבינו ק"ק מאד לדורותיהם

ובצירוף

מאות מסמכים, תמונות,
מאמרים, שערי ספרים ועוד

יוצא לאור
לרגל יובל החמישים
תש"י-תש"ס
ברוקלין, ניו יארק

Digitized by Project Zikaron
Touro University-NY Libraries
www.zikaron.tourolib.org
2026

אליעזר עהרענרייך
הרב ממאד
נשיא מוסד קול אריה
ברוקלין נ. י. יצ"ו

RABBI L. EHRENREICH
1642 - 54th Street
Brooklyn, N.Y. 11204
Tel. 851-6184

בס"ד, יום ב' לסדר "זה ספר תולדות אדם",
כ"ד תשרי, אסרו חג דסוכות תש"ס לפ"ק,
יומא דהילולא של אא"ז מרן בעל קול אריה זי"ע.

אפתח בברכה להשי"ת שהחיינו וקימנו והגיענו לשנה הזאת, שנת היובל של "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה", אשר יסדתי וכוננתי אחרי מלחמת העולם הנוראה, כראותי שחמל השי"ת עלי ולא נתנני טרף לשיני הרשעים הגרמנים הארורים ימ"ש, ואז ראיתי לחובה לקבל עלי להנציח ולהציב יד ושם טוב ושארית לגאוני וגדולי משפחת אא"ז הגאון הקדוש מרן בעל קול אריה זצ"ל ע"י הדפסת ספריהם וחיבוריהם וכתביהם שהשאירו אחריהם ברכה.

וברוך המקום ברוך הוא אשר עמד על ימיני לסמכני ולעזרני להפק רצוני אל הפועל וזכיתי להוציא לאור כחמשים ספרים יקרים חדשים גם ישנים בתוספת הערות ומפתחות, לשכיעות רצון רבנים גאונים וצורבא מרבנן וכל מאן דעסקין באורייתא זקנים עם נערים, כי יד הכל ממשמשת בהן ולעומתם ברוך יאמרו.

ואני תפלתי שכאשר זכיתי לסדר ולהוציא לאור עולם חבילות ספרים, כן אזכה להתחיל ולסיים עוד ספרים האחרים וכתבי יד קודש שנשארו לפליטה מגדולי משפחתנו הרמה מתוך בריאות השלימות והרחבת הדעת.

וברוך אשר הקים את דברי התורה הזאת, ה"ה הנדיבים התומכים והמחזיקים אשר נדבה רוחם אותם לתת יד ולישא בעול מלאכת ההוצאה ברוח נדיבה. ואליכם אישים אקרא לעזרנו על דבר כבוד שמו יתברך ולתמכנו בימין צדק לסייע להמשיך בעבודת הקודש הזאת. וזכות אבוה"ק יגן עליכם להתברך בשפע ברכה והצלחה גדולה וברב תענוג ונחת מתוך שמחה וטוב לבב מרוב כל, ולקבל פני משיח צדקנו בקרוב בב"א.

הכותב וחותם בכל חותמי ברכות

דבר המערכת

ברוך הוא וברוך שמו שהגיענו לחוג את חג היובל של מכוננו המפואר **"מכון קול אריה"**, שנתייסד בשנת תש"י - לזכר הקדושים שעלו על המוקד בשנות הזעם הי"ד - ע"י הרב האחרון של העיר מאד הרה"ג רבי **אליעזר עהרענרייך** שליט"א, כאשר אך דרכו רגליו על אדמת אמעריקא, בדד וגלמוד, שבור ורצוץ ממאורעות השואה האיומה.

זכה מחולל המכון לראות נחת בעמלו, ולהגשים עכ"פ חלק גדול משאיפותיו, כאשר כיום, לאחר שנות יובל, יכול להראות באצבע על שורה שלימה של ספרים, חדשים גם ישנים, קטנים וגדולים, שהמכון הוציא לאור בצורה כה נאה ומושלמת, ובצירוף הרבה מעלות טובות. בד בבד זכה נשיאנו שליט"א להכרה והוקרה יתירה מגדולי הדור מכל העדות והחוגים, מארה"ב ומחוצה לה, כולם העריצו ומעריצים את עבודתו הקדושה, ונתנו עידיהם בכתב ובע"פ בהזדמנויות מרובות.

לאור כל זה החלטנו לערוך מחברת, ובה סיקור מלא על עבודת המכון במשך שנים שעברו. המחברת הזו אוגרת בתוכה רשימה מלאה של כל הספרים שיצאו לאור על ידינו; מכתבים מגדולי ישראל; צילומי כתבי יד ושערי ספרים; מאמרי הערכה מסופרים בכתבי עת שונים; תמונות ממחברים; תולדותיהם בקצרה של רבני העיר מאד, ועוד ועוד.

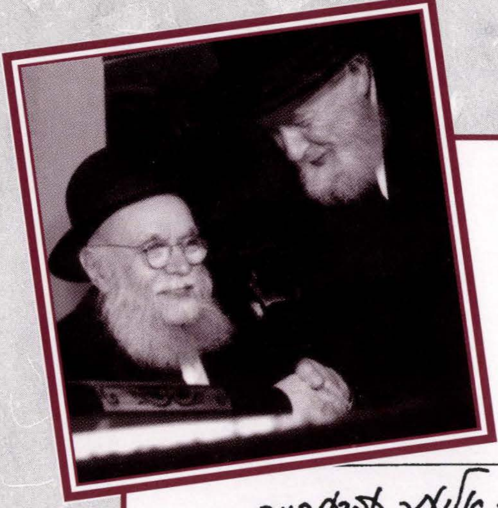
קונטרס זה הוא בבחינת "מועט המחזיק את המרובה" - ומטרתו להפנות את תשומת לב הקורא להאוצר הגדול שהמכון "קול אריה" העניק לעולם התורה במשך חמישים שנות קיומו, אוצר דשן ונחמד וסגולות אבני יקר העולים על שלחן מלכים - אשר ממקום קדוש יהלכון וכל חפצים לא ישוו בה.

אנו תפלה לאל חי, אשר ברחמיו עזרנו עד כה, הוא ישלח עזרתו מקודש גם הלאה, ונזכה למלאות פני תבל תנובת חכמתם של בני משפחה רמה ונישאה זו, מפי ספריהם ומפי כתבם, תחת שבט הנהלתו של נשיאנו לאורך ימים ושנים הרה"ג אבד"ק מאד שליט"א, עד ביאת הגואל.

להקדיש או להזמין ספר, להנציח שמות קרובים, או לכל ענייני המכון
נא לפנות אל:

חברה מפיצי תורה ממשפחת "קול אריה"

"KOL ARYEH" RESEARCH INSTITUTE
1642-54th Street
Brooklyn, New York 11204
Tel: 718-851-7442 • Fax: 718-436-6047

אברהם פאם
RABBI ABRAHAM PAM
582 EAST SEVENTH STREET
BROOKLYN, NEW YORK 11218

בס"ד כ"ח מרחשון תש"ס

מתכבד אני בזה לשלוח ברכתי להרה"ג כש"ת מוהר"ר אליעזר אהרענרייך שליט"א, ממיסדי אגו' השמחה, שנתן לבו להקדיש חייו וכחותיו לעשות זכרון עולם לגאוני משפחתו הרמה זי"ע המפורסמים בתורתם, ובראשם הגה"צ המפורסם בעל "קול אריה", והשקיע במאמץ נשגב זה רוב עמל ויגיעה במשך יובל שנים. יגע ומצא עשה והוציא לאור הרבה ספרים וחבורים יקרי ערך ועשירי תוכן, במהדורא מהודרת ומתוקנת, ובמדה מרובה וטוב השכל, להגדיל תורה ולהאדירה.

חיבתו לי להרה"ג ראש מכון "קול אריה", שהרגיש עומק רגשי שבח והודאה להקב"ה על שנתן לו נפשו לשלל בהשגחה פרטית ומיוחדת בשנות הזעם וחרון אף, שנשאר יחידי מכל משפחתו, באופן קדוש ומרומם כזה ע"י רבני תורה והוראה מתורתם של רבנים גאונים אדירים וקהלות קודש באונגארן, ממשפחת הגה"צ "קול אריה".

זכות הגאונים הצדיקים תעמוד לו להתברך בבריאות הגוף ובמנוחת הנפש לאוי"ט, ויראה רוב נחת ושמחה מכל בני משפחתו היקרים והנכבדים, וחסד ה' לא ימוש ממנו ומזרעו עדי עד.

הכו"ח בכבוד והוקרה רבה, ובברכת שלו' רב,

אברהם יעקב הכהן פאם

KRAKÓW
קראקא
ŁÓDŹ
לאדוש
RADOM
ראדאמסק
LUBLIN
לובלין
KIELCE
CZĘSTOCHOWA
RZESZÓW
TARNÓW
Nowy Sącz
צאנז
LVIV
לעמבערג
Drohobyč
Stryj
Mukačeve
מוקאטשעוו
UŽHOROD
אונגוואר
KOŠICE
קאשוי
MISKOLC
NYÍREGYHÁZA
DEBRECEN
דעברעצין
ORADEA
BUDAPEST
SZOLNOK
SZÉKESFEHÉRVÁR
KECSKEMÉT
BÉKÉSCSABA
SATU MARE
BAIA MARE
CLUJ-NAPOCA
Zamość
Chełm
Lublin
Kraków
Katowice
Bielsko-Biała
Ostrava
Banská Bystrica
Martin
Poprad
Prešov
Košice
Nitra
Trnava
Bratislava
Győr
Eger
Debrecen
Oradea
Satu Mare
Baia Mare
Cluj-Napoca
Békéscsaba
Kecskemét
Szolnok
Budapest
Miskolc
Nyíregyháza
Uzhorod
Mukachevo
Lviv
Ivano-Frankivs'k
Chernivtsi
Suceava
Botoşani
Iaşi
Bacău
Piatra Neamţ
Focşani
Galaţi
Brăila
Buzău
Ploieşti
Târgovişte
Craiova
Timişoara
Arad
Deva
Hunedoara
Sibiu
Braşov
Târgu Mureş
Reşiţa
Drobeta-Turnu Severin
Slatina
Piteşti
Giurgiu
Călăraşi
Constanţa
Tulcea
Ismail
Reni
Izmail
Kiliya
Vylkove
Chernivtsi
Kolomyya
Kosiv
Nadvirna
Kalush
Dolyna
Bolekhiv
Truskavets
Sambir
Mykolayiv
Chyrniv
Dobromyl
Peremyshlyany
Yavoriv
Mostys'ka
Nyzhankovytsi
Horodok
Rudky
Zhovkva
Sokal
Radekhiv
Chervonohrad
Volodymyr-Volyns'kyy
Kovel
Lutsk
Rivne
Dubno
Ternopil
Kremenets
Zbarazh
Chortkiv
Buchach
Kolomyya
Vyzhnytsya
Storozhynets
Khotyn
Novodnistrovs'k
Dnistrovs'k
Bilhorod-Dnistrovs'kyy
Izmail
Reni
Kiliya
Vylkove
Tarutyne
Artsyz
Bolhrad
Kahul
Cahul
Comrat
Ceadîr-Lunga
Basarabeasca
Tiraspol
Bender
Rîbniţa
Dubăsari
Grigoriopol
Camenca
Slobozia
Ungheni
Leova
Cimişlia
Hîncești
Orhei
Soroca
Edineţ
Briceni
Dondușeni
Rîşcani
Glodeni
Fălești
Sîngerei
Drochia
Donduşeni
Ocniţa
Dubăsari
Anenii Noi
Ialoveni
Străşeni
Călăraşi
Nisporeni
Ştefan Vodă
Cahul
Taraclia
Cantemir
Basarabeasca
Leova
Cimişlia
Hîncești
Orhei
Soroca
Edineţ
Briceni
Dondușeni
Rîşcani
Glodeni
Fălești
Sîngerei
Drochia
Donduşeni
Ocniţa
Dubăsari
Anenii Noi
Ialoveni
Străşeni
Călăraşi
Nisporeni
Ştefan Vodă
Cahul
Taraclia
Cantemir

העיר מאד ורבניה

בית הכנסת הגדול דק"ק מאד - נבנה בשנת תקכ"ח

שער הפנקס
דחברא קדישא נר למאור
שנכתב בידי הגאון
רבי משה ואהל זצ"ל
אב"ד הראשון דק"ק מאד

ב מדינת הונגריא, במחוזה הצפוני-מזרחי, שכנה לה העיירה הקטנה **'מאד'**, עיירה שקטה ושלוה, שעמדה במרכז אזור ה'העדיעלעך', אשר היה מפורסם ביינותיו המשובחים (יינות טאקאי). אף כי מצער היתה במובן הגשמי, בכל זאת זכתה להיות גדולה ובעלת שם בעולם היהודי, במיוחד הלמדני והרבני. זאת הודות לרבניה ומנהיגיה, גדולי עולם שהעניקו חמה בקומתם, אשר מצאו כאן מקום מסוגל להתעלות בתורתם ובעבודתם.

כבר לפני ארבע מאות שנה באו יהודים - סוחרים לאזור זה, במיוחד מגאליציה, כמובא בתשובות הב"ח החדשות (הלכות יין נסך סי' כ"ט), ואף הקהילה במאד היא עתיקת יומין, ואחת מהישנות ביותר.

בתחילת שנות תק"ל כיהן כאן כרב הגאון רבי **משה וואהל** זצ"ל, נכד להשר רבי שאול וואהל ז"ל הידוע. הוא בא לכאן מעיר אושפצין, גאליציא, וישב על כסא רבנותו קרוב לשלשים שנה. לפי המסורה בקרב נכדיו, היה רבי משה מתיירא מתחילה לפסוק הלכות פסוקות, עד שקיבל כתב חתום מהרה"ק רבי לוי יצחק מבארדיטשוב בעל 'קדושת לוי' זצוק"ל - בעת היותו עובר אורח בעיר מאד-אשר בו מבטיחו שלא יטעה בהוראתו. - הגאון רבי משה ז"ל מוזכר בשו"ת נודע ביהודה, מהדו"ת חאהע"ז סימן קט"ו, בנוגע לשם העיר 'מאד' האיך לכותבו בגט.

בשנת תקנ"ח נתחנך כאן בית הכנסת הגדול, שהיה לשם בכל המדינה בגדלו ובהדר יפיו, ואף במדינות אחרות ידעו לספר בהתפעלות מה"מאדער שול". הבנין עומד עד היום, ורבים מבקרים בו. בעת חנוכת הבית דרש הגאון רבי זאב וואלף הלוי באסקאוויץ זצ"ל אבד"ק באניהאד (בעהמח"ס סדר משנה על הרמב"ם), שהיה ידיד נאמן של המרא דאתרא, ובא במיוחד לכבוד המאורע.

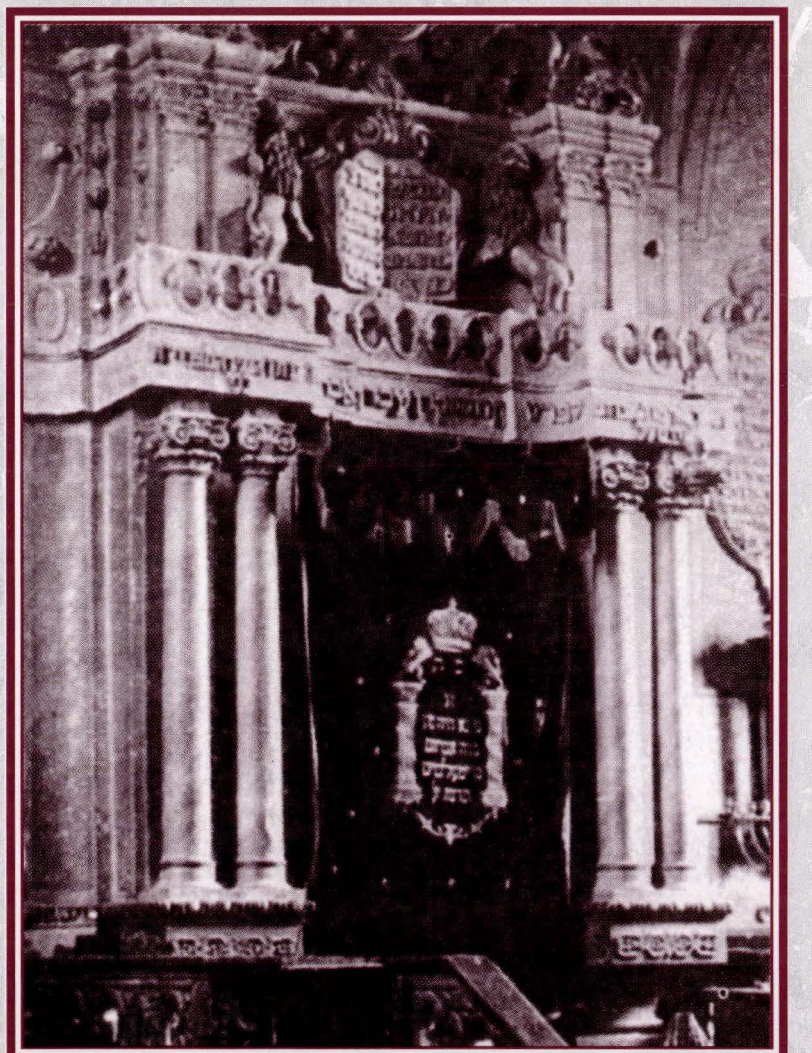
הגאון רבי משה וואהל נפטר כ"ד מנחם אב שנת תקנ"ט, ומנו"כ בבית העלמין של העיר.

מצבת רבני מאד משמאל הג"ר משה וואהל, מימין בנו הג"ר ישראל עוזר וואהל

אחריו שימש כרב הגאון רבי **צבי הירש** זצ"ל, חד מבני חבורתא קדישתא של הרה"ק הרבי ר' מענדל'ע מרימנוב זי"ע. הוא הי' איש קדוש ובעל מופת. לאחר שישב כאן עשר שנים, חזרה נשמתו ליוצרה, ע"י סיבה לא טובה ל"ע, שנאבד ביער בדרכו להסתופף בצל רבו מרימנוב.

משנת תקס"ט עד שנת תק"פ ישב על כסא רבנות מאד הגאון רבי **ישראל עוזר וואהל** זצ"ל, בנו של הרב הראשון הגאון רבי משה הנ"ל. בסוף ימיו החלה שיטת החסידות להתבצר בעיר, ע"י הנגיד ר' חיים צארטילס ז"ל מחסידי הרה"ק מרימנוב הנ"ל, שיסד כאן ביהמ"ד שהתפללו בו בנוסח ספרד כדרך החסידים. בנין הביהמ"ד נשאר עד החורבן, והתפללו בו כל השנים. רבי ישראל עוזר נפטר ר"ח שבט שנת תק"פ לפ"ק ומנו"כ בעיר מאד.

ארון הקודש בקיר המזרחי של בית הכנסת במאד

אחר פטירתו בא לשכון כבוד במאד

הגאון רבי **עמרם ראזענבוים** זצ"ל, הידוע בתוארו הקדוש '**רבי עמרם חסידא**'. לא ארכו לו כאן הימים כי בשנת תקפ"ו עלה לחונן עפר ארץ הקדושה, ונתיישב בעיה"ק צפת. בכל זאת השאיר חותמו הקדוש על עיר מאד, כי במשך היותו רב העיר תיקן תיקונים מועילים, וגם הרביץ תורה לתלמידים ותיקים, בישיבתו הרמה שהתנוססה לתפארת בעיירה זו.

לאחר כמה שנים שהיתה העיר בלי רב, ענדו עטרה לראשם את הגאון רבי **יצחק נתן ליפשיץ** זצ"ל, שישב כאן שבע שנים, ועשה גדולות ונצורות בעיר. מקום חשוב בפעולותיו תופסת הרבצת התורה ותפיסת הישיבה, כי בהיותו חריף ומפולפל, הכניס את דרך החריפות בקרב תלמידיו, שגדלו ונתעלו להיות מפולפלים בעלי שם, ביניהם הגאון הנודע בעל קול אריה זצ"ל שלמד אצלו בתקופה ההיא.- בשנת תקפ"ז עבר הגרי"נ ליפשיץ לעיר סאנטוב, היכן שמילא מקום חותנו-זקנו הגאון בעל שמן רוקח זצ"ל.

מכאן עד שנת תר"ג היתה שוב משרת הרבנות במאד פנויה. אז בא לכהן פאר הגאון רבי **נתן פייטל ריניטץ** זצ"ל, שגם הוא כקודמיו ניהל כאן ישיבה והעמיד תלמידים חשובים שהיו אח"כ לגדולי ישראל. רבי נתן פייטל ישב במאד י"ט שנה, ומלבד גאונותו כי רבה היה ג"כ מפורסם לעובד ה' מיוחד במינו, איש צדיק תמים, והיו מזכירים את שמו בחרדת הקודש. ביום ט' ניסן שנת תרכ"ב שקעה חמה במקומה, והוא נקרא לישיבה של מעלה, ומנו"כ במאד, זי"ע.

כתי"ק של הגאון רבי עמרם חסידא

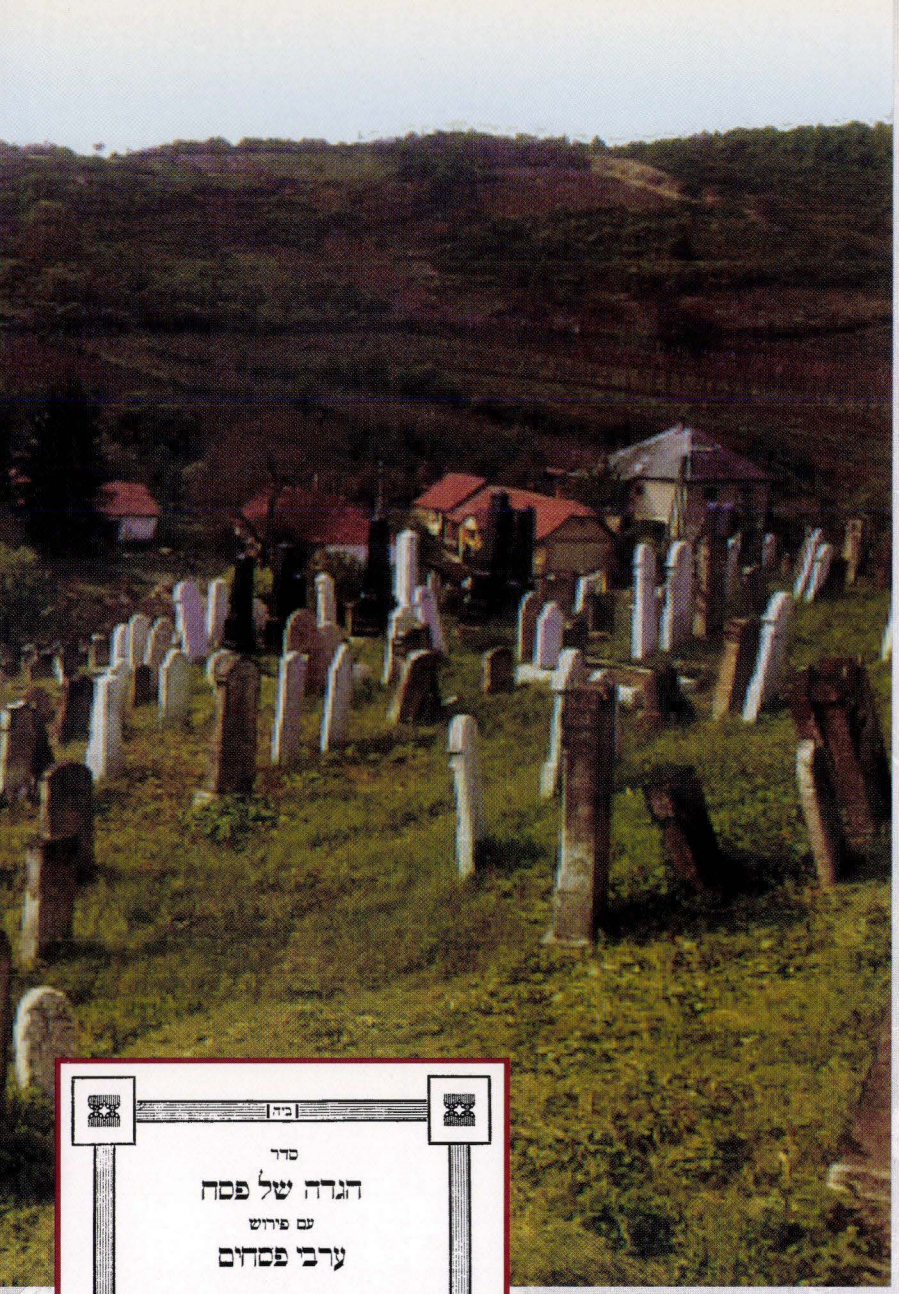

מצבת הגאון רבי נתן פייטל ריניטץ זצ"ל בעיר מאד

כתי"ק של הגאון רבי נתן פייטל זצ"ל

במשך שנים הללו כבר דרך כוכבו של הגאון הקדוש מרן רבי **אברהם יהודה הכהן שוואַרטץ** זצוק"ל, בעל שו"ת **קול אריה**, שהיה יליד "מאד" ופרי תנובת ישיבתה. משנת תר"כ שימש אבד"ק העיר בערעגסאז, ועתה הציעו לו לשוב אל מולדתו להנהיג את העיר אשר יצא משם. תחלה הסכים הרב ואף קיבל לידו כתב רבנות מהעיר, אבל לאחר מכן שינה את טעמו, ויבכר להשאר על מקומו. אז קיבלו עליהם בני עיר מאד לרב, את הגאון רבי **עמרם בלום** זצ"ל בעל שו"ת בית שערים. הוא היה בן-בתו של רבינו עמרם חסידא הנ"ל אבד"ק מאד, ובזה חזרה עטרה למשפחתה. אף הוא נהג נשיאותו ברמה, ניהל ישיבה גדולה אשר רבים נהרו אליה, בהיותו מפורסם בדרך לימודו הישר וההגיוני. שנות כהונתו במאד היו לעיר ימי עדנה, וכבודה גדל בעולם היהודי. בשנת תרמ"א נקרא לשבת על כסא רבנות העיר חוסט, למלאות מקום הגאון מהר"ם שיק זצ"ל שנסתלק לבית עולמו.

עתה פנו שוב שנית אל הגאון אבד"ק בערעגסאז שיבוא חזרה למאד, עיר מגורת אבותיו, ומקום משכן כבודו מאז. בפעם הזאת כבר לא השיב הקול אריה פניהם ריקם, והסכים לבקשתם, כאשר לשמחתם ולאושרם אין קץ. בשנת תרמ"א התחיל פרק חדש בתולדות העיר

בזה

סדר

הגדה של פסח

עם פירוש

ערבי פסחים

מאת ה"גאון האדיר מאור הגולה צדיק יסוד עולם כקשת"ת רבי **עמרם בלוהם** זצוק"ל

מחבר שות ב י ת ש ע ר י ם על ד' חלקי

ושאר חיבורי מהרה שהי' אבדמ"ק ב

א ל ו יצ"ו ושם מ"ב ולפנים במ"ה

אשר ה' מאד וחוסטו ומצ"ע לקהי' ב

משאבא יע"א:

לזה הגדות על שו"ע אורח מאת המחבר

והגדות על ירושלמי מאבי אמו של

בר היה גאון קדוש ישראל רב עמרם

חסידא זצוק"ל מצפת תוב"ב:

בודאפעסט

בדפוס של מהר' מרדכי קלויזנטום צבי צאבעל

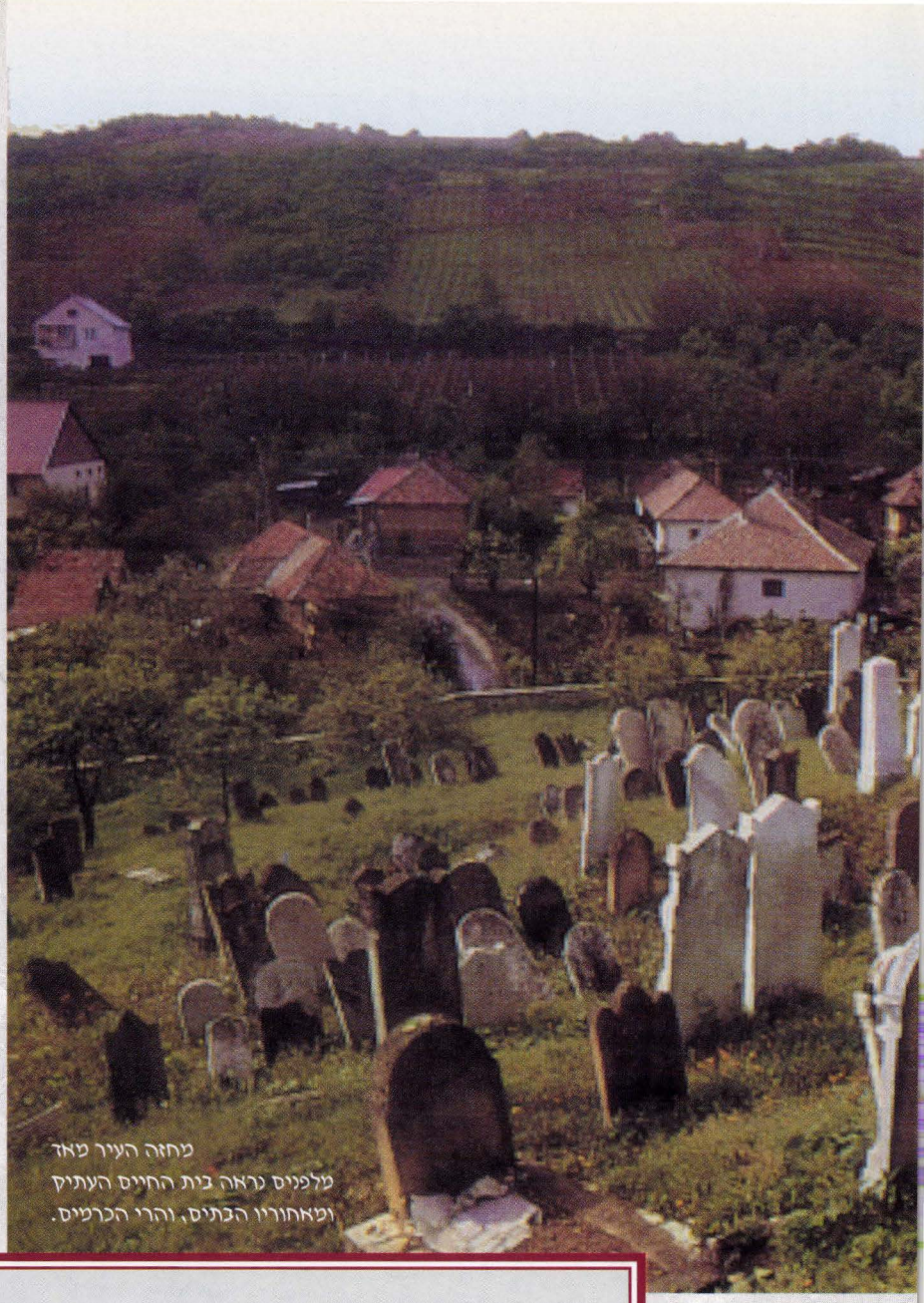
בשנת עזרת"י לפ"ק

Gedruckt bei
Czobel A Budapest, Vilmos császár-strasse 8

כת"י רבי עמרם בלוס זצ"ל

ורבניה, כאשר משרת הרבנות נשארת בידי משפחת הקול אריה ועוברת בירושה מדור לדור.

במשך כל השנים היתה הקהילה במאד כמופת לרבים, בטוהר מעשי אנשיה, בעלי בתים נכבדים אוהבי תורה ועוסקים במצוות. בני העיר דאגו לכל הדברים הנצרכים לקהילה יהודית, כמוסדות חינוך, סעד, וחסד, ומדי ערב ובוקר היו בתי מדרשיה מלאים אנשים, יגיעי כפיים ושבעי תלאות הזמן, שמצאו את שעשועם בתורה. מעיר מאד גם יצאה תורה לכל העולם, הן ע"י התשובות לאלפים שנכתבו כאן לכל קצוות תבל, ע"י עמודי ההוראה שישבו כאן על מדין, והן ע"י הרבצת התורה בישיבות שלא פסקה במשך כל השנים, וממרחק באו צמאי דעת ודורשי תושיה, לשתות מבארה של תורה בעיר הזאת, ולקבל לקח מפי רבניה הגדולים שעמדו בראש הישיבה, זכותם יגן עלינו.

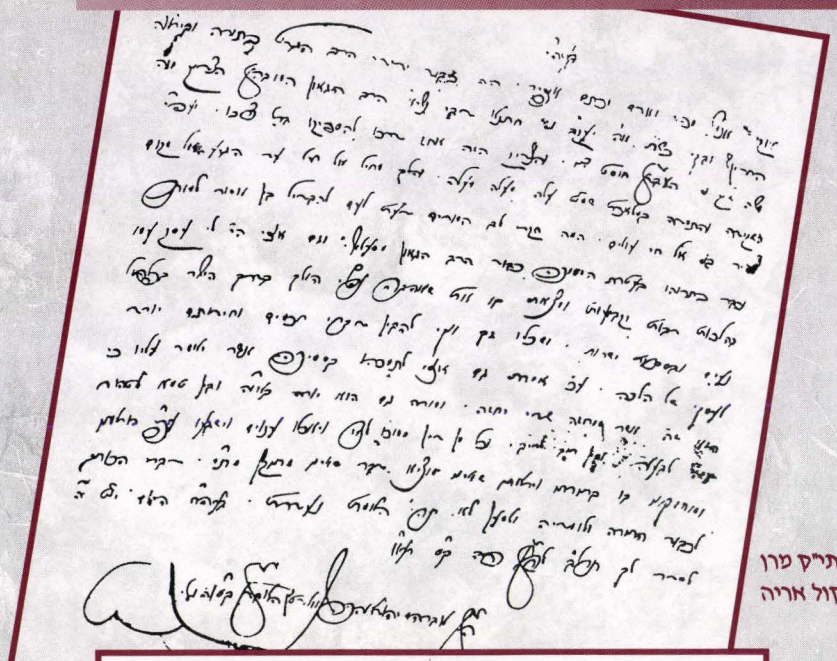

מחזה העיר מאד
מלפניס נראה בית החיים העתיק
ומאחוריו הבתים, והרי הכרפיס.

הישיבה, הבית מדרש, ובית רבני מאד

הגה"ק רבי אברהם יהודה הכהן זצוק"ל
בעמח"ס שו"ת קול אריה

כתי"ק מרן
בעל קול אריה

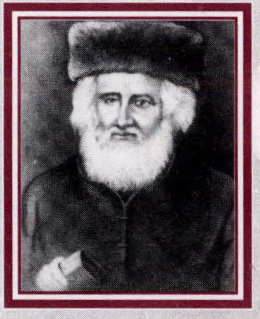
נולד ר"ח מנחם אב שנת תקפ"ד לפ"ק בעיר מאד, לאביו הצדיק רבי **פנחס זעליג הכהן** ז"ל - שהיה נודע בכנויו "רבי זעליג חסיד", עקב הנהגתו המופתית לפנים משורת הדין, והיותו חסיד שבכהונה במלוא מובן המלה - ולאמו הצדיקת מרת הענדל ע"ה, בת הרבני הנגיד הצדיק מו"ה **מרדכי צבי שוואַרטץ** ז"ל מעיר טערצאל, שזכה לתואר "נוטר הברית".

משחר טל ילדותו היה מפורסם בהתמדתו ובכשרונותיו העילויים, וכולם התפלאו מגאונותו וחריפותו בהיותו עוד ילד רך כבר שית כבר שבע. בגיל עשר נכנס ללמוד אצל מרא דאתרא, הגאון רבי יצחק נתן ליפשיץ זצ"ל, וממנו שאב מלא חפנים תורה עד הגיעו לגיל שלש עשרה.

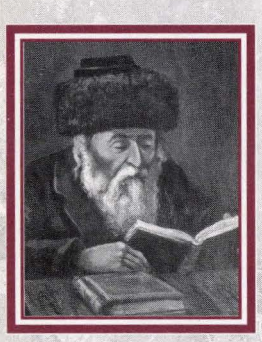

שאלות ותשובות
קול אריה
מאת האריי שבחבורה מגורה המהורה שר התורה
הרב הגאון הקדוש המפורסם מופת הדור כקשית
מרה אברהם יהודא הכהן זללה"ה אשר היי
אבדק"ק בערעגסאז ובסוף ימיו בק"ק ה' מאר יע"א
ושם מ"כ בן הרב החכם השלם חסיד שבכהונה
מרה פנחס זעליג זצ"ל.
הובא לבירורים ע"י נכד המחבר נאשר בהקרמא מחבר
בדפוס המשובח של הרבני הנגיד ירדים
מרה שלמה הלוי היימליך נ"י
בק"ק מילאדי שאפלויא יע"א.
בשנת תרס"ד לפ"ק
Druck von K. Heimlich Buchdruckerei Szilagy-Somlyó.

באמצע שנת תקצ"ח נסע ללמוד בישיבתו הרמה של הגאון בעל **חתם סופר** זצ"ל בפרעשבורג, ולמד שם שלשה 'זמנים', עד פטירת רבו הקדוש בחודש תשרי שנת ת"ר. אז פנה מפרעשבורג לווערבוי, וביקש תורה מפיו של הרב והר"מ דשם, הגאון רבי **בנימין וואלף לעוו** זצ"ל, בעל שערי תורה.

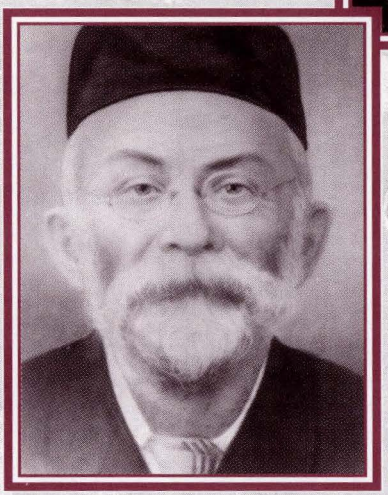
בשנת תר"א נשא אשה, הרבנית הצדיקת פיגא ע"ה, בת הרב החסיד המרומם רבי **משה יהודא גינצלער** ז"ל מאוהעל, ממקורביו של האבד"ק שם הגה"ק רבי **משה טייטלבוים** זצוק"ל בעל ישמח משה, שעוד הספיק להיות המסדר קידושין על החתונה, כששה שבועות קודם הסתלקותו. לאחר החתונה ישב בעיר אוהעל כמה שנים סמוך על שלחן חותנו, ולמד תורה בטהרה ובשקידה, ויצא שמו כאחד הגדולים. בשנת תר"ה חזר לעירו מאד, ושם למד עם בחורים מופלגים אשר גידלם וחיכמם ומהם אשר נעשו לגדולי ישראל מפורסמים. בעת שבתו במאד זכה שהגה"ק בעל **דברי חיים מצאנז** זצוק"ל ביקר אותו בביתו כמה פעמים. - בעצת הגה"ק הנ"ל נתמנה בשנת תרכ"א לאבד"ק העיר בערעגסאז, היכן שכיהן עד שנת תרמ"א. מתחלה היתה שבתו שם במנוחה וכבוד, אבל אח"כ הצליח מעשה שטן, ונגע המתחדשים פשה בקירות העיר, עד שההבערה אשר ללהב היתה יצאה גם לחלק בינו ובין חלק מסוים מאנשי העיר, והדבר נגע ללבו ושבר את רוחו מאד. לכן כאשר הציעו לו בשנת תרמ"א שילך וישוב לביתו, לשמש בתור רב ואב"ד בעיר מולדתו מאד, שש לקראת הצעה זו, ושב הכהן לעיר מאד, היכן שישב בכבוד ובגדולה שלש שנים, עד להסתלקותו באסרו חג סוכות, כ"ד תשרי תרמ"ד לפ"ק. מנו"כ בעיר מאד, ועל קברו נבנה אהל, המהוה עד היום הזה מקום תפלה לאנשים הבאים

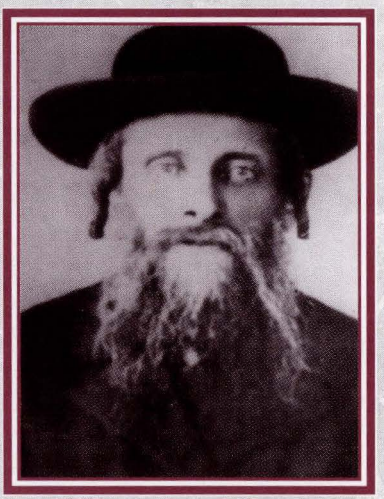

מצבת הרבנית הצ' מרת פיגא ע"ה, אשת מרן הקול אריה בעיר מאד

הג"מ שלום הכהן שוואַרטץ זצ"ל, בן הקול אריה

הג"מ יעקב עהרענרייך זצ"ל חתן הקול אריה

הגאון רבי אליעזר צוקער זצ"ל ראב"ד בערעגסאז, חתן הקול אריה

ממרחק לשפוך שיח, ונושעים ברפואות וישועות בזכות הצדיק הטמון שם.

רבינו בעל קול אריה זצוק"ל היה מן הגאונים המפורסמים בדורו, ונמנה על המיוחדים בין גדולי הונגריא. ספרו שו"ת קול אריה תופס מקום בראש ברשימת הספרים, ודברי תורתו מתבדרין בעלמא, ונלמדים בבתי מדרשות למעלה ממאה שנה. ככוחו בנגלה כן היה כוחו בנסתר, והיה מהגדולים גם בחכמה זו, וכן היה גדול בדרוש ובנאום, אשר ידע להמיס לב אבן בדרשותיו שנאמרו בקול חוצב ומתוך בכיות עצומות. נוסף על זה היה חסיד בכל אבריו, ונסע לצדיקי דורו בביטול גמור, בפרט דבק אל רבו מרן הגה"ק מצאנז זי"ע, שאליו נסע כ"ו שנים בתכיפות על חג השבועות, והיה חרד לכל מאמר פיו. גם הוא, כעוד כמה גאוני הדור, עזר בהרבה להתפשטות דרך החסידות במדינת הונגריא, שהיתה ברובה מדינה אשכנזית מובהקת. הוא גם זכה לבנין וחתנין גדולי תורה, מהם יושבי על מדין, מחברי ספרים חשובים, ומרביצי תורה בכמה קהלות קדושות.

עם רב גדולתו לא הדפיס בחייו מחידושיו, וכמעט שלא כתבם על ספר לזכרון. מלבד השו"ת "קול אריה" הנ"ל, יצא לאור על ידינו בשנת תשד"ם (במלאות מאה שנים להסתלקותו) ספר "קול אריה" על התורה ומועדים, מכתבי יד. עוד הוספנו להוציא לאור כמה ספרים בשם "קול אריה", כמו על הגדה של פסח, זמירות לשבת, חנוכה, עניני נישואין, ופרקי אבות, והם כולם ליקוטים מדברי תורתו, ותורת צאצאיו הרבנים הגאונים זצ"ל.

מצבת הגאון רבי אליעזר צוקער זצ"ל ומחברתו הרבנית הצ' רבקה ע"ה בביה"ח בבערעגסאז

מצבת הרבנית הצ' מרת העמל ריזל ע"ה בת מרן הקול אריה בעיר שאמלויא

מצבת מרן הקול אריה

הגה"ק בעל "קול אריה" מבערגסאז-מאד זצוק"ל

(מאה שנה להסתלקותו כ"ד תשרי תרמ"ד)

הרב שלום חיים פרוש

תופעה מיוחדת בעולמה של תורה היתה דמותו השלימה של הגאון הקדוש רבי אברהם יהודה הכהן שווארץ זצוק"ל הנודע בשם בעל "קול אריה", כאחד המיוחדים מתלמידי רבן של ישראל בעל החת"ס סופר זי"ע מחד, וכדבוק ברבן של ישראל בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע מאידך. גאון אדיר בכל מקצועות התורה, מרביץ תורה שהעמיד תלמידים רבים מהם מגדולי הדור, מקובל אלקי שהועד עליו מפי רבו הק' מצאנז זי"ע "שהוא יודע בעל פה כל כתבי האריז"ל" ובימי חרפו "חיבר ספר גדול ונפלא בחכמת הקבלה מסודר על פי אותיות, וכאשר ראהו הגה"ק בעל "ייטב לב" מסיגעט זי"ע ביקש ממנו הסכ"י בשאלה, והיה אצלו הרבה שנים".

בוצין מקטפיה יזיע

גאון וקדוש זה נולד במאד בראש חודש אב תקפ"ד – ביום ההילולא של זקינו אהרן כהנא קדישא – לאביו רבי פנחס זליג שהיה כהן מיוחס ונודע בשם רבי זליג חסיד, מי שהיה חתן־חורגו של **הגה"ק רבי יצחק אייזיק מקאלוב זי"ע**. כבר במעלליו יתנכר נער כי לגדולות נוצר. בהיותו רך בשנים ביקר בעירו הגאון האדיר **בעל "טיב גיטין" זצוק"ל** ודרש פלפול חריף. והעיד על עצמו שהבין את כל הפלפול למרות טל ילדותו.

עוד לפני הגיעו למצות, קיבל תורה מפי הגאון רבי צחק נתן ליפשיץ זצ"ל רבה של מאד, חתנו של הגאון המפורסם בעל "שמן רוקח" זצ"ל, ובימים הבר מצוה גופו דרש בחריפות עצומה. בשנתו הי"ד נסע לפרשבורג לישיבתו של **מרן החת"ס סופר זי"ע**. רבינו בעצמו סיפר כי כשבא אל החת"ס סופר אמר לפניו את דרשת הבר־מצוה שלו "והוטב מאד בעיניו" וכשביקש ממנו בחור שילמד עמו ענה לו שאינו זקוק לעזר, כי הוא לומד בעצמו היטב: זכה לחבה יתירה מרבו, ובמשך שנה וחצי שלמד בפרשבורג, עד הסתלקות החת"ס סופר, היה מקומו בסמוך לרבו, בשעת לימוד השיעור.

לאחר פטירת רבו זה קיבל תורה בוערבוי בישיבת הגאון בעל "שערי תורה" שאף הכתירו בכתר ההוראה, ורמז לו כי עתיד הוא להיות רב בקהילתו מאד, דבר שנתקיים בסוף ימי רבינו.

דביקותו בחסידות

רבינו דבק בתלמידי אור שבעת הימים בעש"ט הק' זי"ע. לראשונה נסע להסתופף בצלו של **הרה"ק רבי יהודה צבי מראזלא זי"ע** חתנו של שר בית הזוהר העטרת צבי מזידיטשוב זי"ע – שקירבו ביותר, והעיד עליו **כי מצא אברך שיש לו צלם אלקים**. רבינו עצמו סיפר כי שנה שלימה נהג להתפלל בדרכו של אותו צדיק, בניגונו ונוסחו כפי ששמע מפיו, בהוסיפו כי עד היום הוא שואב את כח התפלה ממה ששמע בהיותו אצל הצדיק מראזלא.

רבינו זכה להתברך מפי הכהן הגדול **הרה"ק רבי צבי הירש מרימינוב זי"ע**, ולאחר שהתאנף לפניו שהוא סובל מכאב עינים ברכו ומאז לא סבל יותר. מהענין לציין כי מימיו לא נזקק להשתמש במשקפים.

בנו הגה"צ בעל "בית נפתלי" זצ"ל סיפר איך שנתקיימה באביו ברכת אותו צדיק, כי לימים כאשר נסע להסתופף בצל **הרה"ק רבי מנחם מנדל מויז'ניץ** זי"ע בעל "צמח צדיק" הפליא הרבי מויז'ניץ את עיניו של אביו־רבינו, וכשסח לו שהצדיק מרימינוב ברכו בעיניים מאירות, נענה בעל "צמח צדיק" ואמר: עכשיו אני מבין היטב מה שהיה מופלא בעיני, כיצד זכה לעינים כה מאירות כל כך זה מברכת אותו צדיק.

לאחר מכן הסתופף בצלו של **הרה"ק רבי אשר ישעיה מרופשיץ זי"ע**, ובנו סיעתו אליו היה שוהה חודש ימים, ובכל בוקר וערב סעד על שולחן רבו, ואכל עמו מקערה אחת ממש לגודל חביבותו אצלו.

בספרו "קול אריה" על התורה והמועדים – שיצא זה עתה מכת"י ע"י נכדו הרב הגאון רבי אליעזר שהרעריך שליט"א הרב ממאד, כעת בברוקלין, בהוצאת "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" – מובא (בפרשת בראשית אות טו) מה ששמע מרבו זה "יובה שמעתי מפה קדוש אדמו"ר הגה"ק מו"ה אשר ישעיה מרופשיץ זצוק"ל, לפרש דברי דוד המלך ע"ה (תהלים קז, לח) ויברכם וירבו מאד ובהמתם לא ימעיט וימעטו וישוחו מעוצר רעה ויגון. רוצה לומר, לישראל אין צריך השי"ת למעט רכושם ונכסיהם ח"ו, כי: וימעטו וישוחו – הם באים בהכנעה וענוה – מעוצר רעה ויגון, וככל שמשפיע להם השי"ת טובות הם מוסיפים שפלות והכנעה (עיין חולין פט, א) ואם כן אין צורך להעניש בעונשים רעים, בכדי להכניעם". וביסוד דברי רבו הוא מפרש את הכתוב: אך טוב וחסד ירדפוני כל ימי חיי (תהלים כג, ו) שהכוונה היא שאין צורך לרדיפות בכדי להכניע את לבו, שהרי הטוב והחסד הם בעיניו כאילו רודפים אותו, משום שלבו נשבר בקרבו שאינו ראוי לאותו טוב וחסד, כך שנראה לו הטוב והחסד בתור רדיפות.

ולפי זה הוא מבאר מה שפירש"י ז"ל (בתחילת בראשית) בתחילה עלה במחשבה לבראו במדת הדין, וראה שאין העולם מתקיים, עמד ושיתפה למדת הרחמים, כי אין צורך בדין ממש, אלא ניתן להשיג אותה מטרה באמצעות מדת הרחמים, וזה ששיתף למדת הרחמים, היינו שעל ידה יבא האדם להכנעה כאילו היתה מדת הדין.

על חביבותו אצל גדולי דורו ניתן ללמוד ממה שכתב נכדו הגאון רבי חיים צוקר זצ"ל רבה של בערגסאז (תולדות קול אריה עמ' פד) כי כשהיה ביומא דהילולא של **הרה"ק רבי מנחם מנדל** זי"ע מרימינוב על ציונו הק' ברימינוב "ישם נתאספו הצדיקים **רבינו אשר מרופשיץ, והרבי ר' שמעון מירוסלב, והגה"ק רבי זאב וולף מפשווערסק בעל** שו"ת **"משיב כהלכה"**, ביקש ממנו רבו מרופשיץ שילך לקבל פני הגאון מפשוורסק, וכן עשה ופלפל עמו בדברי תורה. לאחר מכן שאל הצדיק מרופשיץ את בעל "משיב כהלכה": איך הוטב בעיניו "החסיד שלו האברך הרב ר' אברהם ליב ממאד, ועונה לו: **אשריך אברהם אביו, שזה יצא מחלציך!**

לאחר נישואיו התגורר רבינו באוהעל, מקום שם זכה לקירוב **מהגה"ק בעל "ישמח משה" זי"ע** – שהיה מסדר הקידושין בחופתו – שהעיד עליו: **ניכר עליך צלם אלקים ששוכן בקרבך ובגופך קדוש**. בשהותו באוהעל עסק בתורה עם **הגה"ק בעל "ייטב לב" מסיגט זי"ע והגה"ק רבי מנחם מנדל מדעש זי"ע** בעל "מעגלי צדק" והחל לעסוק בפני־מיות התורה. והעיד עליו בעל "ייטב לב" זי"ע כי "בעולם מחזיקים אותו לגאון גדול בנגלת התוה"ק, אבל אינו כטיפה מן הים נגד גדלותו בסודות וסתרי התורה, וכבר אז בהיותו אברך צעיר לימים, היו כתבי האריז"ל שגורים בפיו".

מרגלא בפיו בעת שדרש פלפולים עמוקים לפני תלמידיו **כי כל מה שזכה בנגלות ופלפולי התורה, הוא בזכות דבי־קותו בחסידות**, בהוסיפו בשם **הגה"ק בעל "אך פרי תבואה" מליסקא זי"ע כי רק מי שהוא דבק בחסידות, שכלו ישר ומסוגל להבין עומק דברי התוספות**. רבינו מסר כי קבלה בידו שהבעש"ט הק' שבת פעם אחת בפאדהייץ שבגליציה ואמר שם בפלפול עמוק בסוגיא דקתא דמגלא במשך שעתיים.

מעניין מה שכותב נכדו הגה"צ רבי חיים לייב כ"ץ שליט"א אב"ד קהל מחזיקי הדת דחסידי בעלזא בארה"ב (הוספות ל"תולדות קול אריה" עמ' ו) כי רבינו היה מספר שרבו החת"ס סופר היה עונה לו בכל ליל שבת ברכת שבתא טבא "בשמחה ובצהלת פנים מה שלא עשה כן לשום בחור", והסביר "שעל כן השיב לו בצחוק קל על שפתיו יען שבטח ראה שיהיה חסיד" ובהיותו בן י"ד שנים "הכיר בו רבו ששורש נשמתו שייך לדגל תלמידי הבעש"ט זי"ע".

בטרם נולד בנו ממלא מקומו הגאון הצדיק רבי נפתלי זצ"ל – עברו כמה שנים עד שנפקד וכששאל את רבו מרופשיץ אודות השם שיקרא להילד נענה ברוח קדשו כי כעת תלד אשתו ונקבה, ואילו לאחר מכן עתידה היא ללילד זכר ותקרא אותו על שם חותני הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע וכך היה, לראשונה נולדה בתו, ואחר כך נולד בנו הגאון הצדיק רבי נפתלי שמילא מקום אביו ברבנות מאד, ונודע אף הוא לשם ולתפארת בספריו "בית נפתלי" על התורה, אמרי שפר דרושים, שו"ת בית נפתלי, שער נפתלי על האבודהה"ם.

בנו זה הסתופף בצל צדיקי דורו ובספרו "בית נפתלי – אמרי שפר" (דרושים לז' אדר) מובא (שם דרוש. ג) הספד **"על כבוד הרב הגאון בוציא קדישא שר התורה, רבן של ישראל מרן יהושע רוקח זצ"ל אבדק"ק בעלז"** שנאמר על ידו סמוך להסתלקותו (ז אדר תרנ"ד) ובין היתר הוא מציין בהספדו עליו: **"ומי ששומע נפש לבו בקרבו ונשפך כמים בזכרו מי האיש הזה גאון וקדוש שהיה מפורסם בכל העולם. ואלפים אנשים ונשים נסעו אליו מדי יום ביומו ליהנות ממנו עצה ותושיה, ואוי לי שאין מלה בלשוני להגיד ולספר שבחיו, שאיני כדאי להרים שבחים על צדיק גדול כזה שלא היה מושג, ובו נתקיים כמו שנאמר: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, שפחדו ומוראו היה לכל הבאים בצלו, ואין לשער ואין להגיד גודל האבדון בישראל בפטירתו מן העולם, כי היה עוד משיירי כנסת הגדולה, בנו של רבינו הקדוש הר' שלום מבעלז זי"ל, שהיה נכד הרוקח זי"ל מאמסטרדם שהוא בקבלה שחוטר מגזע הרוקח הגדול מבעלי התוס' וכו' האי סבא קדישא שהיה אצלו הג' עמודים בשלימות, שהיה גדול בתורה והיו אומרים שכל שאלות הריאה וכו' היה פוסק בעצמו, אף שהיו לו דיינים מומחים, וגם עמוד העבודה וכו' שהיה פועל ישועות בתפלתו אין לשער וריפא בעבודתו צרות ישראל, וגם עמוד גמילות חסדים, שהיה לו הכנסה במשך שנה אלפים בלי שיעור והכל לגמול חסד למבקשי תפקידו ואם כן נראה שהיה במושלם הג' עמודים אצלו** (ועי"ש מה שהאריך בהספדו).

כך נמשכה שרשרת הדביקות בחסידות גם על ידי בנו של רבינו וזרעו אחריו.

בצל ה"דברי חיים מצאנז

ברם, לשיא הדביקות ברבותיו הגיע רבינו ה"קול אריה" בהסתופפו בצל הקודש רבן של ישראל **בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע** שהיה רגיל להתפאר ברבינו באמרו: **חסיד זה חיפשתי ומצאתיו בעצמי**. ומעשה שהיה כי ה"דברי חיים" ביקר אצל רבינו במאד פעמיים ואמר לו "אני כבר הייתי אצל כבודו ב' פעמים ומעתה יבוא כבודו אצלי והבטיח שיסע בקרב הימים, ונסע על חג השבועות לצאנז, ומאז נתדבק בהיכל קדשו והסתופף בצלו הטהור, **ונסע עד סוף ימיו כ"ו פעמים כסדרן על חג השבועות, חוץ מימים טובים אחרים".**

רבינו דבק בעוז ברבו זה, וכשנשאל פעם על מנהגו לרקוע ברגליו בעת התפלה – בה בשעה שלא ראה זאת אצל רבו החת"ס סופר – ענה **"היה לי עוד רבי שהיה גדול וכו' ודרכו הקדוש היה לעשות כן בשעת התפלה, רבינו הק' מצאנז".**

רבו העיד עליו כי הוא תלמיד חכם אמיתי ויש בו כח התורה וכיבדו באמירת הלל לפני התיבה בצאנז, ואילו בבינו היה רגיל לומר **כי כל חידושי תורתו כל השנה נובעים מתורת רבו בצאנז בחג השבועות**, וכשנשאל פעם על ידי אחד מגדולי אונגריה על סיבת נסיעתו לצאנז ענה לו: אני כבר נוסע לצאנז עשרים שנה עם הוצאות הרבה, וכבודו רוצה לידע הכל בפעם אחת!

גדול מרבן שמו

בשנת תרכ"א נתקבל לרבנות בערגסאז – מקום שם כיהן במשך עשרים שנה – והעמיד חומת הדת על תלה. זכה להעמיד שם תלמידים הרבה, בהם שהיו לאחר מכן מגדולי הדור כמו בעל "ערך שי", בעל "פני מבין" בעל "חמדת שאול" שהעיד על רבו כי ראה אצלו רוח הקודש גלוי, בעל "ילקוט הגרשוני", נכדו בעל "לחם שלמה" ועוד.

בשנת תרל"ח קפץ עליו רוגזו של חזן שרבינו לא הסכים למינויו, וכתוצאה מכך מינו החולקים דיין נגד רבינו.

כל גדולי הדור יצאו חוצץ נגד מתנגדיו, ביניהם המהר"ם שיק, המהרח"ש מנהיימר מאונגוואר, המהר"ש גנצפריד בעל קיצור שולחן ערוך וכן ה"ייטב לב" ועוד. מהענין לציין את מכתבו של הגאון הצדיק רבי שמעון סופר זצוק"ל רבה של קראקא למרן מהר"י זי"ע מבעלזא, הכותב **"למען כבוד התורה והרמת קרן צדיק תמים ה"ה הרב הגאון המובהק החריף ובקי בחדרי תורה בנגלה ובנסתר, תלמיד חביב מתלמידי אאמ"ו מאוה"ג זצ"למו"ה אברהם יהודה הכהן** נ"י אשר הוא כעת אב"ד בק"ק ב"ס יושב בעיר קטנה ואנשים בה מעט היודעים ערכו הרב, ועמדו עליו מתנגדים ומצערים אותו טובא, **נעויתי משמוע ספר תורה שרויה בצער ובעלבון, עתה באתי לבקש מאת הדכק"ש להקים את התורה ולהאדירה ולהפיץ טהרה בישראל, כהנא גברא רבא הוא ראוי לקרוא עליו שפתי כהן ישמרו דעת ותורה יבקשו מפיו".**

נתקיים בו ברבינו אויביו ילבשו בושת ועליו יציץ נזרו. אך בשנת תרמ"א הסכים לקבל על עצמו את רבנות עיר מולדתו מאד, ורוח ה' דבר בו בהבטיחו להם "שלשה שנים לשרתם באמונה".

הסתלקותו

בהושענא רבה תרמ"ד נחלש באמצע ההקפות וחלה ולמרות שהיה במצב קשה אמר כי כשם שרבו החת"ס סופר לא השבית את שמחת החג כך גם הוא לא יפריע את שמחת החג. ואכן בליל כד תשרי תרמ"ד – אסרו חג בחו"ל – יצאה נשמתו הטהורה. קודם פטירתו הבטיחו לו אנשי הקהלה מאד למנות את בנו הגדול הגה"צ רבי נפתלי למלאת מקומו.

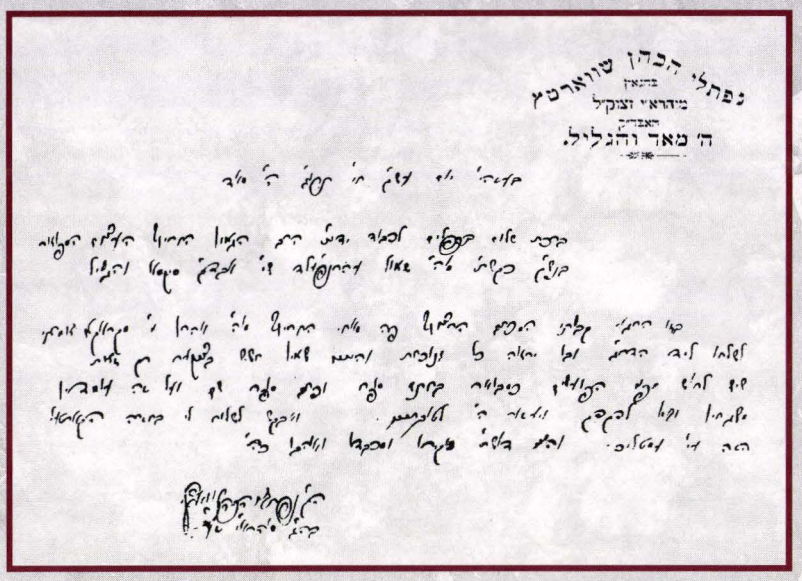
דבריו האחרונים היו: **רבש"ע אתה אמת, והעיקר הוא אמת, עזור לי שבזרע האחרונה הלז אחשוב אמת, ומה שאני אומר ומבקש האמת זה בעצמו יהיה אמת.** ופרח לו איש האמת ונסתלק לבית עולמו בתיבת אמת שהיה דבוק בה כל ימיו.

זכה רבינו להעמיד דור של גדולי תורה ובניו ונכדיו בהם הגה"צ רבי שלמה זלמן אהרנרייך הי"ד רבה של שמלויא, הגה"צ רבי חיים צבי אהרנרייך זצ"ל בעל "קצה המטה" על מטה אפרים ועוד רבה של מאד, הגה"צ רבי אליעזר צוקר זצ"ל רבה של בערגסאז ועוד.

השרשרת נמשכת ותורתו בהלכה ובאגדה מתפרסמת הן בשו"ת קול אריה שנודע בשערי הלכה ובשאר ספרים ע"י נכדו הרב הגאון רבי אליעזר שהרעריך שליט"א ובניו המוציאים לאור את ספריו וספרי בניו לזכות הרבים.

זכותו תעמוד לנו ולכל ישראל.

הגה"ק רבי נפתלי הכהן שוואַרטץ זצוק"ל
בעמח"ס שו"ת בית נפתלי

כתי"ק מרן בעל בית נפתלי

מצבת רבינו בעל "קונטרס הספיקות" בסיגעט

לפי צוואת מרן הקול אריה בעת פטירתו, מינו את בנו הגדול הגה"ק רבי **נפתלי הכהן** זצוק"ל לממלא מקומו כאבד"ק מאד. רבי נפתלי נולד י"ד אלול שנת תר"ו לפ"ק, כאשר אביו הקול אריה ישב באהלי תורה בעיר מאד. בוצין בוצין מקטפיה ידיע, וכבר בנערותו התנכר נער בהתמדתו המופלגת וביראתו הגדולה. בצל אביו הגדול גדל בתורה, קודם בעיר מאד ואח"כ בבערעגסאז. כבר בימי בחרותו כתב חידושי תורה אל הגאון המפורסם רבי יוסף שאול נאטנזאהן זצ"ל אבד"ק לבוב, והגאון הלז השיבו בתוארים מופלגים.

בשנת תרכ"ה נשא את אשת נעוריו הרבנית חנה בת התורני הנגיד ר' יעקב וויס ז"ל מיאנושיע, התיישב ליד חותנו ושקד על התורה בחבורת הגה"ק רבי נפתלי הירצקא מראצפערט זצ"ל, אז האבד"ק דשם. לאחר כמה שנים חזר לבערעגסאז והתיישב ליד אביו הגדול. בשנת תרל"ג נפטרה אשת נעוריו וחשך עליו עולמו. באותה שנה נשא את אשתו השניה הרבנית עלקא בת הרבני הנגיד ר' **יהודה אריה ליב פרוכטער** ז"ל מאויבר-ווישווא, איש חסיד מפורסם מגדולי חסידי הרה"ק בעל צמח צדיק מוויזניצא זצוק"ל, נכד להגאון **רבי יהודה כהנא** זצ"ל,

אב"דק סיגעט זי"ע בעל 'קונטרס הספיקות' ומגזע רבינו בעל '**תוספות יום טוב**'. בווישווא ישב בשבת תחכמוני עם לומדים מופלגים, והתבשם מאור תורתו של דודו, אחי-אמו הגאון רבי **שמואל גינצלער** זצ"ל, הרב ואב"ד דשם.

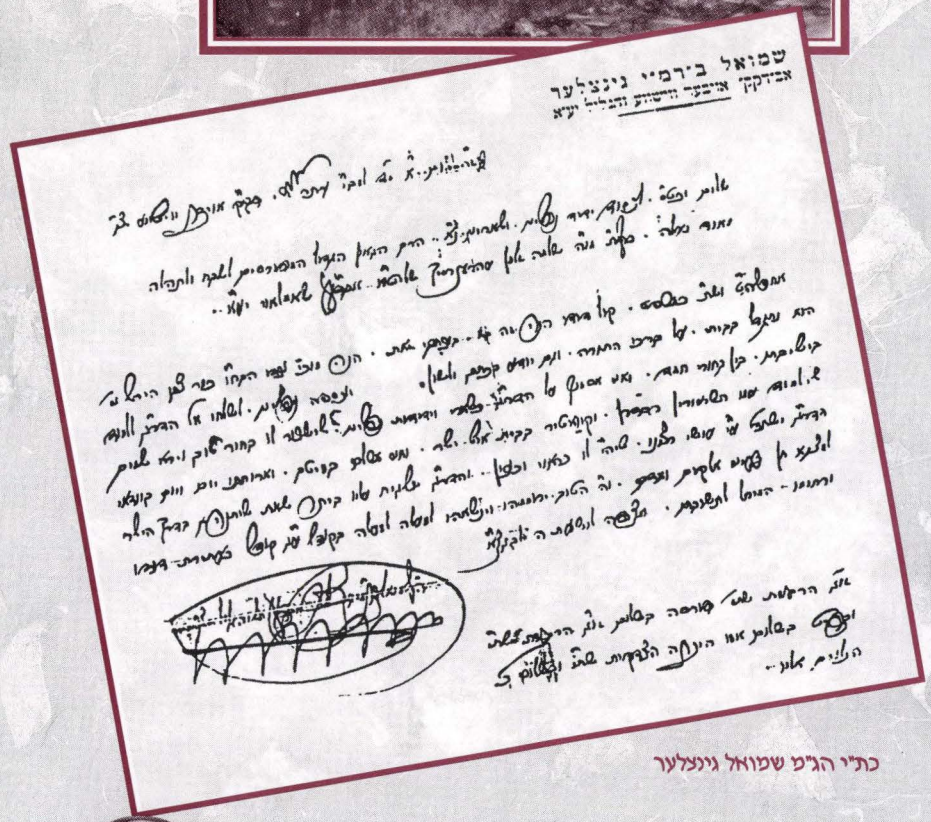
בשנת תרל"ח חזר לשהות לפרקים בעיר בערעגסאז, והתחיל לשמש בהוראה בצל אביו הגדול, שהפליא ושיבח אותו לבעל הוראה מובהק. אף עמד לצידו בעת המחלוקת הנ"ל וערך מכתבים לגדולי דורו לבוא לעזרת ה' בגבורים. בשנת תרמ"א, כאשר עבר הקול אריה לשבת על כסא רבנות מאד, נשאר הוא באויבר-ווישווא עוד שלש שנים, עד לאחר פטירת אביו, כאשר בא למלא מקומו.

רבי נפתלי שימש י"ג שנים כרב העיר מאד, וניהל שם ישיבה למופת. בשנים הללו התבלט במלוא קומתו האצילית, כמורה דרך ומנהיג משכמו ולמעלה, כמרביץ תורה ויושב בישיבה, כדרשן מצוין היודע להניע מיתרי הלב, כפוסק ויושב על מדין בסכסוכים מסובכים, ובכלל כאדם המעלה, נערץ ונקדש אהוב ומכובד על כל סביביו. על אף שנקרא לכהן גם בערים אחרות, גדולות ומפורסמות יותר, מ"מ לא רצה לעזוב את עיר אבותיו, ונשאר לכהן כרב העיר אשר שפרה לו, ואשר גם היא התפארה בו ונתכבדה בכבודו.

בן חמישים שנה ולא יותר היה רבי נפתלי זצ"ל, כאשר נגוע ויאסף אל עמיו, בפתע פתאום, ביום י"ב כסלו שנת תרנ"ז לפ"ק, ומנו"כ בעיר מאד

מצבת רבינו בעל "תוספות יום טוב" בקראקא

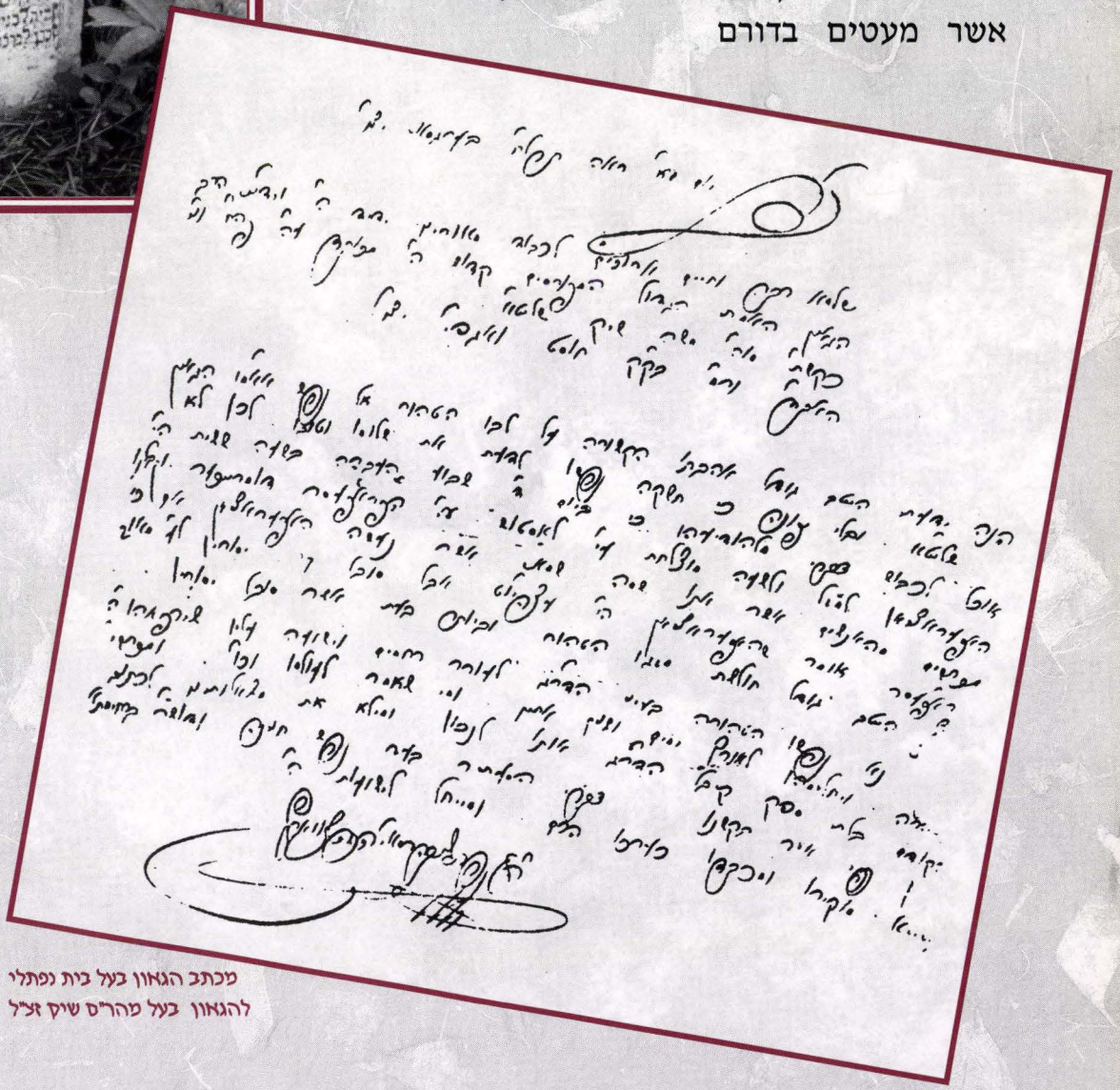
כת"י הג"מ שמואל גינצלער

באהל אביו מרן הקול אריה. - השאיר אחריו ברכה ספר שו"ת בית נפתלי; ספר שער נפתלי, ביאור על האבודרהם; בית נפתלי עה"ת; אמרי שפר, דרשות; אילה שלוחה וכתבי הר"ן, ועוד ספרים והגהות שנשארו בכת"י. - כל מעשה תקפו וגבורתו כתובים על ספר **"תולדות בית נפתלי"** שיצא לאור על ידינו בשנת תשנ"ז במלאות מאה שנה להסתלקותו.

גם השאיר אחריו בנים, חתנים ונכדים גדולי תורה, מחברים מפורסמים, מוציאים לאור קובצי תורה חשובים, אשר מעטים בדורם

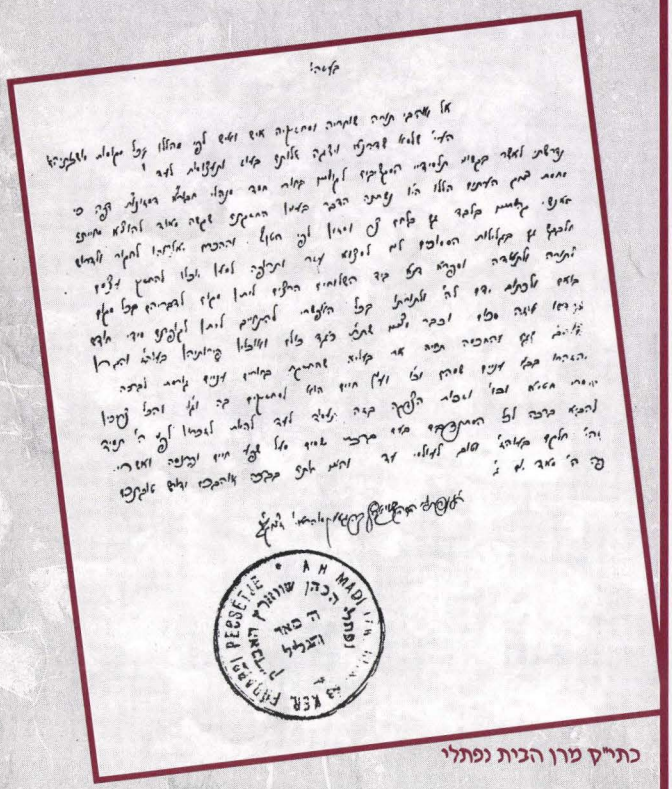

מצבת הרבנית הצ' מרת עלקא ע"ה
אשת הבית נפתלי בעיר מאד

מכתב הגאון בעל בית נפתלי
להגאון בעל מהרי"ם שיק זצ"ל

מילאו פני תבל תנובה בהיקף גדול כזה. שמותיהם, תולדותיהם, ושמות עשרות ספריהם מפורטים בספר "תולדות בית נפתלי" פרק י"ב, ומשם תדרשם לטובה.

כתי"ק מרן הבית נפתלי

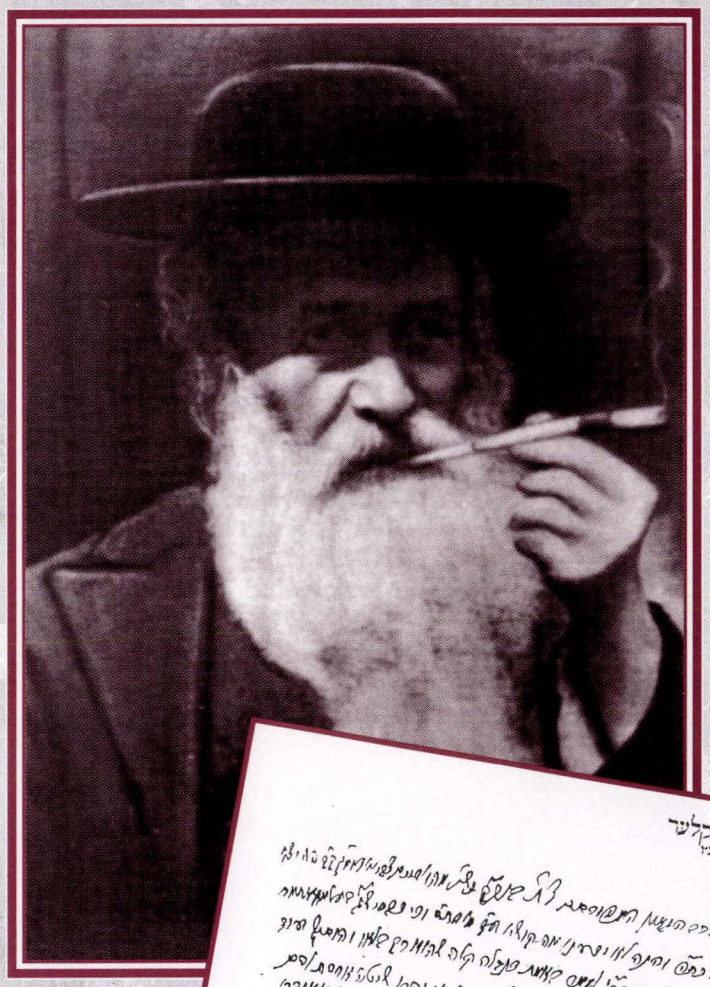
שער ספר אמרי שפר שטרס ראה אור הדפוס

מצבת מרן ה"בית נפתלי"

הגה"ק רבי מרדכי ליב ווינקלער זצוק"ל
בעמח"ס שו"ת לבושי מרדכי

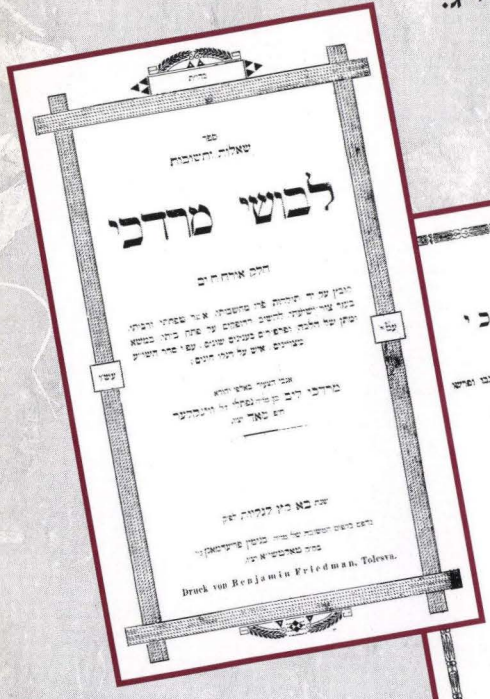
פטרתו ללא עת של רבי נפתלי זצ"ל כיסה ענן כבד את העיר מאד, ולא יכלה להינחם. מאחר שבניו הגדולים של הרב המנוח זצ"ל כבר היו מבוססים כל אחד על מקומו, שמו בני העיר את עיניהם בהחתן החשוב, הלמדן והירא שמים המפורסם, ר' **חיים צבי עהרענרייך**, שהיה בן-אחותו של הרב, ועמד לישא את בתו בעוד זמן קצר. הם ראו בו כוכב עולה בשמי הרבנות, ונתאוו להושיבו על כסא אבותיו. ברם הוא מיאן לשמש ברבנות בגיל רך כזה, והסכים רק להיות דומ"ץ. עברו ג' שנים ולעיר מאד אין רב, רק דיין ומורה צדק. בשנת תר"ס בא לכאן הגאון המפורסם, משיב הדור וצדיק תמים מוה"ר **מרדכי ליב ווינקלער** זצוק"ל בעמח"ס שו"ת לבושי מרדכי ז' חלקים, שישב על כסא הרבנות משך ל"ב שנים, כולם שוים לטובה.

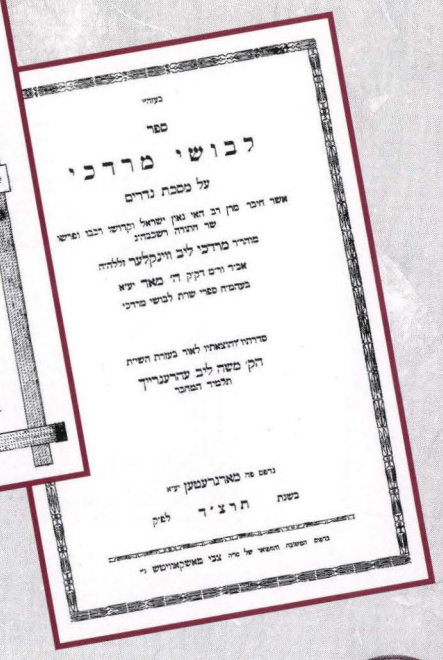
שוב נהיתה העיר מאד תל תלפיות לכל מבקש דבר ה', ובית ועד לבחורים חריפים ושנונים המבקשים לימודם מפי גאון ה' וקדושו. - במשך כל השנים שררה ידידות גדולה בין הרב והדיין, וישבו כשבת אחים יחדו.

מכתב הגאון בעל לבושי מרדכי
להג"ר חיים צבי זצ"ל

רבי מרדכי ליב היה בן להורים תמימים ויראי חטא, שעשו כל מיני השתדלויות במסי"נ שיתהוה לגדול בתורה. רבותיו היו: רבי וואלף תרצה'ס זצ"ל אבד"ק טאפאלטשאן, רבי מרדכי יהודה גליק זצ"ל אבד"ק יאהאני, ובעיקר רבי ישראל יצחק אהרן לאנדסבערג זצ"ל אבד"ק גראסווארדיין. תחלה שימש ברבנות בקהלת מעזא-טעלעגד, משם עבר לרבנות ברעזעווא, ומשם לעיר מאד. מכאן השיב אלפי תשובותיו לכל קצוי תבל, וכאורים ותומים האיר עיני בני ישראל בפסקיו להלכה ולמעשה.

זקן ושבע ימים נפטר רבי מרדכי ליב לבית עולמו, י"ז תמוז שנת תרצ"ב לפ"ק, ומנו"כ בעיר מאד, היכן שהועמד אהל על קברו. תולדותיו באים באריכות בכמה ספרים, ולאחרונה בספר "תולדות מהרי"ץ" פרק ז', וגם בקיצור בספר "תולדות בית נפתלי" הנ"ל, פרק י"ג.

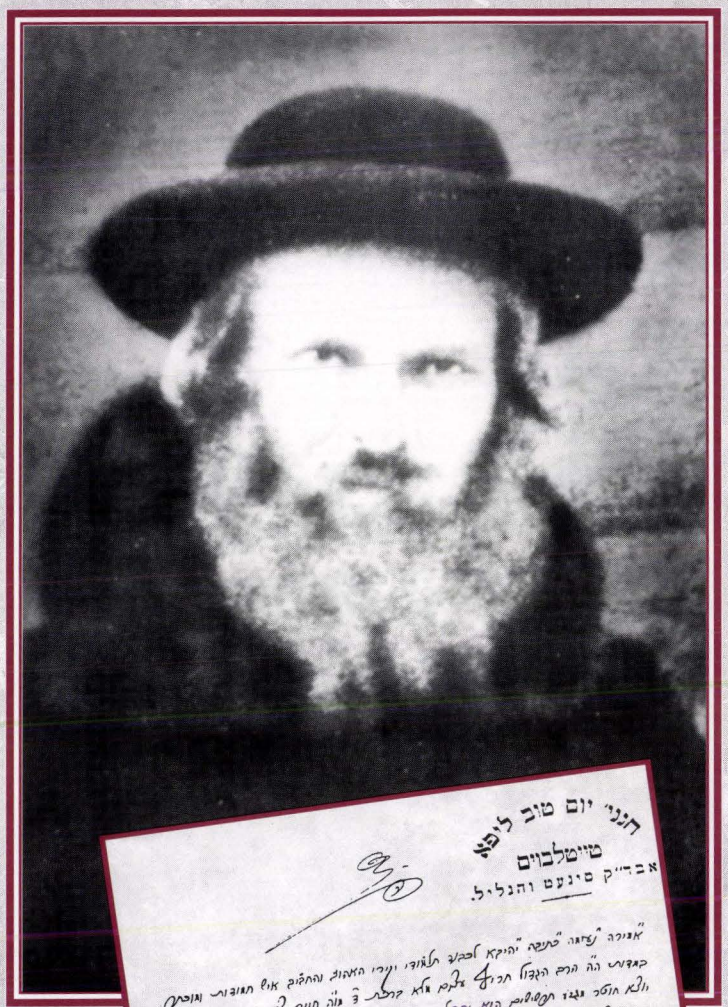

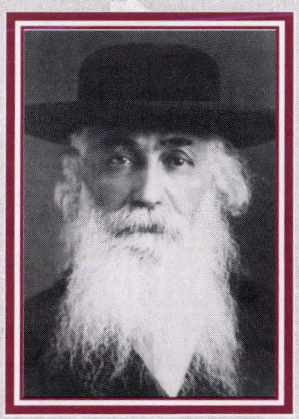
מצבת הלבושי מרדכי

הגה"צ רבי חיים צבי עהרענרייך זצ"ל
בעמח"ס קצה המטה, ושו"ת קב חיים

יבה יתירה הראה הרב הישיש כלפי הדיין הגאון רבי **חיים צבי עהרענרייך** זצ"ל, עד שבצוואתו שכתב עוד בשנת תרע"ט מגלה כי משפט הרבנות שייכת להדומ"ץ מירושת אבותיו, ועליו למלאות את מקומו בלי ערעור. לאחר הסתלקות ה'לבושי מרדכי' זצ"ל, קיימו את צוואתו, והושיבו את הגאון רבי חיים צבי על כס רבנות מאד.

רבי חיים צבי נולד בשנת תרל"ה, לאביו הג"מ **יעקב עהרענרייך** ז"ל, חתן מרן הקול אריה. רבותיו היו: דודו הגאון רבי אליעזר צוקער זצ"ל ראבד"ק בערעגסאז; הגאון רבי שמואל גינצלער זצ"ל אבד"ק אויבר-ווישווא; הגאון רבי שאול עהרענפעלד זצ"ל אבד"ק סיקסא; הגאונים הצדיקים בעל 'קדושת יום טוב' מסיגעט ובעל 'דרכי תשובה' ממונקאטש זי"ע; ועל כולם אחיו הגדול הגאון רבי **שלמה זלמן עהרענרייך** זצ"ל אבד"ק שאמלויא, שממנו למד רוב חכמתו, בהיותו כרוך אחריו בערי ליסקא, סיקסא וטשאבא.

כאשר הגיע עת דודים נבחר לחתן אצל דודו הגאון רבי נפתלי הכהן זצ"ל

כתב הורמנא מהגה"ק בעל קדושת יו"ט זצ"ל לתלמידו הגאון ר' חיים צבי זצ"ל

מטה סימן תקפא אפרים כא

קצה המטה

אלף למטה

כתב יד
מפי קצה המטה
על המט"א

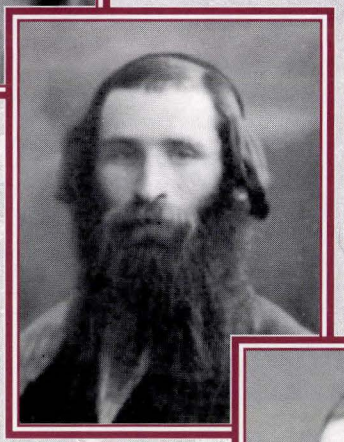
מכתב לחברה
"תומכי תורה"
בניו יארק

אבד"ק מאד, ברם לא זכו לישיבה אחת יחדיו, כי רק שבועות ספורים לאחר האירוסין נפטר אבי הכלה, מרן הבית נפתלי זי"ע. לאחר חתונתו בשנת תרנ"ז נתקבל לדומ"ץ במאד, ונשאר על משמרתו זו למעלה משלש עשרות שנים, עד שבשנת תרצ"ב נתקבל לרב העיר כנ"ל. - רבי חיים צבי היה מתמיד מאד בלימודו וראה ברכה ביגיעו, עד שנשתבח בשבחים ותוארים כאחד הגדולים, בתוך מכתבי הוראה שקיבל מגדולי דורו. בהיותו רק כבן כ"ג עזר בסידור תשובותיו של חמיו, ערך את המפתחות ופיארם בהערותיו ובחידושיו.

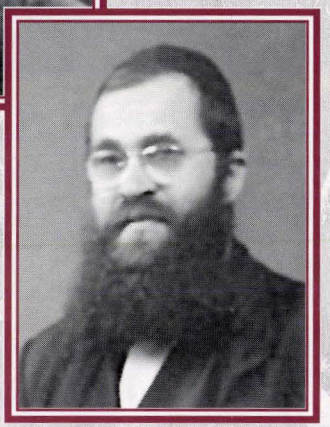
בשנת תרפ"ג הדפיס את ספרו הראשון, הוא ספר 'קצה המטה' על ה'מטה אפרים', שנתקבל בהערצה ובחיבה בקרב עדת ישראל והנו כיום מן המפורסמים בספרי ההלכה והמנהג. בשנת תרצ"ב הופיע ספרו השני 'שערי חיים' על ספר 'שערי אפרים' הכולל הלכות קריאת התורה ומנהגיה. כן היו לו בכתובים עוד הרבה חידושי תורה שעמדו להופיע, אבל טרם הספיק לסדרם נגזרה עליו גזרה, ובעודו במיטב שנותיו, רק בן ס"ב שנים, נסתלק לבית עולמו, י"ח כסלו שנת תרצ"ז לפ"ק. מנו"כ בעיר מאד, באהל רבינו ה'לבושי מרדכי' זצ"ל. - לאחר כמה שנים מפטירתו נדפס ספרו שו"ת קב חיים, אשר טופס אחד ממנו נשאר לפליטה בדרך נס משנות הזעם, וחזר ונדפס בארה"ב עם כמה הוספות חשובות על ידי מכוננו.

הרב יחיאל מרדכי
ראזענצווייג זצ"ל הי"ד
חתן רבי חייס צבי זצ"ל

הרב שמעון זאב עהרענרייך זצ"ל
בן הגאון משאפלויא
וחתן רבי חייס צבי זצ"ל

הרב דוד שפיטצער זצ"ל
אבדק"ק אגאראד,
מח"ס תולדות קול אריה
חתן רבי חייס צבי זצ"ל

— ברכת מזל טוב —

מעמקי לבינו נביע בכתב „מזל טוב" לעת מועד בחיבת. לחמו"ל סכ"ב סגסון סגדול המפורסם לדיק תמיס בכמ"ק וכו' כקב"ת מוה"ל מ' יי"ס לבי עטרעניייך שליט"א לחב זכה לעלום בכלם בגבעם למלא מקום אביו רועינו פאי קבא קדישא דקהכב"ג זי"ע סכ"ם כחמ ליום כן יקום וים"ל בחיבת פי חילו וחוכו לבחל בטעי ככם בחור חמ זכיע הלדיק זי"ע בקהלתו ותלמודיו הע"י לילך בעקבותיו ולחורו בכח וכלך יחליך ימים וכחיס על כסא ממלכתו עדי עד יל"ע מזו ומכן כוח לפיכו, עוד יעמוד בימיבם של מעלם להגיע לנו סחתימם וכזכם לבחת בחולם ויסועה בב"ח.

תלמידיו הנאמנים

דישיבת לבושי מרדכי פה ה' מאד יצ"ו.

מודעה רבה לאורייתא

הנני בכול מבשר ואומר כי הישיבה הרמה אשר נטע בתוכינו האי סבי"ק רבינו הגאון מאוה"ג מרן בעל לבושי מרדכי זצ"ל לא פסקה ויתנהל מהיום והלאה בשם **ישיבת לבושי מרדכי** תחת דגלת ממלא מקומו? אדמו"ר הרב הגאון המפורסם וכו' בקש"ת מו"ה חיים **צבי עהרענרייך** שליט"א. ובחורף הבע"ל ילמדו ש"ע סוגי' דגת בעומה (ע"י דף י"ה) ושייך מס' פסחים, שו"ע אוח הל' פסח יוד הל' שחיטה.

ישיבת לבושי מרדכי דפה ה' מאד יצ"ו

מכתב הג"ר חיים צבי עהרענרייך אבד"ק מאד,
לאחיו הגדול הגאון משאמלויא זצ"ל

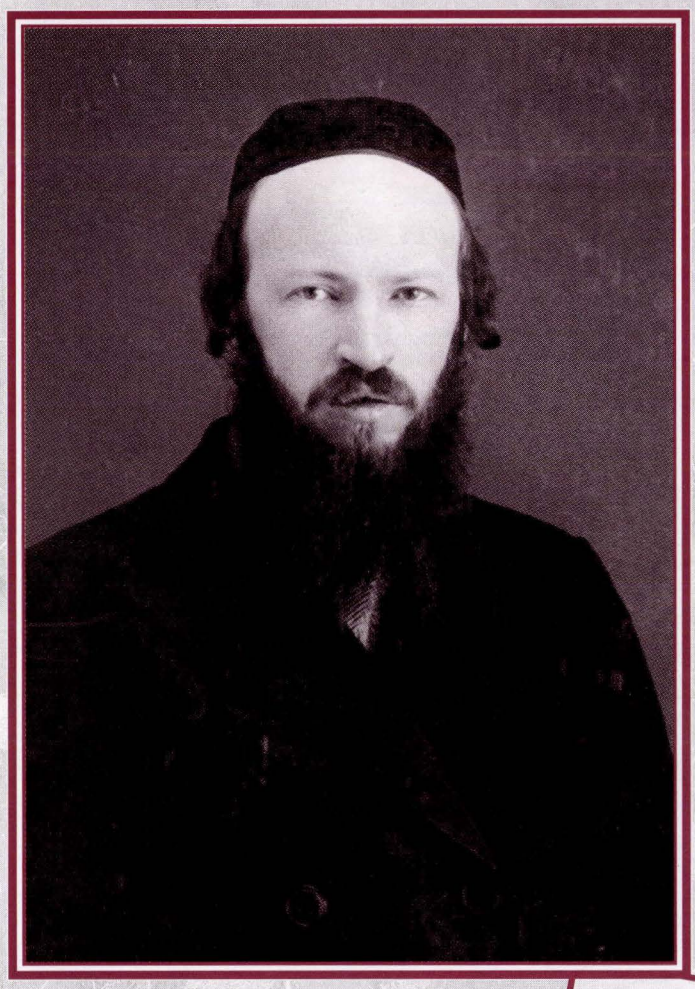
מכתב מהגה"ק בעל מנחת אלעזר להג"ר חיים צבי זצ"ל

מצבת בעל קצה המטה בעיר מאד

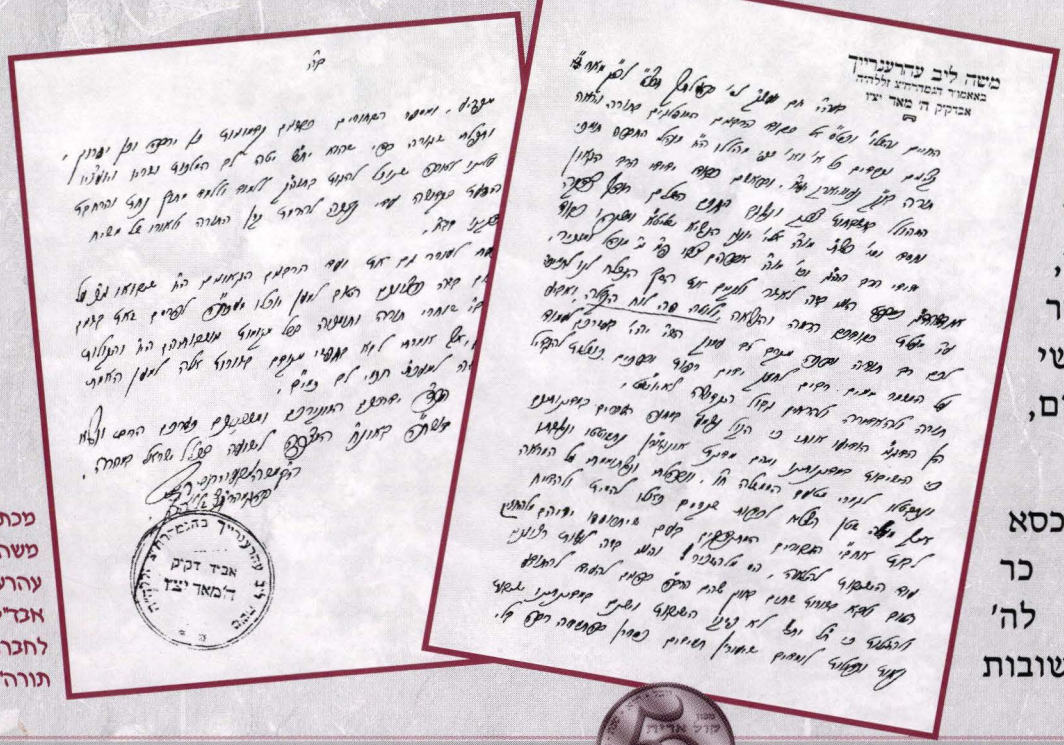

הגאון רבי משה ליב עהרענרייך זצ"ל הי"ד

ב פטירת הגאון רבי **חיים צבי** זצ"ל הוכתה שוב העיר בתדהמה. אבל נחמה אחת מצאו כי הרב זכה לבן הראוי למלאות מקומו, הוא הרב הגאון רבי **משה ליב** זצ"ל, שקיבל את שרביט ההנהגה בידו, והיה תולדה במקום אב. - רבי משה ליב נולד בשנת תרס"ח, ולמד אצל רב העיר, הגאון בעל לבושי מרדכי זצוק"ל. הוא היה אצלו תלמיד חביב כבן, והיה הרב מעריץ ומחשיב מאד את התמדתו, יראתו הגדולה, ולמדנותו המופלגת, עד שקראו 'ראש הישיבה' ובעודו בחור כבן ט"ו נתן לו להרצות שיעורים בישיבה. - נתחתן עם בת הגאון רבי שמואל זלמן וויינבערגער זצ"ל אבד"ק מארגארעטן, ונתקבל לדומ"ץ ומגיד משרים שם. בשני מישורים הללו, הלכה ומגידות, הראה את חילו להפליא, וכולם ניבאו לו עתיד מזהיר ברבנות. הוא גם עסק בהבאת קדשים לבית הדפוס, ועזר על יד רבו להו"ל את ספריו שו"ת לבושי מרדכי, וגם בעצמו סידר והו"ל ספר לבושי מרדכי עמ"ס נדרים, לאחר פטירת רבו.

בבואו לשבת על כסא הרבנות, ראלפניו כר נרחב לעשות לה' ולתורתו, להשיב תשובות

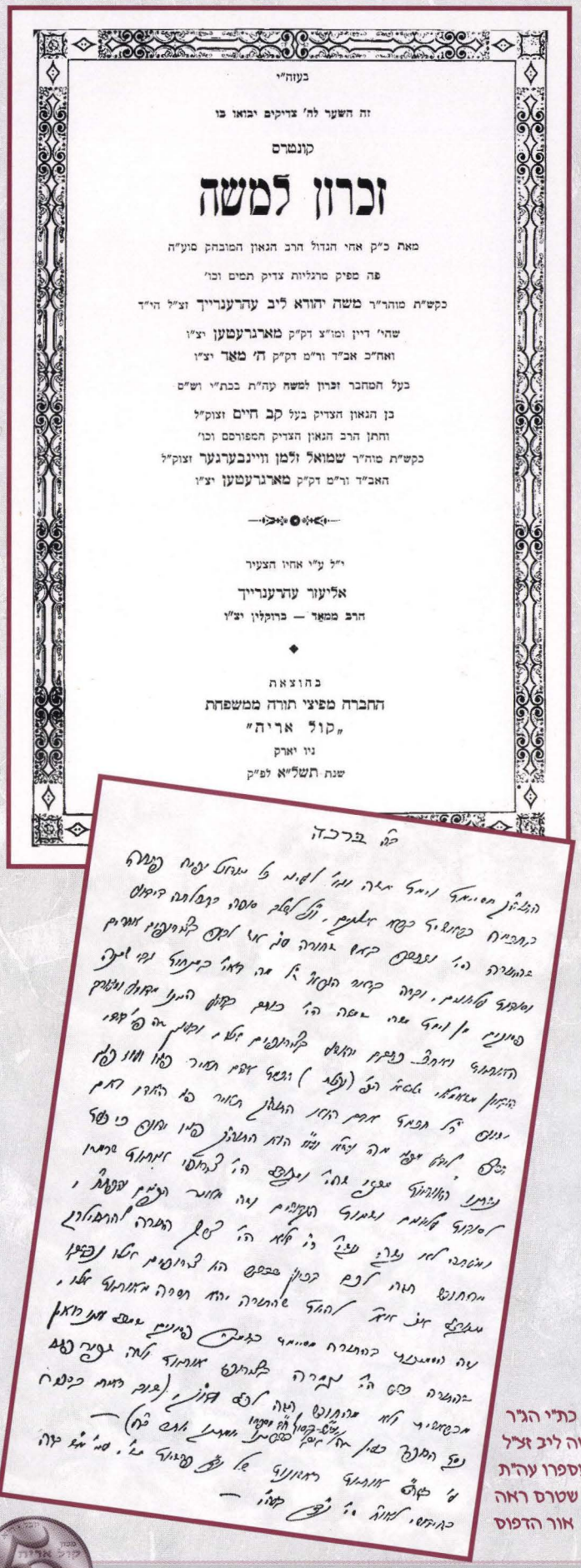

מכתב הג"ר משה ליב עהרענרייך אבד"ק מאד לחברת "תומכי תורה" באה"ב

להלכה בע"פ ובכתב, ובמיוחד לפעול למען אחיו המדוכאים ביסורי הזמן, כאשר שבט הרשע התחיל לנוח על צוארי היהודים. היו אלה ימי צר ומצוק כאשר היהודים סבלו הרבה משכיניהם ההונגארים, שכבר התירו לעצמם חירות יתירה, בחסות הממשלה, שהיתה קרובה בדעותיה ובשנאת היהודים להצר הצורר ימ"ש. בעצם ימי הרעה, שנת תש"ג, השתדל בכל עוז להביא לדפוס את ספרו של אביו שו"ת קב חיים. גם הרחיב גבולו בתלמידים, והרביץ תורה במסירת נפש באותם ימים קשים. דלתי ישיבתו הקדושה היו פתוחים עד לכיבוש הנאצי, וקול התורה נשמע שם כסדר.

בשנת תש"ד, כאשר הגרמנים השתלטו על מדינת הונגריא ובין לילה נפלו מאות אלפי יהודים למרמס תחת כפות רגליהם, לא היתה העיר מאד שונה מחברותיה, ואף היא נחרבה כליל בידי עושי עולה, חיות טרף למיניהם. רבי משה יהודא זצ"ל הוגלה למחנה העבודה 'גוזין' שבגרמניא, היכן שיסוריו היו ללא נשוא, עד שמתוך ענויים קשים ומרים החזיר את נשמתו ליוצרו, וגופו נשרף כליל באש, יחד עם גופות שאר אחב"י, ביום כ"ו סיון תש"ד, הי"ד.

לא נשאר ממשפחתו אף נפש אחת, וכן מכל חידושיו וחיבוריו לא נשאר לפליטה רק כמה תשובות בודדות, וחיבור אחד כתב יד על התורה, שמצא אחיו הצעיר יבלח"ט הג"מ אליעזר שליט"א לאחר המלחמה, מונח באשפה.

בעזה"י

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

קונטרס

זכרון למשה

מאת כ"ק אחי הגדול הרב הגאון המובהק סוע"ה

פה מפיק מרגליות צדיק תמים וכו'

כקש"ת מוהר"ר **משה יהודא ליב עהרענרייך** זצ"ל הי"ד

שהי' דיין ומו"צ דק"ק **מארגרעטען** יצ"ו

ואח"כ אב"ד ור"מ דק"ק **ה' מאד** יצ"ו

בעל המחבר זכרון למשה עה"ת בכת"י וש"ס

בן הגאון הצדיק בעל **קב חיים** זצוק"ל

וחתן הרב הגאון הצדיק המפורסם וכו'

כקש"ת מוה"ר **שמואל זלמן ווינבערגער** זצוק"ל

האב"ד ור"מ דק"ק **מארגרעטען** יצ"ו

י"ל ע"י אחיו הצעיר

אליעזר עהרענרייך

הרב ממאד — ברוקלין יצ"ו

בהוצאת

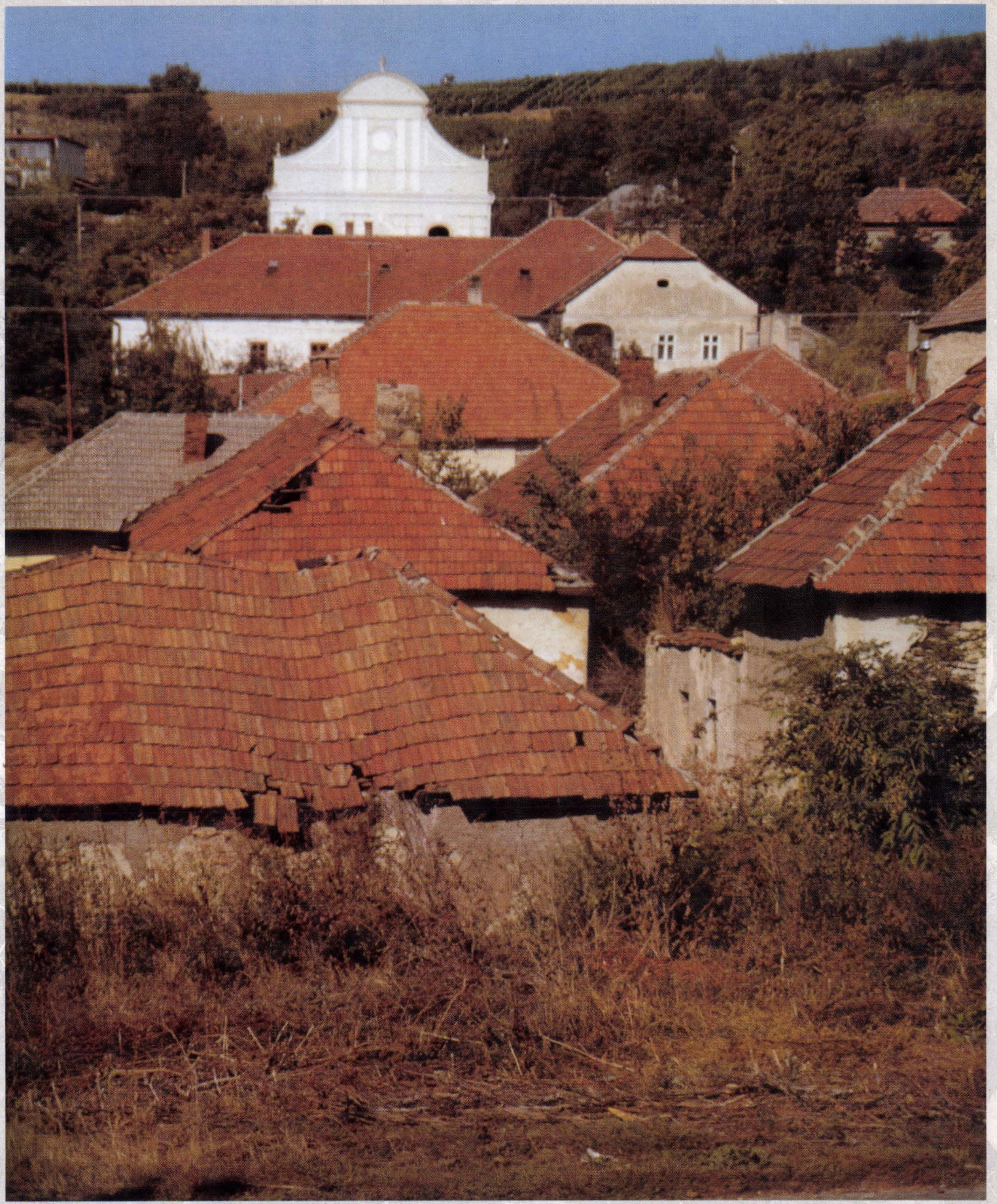
החברה מפיצי תורה ממשפחת

„קול אריה"

ניו יארק

שנת **תשל"א** לפ"ק

כתי"ה הג"ר משה ליב זצ"ל מספרו עה"ת שטרם ראה אור הדפוס

העיר **מאד** היום - מרחוק רואים בנין בית הכנסת

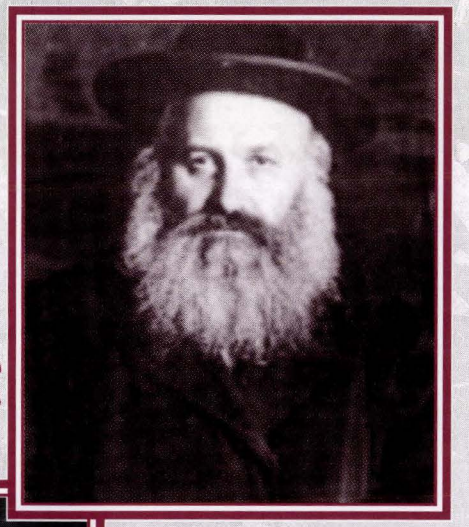

בית הכנסת בעיר מאד בחורבנה ושיממותה

הרה"ג רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א

הרב האחרון בעיר מאד, היה אחיו הצעיר הרה"ג רבי **אליעזר עהרענרייך** שליט"א, אשר ניסה לאחר המלחמה לחזור ולבנות הנהרסות בעיר, ואף הצליח במדה מסוימת. - רבי אליעזר שליט"א נולד לאביו הגאון רבי **חיים צבי** זצ"ל בשנת תרפ"ב, למד ונתגדל על ברכי אביו, והיה ילד שעשועים אצל המרא דאתרא הגאון בעל לבושי מרדכי זצ"ל. נתייתם בגיל ט"ו ונסע ללמוד בישיבת סערדאהעלי אצל חתן דודו, הגאון רבי **אשר אנשיל כ"ץ** זצ"ל הי"ד. בחזרו מקץ שנתיים ימים, היה בידו כתב הורמנא נכבד מרבו זה, בשבחים נעלים, ובמשך הזמן נכתר בתואר 'רב הצעיר' של העיר, וגם ניהל את הישיבה כסגן לאחיו הגדול.

הגאון רבי אשר אנשיל כ"ץ זצ"ל הי"ד
אב"ד ור"מ סערדאהעלי

בשנות תש"ב תש"ד סבל הרבה, תחלה תחת ממשלת ההונגארים, ואח"כ בגעטא בודאפעסט תחת הגרמנים ימ"ש. בהיותו בבודאפעסט בשנת תש"ג עזר משם לאחיו רבי משה ליב (שהיה במאד) בהדפסת ספר אביהם שו"ת קב חיים. הדבר עלה לו בקישויים רבים ובמסירת נפש.

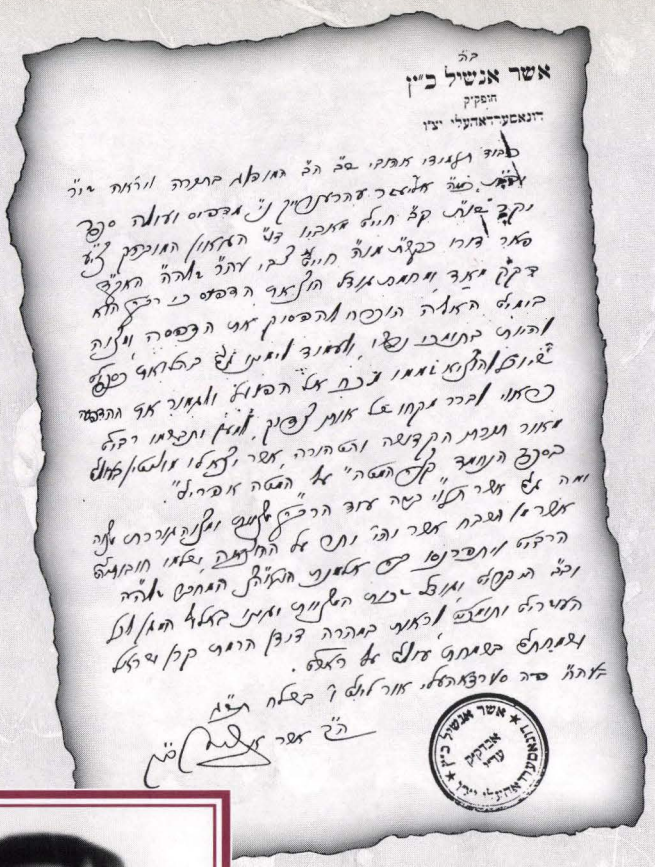

רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א בצעירותו

בימים ההם ביקש רבי אליעזר עצה והדרכה, חיזוק וברכה, מאת צדיקי הדור, וביקר אצל הרה"ק רבי שלום אליעזר זצוק"ל בראצפערט, אצל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זצוק"ל בבודאפעסט, אצל הרה"ק רבי חיים מאיר מוויזניצא זצוק"ל בגראסווארדיין, וכן אצל שאר גדולים וצדיקים.

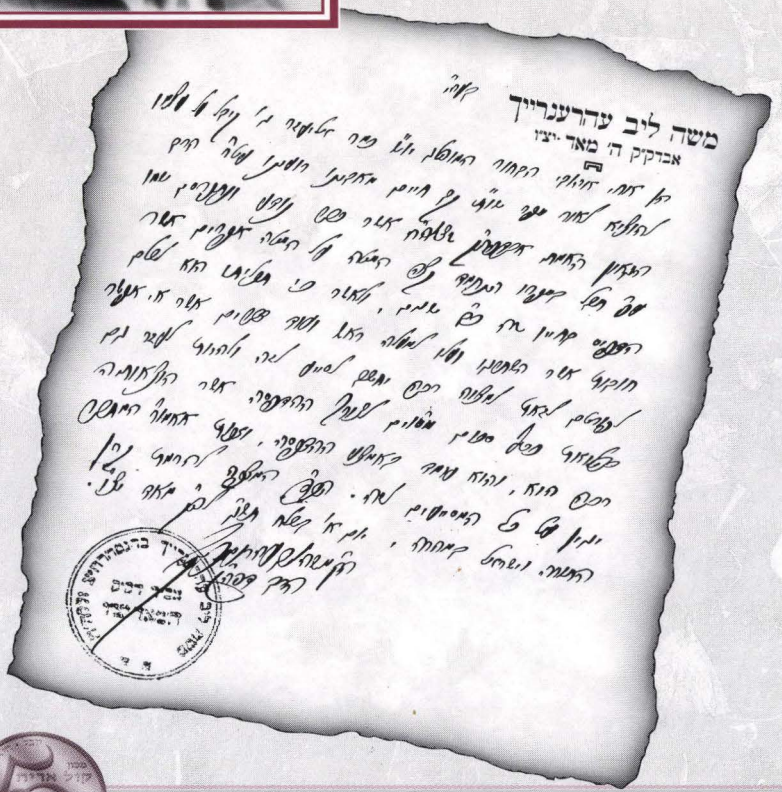
לאחר ששה חדשים בגעטא בודאפעסט, היכן שעבר את כל מוראותיה וסבלותיה האיומים, נלקח בתחלת שנת תש"ה, יחד עם שאר היהודים כלואי הגעטא, לצעוד על הגשר שעל נהר הדונא, תחת שמירה יתירה של הרוצחים שהובילום בדרך לא נודע להם אם לחיים או להיפכו. בחסדי ה' הוא נשמט מתחת עיניהם באמצע ההליכה על הגשר, ונפלט בדרך נס ופלא. אח"כ הסתתר זמן מה תחת שם של אינו יהודי, עד שהצליח לחדור לתוך בית משפחת וויס המפורסמת בבודאפעסט, שהיה מקום מקלט לשלשת אלפים יהודים, עד ליום השחרור ד' שבט תש"ה. בזכות אבותיו נשאר לחיים, ענף יחידי ובודד מכל בית אביו, כחמישים נפש, שעלו על מוקדה הי"ד.

לאחר המלחמה חזר לעירו מאד והתחיל להחיות את החיים בגופם ומתים ברוחם. בלב נשבר ראה את העזובה הגדולה, בית הכנסת ששומם וכל העיר החרבה מבלי יושביה. הוא יסד מחדש מנין, מקוה וכו'. העמיד בפרוזדור בית הכנסת 'לוח זכרון' עם שמות כל קדושי מאד, ולאט לאט החזיר את החיים למסלולם. אבל מאחר שהקאמוניזם שלט שם לא היה טעם להמשיך בזה, והברירה היחידית היתה לעזוב. בשנת תש"ו נשא את עזרתו הרבנית הצ' חנה לאה ע"ה בת הרה"ח ר' יואל זיסמאן שפיטצער ז"ל הי"ד מדעש. משם נסעו ויבריחו את הגבול לגרמניא, והשתהו במחנות הדי.פי. פאקינג ואשוי, וגם שם עשה הרבה לטובת הכלל. בשנת תש"י הגיע לחופי ארה"ב, היכן שנתיישב והתחיל לחיות חיי נחת לאוי"ט.

רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א,
רב הצעיר במאד

ארבעה מכתבים האחרונים

מהרבנית הצ' לאה עהרנרייך ע"ה הי"ד

לבנה הג"ר אליעזר שליט"א לבודאפעסט בשנות הזעם

בית הכנסת בעיר מאד בחורבנה ושימפוזה

לוח זכרון
לקדושי השואה
על קיר בית הכנסת
המזרחי

מכון קול אריה

ב הגיע הרב ממאד שליט"א לארה"ב, זכר היטב את אשר קיבל עליו בעת צרה, שבאם יעזור לו השי"ת וישאר בחיים, ישתדל להפיץ תורת בית אבותיו על פני תבל, ויעשה שם ושארית למשפחתו בארץ. הוא נחלץ מיד לעבודה של הרבצת התורה במלוא מובן המלה, ע"י הדפסת והפצת תורת בית משפחת הקול אריה. עוד באותה שנה, שנת תש"י, יסד את המכון "קול אריה" והתחיל להדפיס מחדש ספרי משפחה מפוארת זו, צאצאי הגאון בעל קול אריה זצוק"ל. ככל שעברה שנה, נתוסף עוד ספר או עוד כמה ספרים, לרשימה נכבדת זו שהלכה וגדלה. גדולי ישראל מכל החוגים תמכו בידי המייסד והנשיא שליט"א, וחלקם אף כתבו לו מכתבי עידוד וחיזוק, או מכתבי תודה וברכה על פעולתו המבורכת. לפעמים היו הם שעוררו אותו להדפיס ספר מסוים אשר נפשם תאבה אליו, בזכרם אותו מימי קדם.

במשך חמישים שנות קיום המכון כבר הדפיסו כחמישים ספרים, גדולים וקטנים, בני כרך אחד או בני הרבה כרכים. חלקם הם הנדפסים אידרא, בהוספת מפתחות מפורטות ושאר מעלות נכבדות, וחלק מן הספרים הם אלה היוצאים לאור בפעם ראשונה מכתבי יד. במשך שנות יובל הללו כבר הספיקו בעזהי"ת להדפיס רובם הגדול של ספרי בני המשפחה (בפרט צאצאי רבינו הבית נפתלי) אשר כבר הופיעו פעם בדפוס.

יונגער רב פון אונגארן געקומען אהער; אלץ וואס ער האט גערעטעוועט זיינען 3 ספרים וואס זיין פאטער האט געשריבען

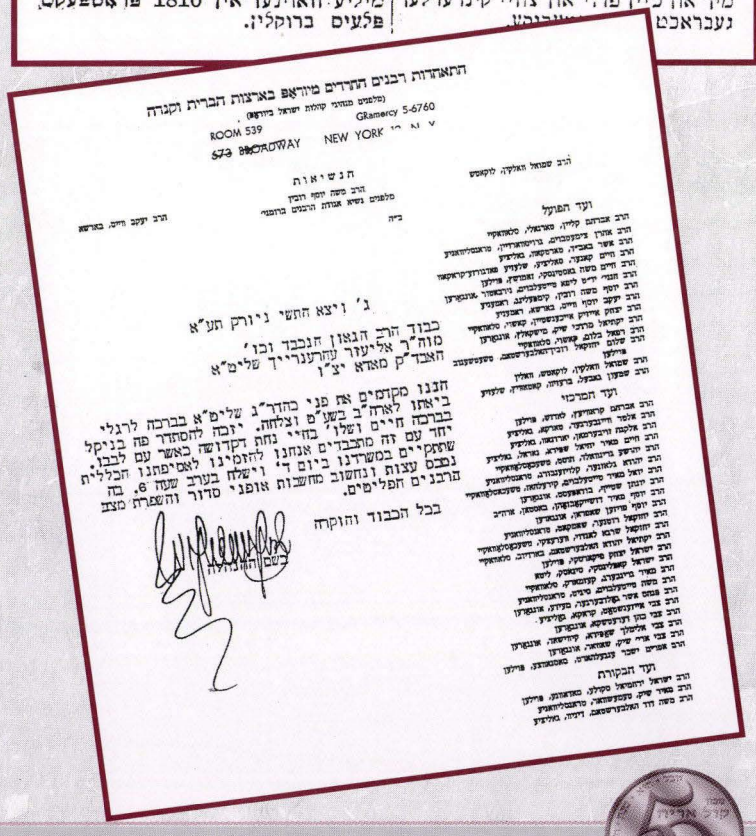

דער יונגער רב פון מאד, אונגארן, הרב אליעזר עהרענרייך, איז ניט לאנג צוריק געקומען קיין אמעריקע. ער האט די טעג באזוכט די רעדאקציע פון „פארווערטס" און האט דערציילט אייניגע פרטים פון זייגע איבערלעבונגען.

אלע פון זיין בריידט־פארצווייגטער משפחה אין אונגארן זיינען אויסגע־הרג'עט געווארען פון די נאצים. ארום 200 פאמיליע־קרובים זיינען זיי גע־וועז, און אלע זיינען זיי אומגעקומען אונטער שרעקליכע פיניזונגען. ער אליין איז גערעטעוועט געווארען און געבליבען לעבען, ווי דורך א נס. ער האט א צייט געלעבט באהאלטען און פארשטעלט אין בודאפעשט. דערנאך האט ער זיך גערעטעוועט אין דער אמעריקאנער זאנע, אין דייטשלאנד.

דער גערעטעוועטער דערציילט: „איך האב געפרואווט נאכ'ן קריג צו־ריקפארען פון בודאפעשט קיין מאד און צוריק וועלען דארט רב. נאר דאן האבען די קאמוניסטען שוין איבערגע־נומען די מאכט און איך האב באלד איינגעזעהן, או אונטער זיי, אונטער די קאמוניסטען, וועט שוין קיין קהומה פאר אידישקייט ניט זיין און בין ווידער אוועק. אין דער אמעריקא־נער זאנע האט מען מיך, ווי אלע פליכטלינגע און היימלאזע באהאנדעלט גוט. שפעטער האט דער „דזשוינט" מיך און מיין פרוי און צוויי קינדערלעך געברא[illegible]

דער גערעטעוועטער שטאמט פון גרויס־ען יהום. זיין פאטער, זיין זיידע און זיין עלטער־זיידע, זיינען אלע גע־וועז רבנים אין מאד. ער רעדט מיט גרויס התפעלות וועגען זיי, דערהויפט וועגען זיין עלטער־זיידען, וועלכען ער רופט: „גאון עולם". וועגען זיך אליין ווייל ער ניט רעדען. ער האט בלויז געוואגט דאס פאלגענדע: „איך בין גע־בליבען איינער פון דער גאנצער משפחה. איך האב פון די נאצים בליין ארויסגעראטעוועט די ספרים, וואס מיין טאטע, זכרונו לברכה, האט גע־שריבען, און איך וואלט זיי וועלען דא ארויסגעבען. אפשר וועלען לאנדסליוט און אנדערע פראיינטערעסירט ווערען אין דעם." דער יונגער רב און זא־מיליע וואוינען אין 1810 פראספעקט פלעיס ברוקלין.

תארגונות רבנים תורמים מוזאם בארצות הברית וקנדה

(פלשטם מנהלי קהלות ישראל בניו־יורק)

ROOM 539 GRamercy 5-6760

523 BROADWAY NEW YORK

ת נ ש י א ו ת

הרב משה הכהן

פלשטם נשיא אגודת הרבנים בהונגרי

בייה

הרב יעקב חיים, בארשא

הרב שמואל האלקין, לוקאוט

ועד תפוקל

הרב אברהם קלין, מארשאל, סלאוואקיי

הרב אשרי בינימובוים, נוויטאוואדזיי, פראנסיסקאוואנע

הרב חיים שאבץ, סאלידע

הרב חיים משה טוטיבינסקי, שלעזין

הרב חנוך דייב לוסא פיינקלשטיין, בילקאו

הרב יחזקי משה רובין, קיסאלינא, בעסאראבי

הרב יעקב חיים, באראש, רומעניע

הרב יצחק איידינגשטיין, דאבראן

הרב יקותיאל מרדכי שיק, טישקאוויץ, סלאוואקיי

הרב שלום יחזקאל הירשהאלבערשטאם, שפיטשעווקע

בילקאו

הרב שמואל האלקין, לוקאוט, האלין

הרב שמעון באבצקי, בראנא, קאמפאניי, שלעזיע

ועד המרכזי

הרב אברהם קראנץ, סאדע, בילקאו

הרב אלטר הירשבערגער, מארמא, בילקאו

הרב אלכסנדר זיסקינד, יעריסלאו, פאלין

הרב חיים מאיר שפירא, נאשאל, סלאוואקיי

הרב יהושע ברוכאלי, וואשא, פשעסטאקאפקי

הרב יואל מאיר סיטשלענהנדלר, מארמאראשקי

הרב יחזקאל שרייבר, בראבאפשטי, פשעסטאקאפקי

הרב יחזקי מאיר דישינסקופולין, נאמסטא, אוהיב

הרב יחזקיאל שמואל, אונגארן

הרב יחזקיאל שרגא לאנדער, מארמאראשיגע

הרב ישראל שמואל קאנאפע, סלאוואקיי

הרב ישראל שמחה בונים פרידמאן, פשעסטאקאפקי

הרב ישראל שמלקא שפיטצער, בילקאו

הרב מאיר ביינעבא, קאשויץ, לוסא

הרב מנחם מענדל פוקסבערג, סלאוואקיי

הרב מנחם מאיר קאהנבערג, סיגיט, מארמאראשיגע

הרב צבי אריינפעלד קלוגער, אונגארן

הרב צבי הלוי זקהיים קאהאן, סלאוואקיי

הרב צבי אלימלך קאפשיצ, אונגארן

הרב צבי אריי שיק, שמהאר, קריזשאוי

הרב אפרים יחיאל קעמפלמאכער, בילקאו

ועד הבקורת

הרב ישראל יחזקיאל סקילנק, מאמאהאק, בילקאו

הרב משה חיי מעסטענמאן, מרמאראשיגע

בכבוד הרב הגאון חנגבבד וכו'

מוה"ר אליעזר עהרענרייך שליט"א

האבד"ק מאדא יצ"ו

ג' ויצא תשיי ניו־יורק תע"א

חננו מקדמים את פני כתדר"ג שליט"א בברכה לרגלי בואתו לארה"ב בשלום וצלחה. יזכה להסתדר פה בניקל בברכה חיים ושלו' בחיי נחת דקדושה באשר עם לבבו, שותפים במשרדינו לאסיפתנו הכללית נמצם עצות ונחשוב מחשבות אופני סדור והשפרת מצב מרבנים חפלימים.

בכל הכבוד והזוקרה

JOEL TEITELBAUM
GRAND RABBI OF SATMAR

500 BEDFORD AVENUE
BROOKLYN 11, N. Y.

יואל טייטלבוים
אבדק"ק
סאטמאר והגלילות
ברוקלין, נ. י.

אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה
THE UNION OF ORTHODOX RABBIS
OF THE UNITED STATES AND CANADA
132 NASSAU STREET
(SUITE 1221)
NEW YORK 7, N. Y.

REctor 2-2376
2377

ב"ה כ"ו שבט, תש"י

הננו בזה להביר את הסוב"ז בחשוב הרב המאוה"ג הנעלה בצש"ק כש"ת מוה"ר אליעזר עהרענרייך, לסנים רב בק"ק מאד, אונגארן, אשר בא מן הגולה זה כשלשה ירחים, אחרי שהחומה הגדולה שהיתה שם בזמן האחרון, ולרוש אין כל בלתי ספרי רבי רב מאבותיו הגאונים זצ"ל, זנקסה נפשו המחורה לאדמוסי אדרא ולזכות את הרבים, ולהיות לו קצת משען ומשענה לו ולבני ביתו היקרים, ויהי' חסד זה עם חתים וחסתים אשר בזאתי זכותם יגן על מקבלי הספרים וחסכין דאוריתא צאצאיהם היקרים. אי לזאת הננו בעחירה מכל אחב"י חובבי תורה ויראי ד' לקבל את הסוב"ז הקר הזה בכבוד הראוי לגברא רבא וה"ת דכתחי' ולהסוך בו בקבלי"ותפצה הספרים הנ"ל כדי שיוכל להפיק זכות הסוב. ואומבי תורה יחליפו כח ויתחרכו בכל ברכות סו"ם.

בברכת התורה,

אגודת הרבנים דארצות הברית וקנדה

RABBI MOSES FEINSTEIN
455 F. D. R. DRIVE
NEW YORK, N. Y. 10002

OREgon 7-1222

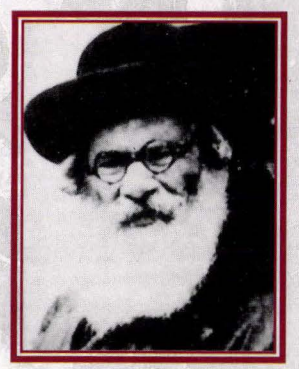
משה פיינשטיין
ר"מ תפארת ירושלים
בנוא יארק

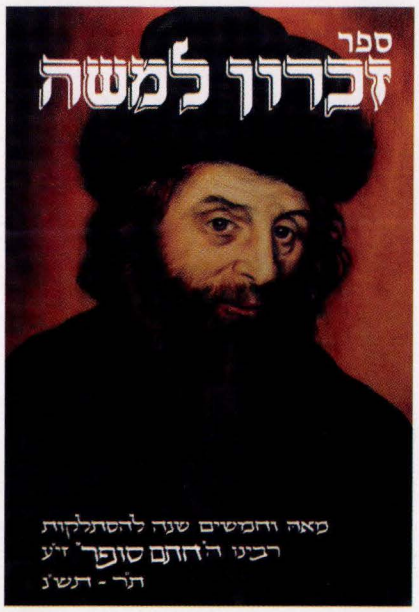
בע"ה

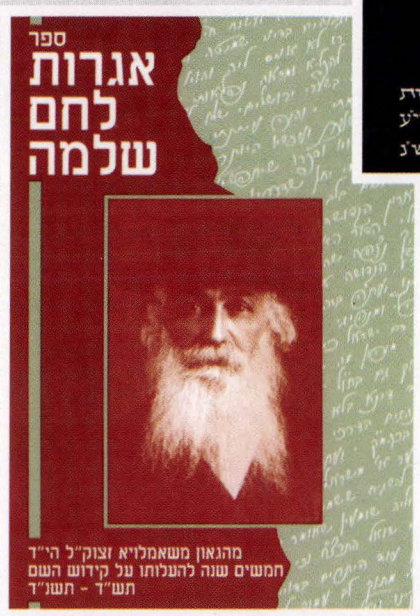
מדי פעם בפעם מופיעים ספרים לרגל ציון תאריכים חשובים, לדוגמא: ספר 'קול אריה' על התורה ומועדים, שיצא לאור, בשנת תשד"מ, למלאות מאה שנה להסתלקות המחבר; 'תולדות בית נפתלי', במלאות מאה שנה לפטירת רבינו בעל שו"ת בית נפתלי שנת תשנ"ז; 'זכרון למשה', הספר שחיבר הגאון רבי **יוסף הכהן שוואַרטץ** זצ"ל הי"ד רו"מ בגראסווארדיין, לרגל מלאות מאה שנה להסתלקות מרן רבינו החתם סופר זי"ע, ויצא לאור מחדש בשנת תש"ן (עם הוספות חשובות) לציון מאה וחמישים שנה ההסתלקות; ספר 'אגרות לחם שלמה' אוסף אגרותיו של הגאון רבי **שלמה זלמן עהרענרייך** זצ"ל הי"ד אבדק"ק שאמלויא, במלאות חמישים שנה להעלותו על קידוש ה', י"א סיון תש"ד.

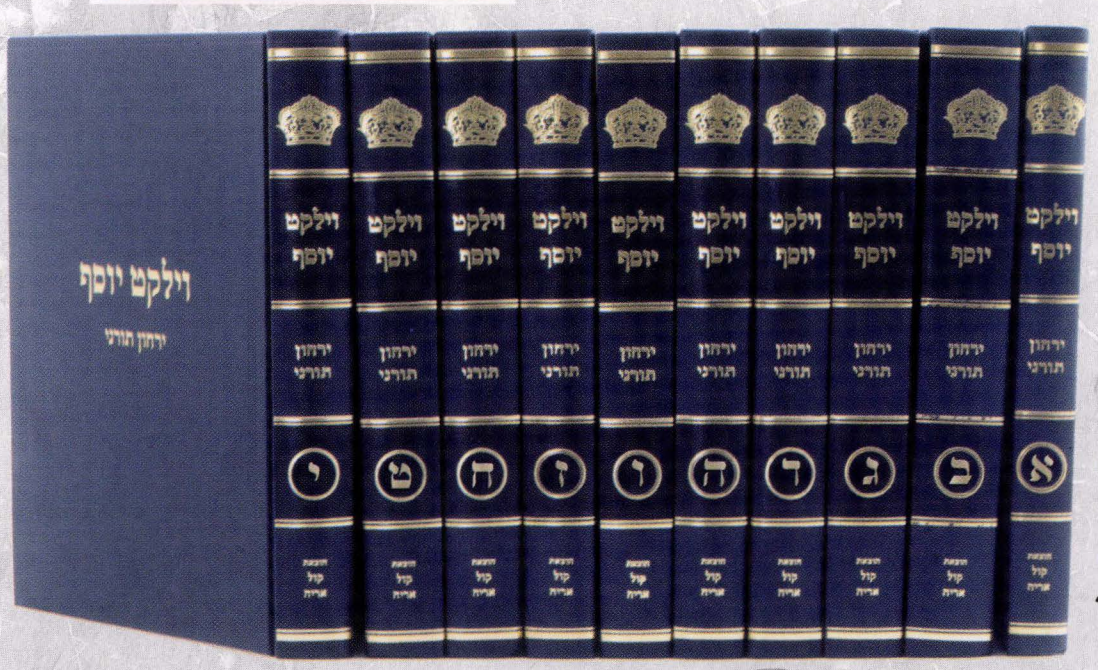
הרב ממאד שליט"א

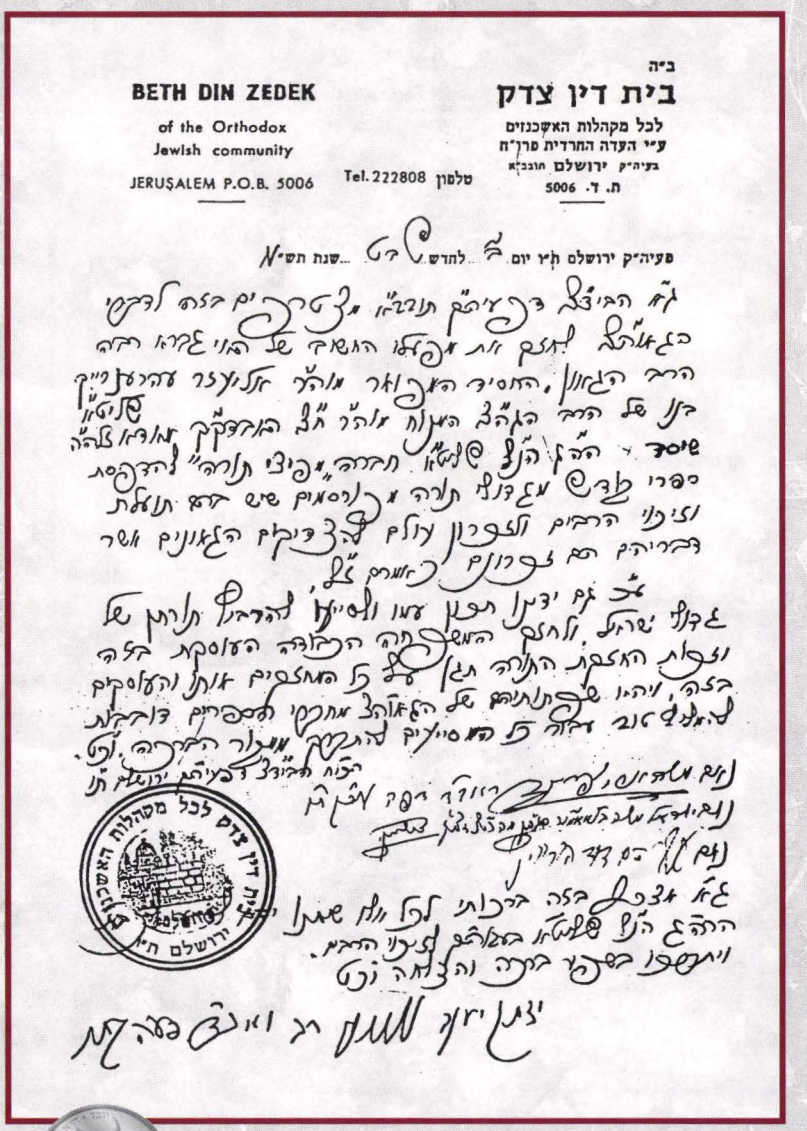

כיוצא בזה הולכים ונלקטים, ויוצאים לאור הדפוס, דברי תורתם של רבותינו, השייכים למאורעות מיוחדים או לזמנים מיוחדים בשנה, כמו: זמירות לשבת, הגדה של פסח, חנוכה, פרקי אבות, נשואין. הן המה ספרים שנתחברו ע"י חברי המכון, ליקוטים מעשרות ספרים וכתבי יד של צאצאי משפחה זו.

הג"ר אליעזר עהרענרייך שליט"א באחת פגישותיו לקברי אבותיו בעיר מאד

ב"ה

בית דין צדק

לכל מקהלות האשכנזים
ע"י העדה החרדית פרנ"ח
בעיה"ק ירושלם תובב"א
ת. ד. 5006

BETH DIN ZEDEK

of the Orthodox
Jewish community
JERUSALEM P.O.B. 5006

טלפון Tel. 222808

לאחרונה הוסיפו עוד נדבך חשוב, והוא הוצאתם לאור של קובצי **"וילקט יוסף"** שיצא לאור במדינת הונגריא פעמיים בחודש במשך עשרים שנה רצופות (תרנ"ט-תרע"ח), בעריכת הג"מ **יוסף הכהן שוואַרטץ** זצ"ל הי"ד מגראסווארדיין. עד היום כבר נדפסו ז' כרכים, קובצי שתי שנים בכל כרך. לכל כרך נתוספו מפתחות עניינים, נושאים, ושמות. מפעל זה ראוי לברכה בפני עצמו, וגדולי חקרי לב שמחים בו כעל כל הון.

כל הספרים נדפסים בדפוס היותר משובח, בכריכה נאה ובאותיות מאירות עיניים. מכון 'קול אריה' כבר יצאו לו מוניטין בעולם התורני, וכל פעם שמופיע איזה ספר חדש, הרי זו בשורה טובה בעולם התורה.

נאמן למטרת המכון-להנציח גאוני וגדולי משפחת הקול אריה. ובזה גם לעיר כהונתם **מאד** עשה הרב ממאד פעמיו לארץ ישראל, וביקר בה בשנת תשמ"ט, כדי ללכד את הנשארים מעיר זו, לחזקם ולעודדם. על פי בקשתם כבר נדפסו כמה מספרי המכון בארץ ישראל, וכמובן שתפסו מקום נכבד מאד בעולם הספרים. גם לעיר מאד גופא נסע הרב שליט"א כמה פעמים, ופעל למען בנין בית הכנסת, לשפצו ולנקותו, והודות לפעולותיו כבר מתפללים כיום שם המבקרים על קברי אבות וקברי צדיקים. גם בית החיים אשר באדמתו טמונים וספונים גדולים וקדושים, נשמר היום כראוי לכבוד השוכנים שם. גם לוח הזכרון שהעמיד הרב מיד אחר החורבן, מתנוסס על קיר

בית הכנסת המזרחי, ושמות הקדושים נראה לעין כל הבא אל הבית.

במבט לאחור אנו נותנים הודאה על העבר, לה' אלקי אבותינו שהנחנו בימין צדקו, ונתן לנו העוז והיכולת להגשים במדה ניכרת את שאיפתנו, ואנו מתפללים על העתיד, יהי ה' אלקינו עמנו כאשר היה עד כה, וינחנו במעגלי צדק שיהיה לאל ידינו להוציא לאור את הנשאר תחת ידינו, עוד הרבה ספרים, כתבי יד וירחוני תורה ממשפחה נישאה זו, להגדיל תורה ולהאדירה, ולעשות יד ושם טוב לחכמיה ולנושאי דגלה ברמה במשך הרבה דורות.

יוצאי קהילת מַאד - בכינוס מרגש בירושלים

תלמידי ויוצאי קהילת מַאד ערכו קבלת פנים למורם ורבם הגאון רבי אליעזר עהרנרייך שליט"א לרגל בואו לביקור בארה"ק לראשונה. המסיבה שנערכה במלון המרכז היתה מרגשת.

הגר"א עהרנרייך המתגורר בבורו פארק, ברוקלין נודע ומפורסם ביותר בהוצאה לאור כל כתבי משפחת הגה"ק בעל ה"קול אריה" זי"ע. עד כה יצאו לאור מתחת ידו מעל 40 ספרים ובאמתחתו עוד 50 ספרים וכתבי יד למשפחת סופרים עניפה זו, משפחת שוורץ המפורסמת בהונגריה על רבניה ורושמי רשימותיה.

בנאומו לפני יוצאי ק"ק מַאד הודיע אמר הגר"א עהרנרייך כי הוא יוצא מכאן מלא התרגשות מכל אשר ראה ושמע ובתקווה כי ישוב במהרה לארה"ק, ומכאן הוא יוצא להונגריה להשתטח על קברי אבותיו בבתי החיים שם, ובמיוחד לק"ק מַאד.

המודיע

אורחים בישראל

בימים אלו הגיע לביקור של שבועיים בארץ, הגה"צ רבי אליעזר ערנרייך שליט"א גאב"ד מאדא מחשובי הרבנים כיום בארה"ב.

הגר"א עהרנרייך שליט"א נכדו של הגאון הקדוש בעל "קול אריה" זצוק"ל רבה של מאדא, כיהן עד לשואה כממלא מקום אביו הגאון רבי חיים צבי זצ"ל בעל "קב חיים" בתור רבה של מאדא.

בביקורו בארץ ייפגש הגר"א עהרנרייך שליט"א עם גדולי התורה והחסידות וכן עם מוקיריו הרבים.

חברת מפיצי תורה ממשפחת

"קול אריה"

מכון לחקר כתבי יד ולהוצאת ספרים

ע"ש רבינו בעל קול אריה זצ"ל

קול מבשר מבשר ואומר

שמחים אנו לקבל את פני נשיאנו הרב הגאון המפורסם, שושילתא דיחוסא

רבי **אליעזר עהרענרייך** שליט"א

הרב ממאד יצ"ו החונה בברוקלין, ניו יארק

לרגל ביקורו בארצנו הקדושה

יהי רצון שיהא בואו לברכה ויצליח בכל מעשי ידיו להגדיל תורה ולהאדירה

ההנהלה

כבוד הרב הנשיא שליט"א יתאכסן במלון המרכז – ירושלים ת"ו עד יום כ"ד סיון הבעל"ט.

המודיע

ברוך הבא בשם ה'

בכבוד והערצה מקדמים אנו בברכה מרובה את פני הדר"ג הרב הגאון המפורסם לשם ולתהלה, איש חי ורב פעלים לתורה ולתעודה, נצר מטע מגאוני וגדולי ישראל וכו'

כש"ת מוה"ר אליעזר עהרענרייך שליט"א

אב"ד דק"ק מאַד יצ"ו ונשיא מכון "קול אריה" בארה"ב

לרגל הופעתו בארצנו הקדושה

יהא בואו לברכה והצלחה ולהרמת קרן התורה

כעתירת וברכת ידידיו ומעריציו

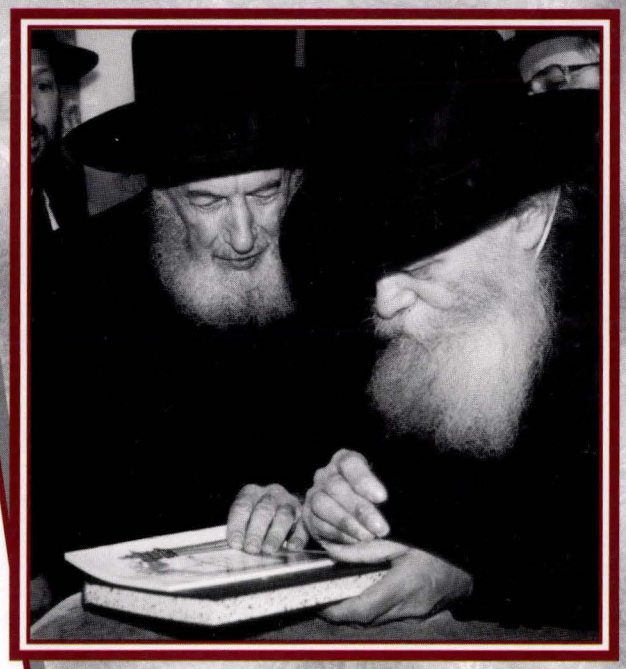
התאחדות תלמידי ויוצאי ק"ק מאַד והסביבה באה"ק

TEL. 853-0086

Rabbi Solomon Halberstam
OF BOBOV
1501 — 48TH STREET
BROOKLYN, N. Y. 11219

שלמה הלברשטאם
אבר"ם באבוב

ב"ה ועש"ק פרשת תצוה תשל"ב

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn. N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

ב"ה, י' ניסן תשמ"ח
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג הרה"ח א"י נו"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוה' אליעזר שי'

שלום וברכה!

מכי' וספר "ישו"ת ויצבר יוסף" נתקבל ות"ח,

ולקראת חג המצות, זמן חירותנו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע ברכתי לחג כשר ושמח ולחירות אמתית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח - בכל דבר המעכב עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

ובפרט שעבודת השם, כמצוה עלינו בתורתנו תורת חיים, הרי היא בכל ענייני האדם ובמשך כל היום וכל הלילה, וכמו שנאמר בכל דרכיך דעהו.

בכבוד ובברכת החג

מכי' הניחומים נתקבל בעתו, ות"ח

ישכר דוב רוקח מבאזנא
ירושלים ת"ו

החודש אשר ישועות בו מקיפות תשמ"ז

בס"ד

שלו' וישע רב, אמע"כ חאי גברא רבא ויקירא
פאר הרבנים, נזר הנבונים, הרה"ג היחסן כש"ת
מוהר"ר ר' אליעזר עהרנרייך הרב ממאדא שליט"א

אחדשה"ט וש"ת באה"ר .

בשמחה וחיבה מיוחדת, קבלתי הספר הגש"פ קול ארי', אשר הו"ל, והנני מביע לו רגשי תודה וברכת י"כ ותשו"ח על הספרים אשר שלח אלי מאז ועד עתה .

והשי"ת יחזק כוחו להו"ל עוד ספרים חשובים מגנזי אבוה"ק נבג"מ, ויזכה להו"ל גם חדו"ת הגיוני רוחו, ולשבת במנוחה על התורה ועל העבודה כשאיפתו, עוד יניב בשיבה דשן ורענן יהי' .

הכ"ד המברכו בכל לב בחג כשר ושמח, ונזכה כלנו יחד לראות בביאת הגואל ובבנין ביהמ"ק, ולאכול שם מן הזבחים ומן הפסחים בעגלא ובזמן קריב

הנ"ל

RABBI I. J. WEISS
CHIEF RABBI
OF JERUSALEM
JERUSALEM, RECHOV YESHAYAHU 20

יצחק יעקב ווייס
רב ואב"ד
לכל מקהלות האשכנזים פעיה"ק ירושלם תובב"א
מח"ס שו"ת מנחת יצחק
ירושלים, רחוב ישעיהו 20

בס"ד, ירושלים, עיה"ק ת"ו. פסחא זעירא תשמ"ח — מוצאי שביעית

מטה עוזו ישלח ה' מציון למעלת כבוד מזכה את הרבים, רולה ומשקה מתורת אבותיו, הרב הגאון וכו' **רבי אליעזר עהרענרייך** שליט"א הרב ממאד יצ"ו.

לשלום אין קץ ולברכה אין סוף!

בשמחת התורה קבלתי השו"ת **ויצבר יוסף** מלאכת מחשבת מהגאון הגדול רבי **יוסף הכהן שווארטץ** הי"ד זצ"ל. זכרתי ימים מקדם בהלו נרו על ראשו של מו"ח הגאון האדיר החסיד הנשגב הראב"ד מקודש בגראסווארדיין זצ"ל אשר יחד עם גדולי דורו העריכו את הרב המחבר ז"ל בערכי הקודש כאחד הגדולים ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח, וימצא יוסף חן בספריו הטובים והמועילים.

יישר כחו וחילו שהרים את כתרו של יוסף לשם ולתהלה ורבים יאותו לאורו, והנני לזרז את המזורז־מעלתו שליט"א אשר באיש המעשה יזדרז להוציא לאור מחדש את הקובץ **„וילקט יוסף"** אשר גדולי הדור נבג"מ מארה"ק, אונגרין ופולין מצאו בו אכסניה של תורה והוא אוצר דשן ונחמד בהרבה מקצועות התורה, וכל העוסקים בדבר ה' זו הלכה יודו לו על פעלו הטוב. (כמובן כי יש לערוך מפתח מפורט של הענינים ומפתח לאישים ומחברים).

זו תורה וזו שכרה, זכות אבותיו מסיעתו ובראשם ראש צורים הגאון הקדוש הנודע לתהלה, בתוך אמוני עם סגולה בעל **קול אריה** זצוק"ל תעמוד לו כי יתברך באורך ימים ושנים דשנים ורעננים יהיו עם שובע שמחות מיו"ח הרה"ג שיחיו, ולהמשיך בהוד והדר בהפצת המעינות מתוך ברכת בכל מכל כל וכלנו יחד נזכה להתגלות אור ה' על מקדש מלך עיר מלוכה בביאת בן דוד במהרה דידן.

ידידו המצפה להרמת קרן התורה ולומדיה בטהרה

RABBI M. STERN
RABBI OF CONG. K'HAL YEREOOK NATORAH
FORMERLY CHIEF RABBI OF DEBRECEN
1514—49TH STREET
BROOKLYN, N. Y. 11219
851-5103

משה שטערן
אב"ד דעברעצין תויהויזל יצ"ו
בעהמ"ח שו"ת באר משה ו"ח
בלאסוי"ר תרא"ס, בעמ"ח ספרי נפי אש ומליצי אש ומ"ס
ברוקלין יע"א

בעזה"ת

המפורסם א"צ ראי', המפעל הנשגב בשם „חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" שבחיבתו עוד כלפני שלשים שנה ע"י כבוד הרב הגאון המרוממ חו"ש זי"ע ויפרח"ה מו"ה אליעזר עהרענרייך שליט"א הרב ממאד יצ"ו וצדיקי דורם משפחת הגה"ק וכת"י שבשארץ לפליטה מאבותיהו הגבולים באוכי וזכה להו"ל ספרים רבים וגכבדים בעל קול ארי', זכי"ע, ועד עתה בחסדי ה' זכה להעלות על מכבש הדפוס שנתקבלו בשבע טשרות בכל תפוצות ישראל כי באמת הספרים יקרי ערך מאוד הם, ועתה הוסיף כח ואמץ בעלה מכתי"ק „קול ארי'" על התורה מזקיננו הגדול מופלא שכסנהדרין הגה"ק זצוק"ל לרגל שנת המאה להסתלקותו וכידוע הדפסת ספר מחדש עולה לכסכומים עגקיים, וידו של הרה"ב המייסד יקרי המציאות הנחוצים בשלו לסדר ולהוציא לאור עוד הרכה כתי"ק וספרים יקרי ערך מאוד הם, בקריאה של חיבה לאחיבו בני"י לעמוד על צדו לעזור ולסייע להמוסד החשוב הנ"ל שבעזה"ת יעלה כידו להמשיך עבודתו עבודם הקודש להרכיץ תורה בישראל. וזכות החזקת תורת באוכי דור שלפנינו יבן על המסייעים להתחבר ממעון הברכות בכל מילי דמיסב ובמהרה נזכה כלנו כיחד לקבל פני משיח צדקינו בב"א.

ועיז בעה"ח ד' לס' נצו"י תשמ"ב לפ"ק פה ברוקלין יצ"ו

עובדיה יוסף
ראשון לציון חבר הראשי לישראל

OVADIA YOSSEF
RICHON LEZION CHIEF RABBI OF ISRAEL

JERUSALEM

משה בלוי
רב ואב"ד דפרדס כץ,
תל-גיבורים והסביבה, בבני-ברק
ארץ ישראל

פרדס כץ, רח' פרומפלדור 8
טל. 789625

Rabbi MOSHE BLAU
CHIEF RABBI PARDES KATZ,
TEL-GIBORIM & VICINITY

PARDES-KATZ, 8 TRUMPELDOR STR
TEL. 789625
ISRAEL

בס"ד כ"ד בחודש חשרי תשמ"ב פה פרדס"כץ – בני ברק, ארץ ישראל.

שוכסרי"ס על ראש כבוד ידידי היקר והנכבד הרה"ג הנודע לשבח ירי"ש אשכול הכופר חכם וסופר בנשיק"ב וכו' כשי"ת מוה"ר אליעזר שהרעגרייך שליט"א אבי"ד דקי"ק ה' מאד שליט"א, ומזרית שמשו בבראקלין נ. י. בארצות הברית.

אחדשת"ה שה"ט,

נתתי שמחה בלבי כאשר ראיתי ב"המאור" – סיון תמוז ה' תשמ"א, שהספר המכובד ביוזר "בית נפתלי-אמרי שפר" יצא לאור ע"י בנו היקר הג"מ מהר"ץ שהרעגרייך שליט"א, והנה בחליפות המכתבים שהי' בינינו בנוגע להחלפת הספרים שלי ב"ה, והספרים החשובים שהנכם סר"ל מאברהיכם הקדושים זצ"ל, בקשתי לראשונה ובעיקר את הספר הנ"ל, וכה"ה השיב לי בזמנו שעדיין לא י"ל, על כן כעת אשר י"ל הספר בית נפתלי חנ"ל זה עכשיו ב"ה, אתכבד לבקש מבת"ה שמואילו לשלחו (את הספר בית נפתלי-אמרי שפר) חיכף ומיד אי"ה, כי ברצוני להשתמש בתוכנו ולהביא את הדבה"ק דשם ויתי' גם שפתותיו של אותו הצדיק זקנו זצ"ל דובבות בקבר כאשר רבים יזכירו את דבה"ק שבספר הנז', ולכן חשוב כל רגע ורגע שחקדימו שלא לשלוח לי את הספר הזה אי"ה, את הספר הזה אנכי מכיר היטב מאז שלמדתי בה', מאד והייתי "שבת בחור" אצל ר' מענדל מאמעם שם ז"ל הי"ד, במשך ג' שנים, ובכל שבת למדתי שם בספר הזה בין קירות לארוחת צהריים, ומעמד וממשו מאורייתא עוד לא שם מזכרוני, על כן אשמח מאוד כאשר אוכל להביא את הכתוב שם אי"ה, וברצות ה' אחזיר בסולכם בזה כאשר יהי' באפשרותי לשלוח לכת"ה ספר אחר תמורת הספר בית נפתלי-אמרי שפר הנז"ל, ועוד חזון למועד.

דברי ידידו הנאמן תמיד בתורה"ש ושה"ב בלונ"ת
ומצפה לישועה כוללת לכל עם ישראל בב"א.

משה בלוי

רב ואב"ד
דפרדס-כ"ץ, תל גבורים והסביבה
בבני ברק - ארץ ישראל.

Rabbi I. SOFER (Schreiber)
Chief Rabbi of Erlau
Dean of Yeshivath Ohel Shimon
11 Mishmar Ha'am Street, Katamon
JERUSALEM, ISRAEL 93-226

יוחנן בהגמהר"ם זצ"ל סופר
אב"ד ור"מ דק"ק ערלויא יצ"ו
ראש ישיבת "אחל שמעון"
בעיה"ק ירושלים תובב"א

בס"ד ירושלים ת"ו עש"ק תרומה תשמ"ו לפ"ק.

שוכ"ט לכבוד ידידנו המרומם הרב הגאון המפורסם בנש"ק
ואילי תרשישים כש"ת מו"ה אליעזר עהרענרייך שליט"א
אבדק"ק ה' מאד יע"א.

אחדשת"ה ברגשי כבוד וידידות, באתי בזה להביע תשוח"ח
להדר"ג שליט"א על התשורות החשובות שמסר לי, בנו יקירו
אהובי, ידי"נ מו"ה יואל נ"י, ומאד חשובים לי ספרים הק'
האלו בפרט ס' קול ארי', עה"ת מזקינו הגה"ק זי"ע שעדיין לא
זכיתי לראותו, ואשרי לו שזכה להו"ל ספרים קדושים מגדולי
משפחתו זי"ע.

והנני בתפלה לעני שיזכה לישב על תורה ועבודה מתוך
נחת ובריאת הגוף ולהמשיך במפעליו הנשגבים, עוד ינוב
בשיבה טובה דשן ורענן ולראות נחת מכל יו"ח היקרים הי"ו
ממשיכי השלשלת הזהב של גאונים וצדיקים אדירי תורה
אכי"ר.

כ"ד ידידו מוקירו ומכבדו כערכו הגדול

ב"ח

RABBI SIMCHA BUNIM EHRENFELD
Rabbi of Mattersdorf
1655-46th Street
Brooklyn, N.Y. 11204

שמחה בונם
בלא"אמוהג' שמואל זצוק"ל זי"ע
עהרענפעלד
אב"ד דק"ק מאטערסדארף יע"א
ור"מ דישיבה ומתיבתא חתן סופר
בנו יארק יע"א

בס"ד ד' לס' ועבדתם את ה"א וגו' תשמ"ט לפ"ק

נדרשתי לאשר שאלני ידידי הרב הגאון הנעלה, המפורסם לשם ולתהלה, זוכה ומזכה את הרבים, ענף עץ אבות, שושלתא דיחוסא, כש"ת מוה"ר **אליעזר עהרענרייך** שליט"א - הרב ממאד, שנשאו לבו ואיותה נפשו לרגלי מלאת יובל המאה וחמשים להסתלקותו של מרן החת"ס זי"ע, להוציא לאור מחדש את הספר היקר "זכרון למשה" - אשר תוכו רצוף אהבה דברים נחמדים עובדין סבין פתגמים ומאמרים, מק"ז רשכבה"ג מאורן של ישראל רבינו החתם סופר זי"ע, שלקט ואסף איש טהור דודו הרה"ג המפורסם מוה"ר **יוסף הכהן שווארטץ** זצ"ל - רו"מ בק"ק גרוו"ד. הנה המפורסם אין צריך ראיה, וכבר אתמחי גברא בחיבוריו היקרים שהדפיס והו"ל, ורק על של עתה באתי לחזקו ולעודדו כי דבר גדול עשה בעמיו לזכות את הרבים, ואמרו חז"ל (ירושלמי שבת י"ס) כל תורה שאין לה בית אב אינה תורה, ובפרט תורתו של אבוהון ורבן של ישראל, וכ"כ מרן זי"ל בתשובותיו (ח"ו סי' נ"ט) דלספר בשבח הצדיקים הוא מצוה גדולה, וק"ז מרן החתן סופר זצ"ל התבטא על זקינו החת"ס (בפתיחה "בית אבות" לספרו חתנ"ס - מקנה וקנינים) "ארז בלבנון חד בכמה דורות אשר לא היה על עפר משלו שיהי' הקדושה והטהרה החכמה והרבצת תורה ויראה באיש א' מצומדה חרוזים יחד בכל שלימות האפשרי..."

אי לזאת, אברכו שחפץ ה' בידו יצליח לברך בקרוב על המוגמר, וזכות מרן החת"ס יגן בעדו באלף המגן להמשיך בפעולותיו הכבירים לתורה ולתעודה, בשפעת ברכות והצלחות, ונזכה כולנו לראות בישועתן של ישראל והרמת קרנם בכבוד, אמן.

בעה"ח פה ברוקלין יע"א,
הק' שמחה בונם בלאאמוה"ג מהו' שמואל זצוק"ל זי"ע
אבד"ק מאטערסדארף יצ"ו וראש ישיבת "חתן סופר"

יהושע כ"ץ

בלאמדיר הגה"צ הק' אשר אנשיל זצ"ל הי"ד
מלפנים רב אבדק"ק סאסבאטהעלי
כעת ברוקלין, נ. י. יצ"ו

RABBI J. KATZ
171 PENN STREET
BROOKLYN, N. Y. 11211

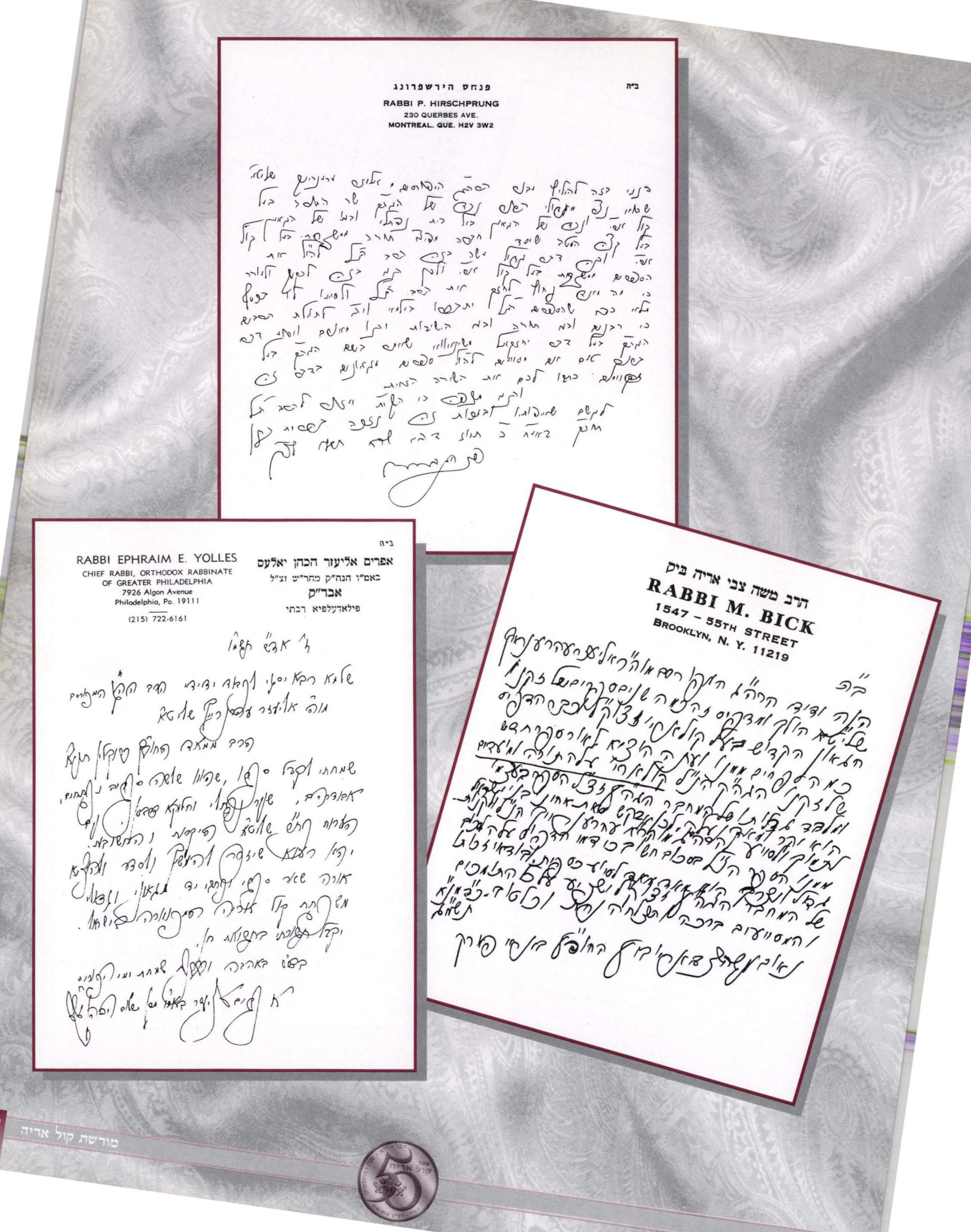
EVERGREEN 8-1506

RABBI H. MEISELS
OF CONG. SHEARITH ISRAEL
Formerly Newark, Nsc. Belzen
Chief Rabbi of British Occ. Zone
4826 N. CENTRAL PARK AVE.
CHICAGO 25, ILL.
Phone INdependence 3-4647

צבי הערש מייזליש

מלפנים נייסטאדק-וויצענבורגענער בעלזער
ורב הראשי באזור הבריטי
אבד"ק שאריית ישראל
שרסאנא יצ"ו

יעקב שמרי הלוי דייטש
אביד דקהל חוג חתם סופר
פתח תקוה תיצ

ב"ה

פנחס הירשפרונג

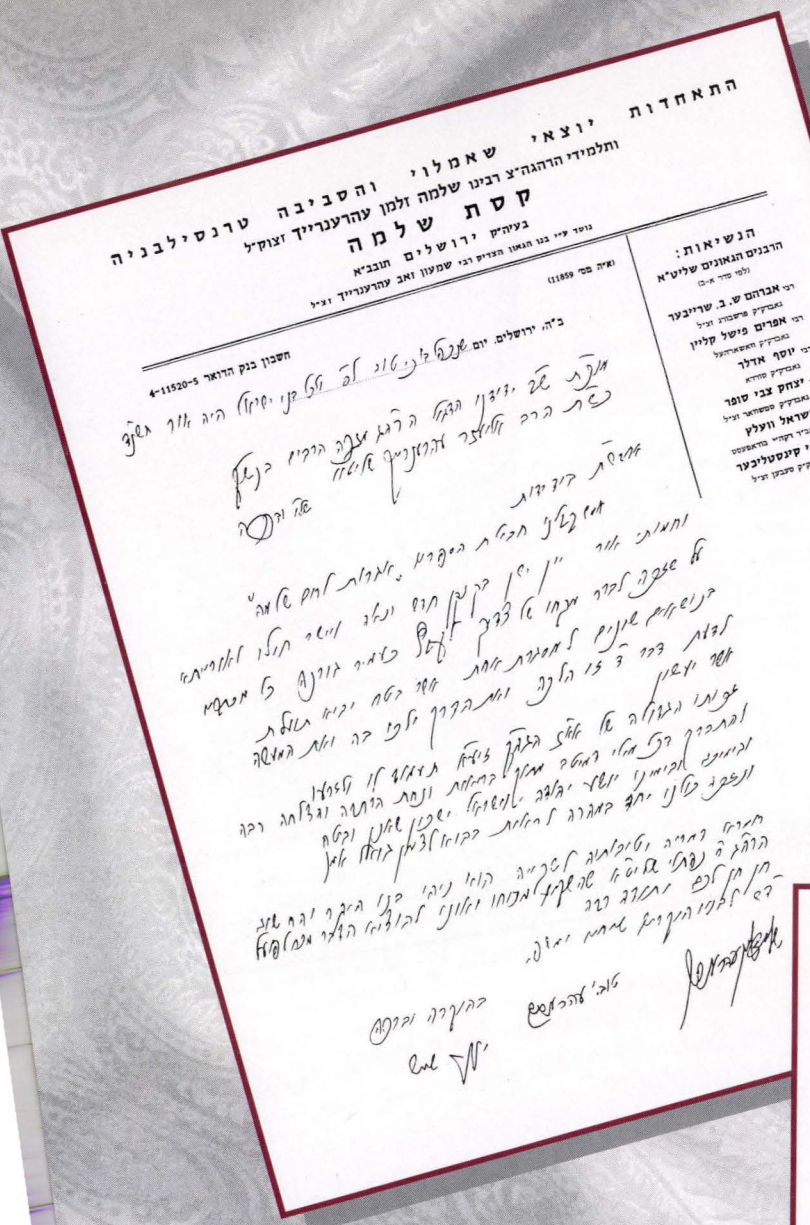
RABBI P. HIRSCHPRUNG
230 QUERBES AVE.
MONTREAL, QUE. H2V 3W2

ב"ה

אפרים אליעזר הכהן יאלעס
באם"ו הנה"ק מהר"ש זצ"ל
אבר"ק
פילאדעלפיא רבתי

RABBI EPHRAIM E. YOLLES
CHIEF RABBI, ORTHODOX RABBINATE
OF GREATER PHILADELPHIA
7926 Algon Avenue
Philadelphia, Pa. 19111
(215) 722-6161

הרב משה צבי אריה פיק
RABBI M. BICK
1547 – 55TH STREET
BROOKLYN, N. Y. 11219

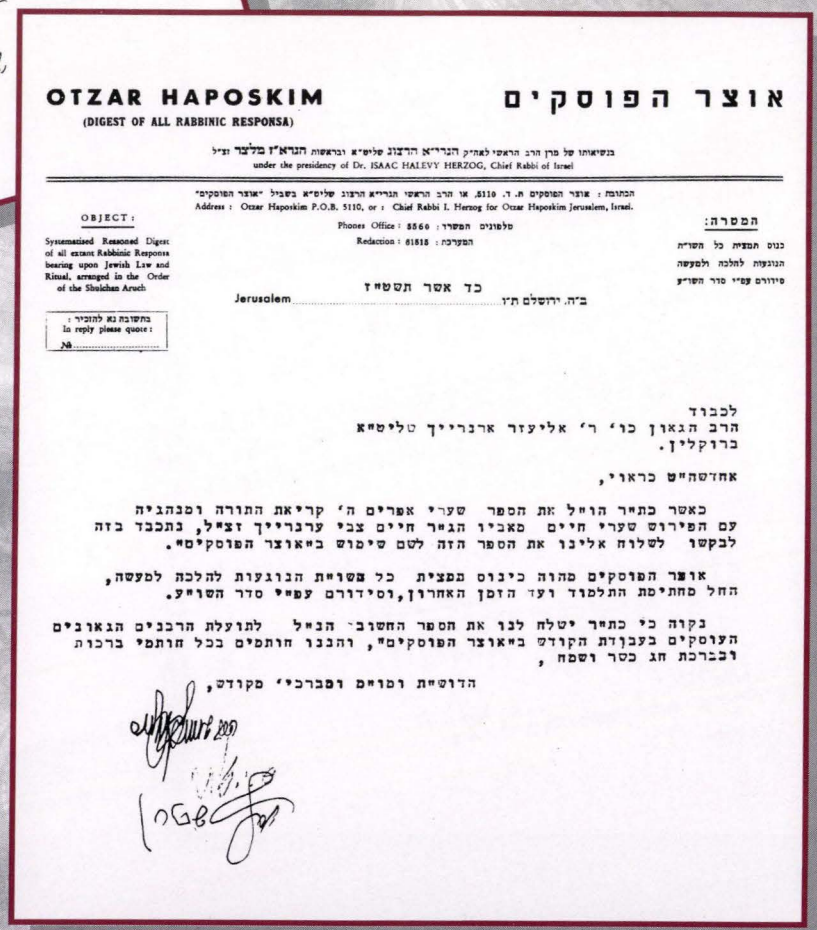

התאחדות יוצאי שאמלוי והסביבה טרנסילבניה
ותלמידי הרהגה"צ רבינו שלמה זלמן עהרענרייך זצוק"ל
קסת שלמה
בעה"ק ירושלים נוסד ע"י בנו הגאון הצדיק רבי שמעון זאב עהרענרייך זצ"ל
(מיה מס' 11859)

הנשיאות:
הרבנים הגאונים שליט"א
(לפי סדר א-ב)
רבי אברהם ש. ב. שרייבער
נאמרק פיסבורג ובגיל
רבי אפרים פישל קליין
נאמרק האשארטעל
רבי יוסף אדלר
נאמרק מונדא
רבי יצחק צבי סופר
נאמרק משמואר וציל
רבי ישראל וועלץ
ראביד וקהלי בראשפעס
רבי צבי קינסטליכער
נאמרק סיגטן וציל

חשבון בנק הדואר 5-115204

ב"ה, ירושלים, יום

OTZAR HAPOSKIM
(DIGEST OF ALL RABBINIC RESPONSA)

אוצר הפוסקים

בשיאותו של מרן הרב הראשי לצה"ק הנדריא הרצוג שליט"א ובראשות הגרא"ן מלצר זצ"ל
under the presidency of Dr. ISAAC HALEVY HERZOG, Chief Rabbi of Israel

המכונה: אוצר הפוסקים ת. ד. 5110, או הרב הראשי הנדריא הרצוג שליט"א בשביל "אוצר הפוסקים"
Address: Otzar Haposkim P.O.B. 5110, or: Chief Rabbi I. Herzog for Otzar Haposkim Jerusalem, Israel.

Phones Office: 8560 טלפונים המשרד:
Redaction: 61818 המערכת:

OBJECT:

Systematised Reasoned Digest of all extant Rabbinic Responsa bearing upon Jewish Law and Ritual, arranged in the Order of the Shulchan Aruch

המטרה:
כנוס תמצית כל השורת הנוגעות להלכה ולמעשה סידורם עפ"י סדר השו"ע

כד אשר תשש"ז
Jerusalem ב"ה, ירושלם ת"ו

בתשובה נא להזכיר:
In reply please quote:
No.

לכבוד
הרב הגאון כו' ר' אליעזר ארנרייך טליט"א
ברוקלין.

אחדשה"ט כראוי,

כאשר כתיר הו"ל את הספר שערי אפרים ה' קריאת התורה ומנהגיה עם הפירוש שערי חיים מאביו הגיר חיים צבי ערנרייך זצ"ל, נתכבד בזה לבקשו לשלוח אלינו את הספר הזה לטם סיפוש ב"אוצר הפוסקים".

אוצר הפוסקים מהוה כינוס ממצית כל השו"ת הנוגעות להלכה למעשה, החל מחתימת התלמוד ועד הזמן האחרון, וסידורם עפ"י סדר השו"ע.

נקוה כי כתיר ישלח לנו את הספר החשוב הנ"ל לתועלת הרבנים הגאונים העוסקים בעבודת הקודש ב"אוצר הפוסקים", והננו חותמים בכל חותמי ברכות וכברכת חג כשר ושמח,

הדוש"ת ומו"ם ומברכי' מקודש,

MACHON YERUSHALAYIM
The Jerusalem Institute of Talmudic Research

מכון ירושלים

מכון ירושלים

בתי מדרש לאברכים ● מפעלי מחקר תורניים

ב"ה, י"ב שבט תשנ"א

שלום ורוב ברכה מציון
לכבוד הרב הגאון הנעלה רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א
הרב ממאד יצ"ו
ברוקלין ניו יורק

אחדשכת"ר

הנני מאשר בהוקרה מרובה את קבלת הקובץ התורני החשוב "אור תורה" שיצא לאור במשך כמה שנים בהונגריה בעריכת דודו הגאון רבי פנחס זעליג הכהן שוורץ זצ"ל הי"ד, וכת"ר זכה להוציאו מחדש בצורה מהודרת ונאה ובתוספת מפתחות מפורטים ומדוייקים. גדול וחשוב הוא המפעל שכת"ר נטל על עצמו, נדבך נוסף לספרים הרבים והחשובים אשר יצאו ע"י "חברת מפיצי תורה ממשפחת קול אריה"

הנני מאחל לכת"ר ולבניו החשובים שיזכו עוד רבות בשנים להגדיל תורה ולהאדירה, ולדובב שפתותיהם של אותם גאונים וצדיקים, הן מכת"י ששרדו והן בהדרת ספרים שנדפסו ואזלו, וזכותם תעמוד לכת"ר ולביתו עד עולם.

אשתדל בל"נ לכתוב הערכה על הספר ב"מוריה", בקובץ היוצא בימים אלו מדפיסים אנו חידו"ת מכת"י מהגאון בעל ה"קול אריה" ובהקדמה אשר הקדמתי הזכרתי מפעלכם הגדול בהוצאת ספריו.

בברכת התורה ובהוקרה מרובה

יוסף בוקסבוים

LIBRARY
OF THE YESHIVAT HAGAON H'TSHEBIN
"KOHAV MIYAACOV"
12 Chana St., Jerusalem, Israel
P.O.B. 7037

אוצר הספרים
שע"י ישיבת הגאון מטשעבין
"כוכב מיעקב"
בעיה"ק ירושלים תובב"א
ת. ד. 7037 טל. 533209

ב"ה, ירושלים יום ד', י"א לחדש חמוז תשס"ב

כבוד
הרה"ג הגדול ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א
הרב מבאר ברוקלין.

אחדשה"ט ביקרא דאורייתא.

ישיבתינו הגדולה כוכב מיעקב ישיבת הגאון מטשעבין זצוקללה"ה המתנוססת לתפארה בעיה"ק ירושלים ת"ו, שיכללה והגדילה בזמן האחרון את אוצר הספרים שלה לשימוש מאות תלמידי ואברכי הישיבה, תלמידי מופלגים מבני ציון היקרים, כדי שיתא מזומן לפניהם כל ספר הנצרך להם לעיין בו.

ע"כ פונים אנו עתה בזה אל רופעכ"ת בבקשה שימציא לנו את הספרים החשובים והנכבדים אשר מעכ"ת זכה להוציא לאור במסגרת המפעל החשוב קול אריה, והם הספרים " קו"ת בית נפתלי " לבושי מרדכי " מס' נדרים " עקרת פנחס " ועוד ספרים חשובים אשר זקוקים מנו. לפאר בו את אוצרנו לתועלת תלמידי הישיבה שיוכלו לעיין בו ולהתענג על דבריו.

נותן התורה יסגרנו בכל ענינינו, ויזכה לראות אחזו יחד בבנין ירושלים ובקבוץ בניה לתוכה בשמחה.

וזכותו של מרן זצוק"ל אשר הבטיח בצוואתו לאלה אשר יעזרו ויסייעו לישיבה הקדושה שיעמוד להם למליץ טוב בעולם העליון, יעמוד גם לכת"ר, ויזכה להגדיל תורה ולהאדירה.

ביקראדאורייתא

נ.ב.
שו"ת קב חיים, ועשרת מנחם על נשיאה בפיס, כבר נמצא באוצר שלנו.

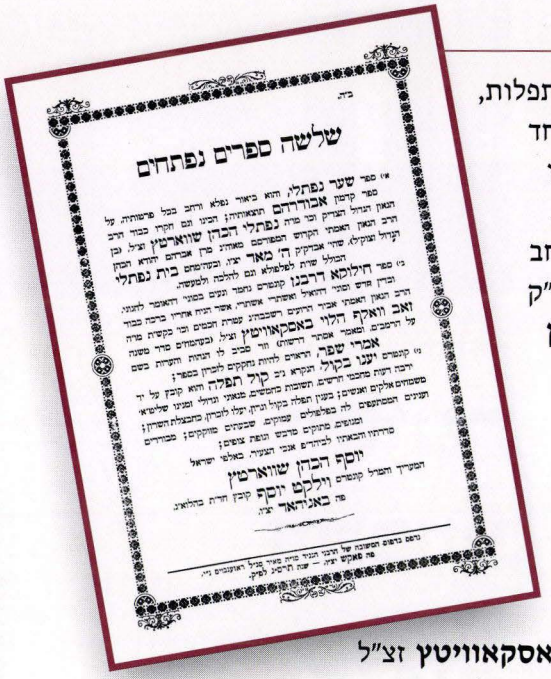
מורשת קול אריה

כתי"ק של מרן בעל קול אריה זי"ע

רשימת הספרים שיצאו לאור ע"י מכוננו

אבודרהם

שלשה ספרים נפתחים

פירושי הברכות והתפלות, וטעמי המנהגים, לחד מתקיפי קמאי רבינו **דוד אבודרהם** ז"ל. עם ביאור נפלא ורחב **שער נפתלי**, מהגה"ק מוה"ר **נפתלי הכהן שווארטץ** זצ"ל אבדק"ק מאד (בעל בית נפתלי). ונלוה אליו ספר **חילוקא דרבנן** על סוגיות הש"ס להגאון מוה"ר **זאב וואלף הלוי באסקאוויטץ** זצ"ל (בעהמח"ס סדר משנה על הרמב"ם), עם פירוש **אמרי שפר** מבעל בית נפתלי. וקונטרס **יענו בקול**, קובץ תשובות ומכתבים מגאוני וגדולי הדור שנשלחו אל הגאון מוה"ר **אליעזר חיים דייטש** זצ"ל אבדק"ק באניהאד (בעהמח"ס שו"ת פרי השדה), לבאר חובת התפלה בקול רם, בעריכת הג"ר **יוסף הכהן שווארטץ** זצ"ל הי"ד. נדפס עם הוספות חדשות ועם תולדות המחברים בקיצור.

אור תורה

אור תורה

ירחון תורני המכיל פלפולים בש"ס ופוסקים, שאלות ותשובות להלכה ולמעשה, הערות והארות יקרות ונפלאות במקרא ובמשנה, מאת גאוני וגדולי וחכמי הזמן, וגם מגאוני קשישאי מדורות הקודמים זצ"ל. יצא לאור בקליינווארדיין בשנות תרצ"ב-תרצ"ה, בעריכת הג"ר **פנחס זעליג הכהן שווארטץ** זצ"ל הי"ד. נקבצו ונאספו יחדיו כל הקובצים בכרך אחד עם תוספת מפתחות לפסוקי תנ"ך, ש"ס בבלי וירושלמי, רמב"ם ושו"ע, סוגיות הש"ס, ענינים ונושאים לפי סדר א"ב, וכן מפתח השמות של גאוני וגדולי ישראל הנזכרים בהקובצים.

אגרות לחם שלמה

אגרות לחם שלמה

אוסף של יותר ממאתים אגרות ומכתבים, הסכמות ותעודות, שיצאו מעטו של הגה"ק מוה"ר **שלמה זלמן עהרענרייך** זצ"ל הי"ד אבדק"ק שאמלויא (בעהמח"ס שו"ת לחם שלמה על ד' חשו"ע, אבן שלמה על הראב"ן, טיול בפרדס, ועוד), בתקופה של חמשים שנה, תרנ"ד-תש"ד לפ"ק.

המכתבים כוללים נושאים הנוגעים להכלל ולהפרט. יש והן באים להרים קרן הדת ולכוננה ולשמור על גחלת ישראל שלא תכבה, או לפתור בעיות שעלו על הפרק, ויש והן ערוכים ליחידים לחזק ולרחם ולנחם או להדריך ולתת עצה ותושיה. רבים מהן משובצים בפניני דברי תורה, בסיפורי צדיקים, וכיוצא בזה. - נלוו אליהם גם מכתבים שנערכו לרבינו זצ"ל מגדולי ישראל שבדורו, אשר נדפסו פה לראשונה.

כל הנ"ל נלקט ונקבץ מתוך כתי"ק ומספרים וקובצים בתוספת הערות והארות. הספר מעוטר במפתחות שונות, בתוכם מפתח הענינים עפ"י הנושאים בסדר א"ב, מפתח שמות הגדולים ואנשי השם שבספר, מפתח הערים שיש בהספר ענין או מאורע הנוגע להן, ועוד.

יצא לאור לקראת שנת החמשים להחורבן הנורא שנהרגו ונשרפו שש מאות רבוא קדושים, ובתוכם מרן הגה"ק משאמלויא זצ"ל שנשרף על קידוש השם באוישוויץ, ביום י"א סיון תש"ד לפ"ק, הי"ד.

אילה שלוחה וכתבי הר"ן

ספר
אילה שלוחה
תכונת ספר אמרים. נאומים יקרים; באלכות שונות.
קבוצים כעפיר נרונות; גם בחידושי אגדה. דבש דרה;
נוסף עליהם „בתבי הרן" עם אור יקל ונעים
נערך בצפת כתיר האחרונה. שפם בארוכה ופלם בקצרה;
מכבוד הרב הגאון הגדול הצדיק המפורסם וכו'
פרה נפתלי הכהן שווארטץ נליה
בעהמ"ס שורת כהת נפתלי (עקרונה), אמרי שפר (דרושים),
נפתלי (על אבודרהם), ועוד.
יהל ע"י בן המחבר, כאשר בהקדמתו ידבר.
שנה תש"א לפ"ק
נדפס בדפוסו של
בנימין זאב רובינשטיין
נריאסמוארדין

תשובות וחידושים בהלכה ובאגדה, ומכתבי קודש שיצאו מעטו של הגה"ק מוה"ר **נפתלי הכהן שווארטץ** זצ"ל אבדק"ק מאד (בעל בית נפתלי). ונלוה אליו ספר **נפתלי שבע רצון**, חידושי תורה ושיחות, תולדות וקורות המחבר. נערך ע"י בנו הג"ר יוסף הכהן שווארטץ זצ"ל הי"ד.

ארץ נחלי מים

ספר
ארץ נחלי מים
ביאור עשר סוגיות לפר בבלים שיבשים, לתיקרים
יעברו על נחוחיהם, בן תלו יעברו בגילוחים, וכיו
תוגלותיהם לסוגיות לחחות בכסם ובכסף.
וחברתי נלוי מחברת נחלי הבשור לפר יעיד
כי יגיקו יחדיו, ג' חיזוקי דגיולל בגרלים
מכחיבים זל"ל בתן בגלולם בשחיתם, גם יבלר בשת הרגיט
קדוש, וסוף בתו"ם מבסדרין לף ע"ב על זתן בגלולם בשחיתם
כי פס לחד לו עם חיזוקי דגיולל.
אשר שמחתי ויביתי תגבי בלעזר צבי הירש בחבר"ל
בגלל עמחלין בלחן בפר.
ניבצלער ז"ל תילידי לתוסבל ולחלבי ביובב שרבי בעליית
ליקוט בסגנת גבול, בתורת חסד נדשים.
לחדיו בפרו בקושים, בתורת לחם לא בגריפס.
ולפר יחד לעשות, יענם בעושם רשם.
ספרי מחבוצתו לעשות לפור חפר שנים לרבנים
על מקום לפר, דבר חלך עליון ותלו תגיעם,
ותתרי פתחלת סולמסם בע"ם כ' לחדר שני בשנת תרל לפ"ק
באוהעלי
Gedruckt bei Moritz Weiss in S. a. Ujhely 1870.

על סוגיות הש"ס. עם **נחל הבשור**, חידושי אגדה על חזיונות דניאל, מהג"ר **צבי הירש גינצלער** זצ"ל מערדי-בעניא. ונלוה אליו ספר **אמרי משה**, ליקוטי חידושי תורה ותולדות אחיו הג"ר **משה ליב גינצלער** זצ"ל מאוהעל (חותנו של מרן הקול אריה זצ"ל). - מצורף לספר גם תשובות ממרן בעל **חתם סופר** וממרן בעל **קול אריה**, שכתבו אל מחבר הספר ארץ נחלי מים, תשובות הללו לא ראו מקודם אור הדפוס.

הגדה של פסח קול אריה

ראה קול אריה

אמרי בינה

ספר
אמרי בינה
על
מגילת שיר השירים
שמור רגל הגיגי תחרוץ מגולת הסופר
פה צבי אריה נלוה בחיות אלי עזר זל
שיר לן מסיר ישיג אחיה אי ניתן בחיי
הנה לכתוב כי הגבני צחק אהרן נשיא לו שוואריץ זל
יסד זאת בשנה
נדפס בדפוס הסמבה המפואר של הגבני הגדול
פרה מענדיל וויזניצר נלוה בחיות תרנין לפ"ק
ישוב
מו"ס אגודת אחים

על שיר השירים, בדרך הקבלה, מהגאון בנגלה ובנסתר מוה"ר **צבי אריה** זצ"ל דומ"ץ דק"ק סיגעט.יצא לאור לראשונה בשנת תרנ"ז ע"י חתנו הה"צ מוה"ר **יצחק אהרן שווארץ** זצ"ל שו"ב בסיגעט. נדפס מחדש עם הרבה הוספות חשובות.

בית נפתלי

בית נפתלי
עתות
נגלו אלינו **אמרי שפר** דרושי והספדי
משמים נחמדים, מפז ומפנינים עפי הקדמות ישרות,
שרשו, כחתרים וחתרים, אלקים אמתים משמים,
מכוסים עם הקים.
בבוד אבותינו הרב הגאון הגדול הצדיק המפורסם מקדמת דניה
עקיבא איגרא בית נפתלי ישיב ואמתיק לו מאר אמים.
הגאון האמתי הגדול הצדיק המפורסם מוה"ר אברהם יהודא הכהן
שמואל (בראשי תיבות מוה"ר אברהם יהודא הכהן
זצ"ל מאיר) שרר אשדודים עיה"ק
פנחס ועליו הכהן שווארטץ
אבני יקרות יספרו, בתורת אלקי נגלו נגאלי.
תבא לפרוש פי אם אלמנו אחיה אבי ואחי
ספר חיים אברהם יהודא יחל ושמשלות בית אד
לפאר של מאחן עם פחיקי מבמאסים, שנת תרסד לפ"ק
Druck von Kühn & Pinkus Neutitschein. 1906

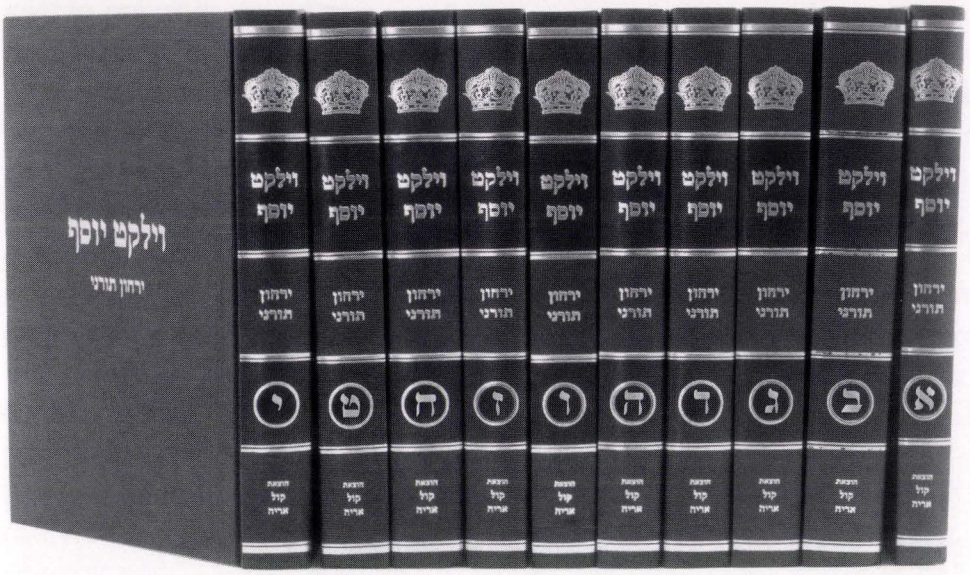
על התורה. ונלוה אליו ספר **אמרי שפר**, דרושים והספדים, מאמרים נחמדים מפז ומפנינים עפ"י הקדמות יקרות, וסברות ישרות, מהגה"ק מוה"ר **נפתלי הכהן שווארטץ** זצ"ל אבדק"ק מאד.

גבעת פנחס

כי
הקרבנו ברכת שוב
תשרת לראשי עמרת אי
ספר
גבעת פנחס
מיוסד על ספר
בית יצחק
מהאון אחדות המפורסם מרה יצחק אהרן נשיא נ"ע
ספר אוהל יצחק על דיני שחיטות וטרפות
בשלשה חלקות
בן אין חלבים עם המותרים והאסורים באכילה, דין
חוטין האסורין משום דם וחלב, ודין בשר ששהה ג' ימים
שיהיו) מחלק הגאנים, דין בשר ששהה ג' ימים בלא
מליחה והדחה.
אשר קבלתי אמתיו לקשרו בכתר ושם יפארם שנים
ושתים אחריהם את שהיבא בבאר השנים מתוני תשובה
ותקלת תפר מבאר מהרי"ל ואת הטבא בדיניהם והשפרו פלילה.
אשר ראיתי עיר הלחת מסוק הרבים, שחיה לה' ושפר
בי. הוי חלקי מכל שלוי, אלה דברי הפצוי לבת נפתלי.
פנחס ועליו הכהן שווארטץ
מרבני העגולים (מחוץ לבת) ושב"ק אור
מה קלייזנווארדיין יע"א
שנת יהי נבעת פנחס (תרפ"ו) לפ"ק

על דיני וסדר ניקור (עם ציורים); בירור החלבים המותרים והאסורים באכילה; דין חוטין האסורין משום דם וחלב; ודין בשר ששהה ג' ימים בלא מליחה והדחה. מהג"ר **פנחס זעליג הכהן שווארטץ** זצ"ל הי"ד מקליינווארדיין. מיוסד על ספר **בית יצחק** מהגאון מוה"ר **יצחק מונקאטש** ז"ל.

וילקט יוסף

קובץ נפלא שיצא לאור פעמיים בחודש במדינת אונגארן במשך עשרים שנה רצופות תרנ"ט-תרע"ח, ע"י העורך הג"ר **יוסף הכהן שוואַרטץ** זצ"ל הי"ד רו"מ בק"ק גראסווארדיין, והשתתפו בו גדולי ישראל ותלמידי חכמים מכל קצוי תבל. שימש כר נרחב לפלפולים בש"ס ופוסקים מגאונים קדמונים ומגדולי הדור ההוא; שאלות ותשובות להלכה ולמעשה, בעיקר בבעיות הזמן שצצו ועלו וגדולי הפוסקים חיוו את דעתם עליהם מעל במה זו; קושיות וחידודים בגפ"ת; הערות יקרות והארות מחכימות במקרא ובמשנה; רמזים ופרפראות; פרקים בתולדות ישראל לדורותיו; מחקרים ודעות על ספרים ומחבריהם; קונטרסים מקיפים בכמה מקצועות התורה, ועוד ועוד. אוצר דשן ושמן וכרכא דכולא ביה. - החל משנת תשנ"ב התחילה להופיע מהדורא חדשה של הקובץ הנ"ל, בכרכים גדולים של שתי שנים בכל כרך. בסוף כל כרך נערכו מפתחות הענינים והנושאים הבאים בכרך ההוא, עפ"י סדר הא"ב, וכן מפתח השמות של גאוני וגדולי ישראל אשר חידושי תורתם מופיעים שם.

ביה
ספר
וילקט יוסף
הוא
קבץ על דבר פלפולים בששת השי"ם והפוסקים, וחידושי תורה במקרא ובמשנה, בהלכה ואגדה, ושרת להלכה ולמעשה, אשר יתחדשו חמדי במשך הזמן, מפרנן ורבנן נאמני ונדולי וחכמי הדור הויו, זה שואל וזה משיב. זה מקשה וזה מפרק, להרבות קנאת סופרים, ולהיות קרן תורתינו הקדושה, ובם באו דברים מאלה החכמים אשר בבי לקחם ה' מאתנו, לעורר שפתי ישנים ולהקדין נרדמים זיע"י. ובלבצבוא"א:
יצא לאור שפתים בחודש, בעורת שמו בכל יום מחדש.
על ידי
הרב הגה"ק מוהר"ר יוסף הכהן שוואַרטץ נ"ע בן הרב הגאון חסיד מוהר"ר נפתלי זיע"א, שחי' אבדק"ק ד"ה מאד זיע"א, (בפתחתם שו"ת מהר"ם שיק נאמן) ובבי להרב הגאון הקדוש המפורסם מוהר"ר אברהם יהודא זמ"ל, שחי' אבדק"ק בערקנבאו זיע"א, (בפתחתם שאר שו"ת קול אריי שצי נאר בקב שיק) ולהגה"ל החן הרב הגאון הגדול מוה"ר אליעזר דיקש שליט"א, (בפתחתם תבואת השדה ח"ו) האבדק"ק באניהאד יצ"ו.
שנה ראשונה. ר"ב כוערסים.
שנת תר"נ"ם לפ"ק
מונקאטש.
בדפוס המשונה של השותפים קאהן עם קליין.
Druck von KOHN & KLEIN, MUNKÁCS 1899.

וילקט יוסף - כרך א' (תשנ"ב) קובצי השנים תרנ"ט-תר"ס

וילקט יוסף - כרך ב' (תשנ"ג) קובצי השנים תרס"א-תרס"ב.

וילקט יוסף - כרך ג' (תשנ"ה) קובצי השנים תרס"ג-תרס"ד.

וילקט יוסף - כרך ד' (תשנ"ו) קובצי השנים תרס"ה-תרס"ו.

וילקט יוסף - כרך ה' (תשנ"ז) קובצי השנים תרס"ז-תרס"ח.

וילקט יוסף - כרך ו' (תשנ"ט) קובצי השנים תרס"ט-תע"ר.

וילקט יוסף - כרך ז' (תש"ס) קובצי השנים תרע"א-תרע"ב.

וילקט יוסף - כרך ח' (נמצא בדפוס) קובצי השנים תרע"ג-תרע"ד.

וילקט יוסף - כרך ט' (בהכנה לדפוס) קובצי השנים תרע"ה-תרע"ו.

וילקט יוסף - כרך י' (בהכנה לדפוס) קובצי השנים תרע"ז-תרע"ח.

עם מפתח כללי לתנ"ך, ש"ס, רמב"ם ושו"ע, ומפתחות שלמות של הענינים והנושאים עפ"י סדר הא"ב, ומפתח השמות שבכל הקובצים מעשרים שנה, כולם יחדו.

ויצבר יוסף

כולל דיני ומנהגי וסדר
חינוך ספר תורה,
מהג"ר **יוסף הכהן**
שוואַרטץ זצ"ל הי"ד
מגראסווארדיין.

בעזרית

קונטרס

ויצבר יוסף

כולל דיני ומנהגי וסדר

חינוך ספר תורה

פאת

הרב הגאון המפורסם בתלמוד התקדים וכו'
מהר"ר יוסף הכהן שוואַרטץ זצ"ל הי"ד
רוש בק"ק נאגאמארדיין יצ"ו

בעתמה"ם שהת' בנני יוסף, ויצבר יוסף, הדרת קודש,
ועוד הדרתן וילקט יוסף ושי"ם

יצא לאור ע"י ב"א המחבר
אליעזר עהרענרייך
הרב מבאר יצ"ו

בהוצאת
חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה
ברוקלין, ניו יארק
שנת תשס"ג לפ"ק

יזרח אור

כולל דיני ומנהגי
וסדר ברכת החמה
בתקופתה, מהג"ר
פנחס זעליג
הכהן שוואַרטץ
זצ"ל הי"ד
מקליינווארדיין.
נדפס מחדש
עם כל
התפלות
שנוהגים
לאומרם,
באותיות
ונקודות
חדשות.

מסורה ששש
מהלל שם
עד מבוא
בעזהי"
ד'

ספר

יזרח אור

והוא

סדר ברכת החמה בתקופתה

מובן ליום תקופת החמה

שנת תרפ"ה לפ"ק

י"ד לחודש ניסן (ערב פסח) הבע"ל

עם כל הדינים השייכים לזה מאשר עיני הקורא תחזינה משרש,
על חדר שערשם בשיי ליזראעא בשנת תקנ"ה ובשנת בפשערר
נאהדן שנת תרכ"ו וחרכ"ט, עם הוספות הגאון בעל חתם"ס זל
וכמו שערשם בפיעסבורג שנת תרכ"ט. אשר נתפ עליהם
הרבה רבנים ע"י הגאון בעל שדי חמד זל. בשנת תרכ"ו
לפק תוד כשאר ספרים. ותקה כ' מר"ח ויחלקו בב"ח שנים
שבין מחזור לחזור נתחדש ויום יחרדם בכמה מעלות
מובות בחיי"ש רוקים ובחדשים ובאורים שנים אשר לקמתי
והעלתי בבהיר אנכי הצעיר לרוב שחלי

פנחס זעליג הכהן שוואַרטץ מהגאון מוהר"ר האברהם
הי' מאר ובנכד הגאון מוהר"ר פנחס קליינווארדיין יצ"ו.

עלה אלי מהשרש עופר השדה. אשר חיבר בענין זה
הגאון הצדיק מוהר"ר אליעזר חיים דייטש זצוק"ל
האבדק"ק באניהאד יצ"ו עם הוספה שנות שנות.

זכרון למשה

תולדות, עובדות,
שיחות, דברי תורה,
מנהגים ועניינים שונים,
מהגאון רבינו בעל
חתם סופר זצ"ל.
נתחבר ויצא לאור
לראשונה בשנת
תרח"ץ לרגל יובל
שנת המאה
להסתלקותו, ע"י
הג"ר **יוסף הכהן**
שוואַרטץ זצ"ל
הי"ד. נדפס
מחדש עם
הוספות
חשובות
ומפתחות שונות
לרגל מלאות מאה וחמשים שנה
להסתלקות מרן החתם סופר זי"ע.

בעזהשי"ת

ספר

זכרון למשה

כולל תולדות ומאורעות שונים, חדושי תורה
בהלכה ואגדה, מנהגים וספורים, מאת איש
חן רב פעלים, אביר הרועים צדיק וקדוש
עליון שר התורה, מורה הסופרים אספקלריא
המאירה, המפורסם לשם ולתהלה רשפבחצ

פורה משה סופר זצ"ל

— בעל ה"חת"ם סופר" —

אספ"ם ומקומות מספרים שונים.
ומכתבי נבונים: לרגלי יובל "שנת
המאה" להסתלקות מרן הגאון זל"ה.

אנכי הצעיר המצפה לישועה בכלל ישראל
יוסף הכהן שוואַרטץ
רוש החברת "מחזיקי תורתי" פה נרוידיב יצ"ו.
שנת תרחם ציון לפ"ק.

נדפס בדפוס השכונה והמסואר של
בנימין זאב רובינשטיין
פה אראדנא (נאגיוואראדין) יצ"ו

Tipografia VILHELM RUBINSTEIN Gradea

יקרא דחיי"ם

דרוש הספד שנשא
הגאון מוה"ר **שלמה**
זלמן עהרענרייך
זצ"ל הי"ד אבדק"ק
שאמלויא,
על הגה"ק
רבי **חיים אלעזר**
שפירא זצ"ל
בעל מנחת אלעזר
ממונקאטש,
ועל אחיו יחידו
הגה"צ מוה"ר
חיים צבי
עהרענרייך
זצ"ל אבדק"ק
מאד.

בזה

קונטרס

יקרא דחיי"ם

דרוש הספד אשר קונגתי והספדתי בבות הכנסת דקהילתינו
הקדושה שאמלויא יצ"א באסיפת רבים ושלטים בעיר"ת תפוח תרי"ז
לפ"ק על שני שרי צבאות ישראל הי"ה מופת דורינו הגאון הקדוש מ'
חיים אלעזר שפירא אבדק"ק מונקאטש ועל אחי יחידי
הגאון הספרים הצדיק חסיד ועניו מ' **חיים צבי עהרענרייך**
אבדק"ק ה' מאר' ששל"ה ולכל ישראל וכותם יגן עלינו.

הק' **שלמה זלמן עהרענרייך**
אבדפ"ה

שבח היותר על ההוצאה מוקדש למצוה רבה

נדפס בדפוס השכונה של הרבנו הצדיק מוהר **שלמה הלוי הוימליך** נ"י
פה שאמלוי יצ"א תרי"ז לפ"ק

Cenzurat

Tip. ALEXANDRU HEIMLICH Şimleul-Silvaniei 1987.

זמירות לשב"ק קול אריה

ראה קול אריה

לבושי מרדכי

על מסכת נדרים,
חידושים וביאורים דף
על דף, מהגאון מוה"ר
מרדכי ליב ווינקלער
זצ"ל אבדק"ק מאד
(בעל שו"ת לבושי
מרדכי). ונלוה אליו
תולדות וקורות
המחבר, מאת הג"ו
פנחס זעליג הכו
שוואַרטץ זצ"ל
הי"ד.

לבושי מרדכי

על מסכת נדרים

ספר

מרדכי ליב ווינקלער זללה"ה

מאד ורם דקק הי'

נדפס מה מארגענשטערן יצ"א

תרצ"ד לפק

מועד כל חי

על דיני ומנהגי יאהרצייט,
מלוקט מראשונים
ואחרונים וספרים
קדושים, ע"י הג"ר
יוסף הכהן שוואַרטץ
זצ"ל הי"ד רו"מ
בגראסווארדיין.

ספר

מועד כל חי

יוסף הכהן שוואַרטץ

נדפס בדפוס השטיבל של מרה אברהם יצחק קלין נ"י

Nyomatott Klein Gyula könyvnyomdájában Kisvárda.

מנחת עומר

על שו"ע או"ח הלכות
ספירת העומר, ודברים
הנוהגים בימי העומר,
פסח שני ול"ג בעומר,
מהג"ר **פנחס זעליג**
הכהן שוואַרטץ זצ"ל
הי"ד מקליינווארדיין.
בראש הספר פתיחה
בשם **מגישי מנחה,**
לקוטי מילי דאגדתא
השייכים לספירה,
ובסופו
שירי מנחה,
תשובות ופלפולים והערות שונות להספר,
מרבנים גאוני וגדולי הזמן זצ"ל.

מנחת עומר

על ענייני ספירת העומר ודברים הנוהגים בימי העומר

פסח שני, ול"ג בעומר בכלל

פנחס זעליג הכהן שוואַרטץ

שנת תרצ"א לפק

בדפוס השטיבל של מרה אברהם יצחק קלין נ"י בקליינווארדין

Klein Gyula könyvnyomdája, Kisvárda.

לקוטי פנחס

חיבור גדול ונפלא
על שו"ע יו"ד
הלכות פדיון הבן,
מהג"ר **פנחס זעליג**
הכהן שוואַרטץ
זצ"ל הי"ד
מקליינווארדיין.
עם הגהות
מהרש"ם,
מכת"י הגאון
רבי **שלום**
מרדכי הכהן
אבדק"ק
ברעזאן זצ"ל.
ובסופו
דרושים
לפדיון הבן.

שלחן ערוך

יורה דעה

על הלכות פדיון הבן (סימן ש"ח)

הגהות מהרש"ם (כתב יד)

לקוטי פנחס

פנחס זעליג הכהן שוואַרטץ

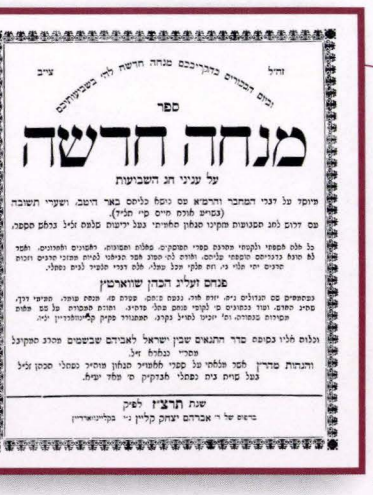
קליינווארדיין שנת תרחיין לפק.

בדפוס השטיבל של מרה אברהם יצחק קלין נ"י, קליינווארדין.

Nyomatott Klein Gyula könyvnyomdájában Kisvárda.

מנחה חדשה

על עניני חג השבועות,
מהג"ר **פנחס זעליג**
הכהן שוואַרטץ זצ"ל
הי"ד מקליינווארדיין.
עם דרוש
לחג השבועות
מהגאון רבי **שלמה**
זלמן אולמאן זצ"ל,
בעל יריעות שלמה,
ועוד ענינים שונים.

ספר

מנחה חדשה

על עניני חג השבועות

פנחס זעליג הכהן שוואַרטץ

שנת תרצ"ו לפק

בדפוס של ר' אברהם יצחק קלין נ"י קליינווארדין

מטה אפרים

על הלכות חודש אלול, ראש השנה, יום הכיפורים, חג הסוכות, ודיני קדיש יתום, מהגאון מוה"ר **אפרים זלמן מרגליות** זצ"ל מבראד. עם ב' פירושים: א. **אלף למטה** מהנ"ל; ב. **קצה המטה**, אשר סובב הולך לברר וללבן את דברי בעל מטה אפרים באורך, מקורו וטעמו ונימוקו עמו, ולהוסיף עליו למאות חידושי דינים וליקוטים מכל פינות הש"ס והפוסקים מהגה"צ מוה"ר **חיים צבי עהרענרייך** זצ"ל אבדק"ק מאד.

מטה אפרים

(מהדורא חדשה - בגמר שלבי העריכה)

על הלכות חודש אלול, ראש השנה, יום הכיפורים, חג הסוכות, ודיני קדיש יתום, מהגאון מוה"ר **אפרים זלמן מרגליות** זצ"ל מבראד. עם ב' פירושים: א. **אלף למטה** מהנ"ל; ב. **קצה המטה**, מהגה"צ מוה"ר **חיים צבי עהרענרייך** זצ"ל אבדק"ק מאד. הפירוש קצה המטה עובד ונערך מחדש, בפיענוח אלפי ראשי תיבות, הוספת אלפי מראי מקומות, והגהות נכבדות, קצרות וארוכות, מכת"י המחבר שרשם על גליון ספרו, והוספות מקונטרס כתב יד קדשו. - גם מפתח ענינים מפורט עפ"י א"ב.

עטרת פז

על שו"ע או"ח הלכות נשיאת כפים וסדר ברכת כהנים, מהג"ר **פנחס זעליג הכהן שווארטץ** זצ"ל הי"ד מקליינווארדיין. נדפס מחדש עם מפתחות שונות.

פני המים

מגלה מקור מנהג ישראל סבא באמירת סדר תשליך, וכולל דיניו ומנהגיו וסדרו, מהג"ר **שמואל הכהן שווארטץ** זצ"ל הי"ד מסאטמאר. נדפס מחדש עם הוספות.

פרקי אבות קול אריה

ראה קול אריה

ציון לנפש חיה

כולל דיני ומנהגי וסדר הקמת מצבה, מהג"ר **יוסף הכהן שווארטץ** זצ"ל הי"ד. נדפס מחדש עם הרבה הוספות השייכים לעניני מצבה, וכל התפלות שנוהגים לאמרם בעת הקמת מצבה, באותיות ונקודות חדשות.

קול אריה

בעזהי"ת
זה חשקי לה' צדיקים יבואו בו
ספר
קול אריה
על התורה ומועדים
הן הנה אמרות מתורות, עינים מאירות, שיצאו מפה קדוש פום ממלל רברבן,
איר שבתורה, מגדה המתורה, תרב הנאון הקדוש המפורסם,
שר התורה בגבלה ובמתיר, מופת תחיר וכו'
בקשי"ת מרן **אברהם יהודא הכהן** זצללה"ה
שורי אבדק"ק **בערעזאז** יצ"ו
ובמוף ימיו אבדק"ק **מאר** יצ"ו ושם מבותתו בבור
בעתמה"ס שרית **קול אריה** קרחשר"ע
מוסיף בפעם הראשונה מבתבי יד שקרין לא ראו אור הרפוס
ע"י נבר המתבר
אליעזר עזרעניידר
הרב מפאר יצ"ו
בהוצאת
חברה מפיצי תורה מפשפחת קול אריה
ברוקלין, ניו יארק
נרפס
פעירת ירושלים תובב"א
שנת תשפ"ג לפ"ק
שנת המאה להסתלקות הגיבור המחבר זי"ע

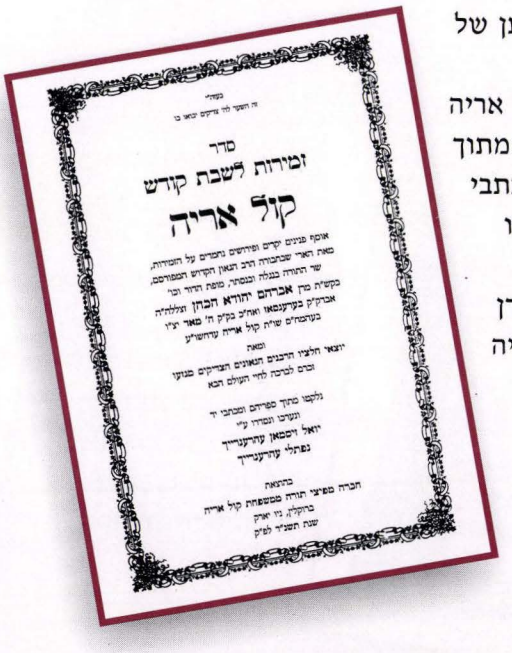
על התורה ומועדים, אמרות טהורות שיצאו מפה קדוש פום ממלל רברבן הגה"ק מרן **אברהם יהודא הכהן שווארטץ** זצ"ל אבדק"ק בערעגסאז ואח"כ בק"ק מאד, בעל שו"ת קול אריה. הו"ל לראשונה מכתי"ק בשנת תשמ"ג לפ"ק, שנת המאה להסתלקות המחבר זי"ע.

קול אריה - הגדה של פסח

בעזהי"ת
זה חשקי לה' צדיקים יבואו בו
סדר
הגדה של פסח
קול אריה
תוכו רצוף אמרים נעימים ומחמדים מפגינים יקרים
משוקדים כאחוי ומחי ומחוקים מצוף דבש על הגדה של פסח
מאת האיר שבתורה תרב הנאון הקדוש המפורסם,
שר התורה בגבלה ובמתיר, מופת תחיר וכו'
בקשי"ת מרן **אברהם יהודא הכהן** זצללה"ה
אבדק"ק **בערעגסאז** ואח"כ בק"ק ח' **מאר** יצ"ו ושמ"כ
בעתמה"ס שרית **קול אריה** קרחשר"ע
ומאת
יוצאי חלציו הרבנים הגאונים הצדיקים מגוהי
זכרם לברכה לחיי העולם הבא
ונלוה אליהם גם דרושים לפרשת החודש, שבת הגדול,
ענייני חודש ניסן, ומנהגי חג הפסח, ועוד
נלקטו מתוך ספריהם, ומתוך כתבי יד שטרם ראו אור הדפוס
ויוצא לאור בשנם הראשונה ע"י
אליעזר עזרעניידר
הרב מפאר יצ"ו
בהוצאת
חברה מפיצי תורה מפשפחת קול אריה
ברוקלין, ניו יארק
שנת תשפ"ו לפ"ק

אוסף מתורתן של גאוני וגדולי משפחת קול אריה, החל מראש המשפחה הגה"ק בעל קול אריה ועד להרבנים הגה"צ יוצאי חלציו שנעדרו לאחרונה ז"ל. הפירושים נלקטו מתוך ספריהם ומתוך כתבי יד שטרם ראו אור הדפוס. כל סדר ההגדה נדפס באותיות חדשות מאירות עינים עם נקודותיהן הנכונות, ובנוסח מדוייק ומלובן שנתקבל ברחבי העולם. מלבד פירושים על ההגדה באים בספר: ענייני חודש ניסן, מנהגי חג הפסח, דרושים לפרשת החודש ולשבת הגדול, ספירת העומר, וקונטרס על שביעי של פסח.

קול אריה - זמירות לשבת

בעזהי"ת
זה חשקי לה' צדיקים יבואו בו
סדר
זמירות לשבת קודש
קול אריה
אוסף מנינים יקרים ומרוחים נחמדים על המורתה,
מאת האיר שבתורה תרב הנאון הקדוש המפורסם,
שר התורה בגבלה ובמתיר, מופת תחיר וכו'
בקשי"ת מרן **אברהם יהודא הכהן** זצללה"ה
אבדק"ק **בערעגסאז** ואח"כ בק"ק ח' **מאר** יצ"ו
בעתמה"ס שרית קול **אריה** קרחשר"ע
ומאת
יוצאי חלציו הרבנים הגאונים הצדיקים מגוהי
זכרם לברכה לחיי העולם הבא
נלקטו מתוך ספריהם ומכתבי יד
ונערכו ונסדרו ע"י
יואל יוסאן עזרעניידר
נפתלי עזרעניידר
בהוצאת
חברה מפיצי תורה מפשפחת קול אריה
ברוקלין, ניו יארק
שנת תשע"ה לפ"ק

אוסף מתורתן של גאוני וגדולי משפחת קול אריה זי"ע. נלקטו מתוך ספריהם ומכתבי יד. נלוה אליו מנהגי שבת קודש של מרן בעל קול אריה זצ"ל.

קול אריה - חנוכה

בעזהי"ת
זה חשקי לה' צדיקים יבואו בו
קונטרס
קול אריה
על ענייני חנוכה
קובץ חידושי תורה בהלכה ובאגדה
מלוקט מספרן של גאוני וגדולי משפחת
קול אריה
ונלוה אליו פרק מספר
שער נפתלי
ביאור נפלא על ספר קדמון אבודרהם
על סדר תפלת חנוכה ופירושה
ונוסף עליהם
סדר הדלקת נר חנוכה
נלקט ונסדר ע"י
יואל יוסאן עזרעניידר
ויוצא לאור ע"י
חברה מפיצי תורה מפשפחת קול אריה
בשנאות הרה"ג מוה"ר **אליעזר עזרעניידר** שליט"א
הרב מפאר יצ"ו
הוצאה שנית ומשוכנת עם תוספות
שנת תשע"ה לפ"ק
ברוקלין, ניו יארק

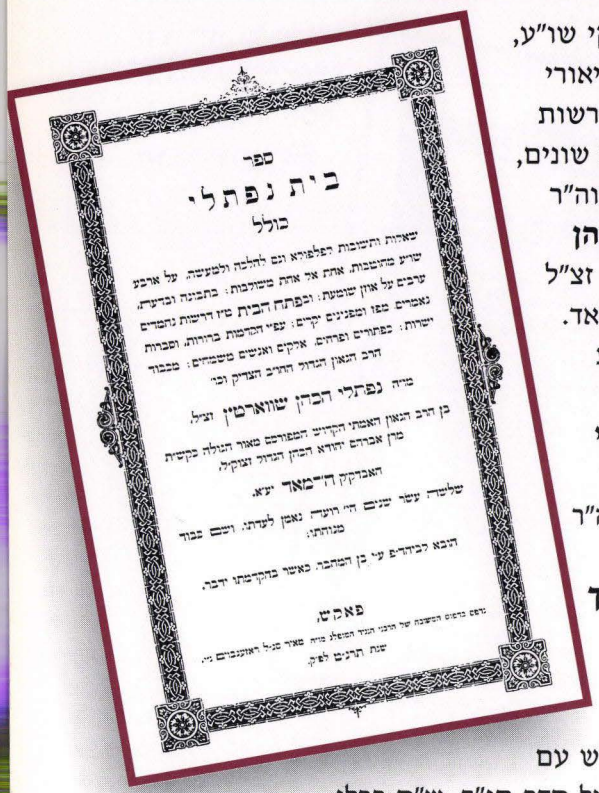
על ענייני חנוכה, קובץ חידושי תורה בהלכה ובאגדה מלוקט מספרן של גאוני וגדולי משפחת קול אריה זי"ע. ונלוה אליו פרק מספר **שער נפתלי**, ביאור נפלא על ספר קדמון אבודרהם, על סדר תפלת חנוכה ופירושה, ונוסף עליהם סדר הדלקת נר חנוכה.

קול אריה - עניני נישואין

בעזהשי"ת
זה השער לה' צדיקים יבואו בו
ספר
קול אריה
על עניני נישואין
כולל חידושים, מעמים, רמזים, פרפראות, פלפולים, מנהגים, דברי מוסר, מכתבים וענינים משפחתיים, כולם ממקום קדוש יהלכון, ממעין היוצא מבית קדשי הקדשים, ראשי משפחתנו מאורי הגולה ח"ת אא"ז הגאון הקדוש שר התורה בגלה ובנפתר
מרן בעל קול אריה זצ"ל זי"ע
וצאצאיו
חרבנים הגאונים הצדיקים
יושבי על מדין ומחברי ספרים מפורסמים יקרים וערבים
נלקטו מתוך ספריהם ומכתבי יד
בהוספת מראי מקומות והערות
ונערכו ע"י
נפתלי עהרענרייך
בהרת"ג פוה"ר אלי'עזר שליט"א הרב מסאד יצ"ו
בהוצאת
חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה
בריקלין, ניו יארק
שנת תשנ"ח לפ"ק

אוסף דרושים ואמרות טהורות, טעמים, רמזים, פרפראות, פלפולים, הלכות ומנהגים, דברי מוסר, מכתבים וענינים משפחתיים, כולם ממקום קדוש יהלכון, ממעין היוצא מבית קדשי הקדשים הגה"ק מרן בעל **קול אריה** זצ"ל וצאצאיו הרבנים הגאונים הצדיקים יושבי על מדין ומחברי ספרים מפורסמים יקרים וערבים, זי"ע. נלקטו מתוך ספריהם ומכתבי יד, בהוספת מראי מקומות והערות.

שו"ת בית נפתלי

ספר
בית נפתלי
כולל
שאלות ותשובות הלכתיות ומוסריות, על ארבע טורים מחיבורו, אתת אר אתת מהלכות, ולמעשה. על ארבע ערבים על אזן שומעת: ובפתח חבית: בחבונה ובדיקה, נאמרים מבד ומצינים ירקים: עפי' חקרמות ברורות, וספרות ישרות: בפתורים ופתרים. אוקים ואנשים משטרים: מבבוד חכב הגאון הגדול החריב הצדיק וכו'
מרה נפתלי הכהן שוואַרטען יצ"ל
בן הרב הגאון האמתי הקדוש המפורסם מאור הגולה בקדשת מרן אברהם יהודא הכהן הגדול זצוקל"ה
האבדק"ק ה"מאד יע"א.
שלשדר עשר שנים הי' רועה נאמן לעדתו: ושם עבוד מנוחתו:
הובא לביתרים עי' בן המחבר. כאשר בחקרתו ידבר.
פאס,
נדפס בדפוס השפעה שר הכהן הגדול המפואר מוהר מאיר בעל האופעבערם נ"י.
שנת תרנ"ט לפ"ק

על ד' חלקי שו"ע, חידושי וביאורי סוגיות, ודרשות למאורעות שונים, מהגה"ק מוה"ר **נפתלי הכהן שוואַרטץ** זצ"ל אבדק"ק מאד. עם הערות בשם **אר"ש צבי** מחתנו הגה"צ מוה"ר **חיים צבי עהרענרייך** זצ"ל אבדק"ק מאד. נדפס מחדש עם מפתחות על סדר תנ"ך, ש"ס בבלי וירושלמי, רמב"ם, טור ושו"ע.

שו"ת גנזי יוסף

שלית
ספר
גנזי יוסף
הכולל פלפולים בשיטות חדשים ומשומקים, גם תשו' לחלבה וממשה, וכמו כן דברים נפלאים ומתוקים באגדה מכבוד שלשה רועי ישראל, מאורי אור ומופתי הדור הגאון מוהר המפורסמים, הה' מאד נפתלי הכהן יצ"ו ובעה"מחים בית נפתלי, זצ"ל האבדק"ק הגאון מוהר באנידאר אליעזר ריימש זצ"ל, ומוהר הרב האבדק"ק פוטנאק יעקב מאנענבוים יצ"ו בעה"מחים תבואות השדה, זצ"ל חזו סבונים שמונים וגדולים באמתחתו, עם אשרי שמן בחומה מרובה על העיקר, מה שחבן הי' את עבדו בחתם הגחלל, כמבואר הכל בהקדמה בעזרת יתן הי' רוממה.
יוסף הכהן שוואַרטץ
רום הרבנות, מחזיק תורתי פלק נאשוואַרדין יצ"ו.
— ומלאנם עזר הגולה ימי עשרים שנה —
ברפים של הרשותים
מאַרקאויטש עם פריעדמאן דשווא.
שנת תרין לפ"ק
Rabbiner Josef Schwartz Oradea,
(Nagyplacztér 5) Romania

תשובות וביורי הלכות וחידושים והערות בש"ס ופוסקים מהג"ר **יוסף הכהן שוואַרטץ** זצ"ל הי"ד רו"מ בק"ק גראסווארדיין. נדפס מחדש בצירוף מפתח הענינים על סדר א"ב, המכיל קרוב לשש מאות ענינים בכל מקצועות התורה.

קול אריה - פרקי אבות

בעזהי"ת
זה השער לה' צדיקים יבואו בו
מסכת אבות
עם פירוש
קול אריה
אוסף פנינים יקרים ופירושים נחמדים על פרקי אבות, מאת האדר שבחכמה הרב הגאון הקדוש המפורסם, שר התורה בגבלה ובנשחה, מופת החדור וכו' מרן אברהם יהודא הכהן זצללה"ה אבדק"ק בעיינגאאו ואחי"כ בק"ק ת' מאד יצ"ו בעה"מחים שו"ת קול אריה עהרשטיין
ומאת
יצחי חלציו חרבנים הגאונים הצדיקים מגנזו וכרם לברכה לחיי העולם הבא
נלקטו מתוך ספריהם ומכתבי יד
ונערך ונסדר ע"י
יואל וסמואל עהרענרייך
בהוצאת
חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה
בריקלין, ניו יארק
שנת תשנ"ח לפ"ק

אוסף פנינים יקרים ופירושים נחמדים על פרקי אבות, מגאוני וגדולי משפחת קול אריה זי"ע. נלקטו מתוך ספריהם ומכתבי יד.

שו"ת ויצבר יוסף

ספר
ויצבר יוסף
כולל שורת ההלכה ולמעשה, ופלפולים שונים
בשיטות הש"ס והפוסקים, הקורות ויכרות ובספרות
ישרו; אשר חקן ה' את עבדו להעלות ולחדש
ולהשיב שואלי דבר בדד ה' תשובה על
יוסף הכהן שוואַרטץ
רב ומניד דהמקום פה"ק אראדנא (ירוחם) יצ"ו.
בתמחים "בני יוסף" ו"חדות קודש" ועוד שאים.
— ומלמנים ערוך ח"יוסף" עשרים שנה —
שנת "ברכות חיים" לפ"ק
נדפס בדפוס המשובח והמפואר של
בנימין זאב רבינשטיין
נראסווארדיין

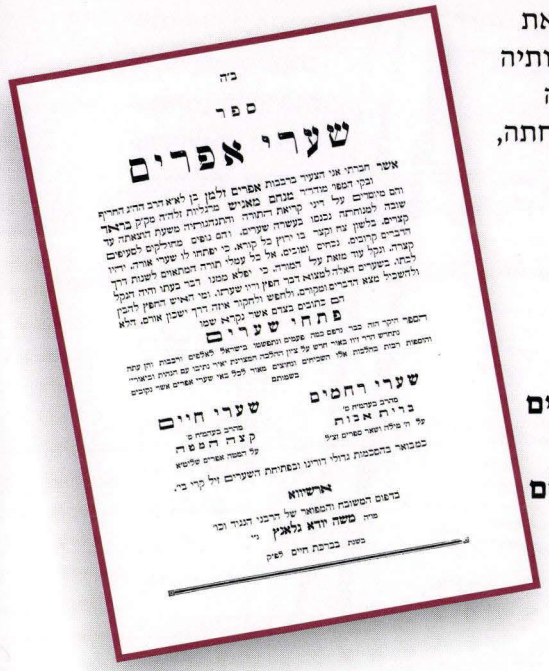
תשובות ובירורי הלכות על ד' חלקי שו"ע מהג"ר **יוסף הכהן שוואַרטץ** זצ"ל רו"מ בק"ק גראסווארדיין.

שו"ת קב חיים

ספר
שאלות ותשובות
קב חיים
חלק א.
אשר השאיר אחריו ברכה חה כבוד הרב האון הגדול
הצדיק המפורסם
מוהר"ר חיים צבי עהרענרייך זללה"ה
אבד"ק ד"ק מאד יצ"ו
ישם מנוחתו כבוד
בהקדמה ס' קצה המטה על המטה אפרים וס' שערי
חיים על השערי אפרים להגאון מהראי"ז מרגליות
זללה"ה, ועוד שאר ספרים אשר עדתה בכתבים.
יצא לאור ע"י בן המחבר, באשר בהקדמתו מדבר
בדפוס המשובח והמפואר של הרבני הצנוע
מוה"ר אברהם יצחק קלין נ"י בקהלתינו"ק
בשנת תשע"ב לפ"ק

חידושי הלכות ופלפולים על ד' חלקי שו"ע, מהגה"צ מוה"ר **חיים צבי עהרענרייך** זצ"ל אבדק"ק מאד. - נספח אליו קונטרס **יקרא דחיי"ם** הנ"ל (ראה לעיל אות י). וקונטרס **זכרון למשה** מבנו הג"ר **משה ליב עהרענרייך** זצ"ל הי"ד אבדק"ק מאד.

שערי אפרים

בזה
ספר
שערי אפרים
אשר חבריו אני הצעיר מרבבות **אפרים** ולמען בן לאה הרב החריף
ותם פיהם"ב על ד' יינו קריאת התורה ותתנהגותיה מלילות זלדה מקק **בראד**
שובה למנוחתה נבנבו בעשרה התורה ותתנהגותיה משעת הנצאתה עד
קצרים, בלשון צח ונעי בו ויהן עם נשים מחולקים לסעיפים
הדברים קרובים זבחים ושובים אל כל עמלי תורה ומלאכתה עד
קצרה, ונקל עוד מאוד על המורה, כי יפלא ממנו דבר ישאלו לשנות דרך
לבתה. בשעריהם יראה מצוא על המורה, כי יפלא ממנו דבר המתאחים לשנות דרך
ולהשכיל מצא הדברים ומקורם, ולחפש ולחקור אחה דרך החפץ להבין
הם מתונים בעדם אשר נקרא שמו
פתחי שערים
שערי רחמים
מחבר כתשובות ס'
ברית אבות
על ד' חלקי שאר סתרים וציו'
שערי חיים
מחבר כתשובות ס'
קצה המטה
על השטה אפרים שלישה
בהמצאר בהסכמות גדולי דורינו ובפתיחת השערים זלל קדר בו.
ארשיווא
בדפוס המשובח והמפואר של הרבני הצנוע וכו'
מוה' משה יהודא נלאכין נ"י
בשנת בכרכת חיים לפ"ק

על הלכות קריאת התורה והתנהגותיה משעת הוצאתה עד שובה למנוחתה, מהגאון מוה"ר **אפרים זלמן מרגליות** זצ"ל מבראד. עם שלשה פירושים:

א. **פתחי שערים** מהנ"ל;

ב. **שערי רחמים** מהג"ר **שבתי ליפשיץ** זצ"ל דומ"ץ אורשיווא;

ג. **שערי חיים** מהג"ר **חיים צבי עהרענרייך** זצ"ל אבדק"ק מאד.

ונלוה אליו:

א. קונטרס **ויגד משה** על עניני קריאת התורה, מהג"ר **משה יהודה כ"ץ** זצ"ל הי"ד מסערדאהעלי;

ב. קונטרס **ויצבר יוסף**, כולל דיני ומנהגי וסדר חינוך ספר תורה, מהג"ר **יוסף הכהן שוואַרטץ** זצ"ל הי"ד רו"מ בגראסווארדיין;

ג. **צפנת פענח**, על הלכות גניזת ספר תורה, מהנ"ל, עם הערות **אוצר החיים** מהג"ר **חיים יהודה עהרענרייך** ז"ל הי"ד אבדק"ק דעווא-הומנא.

שערי אפרים

על הלכות קריאת התורה והתנהגותיה משעת הוצאתה עד שובה למנוחתה, מהגאון מוה"ר **אפרים זלמן מרגליות** זצ"ל מבראד. עם שלשה פירושים: א. **פתחי שערים** מהנ"ל; ב. **שערי רחמים** מהג"ר **שבתי ליפשיץ** זצ"ל דומ"ץ אורשיווא; ג. **שערי חיים** מהג"ר **חיים צבי עהרענרייך** זצ"ל אבדק"ק מאד. ונלוה אליו קונטרס **ויצבר יוסף**, כולל דיני ומנהגי וסדר חינוך ספר תורה, מהג"ר **יוסף הכהן שוואַרטץ** זצ"ל הי"ד רו"מ בגראסווארדיין.

תולדות קול אריה

אלה תולדות
וקורות, חידושי
תורה ושיחות
בדרכי עבודה
וחסידות, מנהגיו
וכתבי קודש של
הגה"ק מרן
אברהם יהודא
הכהן
שוואַרטץ
זצ"ל אבדק"ק
בערעגסאז
ואח"כ
בק"ק מאד
(בעל שו"ת
קול אריה).
נערך
ע"י הג"ר
דוב בער שפיטצער זצ"ל
אבדק"ק אגארד.
הוצאה חדשה עם הוספות ומפתחות.

בעזהי"ת
זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

תולדות

קול אריה

זה ספר תולדות אדם הגדול בענקים, אור בהיר בשחקים, ארי שבחבורה, מגורה השהורה, דרב הגאון הקדוש המפורסם בגבלה ובנפתר שר התורה, מופת הדור, כקשיות

מרן **אברהם יהודה הכהן** זצללה"ה

אשר היי אביד ור"ם דק"ק **בערענסאו** יע"א ואח"כ אביד דק"ק **ה' מאד** ושם מנ"כ, בעתמ"ח שו"ת **קול אריה**

(וקפר קול מ"ים עה"ת ומועדים ככתיי).

ונלוה אליו קצת מכתבים ותשובות הנעתקים מכתיי השהורים זיע"ו, ומארן הגה"ק מצאנז בעל דברי חיים זי"ע, ומארן הגה"ק מסוטעק בעל יושב ל"ב זי"ע, ומארן הגה"ק בעל מהר"ם שיק זי"ע ועוד מגדולי הדור זללה"ה, אשר ערבתי ומרתי בחמלת ה' עלי.

הק' **דוב בער שפיטצער**

חתן הגאון הצדיק מרה חיים צבי זצללה"ה אבדק"ק מאד יע"א, בעתמ"ח שו"ת קב חיים, קצה המטה, ושערי חיים, נכד הגה"ק בעל קול אריה זי"ע.

המתגורר פק"ק **קלייניוואַרדיין** יע"א

השבח היתר על ההוצאה מוקטר ומוגש על מצוה גדולה

קלייניוואַרדיין שנת **תש** לפ"ק.

בדפוס המשובח של הנגיד מרה אברהם יצחק קלין נ"י

Klein Gyula könyvnyomdája Kisvárda

תולדות בית נפתלי

מסכת חייו ופעליו של
רב האי גאון וצדיק
מפורסם כקש"ת מוה"ר
נפתלי הכהן שוואַרטץ
זצ"ל אבדק"ק מאד,
בעל שו"ת בית נפתלי
ועוד (בן הגה"ק מרן
בעל קול אריה זי"ע).
יצא לאור למלאות
מאה שנה
להסתלקותו
תרנ"ז-תשנ"ז.
בתוכו גם פרקי
תולדות הרבנים
הגאונים זצ"ל
ששימשו
ברבנות העיר
מאד מיום הוסדה
עד לחורבנה.

בעזהי"ת
זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

תולדות בית נפתלי

מסכת חייו ופעליו
של רב האי גאון וצדיק מפורסם כקש"ת
מרן **נפתלי הכהן שוואַרטץ** זצ"ל
אבדק"ק **ה' מאד** יצ"ו
בעהמח"ס בית נפתלי, שו"ת על דחשו"ע, ועה"ת
אמרי שפר דרשות, **שער נפתלי** על אבדרהם, ושא"ס
בן הגאון הקדוש מרן הקול אריה זי"ע

בצירוף פרקי תולדות הרבנים הגאונים זצ"ל
ששימשו ברבנות העיר מאד מיום הוסדה עד לחורבנה

נערך ונסדר ע"י נכדיו
יואל זיסמאן עהרענרייך
נפתלי עהרענרייך

יוצא לאור
למלאות מאה שנה להסתלקותו
בהוצאת
חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה
בנשיאות הרה"ג
מוה"ר **אליעזר עהרענרייך** שליט"א
הרב ממאד יצ"ו

בברוקלין, ניו יארק
שנת **תשנ"ז** לפ"ק

תמימי דרך

כולל דיני ומנהגי
וסדר תפלת הדרך,
מהג"ר
פנחס זעליג הכהן
שוואַרטץ
זצ"ל הי"ד
מקליינוואַרדיין.

אשרי תמימי דרך ההולכים בתורת ה'

ספר

תמימי דרך

דיני תפלת הדרך ותפלותיה

מיוסד על דברי הקיצור שלחן ערוך (סימן קיט) קובץ דינים מספרים, מאמרי חכמי לקומי אמרים, מפי סופרים וספרים, חדשים וגם ישנים, אשר אספתי ולקטתי בעמרי יוצר הכיום, וחכות הדרכים יתגלגל על ידי, וזה יהי חלקי מכל עמלי.

אלה דברי העמיד לבית נפתלי

פנחס זעליג הכהן שוואַרטץ

רחנסיל נפל סויח בית נפתלי זצ"ל מסי' אבדק"ק מאד יצ"ו, ונכד להגאונים נפל קול אריה, קונטרס תפקיהם, סוכי יוסי, יריעות שלמה, דברי ריב, פרים מפדרום זיב.

בשמ"ים

שם הגדולים, יזרח אור, נבעת פנחס, עטרת זז, אנחת עומר, ומנחה חדשה, ושוכך מכיב אור תורה.

פק"ק קלייניוואַרדיין יע"א.

שנת **תרצ"ה** לפ"ק

Rab. Schwartz Zsigmond Kisvárda (Ungarn

נדפס בדפוס המשובח של הנגיד

מרה"ה אברהם יצחק קלין בקליינוואַרדיין

Klein Gyula könyvnyomdája Kisvárda.

ALGEMEINER JOURNAL — 14 אלגעמיינער זשורנאל

פרייטאג, נאוועמבער 15, 1974 יום ו', ראש חודש כסלו, תשל"ה

דער 25טער יובל פון מוסד „קול אריה" און די ספרים וואס ער האט געדרוקט און פארשפרייט

צו דער דערשיינונג פון דער 21טער אויפלאגע פון א גרויס הלכה'ש ספר פון בראדער רב.

פון א. לערנער

צוישען די פאפולערסטע ספרי הלכה פארנעמט א וויכטיג ארט דאס ספר „שערי אפרים" על הלכות קריאת התורה, פון הגאון ר' אפרים זלמן מרגליות מבראדי זצ"ל. זיים די ערשטע אויסגאבע מיט קרוב צו 200 יאר צוריק. האט דאס ספר פוכה געוען אוש צו איבער 20 אויפלאגעס.

אין שנת תרצ"ב איז דאס ספר פארעפנטליכט געוואָרן מיט 3 פירושים: א. פתחי שערים פון מחבר זצ"ל; ב. שערי רחמים, פון הגאון ר' שבתי ליפשיץ זצ"ל, דומ"ץ מאורשיוא; ג. שערי חיים פון הגאון ר' חיים צבי עהרענרייך זצ"ל, אבדק"ק מאד, מחבר פון פירוש „קצה המטה" אויפן „מטה אפרים", און שו"ת קב חיים אויף ארבעה חלקי שלחן ערוך.

דאס ספר מיט די פירושים זיינען אויפגענומען געוואָרן פון דער תורה-העלט מיט גרויס חארעמקייט, וויייל זיי האבן זעהר פארערט דעם בראדער גאון, וועלכער האט אריינגעלייגט א סך כחות צו שאפען אן עכטיק לאפעדיש ווערק וועגען יעדען דין, הלכה אדער מנהג אין שייכות מיט קריאת התורה.

אין אמעריקע איז דאס ספר „שערי אפרים" מיטן פירוש „שערי חיים" אפגעדרוקט געוואָרן דורך דער „חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה", וואָס געפירט פון מחבר'ס זון, הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א, דער מאדער רב, וואס חאוועט זייט 25 יאר אין ברוק לין, אויף 1642 — 54טע סטריט.

די איצטיגע אויסגאבע איז שוין די דריטע, מיט די פאלגענדע נייע הוספות:

א. קונטרס „ויבד משה" על ענייני קריאת התורה איז פאר עפענטליכט געוואָרן צום ערשטן מאל פון כתב-יד פון הגאון ר' משה יהודה כ"ץ יצ"ל מסערדאהעלי, מחבר פון ספר ויבד משה אויף הלכות פסח.

ב. קונטרס „ויצבר יוסף", די דינים, מנהגים און סדר חינוך ספר תורה פון הגאון ר' יוסף הכהן שוואָרץ זצ"ל מגראסווארדיין, א מחבר פון צענדליגע וויכטיגע ספרים, וואס דער מוסד „קול אריה" האָבט מיט דער ציים זיי ארויסצוגעבען.

ג. קונטרס „צפנת פענח" על הלכות גניזת ספר תורה פון הגאון ר' יוסף הכהן שוואָרץ זצ"ל, און מיט הגהות והערות פון הגאון ר' חיים יהודה עהרענרייך זצ"ל, אבדק"ק דעוואָהאמה, מחבר פון פיל וויכטיגע ספרים און עורך פון ירחון „אוצר החיים". דער קונטרס פאנגט זיך אן מיט איבערגעבן די ערשטע קוואלען, פונוואנען דער דין פון גניזת ספר תורה שטאמט, מיט ראשונים און אחרונים הלכה למעשה.

ד. קונטרס „בית נפתלי" על סדר חינוך בית הכנסת, פון הגאון ר' נפתלי הכהן שוואָרץ זצ"ל, אבק"ק מאד, מחבר פון עטליכע וויכטיגע ספרים, וואס דער מוסד וועט בקרוב ארויסגעבען, און זיידע פון הרב עהרענרייך שליט"א.

הרב עהרענרייך איז אליין א גדול בתורה און אפשטאמיגער פון א פראמינענטער רבנישער משפחה פון גדולי ישראל. אין דער ציים פון דער צווייטער וועלט-מלחמה איז זיין באנצע משפחה אומגעקומען דורך די נאצישע מערדער ימ"ש, און נאָר ער אליין איז בדרך נס געראטעוועט געוואָרן. אייגער ער איז נעקומען קיין אמעריקע איז ער געווען רב און ראש הישיבה אין דער שטאָט מאד, אין אונגארן. מיט 25 יאר צוריק איז ער אנגעקומען קיין ניו יארק, און באלד געגרינדעט דעם מוסד חברה מפיצי תורה ממשפחת „קול אריה", וויפן באמען פון זיין גרויסען זיידען, הגאון ר' אברהם יהודה הכהן שוואָרץ זצ"ל, אבדק"ק מאד יצ"ו, מחבר פון ספר שו"ת קול אריה, כדי צו פאראיביגען די נעמען פון זיינע גרויסע זיידעס און פעטערס, גאנצים און צדיקים, וואס זיינען שטארק מפורסם אין דער גאנצער וועלט, און וועמעס ספרים אין הלכה און אגדה זיינען אנגענומען ביי אלע קרייזען פון אידן.

ביז איצט האט דער מוסד באוויזען ארויסצוגעבען מער ווי 10 ספרים, וואס זיינען אלע אויפגענומען געוואָרן פון דער לומדישער וועלט מיט גרויס באגייסטערונג. די ספרים וועלכע פארשפרייט אין צענדליגער טויזענטער עקזעמפלארען איבער דער גאנצער וועלט.

דער מוסד האט א פלאן ארויסצוגעבען נאך איבער הונדערט ספרים און כתבי ידות, וואס ליגן אין באָוץ פון מוסד, און ס'איז צו האָפען אז חובבי תורה און מוקירי תורה וועלען זיך אייגשאפען דעם וויכטיגען ספר „שערי אפרים", און בכלל שטיצן דעם דער מאנטען וויכטיגען מוסד התורה. דער אדרעס איז:

"KOL ARYEH"
RESEARCH INSTITUTE
1642 — 54th St., Brooklyn
New York 11204
Tel.: 851-7442

מורשתם של 27 רבנים גאונים למשפחת הגה"ק ה"קול אריה" זצ"ל

ארבעים שנה חלפו עברו מאז יסוד המכון בארה"ב ע"י ענף למשפחת הרבנים הסופרים — אשר אלפי בני ישראל חסו בצילם — שהיו רבנים מפורסמים גדולי תורה ויראה ובנוסף לכך משכו בעט סופרים.

בחש"י הגיע לארה"ב נצר למשפחה זו, מהעיר מאד בהונגריה. רב צעיר לימים. שנשאר בעירו גם לאחר מלחמת העולם השניה ולא השאיר את צאן מרעיתו באותם ימים טרופים. עוד לפני המלחמה ניהל ישיבה גדולה והעמיד הרבה תלמידים. את הי"ש שיבה קיבל בירושה מאביו הגדול הגה"צ רבי חיים צבי עהרנרייך זצ"ל בן הגה"ק מאד, בעוד הבכור הרח"צ רבי משה לייב הי"ד נבחר לרב ואב"ד העיר. מאז הגיע לארה"ב מתעסק הגר"א עהרנרייך שליט"א בהפצת והוצאת הספרים למשפחה עניפה זו.

רבי אליעזר עהרנרייך הינו נין להגה"ק רבי אברהם יהודה הכהן שוורץ זצוק"ל רבה של ברנסאז ומאד, מחב"ס שו"ת קול אריה. יחוסו לקול אריה הוא הן מצד אביו והן מצד אמו. אביו הגה"צ רבי חיים צבי, היה בנו של הגה"צ רבי יעקב רבה של סובראנץ שהיה חתנו של הקול אריה. אמו היתה בתו של הגה"צ רבי נפתלי הכהן שוורץ בעל ה"בית נפתלי" בנו בכורו ומ"מ ברבנות מאד על מקומו של ה"קול אריה".

הרב עהרנרייך עבר את מאורעות השואה האיומה ובשעה שי"הודי הונגריה הובלו למשרפות אושוויץ ובירקנאו קיבל עליו נדר שבאם יזכה לצאת מגיא ההריגה ומהצרה יתעסק בהפצת ספרי הקול אריה ומשפחתו.

ה"קול אריה" תלמיד מובהק של מרן החתם סופר זי"ע שהיה מפורסם ביופיו כגאון ופוסק ובזכות ישיבתו המעטירה, היה מקושר לו בנו הקדוש מצאנז ה"דברי חיים" זי"ע, וזכה למה שלא זכו אחרים, למרות שמארבע בניו ושלושה חתניו רק בן אחד וחתן אחד ניהנו ברבנות (בנו הגה"צ רבי נפתלי זצ"ל שהיה רב במאד, והחתן הגה"צ רבי אליעזר צוקר זצ"ל שהיה רב בברנסאז), בכ"ז היו כולם בעלי שם כלומדים מופלגים וגאונים מפורסמים, מחדשי חידושים ומחברי ספרים בהלכה ואגדה. גם יוצאי חלציהם התפרסמו בנתונים אלו.

27 רבנים־מחברים

אסתפק בהצגת שתי משפחות, כמשל, כענפים ל"קול אריה" ה"ה משפחת שוורץ ועהרנרייך, שמהם יצאו בדור שני לכל אחת מהם, גאונים גדולים שהאירו והפיצו תורה, כגון האחים הגאונים בניו של ה"בית נפתלי" הגה"צ רבי יוסף הכהן שוורץ זצ"ל הי"ד מגרוסווארדיין (שהיה רב ומ"מ של חברת מחזיקי תורה) והגה"צ רבי פנחס זליג הכהן שוורץ זצ"ל הי"ד מקליינווארדיין, וכן בנו הגה"צ רבי שריד ופליט למשפחה ה"ה **הגאון רבי אליעזר עהרנרייך שליט"א** רב ואב"ד מאד יסד והקים את חברת מפיצי תורה למשפחת הקול אריה שאליה נמנו רבנים פוסקים ומחברים נודעים, באמתחתו 100 ספרים רובם במהדורה חוזרת עם הוספות ואחרים בכתבי יד. עד כה הופיע 30 ספרים

מאת ק. בנימין

אברהם יודא הכהן שוורץ זצ"ל (ע"ש סבו הקול אריה) שמושבו היה בוואקשעלי, סלובקיה והיה מרבין תורה ומפיצה ברבים, גדולי הרבנים השתעשעו עמו בדברי הלכה. הוא היה עורכו של הירחון התורני "הנשר" שהיה מאוד פופולארי, ונספה בשואה, הי"ד.

דימוי רב יש במשפחת עהרנרייך. בניו של הגה"צ רבי יעקב זצ"ל שבניו ה"ה הגה"צ רבי שלמה זלמן זצ"ל הי"ד רב ואב"ד שאמלוי והגה"צ רבי חיים צבי זצ"ל רב ואב"ד מאד.

עולם התורה התעשר מאוצרם הבלום בהלכה ובמעשה של ארבעה גדולים אלו וכן בדרוש ופלפול וחסידות. במשך עשרים שנה (תרנ"ט-ע"ט) הר"ל הגה"צ רבי יוסף שוורץ זצ"ל את המאסף התורני "וילקט יוסף" שהשתתפו בו ופרסמו בו מאמרים, פסקים ואקטואליה, רבים מגדולי התורה בהונגריה ואף מפולין. כמו"כ חיבר שו"ת "גנזי יוסף" וכן "ידבר יוסף", ספר על דיני אבלות "הדרת קודש", וכן ספר "מועד כל חי" — דינים ומנהגים ל"ארצייטן".

אחיו הצעיר הגה"צ רבי פנחס זליג זצ"ל הו"ל ירחון תורני "אור תורה". כן פירסם ספרי הלכה: "מנחת העומר" על הלכות ספירת העומר, "מנחה חדשה" על שבועות, "עטרת פ"ז על הלכות נשיאת כפים. "גבעת פנחס" על הלכות ניקור. "ליקוטי פנחס" על הלכות פדיון הבן. "זרח אור" על קידוש החמה, "תמימי דרך" על עניני תפילת הדרך, ובמיוחד התפרסם ספרו "שם הגדולים מארץ הגר".

מפורסמים הם הספרים שחיבר רבה של שאמלוי הגאון רבי שלמה זלמן עהרנרייך זצ"ל, ה"ה שו"ת "לחם שלמה", "אבן שלמה" על ראב"ן, "מאורות שלמה" על ספר המאור ומלחמות ה'. "אבן שלמה" עה"ת "לחם שלמה" — דרשות, "מצה שלמה" על הגדה של פסח, וכן ספרי אגדה "טיול בפרדס" ו"אבני המקום", כמו"כ הו"ל את שו"ת "קול אריה" בתוספת הארות והערות משלו בשולי הגליונות.

כמוהו כך גם אחיו הצעיר הגה"צ רבי חיים צבי זצ"ל רבה של מאד. זכה וספריו שחיבר התקבלו בעולם התורה, ה"ה "קב החיים" שו"ת, "קצה המטה" על ספר מטה אפרים, "שערי חיים" על ספר שערי אפרים (שני ספרים אלו הם של הגה"ק רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מבראד, הראשון דינים ומנהגים על חדשי אלול־תשרי. השני על הלכות קריאת התורה).

ארבעת הגאונים שהזכרנו לעיל חיברו 25 ספרים. והרבה מכתבי ידם טרם הובאו לדפוס. מלבד הרבה מאמרים תורניים המפוזרים בקבצים תורניים וירחונים, עוד נמצאים מחידושיהם גם בכתבי יד של תלמידיהם וכו'.

* * *

איה הסופר והמסקר שיוכל לשרטט נכונה תופעה מופלאה זו של עוצמה לכתיבה יוצרת בכל מכמני התורה, כפי שהיא משתקפת בהגאונים ה"ה הקול אריה" בניו וחתניו ויוצאי חלציהם, שספריהם נדפסו בזמנים ובתקופות שונות אולם קצרה. הספרים התקבלו בכל עולם התורה והרבנות ואצל המון העם חובבי לימוד התורה ו'עמך".

אכן כח התורה של גאוני עולם הנ"ל עמד להם, וההשגחה הדריכה נכונה את נכדיהם מאוד נעלה, רבה של מאד רבי אליעזר עהרנרייך שנשאר לפליטה לאחר השואה האיומה באירופה.

יצויין שהרבנים הגאונים שהגיעו מהתופת הנאצי לארה"ב הקימו בתי מדרש, כוללים, ישיבות. כל אחד לדרכו ומשימתו ואחרים הקימו בד"צ ונותני הכשרים ומלאים כל פונקציה רבנית אחרת.

הגר"א עהרנרייך לא שכח את מה שהבטיח שם "אם יהיה אלקים עמדי ושמרני וגו'" וידפיס את ספרי סביו זקניו ודודיו, ולא פנה לשום תפקיד רבני למרות הלחצים עליו מקהילות שונות וביד"ש למיניהם, ורק מקיים את התפקיד שקיבל עלעצמו כמשימת חייו. ראשו ורובו מוקדש לבסס את המכון ולהו"ל עוד ועוד ספרים למשפחת הסופרים, ברוב פאר ובתכלית ההידור.

ארבעים שנה הינו תקופה ארוכה, מספיקה כדי לסכם מה שנעשה בשנות דור, בה בעת שהרבה מכונים נפתחו וגם נסגרו וחדלו מלפעול. סוד קיומו של מכון קול אריה טמון ברוחו וא־מונתו הגדולה עקשנות דקדושה הנמשכת 40 שנה ויש לו במה להתגאות ולהתפאר על אף שהוא אינו כזה. הוא רואה זאת כדבר טבעי למרות העבודה הפיזית והמתישה ובמיוחד הבעיה הכלכלית, אבל ה"שליחות" עשתה את שלה ועד כה הוציא לאור תחת ידיו מעל 30 ספרים של אחד עשר רבנים מהמשפחה. חלקם במהדורה שניה וחלקם פרסום ראשון מכתבי יד, ועל כולן הוסיפות חדשות ומפתחות באופנים שונים מלווים במראי מקומות ויתרונות נוספות.

14 רבנים שניספו בשואה

חלק גדול מהספרים שנזכרו לעיל מארבעת הגאונים לבית שוורץ־עהרנרייך הו"ל המכון במשך השנים וכן הוסיף קונטרסים נוספים, כגון הקונטרס "קרא דחיים" הספר על הגה"צ בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש ועל רבה של מאד הגה"צ רבי חיים צבי זצ"ל, שהשמיע אחיו הגדול רבה של שאמלוי הגה"צ רבי שלמה זלמן זצ"ל הי"ד. הקונטרסים "וידבר יוסף", דינים ומנהגים על חינוך ספר תורה, ו"צפנת פענח" על הלכות גניזת ספר תורה, שניהם להגה"צ רבי יוסף שוורץ זצ"ל הי"ד. וכן הקונטרס לתולדות הגה"צ רבי מרדכי לייב וינקלר זצ"ל אב"ד מאד שכתבו הגה"צ רבי פנחס זליג שוורץ זצ"ל הי"ד, שנדפס מחדש בספר "לכושי מרדכי" עמ"ס נדרים.

כמו"כ הוציא לאור את ספריו של אבי השושלת ה"קול אריה" (שספרו על התורה ומועדים שנדפס לראשונה מתוך כתב יד) מבנו הגה"צ רבי נפתלי הכהן שוורץ. זצ"ל ספרי השו"ת "בית נפתלי והגהות אר"ש צבי, מחתנו רבי חיים צבי זצ"ל אביו של הגר"א עהרנרייך "בית נפתלי" עה"ת יחד עם הספר "אמרי שפר" דרושים והספדים. "איילה שלוחה וכתבי הר"ן" תשובות וחידושים ומכתבי קודש. "שער נפתלי" — ביאור נפלא ורחב על ה"אבודהרם". מחותנו של ה"קול אריה" ה"ה הגה"צ רבי משה לייב גינצלר זצ"ל, את הספר אמרי משה ליקוטי חידו"ת ותולדות, מהגאון רבי שמואל שוורץ זצ"ל הי"ד, בנו של רבי נפתלי הנ"ל, את הקונטרס "פני המים" על ענייני תשליך. מהגאון רבי חיים יהודה עהרנרייך זצ"ל הי"ד רב ואב"ד דעווא, הערות "אוצר החיים" על הספר הנ"ל "צפנת פענח". מהגאון רבי משה יהודה כ"ץ זצ"ל הי"ד, נכדו של רבה של שאמלוי והרב הצעיר של סרדהעלי הקונטרס "ויגד משה" על ענייני קריאת התורה. מהגאון רבי משה יהודה לייב עהרנרייך זצ"ל הי"ד, אחיו הבכור של יבדלחט"א של הגר"א עהרנרייך, הקונטרס "זכרון למשה".

אחד מתפקידי ומשימות המכון להו"ל ספרי תולדות של רבנים ממשפחת קול אריה. כגון "תולדות קול אריה" שחיברו הרה"ג רבי דוב שפיצר זצ"ל רבה של אגארד שבמהדורתו החדשה נוספו פרטים, כמו"כ תולדות "בית נפתלי" בנו של ה"קול אריה" שנכתב ע"י בנן הגאון רבי יוסף שוורץ זצ"ל הי"ד תחת השם "נפתלי שבע רצון" ונדפס יחד עם הספר הנ"ל "אילה שלוחה וכתבי הר"ן".

וכשהמשימה היא "ילכו מחיל אל חיל, לקחו על עצמם משימה קדושה נוספת לרכז את כל חידושי התורה למשפחת הרבנים הנ"ל ולסדרם על ענייני דיומא והראשון בסדרה שהופיע "קול אריה על ענייני חנוכה" בליקוט מיומן ונהדר מהלכה ואגדה. וכן את הגדה של פסח קול אריה, שהמבינים מגדרים אותה כעבודת בצלאל בחכמה. ההגדש"פ כוללת בתוכה חי"ד ת"ת והלכות, מנהגים וטעמים עם מקורות ומ"מ. וכבר נדפסה בכמה מהדורות תוך שנים מעטות.

ומהחובה להתייחס להגדה זו שהוקדשה לצאצאי הקול אריה שהרשימה של 27 רבנים גדולי תורה וליד 14 מהם צויין ליד שמם הי"ד — (ה' ינקום דמם).

* * *

מכון החי עם הזמן

הספרים שהופיע עד כה מותאמים לזמן. ע"כ השנה הו"ל לרגל מלאת 150 שנה לפטירתו של החת"ס סופר זי"ע, את הספר הביוגרפי וההיסטורי "זכרון למשה" שנכתב ע"י הגה"צ רבי יוסף שוורץ זצ"ל לפני 50 שנה במלאת 100 שנה להסתלקותו של מרן החת"ס סופר. בספר מלוקטים תולדות החת"ס מתוך ספרי החת"ס במיוחד מ־1,200 חשובותיו, מהם נלקטו עניינים השייכים לאישיותו ופעלו הגדול שהשתקפו מגאונותו ועניוותו, ב־21 פרקים בולטים בהם אהבתו לתלמידיו, ורדיפת שלום רצופה.

ובמהדורה זו של ה"זכרון למשה" שהופיע במלאת 150 שנה לחת"ס הו"ל "חברת מפיצי תורה" בתוספת תוכן עניינים מפורט.

במבט לאחור בחלוף 40 שנה יכול המכון לראות בסיפוק רב את אשר עשה והשיג, אך כדבריהם טרם השיגו את כל המטרות שהציב לעצמו מייסדו ונשיאו הגר"א עהרנרייך, באמתחתו עוד 100 ספרים הן כאלו שכבר נדפסו והן בכתבי יד שבדעתו להוציא לאור עולם כולם כפי הישג ידו וזמנו במשימותיו הנעלות.

כעת נמצאים בעבודת המערכת הקבצים "אור תורה" שקיבלו מפתחות ויתרונות נוספים שיופיעו בקרוב. במקביל עמלים במכון על הפרוייקט "וילקט יוסף" שהופיעו במשך 20 שנה שיופיע מחדש בס"ד לתועלת עולם הרבנים. הפוסקים, המחברים, המצפים להופעתו.

ספר נוסף נמצא בעבודה ועריכה הוא ספר תולדות משפחת ה"קול אריה", העבודה רבה וקשה והיא מקיפה אישים ותקופות שונות בהן חיו.

בנוסף להגאון רבי אליעזר עהרנרייך שליט"א העושה במאכלת הקודש עוזרים לידו בניו החביבים, הבכור הרב יואל מייסד ורב ביהמ"ד "אברכי תורה ודעת" בבורו פארק, ובנו הצעיר הרב נפתלי מחשובי האברכים בבורו פארק המשקיעים כוחות ויגע לצד אביהם הגאון.

זכות הצדיקים הגאונים וזכות התורה תגן עליהם בהפצתם ועל התוכניות שבאמתחתם.

המודיע

בס"ד יום וערש"ק, פ' שמיני כ"ה ניסן תש"נ י' לעומר

פערציק יאר ארבעט

צום פערציקסטן יובל זינט דער גרינדונג פון דער "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול ארי'" מיסודו ובנשיאותו פון הרה"ג רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א, מאדער רב.

פערציק יאָר זיינען שוין פֿאַרלאָפֿן זינט עס האָט זיך אַרבערגעראַטעוועט קיין אַמעריקע אַן איינזאַמער צוזייַג פון אַ מעכטיקן בּרים. אַ בּרוּם אונטער וועמענס שאָטן עס האָבן געפונען גייסטיקע דערנערונג און אָנשפּאַר טויזנטער אידן אין משך פון דורות.

אין יאָר תש"י (1950) האָט געגרייכט די ברענג פון אַמעריקע הרב הגאון רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א, דער דעמאָלט־יונגער רב פון דער שטאָט מאָד אין אונגאַרן, וואו ער האָט געפירט דאָס רבנות עטלעכע יאָר נאָך דער מלחמה. און וואו ער האָט נאָך פֿאַר דער מלחמה אָנגעפירט מיט אַ גרויסער ישיבה, וואָס ער האָט איבערגענומען בירושה פון זיין גרויסן פאָטער, הגאון הצדיק ר' חיים צבי עהרענרייך זצ"ל. מאָדער רב. אין יאָר תרצ"ז. וועלן זיין עלטערער ברודער. הרב הגאון הק' רבי משה לייב ז'ל הי"ד. איז געווארן דער רב פון שטאָט.

דער מאָדער רב שליט"א איז אַן אור־אייניקל פון דעם גרויסן אותגאָריש גאון רבי אברהם יהודא הכהן שוואַרץ זצוק"ל, רב פון בערעגסאָ און מאָד. מחבר פון שאלות ותשובות־ספר "קול ארי'" זיין יחוס צום "קול ארי'" ציט ער סיי פון דעם פאָטער'ס זייט און סיי פון דער מוטער'ס. זיין פאָטער, דער אויבן־דערמאנטער הגה"צ רבי חיים צבי זצ"ל, איז געווען א זון פון דעם למדן און גאון רבי יעקב עהרנרייך זצ"ל פון סאָבראָנץ, עלטסטער אידעם פונעם "קול ארי'". און זיין מוטער איז געווען אַ טאָכטער פון הגאון רבי נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל. דער "בית נפתלי", עלטסטער זון און ממלא מקום אין רבנות פון מאָד, אויפן אָרט פון דעם "קול ארי'".

פיל איז דער מאָדער רב שליט"א דורכגעגאַנגען אין דעם בלוטיקן פעריאָד, ווען די אונגאַרישע אידן האָבן זיך געפונע אונטער נאַצישער הערשאַפט. ער האָט אָבער כסדר אין זינע געהאָט און אויף זיך מקבל געווען, אז טאָמער וועט ער אַרײַס פון דער צרה, און וועט דערלעבן די באָפרייאונג, וועט ער וידמען זיי צייט און ענערגיע צו פאַראייביקן אין דרוק און פאַרשפּרייטן די דברי תורה פון זיינע גרויסע משפּחה־מיטגלידער, אָפשטאַמיקי פונעם "קול ארי'".

דער "קול ארי'" זצוק"ל, אַ תלמיד מובהק פונעם "חתם סופר" זצ"ל, וועלכער איז געווען באָקאַנט אלס גאון מובהק, פוסק או תופס ישיבה אין אונגאַרן, אין דערצו אויך אַ שטאַרקער צאַנזע חסיד. האָט זוכה געווען צו עפענ וואָס אַ סך אַנדערע גדולי ישראל האָבן נישט געהאָט די זכי. כאָטש פון זיינע פיר זין און דר' איידעמער זיינען נאָר אין זין און איין איידעם געווען רבנים (דע זון, הגה"צ רבי נפתלי זצ"ל, וועלכער איז געווען רב אין מאָד, און דער איידעם, הגה"צ רבי אליעזר צוקער זצ"ל, רב פון בערעגסאָז), האָבן אָבער אַלע געשמ"ט אלס גרויסע לומדים און זעלטענע מחדשים און מחברי ספרים בהלכה ובאגדה. אויך זיינען פון זיי אַדיסגעווואָקסן קינדער, וועלכע האָבן פאַרנומען חשוב"ע רבנות־פאָסטנס אין גרויסע קהילות, און געעגטפערט אויף שאלות פון דער גאַנצער וועלט.

געגנג צו נעמען אַ ביישפיל פון צוויי משפּחות, צווייגן פונעם "קול ארי'", די משפּחות שוואַרץ און עהרענרייך, וועלכע האָבן בלויז אין צוויי־טן דור אַרויסגעגעבן, יעדער פון זיי, קינדער גאונים, וועלכע האָבן פאַרשיינט די וועלט מיט זייער גדלות בתורה. מיר האָבן דאָ אין זינען די צווי ברידער, קינדער פונעם "בית נפתלי", הגה"צ ר' יוסף הכהן שוואַרץ זצ"ל הי"ד פון גראָסווארדיין (וואו ער איז געווען דער רב און מגיד פון "חברת מחזיקי תורה"), און הגה"צ רבי פנחס זעליג הכהן שוואַרץ זצ"ל הי"ד פון קליינוואַרדיין. דאָס זעלבע איז מיט דער עהרענרייך־פאַמיליע. די צווי ברידער, קינדער פון הגאון ר' יעקב עהרענרייך זצ"ל. הגה"צ רבי שלמה זלמן עהרענרייך זצ"ל הי"ד, שאמלויער רב, און הגה"צ רבי חיים צבי עהרנרייך זצ"ל, מאָדער רב.

שוין פון אָט די פיר גאונים אַליין האָט די תורה־וועלט באָקומען אַ גאָר רייכן אוצר פון תורה אין הלכה למעשה, דרוש און פלפול, חסידות און אַזוי וויי־טער. אין משך פון צוואנציק יאָר (תרנ"ט־ע"ט) האָט ר' יוסף שוואַרץ זצ"ל אַרויסגעגעבן דעם באָקאַנטן פעריאָדישן תורה־קובץ "וילקט יוסף", וואו עס האָבן אָנטיילגענומען מיט

דער מאָדער רב, הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א, דער אויסגעצייכנטער מוסר־שריפטשטעלער פון די ספרים פון זיין בארימטער רבנישער משפּחה פון אונגארן.

אָקטועלע תורה־מאמרים די גרעסטע גאונים פון אונגאַרן און פוילן. ער האָט מחבר געווען די שאלות ותשובות־ספרים "גנזי יוסף" און "יצבר יוסף". דאָס ספר איך דיני אבלות "הדרת קודש", און "מועד כל חי". דאָס פאָפולערע ספר ווען מנהגים פון יאָרצייטן.

זיין אינגערער ברודער, רבי פנחס זעליג זצ"ל, האָט אויך אַדיסגעגעבן אַ תורה־יחזון מיט דעם נאָמען "אור תורה"; ער האָט מחבר געווען פאַרשידענע ספרים אויף הלכה, וויי "מנחת עומר" אויף הלכות ספירת העומר; "מנחה חדשה" אויף שבועות; "עטרת פז" אויף הלכות נשיאות כפים; "גבעת פנחס" אויף הלכות ניקור; "ליקוטי פנחס" אויף הלכות פדיון הבן; "יזדת אור" אויף קידוש החמה; "תמימי דרך" אויף עניני תפלת הדרך; און דעם מאָנומענטאַלן ספר "שם הגדולים מארץ הגר".

גאָר באָקאַנט זיינען די ספרים פון דעם גרויסן שאָמלויער רב, הגאון רבי שלמה זלמן עהרנרייך זצ"ל, דאָס שאלות־ותשובות ספר "לחם שלמה"; "אבן שלמה", אויף דעם ראב"ן; "מאורות שלמה" אויף דעם ספר המאור און מלחמות ה'; "אבן שלמה", אויף תורה; "לחם שלמה", דרשות; "מצה שלמה" אויף דער הגדה של פסח; וויי אויך די ספרים "טיול בפרדס" און "אבני המקום", ביידע אויף עניני אגדה. ער איז אויך געווען דער אַרויסגעבער פון זיין זיידנס ספר "שאלות ותשובות קול ארי'" וואו עס זיינען צוגעדרוקט זיינע הגהות.

אַזוי וויי ער, האָט אויך זיין אינגערער ברודער, דער מאָדער רב, הגאון רבי חיים צבי זצ"ל, זוכה געווען מחבר צו זיין ספרים, וועלכע זיינען אָנגענומען געווארן בכל תפוצות ישראל. רבי חיים צבי זצ"ל איז דער מחבר פון די ספרים "קב חיים", שאלות ותשובות; "קצה המטה" אויף דעם ספר מטה אפרים; און "שערי חיים" אויף דעם ספר שערי אפרים (ביידע ספרים "מטה אפרים" און "שערי אפרים" זיינען פון דעם גאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל פון בראָד. דאָס ערשטע איז אויך דינים און מנהגים פון די חשים אלול־תשרי, און דאָס צווייטע — אויף הלכות קריאת התורה).

וי מיר זעען, האָבן בלויז די אריבנדערמאנטע פיר גאונים באָוויזן צו געבן דעם כלל ישראל אַזוי פיל וויי 25 ספרים, גרעסערע און קלענערע, וואָס זיינען באָוויזן געווארן אָפּגעדרוקט צו ווערן. עס זיינען אָבער פאַרבליבן פון זיי נאָך פילע כתבים, און אויך חידושי תורה אין פאַרשידענע קובצים און יחונים, וויי אויך אין העפטן פון תלמידים און אַזוי וויי־טער.

ווען מיר וויל פון דעם לערנען "על הכלל כולו", אויף די חיבורים פון אַלע אַנדערע רבנים און גדולים פון אָט דער געהויבענער משפּחה, וועט אונז אויסקומען אַ סך הכל פון התנדרטער ספרים, געדרוקטע און נישט־געדרוקטע, וועלכע פאַרנעמען דיך מיט אַלע מקצועות התורה, און וועלכע טראָגן אויף דיך דעם באַזונדערן חן, מיט וועלכן די ספרים פון אָט דער משפּחה זיינען באַשאַנקען אַנדערע.

די זכיה צו האָבן איבערגעלאָזט נאָך זיך אַ דור מיט אזא שעפערישער יצירה איז נאָך וויי־ט נישט גענוג, ווען נישט וואָס מען האָט אויך איינעם וועלכער איז פאַרליבט אין דער יצירה, און וואָס פילט די פליכט צו פארזיכערן, אז אָט די אַלע תורה־שאפונגען זאָלן פאַראייביקט וועדן אין דרוק, און פאַרשפּרייט וועדן צווישן לומדי תורה און סתם אידן איבער דער גאַנצער וועלט.

איז טאָקע דער כח התורה ב"יגעשטאַנען פאַר יענע גאונים און צדיקים, און פון צווישן די פלאָקערנדע פלאַמען האָט זיך בדרך ניסי־ניסים אָפּגעראַטעוועט איין האַלאָוועשקע, וועמען די השגחה האָט געהיטן מיט דעם ציל, אז יענער זאָל זיין דער שליח צו פאַרשפּרייטן די תורה פון זיינע זידעס אין דער נייער וועלט נאָכן מבול.

דער מאָדער רב שליט"א מיט זיינע זין. רעכטס: הרב ר' נפתלי; לינקס: הרב ר' יואל שליט"א.

פון מכון קול אריה

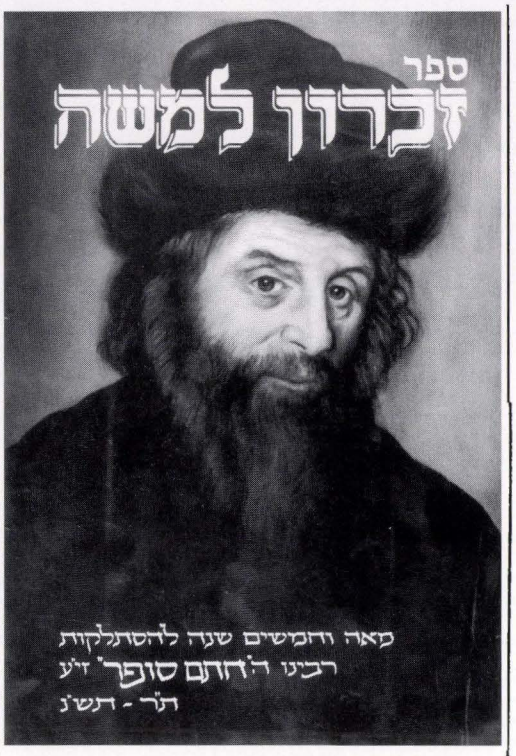
נאָכן דינען עטלעכע יאָר אַלס רב אין מאָד, האָט דער מאָדער רב שליט"א זין באַזעצט אין אַמעריקע אין יאָר תש"י, וואו ער האָט באַלד ביי זיין קומען געגרינדעט דעם מכון להוצאת ספרים מיט'ן נאָמען "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול ארי". וויי באַקאַנט דיינען געוועז פאַרשידן די וועגן, אויף וועלכע די רבנים פליטים האָבן זיך אַרײַסגעלאָזט, און די צילן וואָס זיי האָבן געשטעלט פאַר זיך ביים אויפבויען זייער ניי לעבן. טייל האָבן געגרינדעט קהילות אין געוואָרן מרביצי תורה פאַר בעלי בתים; אַנדערע זיינען געוואָרן ראשי ישיבות און מרביץ־תורה געוועז פאַר בחורים און יונגעלײַט. טייל האָבן זיך פאַרנומען מיט הכשרים, דין־תורה'ס און ענלעכע רבנישע פונקציעס. יעדער צו וואָס ער האָט זיך געפילט געאײַגנט. דער מאָדער רב שליט"א האָט אַבער נישט פאַרגעסן וואָס ער האָט צוגעזאָגט "אם יהי' אלקים עמדי ושמרני וגו'". וועט ער זיך אָפּגעבן מיט אַרײַסגעבן די ספרים פון דיינע זידעס און פעטערס, און האָט דערביבער איבערגעלאָזט אַלע אַנדערע רבנישע פֿונקציעס, און זיך אַרײַנגעלאָזט ראשו ורובו אין אַנדערלקען דעם מכון, און אים פאַרברייטערן און פאַרשענערן מיט נאָך און נאָך אויסגאַבעס.

40 יאָר איז אַ צײַט־אָפּשניט, אַ "שנות דור". דורך די פערציק יאָר האָבן זיך שוין אַ סך ספרים־פאַרלאָגן געעפנט און אויך פאַרמאַכט. עס פאָדערט זיך אַ שטאַרקע עקשנות און אַ טיפער גלויבן אין אַ זאַך, כדי צו קענען אָנגײַן מיט אײַנצע פערציק יאָר. אָט די עקשנות און דער טיפער גלויבן פאַרמאָגט דער מאָדער רב שליט"א, וועלכער באַזײַטיקט אַלע שוועריקײַטן, סיי פיזישע און סיי עקאָנאָמישע, אין וועלכע עס טרעפן זיך אַן אַרויסגעבער פון ספרים, און מיט איבערצייגונג אין דער היסטאָרישער שליחות, וואָס לײגט אויף אים, האָט ער שוין באַזונדער אַרויסגעגעבן העכער 30 ספרים פון 11 רבנים פון דער משפחה, טייל איבערגעדרוקטע, טייל מיט נייער אויפזעצונג, און טייל פון כתב־יד. אַלע האָבן חשוב'ע הוספות, ווי מפתחות אויף פאַרשידענע אופנים, אָנגעצײכנטע מראי מקומות און נאָך מעלות.

אַ גרויסן טייל פון די אויבנדערמאָנטע ספרים פון די פיר גאונים לבית שווארץ־עהרענרייך האָט דער מכון איבערגעדרוקט אין משך פון די יאָרן, אין צוגאָב צו נאָך עטלעכע קלענערע קונטרסים פון יענע גאונים, ווי דער קונטרס "קרא דחיים", אַ הספד אויפן מונקאַטשער רב, הגה"צ בעל "מנחת אלעזר" זצ"ל, און אויף דעם מאָדער רב, רבי חיים צבי זצ"ל, וואָס עס האָט געהאַלטן זיין ברודער דער שאָמלויערער רב זצ"ל הי"ד; די קונטרסים "זיבער יוסף", דינים און מנהגים פון חינוך ספר תורה, און "צפנת פענח" אויף הלכות גניזת ספר תורה, ב"ידע פון רבי יוסף שווארץ זצ"ל הי"ד; אוך דער קונטרס מיט תולדות פון דעם גאון רבי מרדכי ליב ווינקלער זצ"ל אבד"ק מאד, וואָס עס האָט געשריבן רבי פנחס זעליג שווארץ זצ"ל הי"ד, און איז צוגעדרוקט געוואָרן דורך דעם מאָדער רב שליט"א צום "לברשי מרדכי" אויף מסכת נדרים.

אויך האָט די "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול ארי" אַרײַסגענעבן ספרים פון דעם אבי השושלת, דער בעל "קול ארי" (דאָס איז דער ספר "קול ארי" על התורה ומועדים, וואָס איז צום ערשטן מאָל געדרוקט געוואָרן פון אַ כתב־יד); פון זיין זון, הגאון רבי נפתלי הכהן שווארץ זצ"ל (די ספרים שאלות ותשובות "בית נפתלי", מיט הגהות "אר"ש צבי", פון זיין איידעם רבי חיים צבי זצ"ל, פאָטער פון מאָדער רב שליט"א; "בית נפתלי" על התורה צוזאַמען מיט "אמרי שפר" דרושים און הספדים; "אילה שלוחה וכתבי הר"ן, תשובות וחידושים ומכתבי קודש; "שער נפתלי", אַ ביאור נפלא וחכ אויפן ספר אבודהם; פון דעם "קול ארי"ס, שוועד הגאון רבי משה לייב גינצלער זצ"ל (דאָס ספר "אמרי משה" ליקוטי חידושי תורה ותולדות); פון הגאון רבי שמואל שווארץ זצ"ל הי"ד, זון פון רבי נפתלי הנ"ל (דער קונטרס "פני המים" אויף ענינים פון תשליך); פון הגאון רבי חיים יהודה עהרענרייך זצ"ל הי"ד, אב"ד דק"ק (הערות "אוצר החיים" אויף דעם אריבנדערמאָנטן קונטרס "צפנת פענח"); פון הגאון רבי משה יהודא כ"ץ זצ"ל הי"ד, איינקל פון שאָמלויער רב און יונגער רב פון סערדעהאלי (דער קונטרס "יגיד משה", אויף ענינים פון קריאת התורה); און פון הגאון רבי משה יהודא ליב עהרענרייך זצ"ל הי"ד, עלטערער ברודער פון. אים צו לאָנגער יאָר. דעם מאָדער רב שליט"א (דער קונטרס "זכרון למשה").

אויך פאָדעמט זיך דער מכון מיט דרוקן ספרים, וואָס גיבן זיך אָן מיט די תולדות פון די רבנים פון דער משפחה. אַזוי האָבן זיי געדרוקט דאָס ספר "תולדות קול ארי", וואָס עס האָט מחבר געווען הרה"ג ר' דוב שפיטצער זצ"ל, אגאָדער רב, און עס פאָרשענערט מיט מעלות און הוספות. דאָס זעלבע אין אויך מיט די תולדות פון

דער חתם סופר, וועמענס 150־טער יאָרצײַט איז אויסגעפאַלן הַאַיאָר.

הגה"צ דעם "בית נפתלי" זצ"ל (זון פון "קול ארי") וואָס עס האָט אָנגענעמען זיין זון, הגאון ר' יוסף שווארץ זצ"ל הי"ד. אונטערן נאָמען "נפתלי שבע רצון", וועלכן דער זון האָט אַרויסגענעבן צוגעדרוקט צום ספר (אויבן דערמאָנט) "אילה שלוחה וכתבי הר"ן".

אין זין פון "ילכו מחיל את חיל" האָט דער מכון ענלעכן אויף דיך נאָך אַ סאָרט אַרבעט, דאָס צוזאַמענענעמען חידושי־תורה פון די משפחה־רבנים און זיי מסדר זיין אויף עניני דיומא. דאָס ערשטע האָבן זיי אַרויסגענעבן דעם ספר "קול ארי" על ענייני חנוכה". מיט אַ הערלעכן ליקוט פון חידושי תורה בהלכה ואגדה אויף חנוכה. דאָס צווייטע איז די הגדה של פסח "קול ארי", וואָס ווערט באַטראַכט פון מבינים ווי אַ מייסטערווערק אויף דעם געביט. די הגדה פאַרמאָגט אַ פאַרבנריכן אינהאַלט, חידושי־תורה און הלכות, מנהגים און טעמים, מיט מקורות און מראי מקומות. עס איז אין צווייי יאָר שוין איבערגעדרוקט געוואָרן עטלעכע מאָל, דאָ־הי און אין ארץ ישראל, און ווערט צעכאַפּט פון געשעפטן. א "דבר גדול" איז געטאָן געוואָרן ביים צוזאַמענשטעלן די הגדה, אין ווען וועלכער עס איז נעלייגט געוואָרן אַ באַזונדערע אויפמערקזאַמקייט פאַר די רבנים קדושים, וועלכע זיינען אומגעקומען אויף קידוש השם, און פון די 27 נעמען זיינען צו 14 צוגעשריבן די ר"ת "הי"ד" (ה' ינקום דמם).

דער מכון לעבט אויך מיט דער צייט, און פאַסט־צו זיינע אויסגאַבעס צו די ענינים, אין ווען וועלכע די היינטיקע אידישע וועלט פאַרנעמט זיך. האָבן מיר טאַקע האַיאָר, וועלן מיר וועלט צײַכנט־אַפּ 150 יאָר זינט דער פּטירה פונעם "חת"ם סופר" זצוק"ל, זוכה געווען צו אַ נייער אויפלאַגע פון דעם היסטאָרישן ביאַגראַפישן ספר "זכרון למשה", וועלכעס עס האָט אָנגעשריבן דעם מאָדער רב'ס פעטער, דער אויבנדערמאָנטער רבי יוסף שווארץ זצ"ל הי"ד, מיט 50 יאָר צורק, אין צוזאַמענהאַנג מיט דעם הונדערטסטן יאָרצײַט פונעם חת"ם סופר. דאָס ספר נעמט־אָריין תולדות פון חתם סופר, וואָס ווערן אָנטפלעקט פון זיינע אײַנענע ספרים. דער מחבר האָט דורכגעאַרבעט די איבער 1,200 דאַן־אָפּגעדרוקטע תשובות, און אַרויסגעקליבן פון זיי ענינים, וועלכע האָבן אַ פערזענלעכן שייכות מיט דעם חתם סופר'ס לעבנס־נעשיכטע. עס איז אַן אײַנאַרטיק וועלק, און שפּיגלט־אָפּ אין 21 פּרקים דעם גרויסן נאָמ'ס ענינות, ליבשאַפט צו זיינע תלמידים, אהבת און רדיפת שלום, טיידות אין כלל־ענינים, און אַזוי וויי־טער.

דער מחבר האָט באַקומען פיל בריוו פון גדולי דורו, תלמידי־תלמידיו פונעם חתם סופר, וועלכע בילדן פאַר זיך אַליין אַ קונטרס פון 22 פּרקים, פול מיט נעשיכטעס, שמועסן און דברי תורה פונעם חתם סופר זצ"ל. אויך די הסכמות ביים אָנהויב פון ספר זיינען אויסגעפילט מיט אינטערעסאַנטע עובדות, דאָס עס דערציילן די רבנים מסכימים, מערסטנס איינקלעך פונעם חתם סופר. דערצו האָט דער מחבר צוגעלייגט נאָך אינטערעסאַנטע ליקוטים, ווי די צוואה פונעם חתם סופר, ענינים פון ספרים ווען גאון און צדיק, דער נוסח המצבה און נאָך פילע קליינע טשעקאָווע זאַכן.

אין דער איצטיקע אויסגאַבע דורך דער "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול ארי", איז צוגעקומען אַ "תוכן ענינים", וואו עס ווערן אויסגערעכנט אַלע ענינים, וועלכע געפינען זיך אין ספר גופא אַן אין די בריוו. עס איז אַ שיינע און מסודר־דיקע אַרבעט, וואָס איז אַרויס פון אַ פאַכמענישער האַנט. אויך איז פאַראַן אַ "מפתח" פון פסוקים אַן מאמרי חז"ל, וואָס ווערן אויסגעטייטשט אין ספר. דערנאָך איז דאָ אַ ליסטע לויט דער אלף־בית פון די גדולים און אנשי השם, וואָס ווערן דערמאָנט אין ספר (בערך 200 אין צאָל). עס דערקענט זיך, אַז דאָ איז אַרײַנגעליגט געוואָרן אַרבעט און צײַט, ווי עס ווערט געטאָן אין אַלע ספרים וואָס דער מכון גיט אַרויס.

צוריקקומענדיק אויף די פאַרגאַנגענע 40 יאָר, קען דער מכון זיין שטאָלץ מיט דעם וואָס עס איז שוין דערגרייכט געוואָרן. עס איז אַבער נאָך וויי פון דעם ציל, וואָס דער גרינדער און נשיא, דער חשובער מאָדער רב שליט"א, האָט פאַר זיך געשטעלט. עס ליגן נאָך אין זיין אוצר איבער 100 חיבורים, נעדרוקטע און אין כתב יד, וועלכע ער האָט בדעה אַרויסצוגעבן לויט די מעגלעכקייטן.

שוין איצט געפינט זיך אין דרוק די גאַנצע סעריע פון די אריבנדערמאָנטע קובצים "אור תורה", וועלכע האָבן צוגאַקומען "מפתחות" און אַנדערע מעלות, און וועלן בעזהי"ת בקרוב דערשיינען. אויך אַרבעט מען איצט אויף דעם נחיזן הערק, די 20־ער יאָרן פון גאָר גרויסער חשיבות, ווי עס האָט געשריבן דער גאב"ד פון ירושלים, הגאון רבי יצחק יעקב וויים זצ"ל, אין זיין הסכמה־בריוו צום מאָדער רב איבער דעם ספר ויצבר יוסף: "הנני לזרז את המזורז — מעלתו שליט"א, אשר כאיש המעשה יזדרז להוציא לאור מחדש את הקובץ וילקט יוסף אשר גדולי הדור נבג"מ מארה"ק, אונגרן ופולין מצאו בו אכסניה של תורה, והוא אורצ דשן ונחמד בהרבה מקצועות התורה". עס ווערט איצט געמאַכט די פאַרשידענע מפתחות'ן, ווי דער גאון שרייבט אין זיין בריוו: "יש לערוך מפתח מפורש של ענינים ומפתח לאישים ומחברים". וען די ארבעט וועט זיין פאַרטיק און עס וועט אַרויס אויף לאור עולם, וועט עס זיכער זיין אַ שיינער בייטראָג צום עולם התורה, באַזונדערס פאַר רבנים און פוסקים, און עס וועט מקריס ווערן דעם רב'ס פאַרזיכערונג "וכל העוסקים בדבר ה' זו הלכה יהדו לו על פעלו הטוב".

אויך ווערט איצט צוגעגרייט צום דרוק אַ ספר תולדות פון אַלע רבנים פון דער פאַמיליע פון "קול ארי". די אַרבעט איז אַ גרויסע און נעמט אַרום סיי די מענטשן און סיי די חקופה אין וועלכער זיי האָבן געלעבט. דאָס אַלץ און נאָך איז די ארבעט פון דער "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול ארי". וועלכער רוט נישט, נאָר גייט פון איין פּראָיעקט צום אַנדערן.

רעדנדיק פון "חברה" בלשון רבים, דאַרפן מיר דערמאַנען לשבח די זין פון דעם מאָדער רב שליט"א, זיין בכור, הרב יואל דיסמאַן שליט"א, און דער צווייטער זון, הרב נפתלי שליט"א, וועלכע ליינן אַריין גרויסע כוחות און העלפן דעם פּאָטער במשך די יאָרן צו אַנטוויקלען דעם מכון ביתר שאת וביתר עוז.

זאָל דער זכות פן די צדיקים וגאונים, און דער זכות התורה וואָס דער חשוב'ער רב שליט"א פאַרשפּרייט, אים כסדר ביישטיין, ער זאָל אָנפירן מיט דער היילקער אַרבעט נאָך אַ סך יאָרן, מיט שעפּערישע כוחות, און מיט פיל נחת און גליק.

הגאון הק' רבי אברהם יהודא הכהן שוורץ זי"ע — בעל "קול אריה"

בצלאל לנדוי

מאה שנה לפטירתו — כ"ד תשרי תרמ"ד תשר"מ

מאה שנה כבר עברו מאז נסתלק בגנזי מרומים ועד היום שמו נערץ ונקדש בקהילות אירופה המזרחית. הלא הוא שר התורה, הגאון ר' אברהם יהודה הכהן שווארץ אב"ד של קהילת מאר זו הקהילה שנתפרסמה בזכות גדולי הדור שכיהנו בה ברבנות. אולם רבינו ידוע יותר כמחבר ספר ש"ת "קול אריה" על ארבעת חלקי שו"ע.

עריסתו עמדה בעיר מאך, שם נולד לאביו רבי פנחס זעליג, שלשלת היחוס השתלשלה ועלתה עד לאהרן הכהן, אולם הילד המחונן לא התהדר בייחוסו ושקד על התורה מטל ילדותו ומגיל צעיר הכיר בו כי לגדולות נוצר. בגיל בר המצוה גלה למקום תורה לישיבת פרעש־בורג. ראש הישיבה ה"חתם סופר", שהכיר תכונותיו של הבחור הצעיר, קרבו באהבה והעריצה יתירה ושם קיבל תורה מפיו במשך כשנה ומחצה, ואם כי היה צעיר לימים כבן ארבי־סר, נמנה מאז בין גדולי תלמידיו של החת"ס.

לאחר שמשה עלה למרום והחת"ס נסתלק לישיבה של מעלה [illegible], שם החזיק ישיבה רבי בנימין וואלף לעזר, ובמשך שנה חמימה שמע את שיעוריו של ראש הישיבה ולעתים קרובות נדברו יחד בפלפולי דאור־ייתא. היה זה חזיון כלתי מצוי כי בתום שנה אחת העניק לו רבו "הורמנא" ועטרו בעטרת מורנו ורבנו.

בהגיעו לפרק נשואין בנה את ביתו עם בתו של הנגיד רבי משה ליב גינצבר מקהילת אוהעל ובעל "שמח משה" הוא שסידר את הקידושין, באמרו למקוריבו שניכר על פני החתן הצעיר צלם אלקים. לא ארכו הימים ובעל "שמח משה" הסתלק לחיי עולם הבא והצעיר הנלבב נשאר באוהעל ושם היה סמוך על שלחן חותנו שש שנים רצופות.

לא הסתפק הצעיר הנלבב בתורת הנגלה ולאחר שמילא כרסו בש"ס ופוסקים פנה ללימוד מרוכז בחכמת הקבלה בקדושה ובטהרה, ותוך זמן קצר היה בקי בכל כתבי הקבלה מיסודו של האר"י ז"ל. אף חיבר ספר נפלא בחכמת הקבלה מפתח לכתבי האר"י מסודר ע"פ א"ב. לפי המסופר ראה את החיבור רבי יקותיאל יהודה טיטלבוים בעל "ייטב לב" מסיגעט, ביקש הימנו את [illegible] בו [illegible] ממנו רבי יהודה לייבוש את חיבורו אולם קשה היה על בעל "ייטב לב" להיפרד ממנו.

היה זה חזיון נדיר ביותר, שצעיר שלא כיהן כרבנות החזיק ישיבה. ואמנם מיד לאחר שר' אברהם יהודה חזר בשלהי תר"ל לעיר מולדתו מאד. יסד שם ישיבה גדולה. בחורים מופלגים וחריפים נהרו אליו מקרוב ומרחוק לשמוע בלמודים ולהתענג בדבריו הנפלאים, ולא ארכו הימים ושמו של ראש הישיבה הצעיר התפרסם בעולם ושמעו הולך בכל המדינות לא רק בקדושתו כי אם גם בגאונותו כאחד הגדולים אשר בארץ.

קהילות רבות נשאו את עיניו להתעטר בעטרה, אולם זכתה קהילת בערגסאס שנתקבל בה בשנת תרכ"א ומשם נהג נשיאותו ברמה. תלמידים רבים שלמדו הימנו במאד הצטרפו אליו גם כאשר עבר לבעורגסאס. כאן התבססה הישיבה, רבים נהרו אליה ובעורת בני הקהילה, שהתחייבו לסייע בידו להחזקת הישיבה, היה משתדל לספק לתלמידים בני עניים כל צרכיהם שיוכלו לשבת על התורה ועל העבודה. בימי כהונתו גדלה הישיבה, כאבן שואבת אלפי תלמידים נהרו אליה וביתו הפך כהר המוריה, שכן מקרוב ומרחוק היו פונים אליו ומבקשים את הוראתו בענינים שעלו על הפרק ובכל הוראה שיצאה מתת ידו השתקפה רוח נאותו העצומה.

עשרים שנה ישב על כסא הכהונה בבערגסאס, עד אשר נתעוררו תלמידיו ואנשי עיר מולדתו בעיר מאד. לא ייתכן שילוד עירנו מפארי גידולינו יכהן בקהילה אחרת, והרבו להפציר בו להעתיק אליה מושבו, וכדברי רושם הקורות בהקדמתו לספר "קול אריה" על התורה והמועדים "בראותו גודל כשקשם וקול תחנוניהם לא היה יכול להשיבם ריקם מלפניו ונעתר לבקשתם, ומיד הכתירוהו לאב"ד ושם כיהן עד יומו האחרון שנתבקש לישיבה של מעלה, אסרו חג סוכות תשמ"ד".

כמו בבערגסאס הפך ביתו לתל תלפיות, שכן אלפים היו נוהרים אל היכלו להסתופף בצלו ולשמוע פניני אמרותיו ותורה יבקשו מפיהו, אלפים נהרו אליו ושתו בצמא את דבריו, אולם הוא עצמו התעטר בענוותנותו והיה דבוק בכל נימי נשמתו אל צדיקי הדור מאורי החסידות. מנעוריו היה מיודד עם בעל "דברי חיים" מצאנז. יחדיו נסעו לרבם ברופ־שיץ, ברית אהבה נכרתה ביניהם. לראשונה היו עורכים ביקורים הדדיים אולם לאחר שבעל "דברי חיים" קבע את מושבו בצאנז, קבע רבינו מנהג לעצמו לחוג בצאנז את חג השבועות חג קבלת התורה, וזאת נוסף על הימים הטובים שחיה מבקר בהיכלו.

תלמיד נאמן היה לרבותיו וענוותו נשקפת מכל הליכותיו ומעשיו, זאת כי השתדל לבורות מן הקבלה, הנו רבים משקיעים לפתוח הלבקש ולשמוע אצל הטהורה והוא ירד אל עמו לסייע בידם מבחינה נשמית כדי שיוכל להעלותם מבחינה רוחנית, ונכדו רבי שלמה זלמן עהרנרייך מעיד בספרו "לחם שלמה": "כן יש בכל דור ודור צדיקים אשר זוכים ברוח הקודש, וראיתי אצל אאז מר"ד זי"ע כמה פעמים רוח הקדש". הוא מוסיף "אשר נהרו אליו בני ישראל לדרוש בעצתו ולבקש שיתפלל בעדם בתפילתו הזכה להיות לעם מול אלקים".

ככותו בהלכה כך כותו בדרוש ואחד מתלמידיו מספר מרגלית טובה היתה תלויה על צווארו פה מפיק מרגליות בחדרי־פות ובקיאות ויחד עם פלפולה של תורה בהלכה השמיע דברי הדרוש באגדה המושכת לבו של אדם בנעימה קדושה ובדברים נפלאים שאזן לא שמעה ערבים לאוזן שומעת — "דברי מוסר ויראת ה' אשר עשו פעולתם באמונה וידוי לחדרי בטן השומע. בשעה שהיה דורש ברבים היה מראהו כמלאך ה' צבקות, עיניו מאירות כלפידי אש ולהבת קודש משתפכת מכל איבריו ודבריו המחרידים ירדו לחדרי בטן וכל מי ששמע את דבריו נתעורר לעבודת השי"ת ולא רק בדרשותיו אלא גם בחפי־לות יום יום. בעמדו בתפלה היה מרתק את כל השומעים אותו במתק קולו ונועם שפתיו ונת־עוררו על ידו לעבודה את ה' וליראה אותו.

בנו של המחבר וממלא מקומו מעיד עליו כי בשעה שהיה דורש ברבים היו זיקוקין דנורא נפקין מפומיה, ובעל "לחם שלמה" מעיר "ומי שלא שמע דרשותיו, תוכחות כוסר שלו בימים הקדושים, אינו יודע מה נקרא דרשה, אף אם לב אבן היה לו נימוח", ומהם שפרצו בבכי מיד כאשה רבינו עלה על הדוכן.

מעמדו של רבינו שהוכר בדורו כרבן של כל בני הגולה, כאחד מגאוני ישראל ששחל הקב"ה בכל דור ודור להורות לעמו תורה ומצוות, הונצחו לדו־רות הבאים בזכות ספר תשובו־תיו "קול אריה" על ד' חלקי שו"ע שהובא לדפוס כעשרים שנה לאחר פטירתו.

ספר "קול אריה" צדות הוא על מעמדו כרבן של כל בני הגולה, שכן מכל קצות תבל היו פונים אליו ומבקשים את הכרעתו בשאלות שעלו על הפרק ואחר הכרעותיו לא היה ערעור, שכן מיוסדים היו על יסו־דות נאמנים, הודות לשליטתו המוחלטת בכל מכמני הש"ס והפוסקים.

גדול היה בעל "קול אריה" בכל מקצועות התורה, וספרו שו"ת "קול אריה" נמנה בספרי היסוד של ההלכה שנתחברו ע"י בני הדורות האחרונים, ונשקפת מהם גאונותו ויכולתו לבירור סוגיות הגמרא בעיון עד כדי הסקת מסקנות להלכה, לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא. זמעמדו באולה של תורה מלבד מאד פוסף עם תופעת ספרי על התורה מכתב יד הטהור. ויש בו מבחינת השלמה לספר תשו־בותיו שהוציא לו מוניטין.

בהתאם לאמור בשער הוא כולל אמרות טהורות על התורה ומועדים, אולם נוסף על הפירו־שים בדרך החסידות שהספר מלא בהם, והם מבוססים על יסו־דות ספריהם של ראשוני החסי־דות וכן דח"ת שמשמע מפי רבותיו כגון רבי אשר מרופשיץ, אולם בצדם של חידושים אלה לפנינו בירורים הלכתיים המש־תלבים בדרכי החסידות.

הנה לפנינו פירושו שבפרשת לך לך בדברי רש"י "כאן אי אתה זוכה לבנים שהקב"ה הבטיח לו בנים וכן הבטיח לו אודיע טבעך בעולם" והמפרשים מדקדקים, וכי אברהם אבינו רודף כבוד היה? רבינו פותח בדברי בעל העקידה שכל מה שמצינו בתנ"ך שנעשו נסים ונפלאות ליחידי סגולה ולצדיקים שלא כדרך הטבע, הוא רק לגבינו שאין רגי־לים בטבע האדם; שכל העולם עומד על תיקונו, ומתנהג כמו שנברא בשתת ימי בראשית, ושי־נוי כל שהוא נקרא נס ופלא. מאידך הוא מביא בהוכחות שישנם שני סוגי טבע, טבע כמנהג העולם וטבע שני הפועל ברצון מבחינות שכליות, ועל יסוד זה הוא מפרש את דברי רש"י "שאודיע טבעך בעולם", כלומר טבע המיוחד ליחידי סגולה מקדושי עליון השומרים על צלם אלקים ולהם נעשים נסים ופלאות.

לגבי ההבטחה לאברהם "ואעשך לגוי גדול" הוא מפרש (בעמ' יט) על יסוד דבריהם של בעל "אור החיים" הקדוש בעל ההפלאה בספרו "פנים יפות" ובעל "ערבי נחל" וממשיך בדברי הגמרא (סוכה לא) לגבי אותה סבתא שבאה להתאונן באוזני רבי נחמן על ריש גלותא וכולהו רבנן דרבי גמליאל שיוש־בים בסוכה גוזלה, וכל דברי הגמרא סתומים וחתומים. בהמשך הגמרא מסופר על אותה אישה המספרת שהיו לאביה שלוש מאות ושמונה עשרה עבדים רש"י מפרש לאברהם אבינו ילידי ביתו שמונה עשר ושלש מאות, ורבי נחמן קבע שאין לה אלא דמי עצים בלבד שוב דברי ש"ס סתומים וחתו־מים. ובעל "קול אריה" מסביר את הגמרא על יסוד הגמרא בדבר חקנת מריש תקנת חז"ל מפני תקון השכים דרבים גם זוהי ההלכה הרי ההנהגה שחסידים יחידי סגולה צריכים לנהוג בה כדי לקיים לפנים משורת הדין.

הסבר שני, על פי דרך הלימוד נפתח בקושיות התוספות לגבי שינוי החזזי, תירוציהם של בעל חוות דעת ובעל אבני מילואים בענין סוכה שאולה, וכך הוא ממשיך לברר את הדברים באופן המתקבל על הדעת שילוב של הלכה והגדה, חסידות ומוסר וכל אלה מבוססים על יסודות נאמנים וברורים.

החשיבות שבחידושים אלה על התורה היא מידת הסמכות והמקוריות שבהם, שכן הדברים הובאו לדפוס ממקור ראשון, מכתבי יד שנרשמו ע"י יוצאי חלציו או ע"י תלמידיו ששמעו מפיו הקדוש ורשמו את הדברים וכן הובאו דברי אגדה או ספורים מופלאים וחשיבותם המיוחדת בגלל מקורם הנאמן. הנה לפנינו דברי הויכוח בין מלך סדום ואברהם, כאשר מלך סדום אמר "תן לי הנפש והרכוש קח לך". ואילו אברהם דחה וטען שלא יקח "מחוט ועד שרוך נעל" וכבר הסביר בעל "הישמח משה" שאברהם אבינו שלא רצה ליה־נות מהרכוש, בגלל מידת חסי־דות, ולפנינו בהמשך בירורים הלכותיים בענינים שונים וכל זאת להראות לנו דרך הנהגת כיצד להתנהג למצוא חן בעיני אלקים ואדם.

כאן הוא מביא סיפור נפלא על ימי גזירות ת"ח כאשר רבי שמשון מאוסטרופולי השביע את הס"מ שיבוא ויסביר לו למה סובלים ישראל כל כך. הס"מ הציע לו עיסקה שאם יפסיקו ישראל ללמוד תורה, הוא מבטיח להם כל טוב. רבי שמשון מאו־סטרופולי דחה את ההצעה ואמר לו שבני עם קדוש מוכנים למסי־רות נפש. כשם שאברהם כבש את רחמיו לעקוד את יצחק בנו והלה הושיט את צווארו לשחיטה על קידוש השם, הרי בכל דור ודור מוכנים בני אברהם יצחק ויעקב למסור את נפשם על קדושת השם. אפילו אערקתא דמסאני, וזו היתה תשובת אברהם מחוט ועד שרוך נעל ובכך קבע גם את הדרך לממשי־כים אחריו.

בין היתר הובאו בספרו דברים שהובאו ככר לדפוס בספריו הקודמים של המחבר, אולם חלקם הגדול מתוך כתב יד שנכתבו על ידי תלמידיו ובכללם מסורות ששמע מפי רבותיו כגון בעמ' קמח ועוד וכאן הם מובאים לדפוס לראשונה.

אם כחו בתורת הנגלה ידוע הודות לספרו "קול אריה", הרי מעמדו באגדה מתגלה באור חדש עם הופעת הספר "קול אריה" על התורה ומועדים שנשתמר בדרך נס, שכן כאמור נמנע רבינו מלהעלות את חידו־שיו על הכתב ורק תלמידיו חברים המקשיבים בקולו ובניו, הם המה שכתבו מקצת דברים ששמעו מפיו הקדוש עלי ספר בדיו.

הספר "קול אריה" על התורה ומועדים כפי שהוא לפנינו, סודר ע"י נכדו רבי חיים צבי, שמילא את מקומו כאב"ד מאד ובעל שו"ת קב חיים על ד' חלקי שו"ע. הוא ליקט ויקיבץ כעמיר גורנה הני מילין יקירין מרגליות טובות, שהיו נפוצים ופזורים, הן בספרי נכדי המחבר והן בספריהם ובר־שימותיהם של תלמידיו שזכו לחסות בצילו ולשמוע דברי אלקים חיים מהמעיין הנובע.

ספר זה אוד מוצל מאש המלחמה הנוראה שנשאר לפליטה לאחר שנות הזעם, כאשר תורה ונרתיקה עלו למרום, כתב היד שלפנינו הובא לארץ הקודש ע"י נכדו של המחבר רבי יהושע עהרנרייך שמילא את מקום אביו בשמלתי ורק עתה הגיעה השעה לזכות את הרבים.

נכדי המחבר רבי שלמה זלמן ואחיו ר' טוביה וגיסם ה"ה"ג רבי יעקב שמש מנהלי המפעל "קסת שלמה" סייעו בהעתקת והגהת כתבי הקודש כיד ה' הטובה עליהם, ואילו הספר הובא לדפוס ע"י נכדו של המחבר רבי אליעזר עהרנרייך, שזכותו גדולה בזיכוי הרבים בתורתו של רבינו.

עוד בשנת תש"י הקים מוסד "חברת מפיצי תורת משפחת קול אריה" להביא לדפוס ולהפיץ את ספריו ועד כה הופיעו כבר עשרות ספרים חשובים מבני המשפחה הרוממה ועתה הגיע שעתו של הספר "קול אריה" על התורה ומועדים ובצדק הוא מציין בהקדמתו ישמח החכמים ויגילו הנכונים בהיגלות נגלות חמדה גנוזה הוא הספר שלפנינו. אור חדש באהלה של תורה.

המודיע —
יום ו' עש"ק כ"ג תשרי תמ"ד

דער בעל "קול אריה" זצוק"ל

— צום הונדערטסטן יאָרטאָג פון זיין הסתלקות און דערשיינען פון זיין ספר אויף תורה ומועדים —

[דאָס אידישע וואָרט • תשרי, תשד"מ]

• פון הרב אשר קאַצמאַן

די השגחה האָט געפירט, אַז צו דער היי־יאָריקער הונדערטסטער יאָרצייט, כ"ד תשרי, זינט דער הסתלקות פון דעם גאון אדיר מרן ר' **אברהם יהודא לייב הכהן שוואַרץ** זצ"ל, באַקאָנט ווי דער "**קול אריה**", וועמען דער הייליקער ר' חיים צאַנזער זצוק"ל האָט באַצייכנט אַלס דער "**גאון פון אונגאַרן**", — זאָל אונזער דור זוכה זיין צום דערשיינען פון זיין הייליקן ספר פון גוף כתב יד קדשו על התורה ומועדים, דער ספר, פול מיט וואונדערליכע גאונ־ישע חידושי תורה, וועלכער איז געלעגן אויסבאַהאַלטן פאַר העכער הונדערט יאָר, איז בע"ה געראַטעוועט געוואָרן מיט גרויסע ניסים, און איז איצט אָפּגעדרוקט געוואָרן דורך דעם מכון חברה מפיצי תורה ממשפחת "קול אריי" וועלכער וועט אָנגעפירט בנשיאות פון זיין אור־אייניקל, הרב ר' **אליעזר עהרענרייך**. הרב עהרענרייך, אַליין אַ געוועזענער רב און ר"מ פון מאַד, ווידמעט זיך זינט פילע יאָרן, צו דרוקן און צו פאַרשפרייטן די גרויסע חידושי תורה פון דעם גאון בעל "קול אריי" ווי אויך די ספרים פון אָנדערע גרויסע רבנים פון די פאַרצווייגטע משפחות שוואַרץ און עהרענרייך — וועלכע זענען געווען רבנים גאונים און צדיקים און מיט זייערע פילע ספרים און תורה־כתבים באַשיינט און באַלויכטן דאָס אונגאַריש אידענטום. וועגן זיי אַלע וועלן מיר געבן אייניקע קורצע אינטערעסאַנטע נאָטיצן. נאָר פריער איז וויכטיק צו געבן אַ קורצן היסטאָריש איבערבליק וועגן דעם הייליקן לעבנס־גאַנג פון גרויסן גאון דעם בעל "קול אריי" און זיין פאַרצווייגטע רבנישע משפחה.

דעם קול אריי'ס לעבנס־גאַנג

הגאון ר' **אברהם יהודא הכהן שוואַרץ**, איז געבוירן געוואָרן ר"ח מנחם־אב אין יאָר תקפ"ד אינם שטעטל מאַד ביי זיינע עלטערן ר' **פנחס זעליג** וועלכער איז געווען באַקאַנט אַלס "ר' זעליג חסיד", און וועמענס יחוס, התמדה און חסידות איז געווען אַ שם־דבר אין גאַנצן לאַנד. זיין מוטער, די צדיקת מרת **הענדל** איז געווען אַן אייניקל פון באַרימטן צדיק און קדוש מוהר"ר ר' אייזיק **טויב** אב"ד פון קאַלוב.

פון זיין פריסטע יוגנט אָן האָט מען אין אים שוין געזען אַ קדוש מרחם. אַ חוץ זיין חריפות'דיקן מוח און געוואַלדיקע התמדה אין לערנען, פלעגט ער שוין אַלס יונגער אינגל גיין יעדן טאָג אין מקוה פאַר'ן דאָונען און לערנען.

דאָס שטעטל מאַד אין צפון־אונגאַרן נעבן מישקאָלץ אין דער געגנט פון **טאָקאַי** (וואָס איז געווען באַקאַנט מיט אירע "טאָקאייער" וויינען), איז טאַקע געווען גאָר אַ קליין שטעטל. אָבער אין דער געשיכטע פון אידן אין אונגאַרן האָט זי געשפילט אַ גרויסע ראָלע און געווען אָן עיר ואם בישראל, צוליב איר ישיבה און די גרויסע רבנים גאונים וואָס האָבן דאָרט משמש געווען ברבנות. לויט דער מסורה האָבן דאָרטן אפילו באַזוכט דער בעש"ט הקדוש, און ר' לוי יצחק מבאַרדיטשוב.

איר ערשטער רב, ר' **משה וואַל** זצ"ל, וועלכער שוין דערמאָנט אין שו"ת נודע ביהודה (חלק אה"ע סימן קט"ו) בנוגע די שאלה וואָס מען האָט געשריבן אין אַ גט דעם נאָמען פון דער שטאָט "מאַד", מיטן נאָמען "מאַדע", מיט אָן עיי"ן. ר' משה וואַל איז געווען אָן אור־אייניקל פון ר' **שאול וואַל**, דער אידישער "מלך פון פוילן אויף אירן טאָג". ער איז אויך געווען דער אור־אייניקל פון מהר"ם מ'פאַדווא. און טאַקע ר' לוי יצחק פון באַרדיטשוב האָט אים מסמיך געווען אין מאַד און זיך אונטערגעשריבן הק' לוי יצחק בן שרה שאָשע.

צווישן די גרויסע רבנים וואָס זענען געווען אין מאַד איז כדאי צו דערמאָנען: 1) דער באַוואוסטער גאון און צדיק ר' **עמרם ראָזענבאָום**, מיט וועמען דער "חתם־סופר" האָט זיך דורכגעשריבן אין לערנען (שו"ת חת"ס יו"ד סימן רל"ג). זיינע חידושים זענען געדרוקט אין תלמוד ירושלמי הוצאת ווילנא, מיט דער באַצייכענונג "הערות מרב עמרם חסידא זי"ל אבד"ק מאַדע, חי' בימי חת"ס ומ"כ בצפת בין קבר האריז"ל ומהר"ם אלשיך". 2) דער באַוואוסטער גאון ר' **עמרם בלום** זצ"ל, מחבר פון "שו"ת בית שערים", אייניקל פון ר' עמרם חסידא און מהר"ל פון פראָג, באַקאַנט פון זיין קאַמף קעגן רעפאָרם און דעם ראַבינער־סעמינאַר וואָס האָט אָנגעזרופן "סומא־נער" — אַ יוגנט וואָס גייט אין פינסטערניש (הקדמה לשו"ת בית שערים). 3) הגאון ר' **יצחק נתן ליפשיץ** זצ"ל, דער איידעם פון בעל שמן רוקח, וואָס האָט דאָרט געפירט אַ גרויסע ישיבה. צווישן זיינע תלמידים האָט זיך טאַקע אויסגעצייכנט דער שפעטערער בעל "קול אריי" וועלכער האָט נאָך פאַר זיין בר־מצוה געקענט עטליכע סדרים אין ש"ס. אין יאָר תקצ"ז, ביי זיין בר־מצוה, האָט ער אַליין מחבר געווען אַ שאַרפן פלפול אין דער סוגיא פון "חזקה דרבא" וואָס האָט אַלעמען דערשטוינט מיט זיין בקיאות און חריפות.

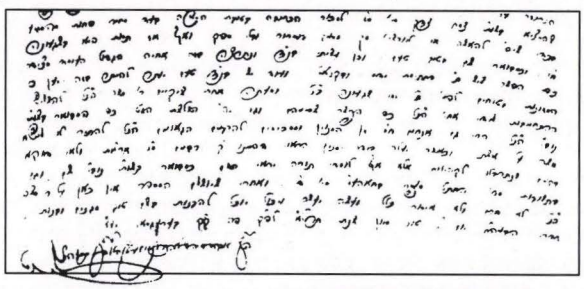
אַ יאָר שפעטער, בלויז צו 14 יאָר, איז ער געפאָרן קיין פרעשבורג לערנען אין דער ישיבה פון "חתם־סופר". געבנדיק שלום האָט ער פאָר'ן חת"ס איבערגעזאָגט זיינע חידושים פון בר־מצוה־פלפול. דער פלפול איז דעם חת"ס אַזוי געפעלן געוואָרן, אַז ווען דער יונגער תלמיד האָט אים שפעטער געפרעגט אויף אַ בחור וואָס זאָל מיט אים לערנען, האָט אים דער חת"ס געענטפערט "זיא ברויכן קיינען בחור, זיא לערנען וואָהל". אָבער ווען ער האָט ערקלערט אַז ער זוכט בלויז אַ **חבר טוב** האָט דער חת"ס אָנגעוויזן אויפ'ן גאון ר' אהרן גרינבערג, שפעטערדיקער רב אין מישקאָוויץ, מחבר פון "דעת סופר". זיין צווייטער חבר אין דער ישיבה פון חת"ס איז געווען הגאון ר' **דוד ביסטריץ**, דער בעל "בית דוד".

אַ יאָר מיט אַ האַלב האָט ער געלערנט מיט גרויס התמדה ביים "חתם־סופר", וועלכער פלעגט אים עפענטליך אויסרומען און זאָגן, אַז "ר' אברהם ליב מאַדער" פאַרשטייט די שיעורים און איז מיט זיי מיישב גאַנצע סוגיות".

דער חת"ס פלעגט אים מקרב זיין ביי אַלע אַנדערע געלעגנהייטן. נאָך קבלת־שבת, ווען הונדערטער תלמידים פלעגן פאַרבייגיין דעם חת"ס און זאָגן אים "גוט שבת", פלעגט דער חת"ס אים מיט גרויס שמחה און בפה מלא ענטפערן "גוט שבת", בעת צו רוב תלמידים פלעגט ער בלויז צושאָקלען מיטן קאָפּ. דער חת"ס האָט אים אַמאָל נאָכגעזאָגט אַ קבלה־ענין פון זיין רביי'ן ר' **נתן אַדלער** זצוק"ל, האָט ער אים אַריינגעקוקט אין זיין פנים, און מיט זיין הייליג מויל אים געזאָגט: "ר' אברהם ליב, הער דעם ענין, עס וועט דיר שפעטער צונוץ קומען". ווי באַקאַנט פלעגט דער "קול אריי" שפעטער פאָרן אויף חסידות צום הייליקן ר' חיים צאַנזער זצוק"ל און אַזוי האָט דער חת"ס שוין דערקענט זיין שורש נשמה פון חסידות בלויז צו 15 יאָר און אים שוין דאַן באַטיטולט מיט "רב" אברהם ליב.

נאָך דער פטירה פון חתם־סופר (כ"ה תשרי שנת תר"ה), איז ער אַוועקגעפאָרן צו דער ישיבה אין ווערבוי צו לערנען דאָרט ביים בעל "**שערי תורה**" ז"ל. אויך דער בעל "שערי תורה" האָט אים געוואָלדיק ליב געהאַט אַז אים געזעצט נעבן זיך ביי זיין שיעור. ער פלעגט זיך מיט אים מפלפל זיין בעת'ן שיעור און נאָכאַמאָל מפלפל זיין זיך מיט אים מיט גרויס עמקות נאָכן שיעור. איינמאָל בעת אַ שיעור האָט דער "שערי תורה" געבעטן ברענגן אַ רמב"ם אויף "הלכות מעילה". אָבער דער "קול אריי" זייענדיק פאַרטאָן אין ענין, האָט געמכט אַ טעות און געזאָגט צו דעם נאָענטן בחור נעבן דעם ספרים־שאַנק צו ברענגן דעם רמב"ם פון "הלכות מילה". ווען דער "שערי תורה" האָט עס געהערט, האָט ער זיך צעשמייכלט: וואָס האָט דאָ אַ שייכות דער רמב"ם פון הלכות מילה? אָבער ר' אברהם ליב האָט זיך ניט פאַרלוירן און באַווייזן, אַז כאָטש אין ערשטן אויגנבליק איז דער רמב"ם פון הלכות מילה ווייט פון דער סוגי' פון שיעור, איז אָבער גראָד פון דעם רמב"ם אַ נאָך שטאַרקערע ראיי צו די סוגי' ווי פון רמב"ם הלכות מעילה. ווען דער "קול אריי" האָט פאַרענדיקט זיין חידוש מיט גרויס חריפות, האָט דער גאון דער בעל "שערי תורה" זיך איינגעבויגן און אים אַ קוש געגעבן אויף זיין שטערן. דער בעל "שערי תורה" האָט אים שפעטער באַקרוינט מיטן טיטול "מורה מורינו", און צווישן אַנדערן פאַראויסגעזאָגט, אַז ער וועט נאָך זיין רב אין מאַד...

אַלט זייענדיק 17 יאָר איז ער געוואָרן אַ חתן צו דער טאָכטער פון הרב הצדיק ר' משה **ליב גינצלער** פון אוהעל און אין חודש סיון תר"א איז פאָרגעקומען זיין חתונה וואו דער מסדר־קידושין איז נאָך געווען דער אוהעלער רב און רבי, דער באַרימטער גאון און חסידישער מנהיג דער בעל "ישמח משה". דער בעל "ישמח משה" האָט דאַן געזאָגט צו די מקורבים, אַז דער חתן איז ניט נאָר אָנגענומען אין אַ זיידענער קאַפאָטע און שטריימל ווי עס פאַסט פאַר אַ חסיד, נאָר "ער איז אַ חסיד וואָס דער צלם אלקים איז

פון א כתב יד פון "קול אריה"

אויסגענאָסן אויף זיין פנים און זיין הייליקן גוף". נאָכדעם ווי דער חתן האָט פאַר אים איבערגעזאָגט אַ דבר־תורה פון חת"ס, האָט דער בעל "ישמח משה" אים געבענטשט, אַז דער זכות פון זיין רבי'ן דער חת"ס זאָל אים תמיד ביישטיין.

זייענדיק סמוך על שולחן חותנו האָט דער "קול ארי'" נאָך געלערנט אייניקע יאָרן אין אוהעל, מיט דער הייליקער חבורה פון בעל "ייטב לב" און מרה"ם פאָנעט פון דעש. ער האָט דאָן אויך געלערנט קבלה און צו 20 יאָר האָט ער געקענט כמעט בעל־פה אַלע ספרי הקבלה.

נאָך 6 יאָר קעסט אין אוהעל, איז ער צוריק געקומען קיין מאַד און דאָרט געגרינדעט און אָנגעפירט מיט אַ ישיבה פון בחורים מצוינים. מען האָט שוין דאָן געזאָגט אויף אים, אַז ער איז קלאָר אין אַלע תוספות'ן פון ש"ס בעל־פה. מען האָט בכלל נאָכדערציילט וואונדער פון זיין ביקיאות. וואו נאָר מען האָט אים נאָכגעזאָגט וועלכן ס'איז חידוש פון אַ ראשון אָדער אחרון, פלעגט ער גלייך זאָגן אין וועלכן ספר און אפילו דף וואו דער חידוש געפינט זיך.

רבנות אין בערעגסאַז און מאַד

האָלטנדיק אייניקע יאָר די ישיבה אין מאַד איז זיין נאָמען געוואָרן מפורסם כאחד הגדולים, און אַ חשוב'ע דעלעגאַציע פון דער שטאָט בערעגסאַז איז אין יאָר תרכ"א געקומען צו אים און מיט גרויס כבוד איינגעלאַדן צו ווערן דער אב"ד פון דער קהילה נכבדה בערעגסאַז מיט אַלע אירע גלילות. דאָס רבנות האָט ער געפירט מיט אַ תקיפות לכבוד ה' ותורתו. ער האָט דאָרט געפירט אַ ישיבה און תלמידים פון פילע לענדער זענען געקומען צו אים לערנען. ער האָט אויך געענטפערט אויף שאלות וואָס זענען צו אים געקומען, נאָר צוליב עניות האָט ער זיי ניט מעתיק געווען. ער האָט שטאַרק געקעמפט קעגן די פורצי־הדת, ווי מען קען עס זען אין שו"ת "קול ארי'" סימן ק"א.

דער קדוש און גאון פון צאַנז זי"ע איז פאַר אַלע יאָרן געווען מלא התפעלות פאַר דער גאונות פון "קול ארי'" אין נגלה ווי אין נסתר. ער האָט געזאָגט אויף אים, אַז ער איז דער אמת'ער תלמיד חכם וואָס פאַרשטייט על בורים די כתבי האר"י, און ווען דער "קול ארי'" פלעגט קומען קיין צאַנז איז ער געווען פון די יושבים בראש שולחנו.

אויך דער בעל חידושי הרי"ם פון ווארשע האָט אים שטאַרק מעריץ געווען. לייענענדיק אַ קונטרס מיט חידושי תורה פון "קול ארי'" וואָס אַ תלמיד האָט אים געשיקט, האָט דער חידושי הרי"ם זיך אויסגעדריקט, אַז איצט האָט שוין די תורה געפונען איר נעסט אויך אין די קליינע שטעטלעך פון אונגאַרן... און אַ קשר פון ידידות איז געווען צווישן זיי. דער בעל חידושי הרי"ם האָט צו אים געשיקט צוריק זיינע חידושים.

אָפּגייענדיק 17 יאָר אין בערעגסאַז פול מיט מנוחת הנפש און הרבצת התורה, איז אָבער אין יאָר תרל"ח "קפץ עליו רוגזו" פון א חזן און אַ דיין. אַ חזן איז געקומען אין שטאָט מיט אַ כאָר. וואָס הגם ער האָט אויסערליך אויסגעזען חסידיש, האָט אָבער דער "קול ארי'" באַלד כיים איבערטרעטן זיין שוועל זיך דערקענט אויף אים ווי אַ צבוע און אַן עבריין. דער "קול ארי'" איז געווען קעגן דעם מען זאָל אים אויפנעמען אַלס חזן, אָבער די פראָסטע שוסטערס, שניידערס און בעלי־עגלות הערנדיק זיין שטימע האָבן אים אויסגעקליבן קעגן רצון פון "קול ארי'".

אין דער זעלבער צייט איז אויך געשעען אַ מעשה פון אויפנעמען אַ רב אָדער דיין שאינו הגון. און אויך דאָס האָט פאַרביטערט דאָס לעבן פון "קול ארי'". ביידע געשעענישן אין בערעגסאַז קעגן דעם רצון פון זייער רב, דעם גרויסן אָנערקענטן גאון און צדיק האָט אַרויסגערופן אַ שטורם אין גאַנץ אונגאַרן. שאַרפע פאַרדאַמונגס־בריוו זענען אָנגענקומען פון אזעלכע באַרימטע גאונים ווי ר' חיים צבי הירש מאָנהיימער פון אונגוואָר; ר' שלמה גאָנצפריד, בעל "קיצור שולחן ערוך"; ר' צבי הירש אָרענשטיין, אב"ד לעמבערג; ר' שמעון סופר, אב"ד קראָקא, און ר' יצחק אהרן איטינגא, אב"ד לבוב (זע וועגן דעם אין ספר "תולדות קול ארי'"). אָבער ווען דאָס אַלץ האָט ניט געהאָלפן און די מחלוקת האָט זיך פאַרשטאַרקט, איז דער "קול ארי'" אַוועק פון שול און געמאַכט אַ מנין פון יראים ולשמים ביי זיך אין הויז.

[מען דערציילט, אַז דער "קול ארי'" האָט דעמאָלט אַמאָל געזאָגט בדרך צחות, אַז איצט פאַרשטייט ער פאַרוואָס צווישן אידן אין מדבר זענען בלויז געווען בעלי־תאוה אויף "שום" און "בצלים" און "פיש" און ניט צו הערן אַ חזן מיט אַ כאָר. נאָר ווער וויל הערן אַ חזן מיט אַ כאָר? די שוסטערס, שניידערס און בעלי־עגלה. און אַזוי ווי אין דעם מדבר האָט מען ניט געדאַרפט קיין שוסטערס, שניידערס און בעלי־עגלה, ווייל עס איז דאָך געווען "שמלתך לא בלתה מעליך ורגלך לא בצקה", און די ענני הכבוד האָבן געפירט פון אָרט צו אָרט, איז דאָך ניט געווען ווער עס זאָל האָבן די תאוה צו אַ חזן מופקר און אַ כאָר פון עוברי עבירה].

אָבער אַ שבת פאַר סליחות איז דער "קול ארי'" אַוועק צוריק אין שול מעורר צו זיין קהל צו תשובה. ביי יענער דרשה איז ער פלוצים צוגעגאַנגען צום ארון־קודש, אים געעפנט און געשוואוירן, אַז יענער וועט ניט מער זיין חזן אין מאַד. אַזוי איז אויך געשען. אַ פאַר טעג שפעטער איז אין בערעגסאַז געקומען אַ פרוי פון רוסלאַנד צום רב און געבעטן איר ראַטעוועון. איר מאַן אַ חזן, האָט איר פאַרלאָזן מיט אירע קינדער און לעבט ערגעץ־וואו אין אונגאַרן. איצט פאָרט זי אַרום אים זוכן. דער "קול ארי'" האָט איר געהייסן קומען צו מנחה אין שול־הויף, ווען דער חזן וועט קומען דאָוונען מנחה און מעריב און זי זאָל זען צי דאָס איז איר מאַן. ווי ערשטוינט זענען אַלע געווארן, אַז ווען ער איז נאָר אָנגעקומען, האָט זי אים באַלד דערקענט און אָנגעהויבן שרייען: אָט איז ער דער אויסוואורף, וואָס האָט מיר געמאַכט פאַר אַן עגונה!... דער חזן איז אַזוי צעטומלט געווארן, אַז ער האָט זיך באַלד מודה געווען אויפ'ן ארט און איז באַלד אויף מאָרגן אַנטלאָפן פון שטעטל...

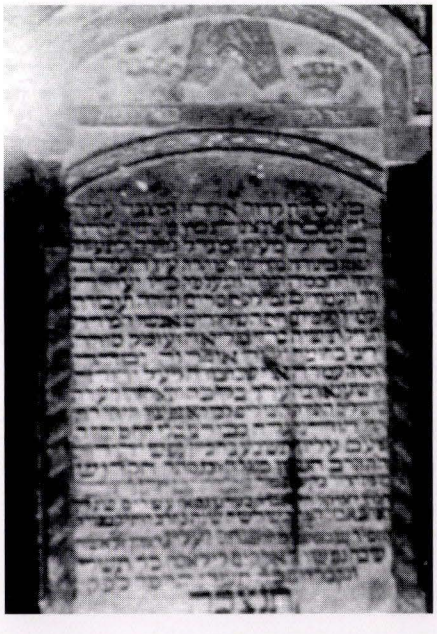
דער "קול ארי'" איז דאָן נאָך געזעסן אויף זיין כסא הרבנות ביז דעם יאָר תרמ"א. דאָן זענען געקומען די בעלי־בתים פון זיין געבורטס־שטעטל מאַד און האָבן אים מיט כבוד געגעבן אַ כתב רבנות. און כאָטש מאַד איז געווען פיל קלענער ווי בערעגסאַז, האָט ער עס מיט שמחה אָנגענומען. עס איז דערביי אויך מקויים געווארן וואָס עס האָט מיט יאָרן פריער פאָראויסגעזאָגט זיין רבי דער בעל "שערי תורה", אַז ער וועט אַמאָל זיין רב אין מאַד.

די מאַדער קהילה איז געווען איבערגליקליך וואָס אַזאַ צדיק און גאון, און טאַקע זייערס אַ בן־עיר איז געווארן זייער רב. זיין אויסזען איז געווען ממש ווי אַ מלאך ד' צבאות און האָט אַרויסגערופן סיי אהבה און סיי יראת־הכבוד. "אַלע האָבן געזען, אַז דער רוח הקודש רוהט אויף אים", ווי עס שרייבט וועגן אים זיין אייניקל דער באַרימטער שאַמלוינער רב אין זיין ספר דרשת לחם שלמה (דרוש ע"ד). אָבער ניט אויף לאַנג האָט די שטאָט מאַד און זיינע תלמידים זוכה געווען צו האָבן די גרויסע ליכט פון דעם גאון און צדיק, וואָס פון נאָענט און ווייט פלעגט מען קומען צו אים שואל עצה זיין און נעמען זיין ברכה. נאָך דריי יאָר זיין אב"ד אין מאַד, איז ער אין הושענא רבה, אינמיטן זאָגן די הושענות און ווייזנען מיט אַ "קול ארי'" אויף גלות השכינה און עלבונה של תורה, פאַרשלאָפט געווארן. ווען ער האָט זיך אויפגעכאַפט אין זיין סוכה האָט ער געזאָגט, "קינדערלעך איר דאַרפט מיר אויסבעטן ווייל די וועלט ברויך מיך נאָך", אָבער די שערי תפלה זענען שוין געווען פאַרשלאָסן, און מיט די ווערטער "בידך אפקיד רוחי" איז זיין נשמה אַרויס בקדושה ובטהרה מוצאי יום־טוב סוכות שנת תרמ"ד. זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל..

המשך פון די רבנות אין מאַד ביז נאָכן חורבן

נאָך זיין פטירה איז געווארן רב אין מאַד זיין זון הגאון ר' **נפתלי הכהן** שווארץ זצ"ל, בעל מחבר פון די באַוואוסטע ספרים "בית נפתלי" און "אמרי שפר" על התורה, "שו"ת בית נפתלי" על ד' חלקי שו"ע, און "שער נפתלי" אויפ'ן אבודהם. ועוד. ער האָט נאָך מער פאַרגרעסערט די ישיבה אין מאַד און איז געווארן באַקאַנט אַלס גרויסער גאון און מרביץ תורה לרבים. ר' נפתלי איז פלוצלונג נפטר געווארן י"ב כסלו תרנ"ז, ווען ער איז בלויז אַלט געווען 50 יאָר. זיין ממלא מקום איז געווארן דער באַוואוסטער גאון פון אונזער צייט, הרב ר' **מרדכי ליב** ווינקלער, בעל מחבר פון 8 חלקים "שו"ת לבושי מרדכי". און לבושי מרדכי אויף מסכת נדרים. ר' מרדכי ליב ווינקלער האָט געפירט זיין רבנות און זיין ישיבה ביז רמה, און איז נפטר געווארן אַלס זקן מופלג י"ז תמוז תרצ"ב, און זיין איידעם, דער שפּעטער ירושלימ'ער רב, הרב ר' **יוסף צבי** דושינסקי זצ"ל האָט אין זיין הספד אויף אים געזאָגט "בשבעה עשר בתמוז נשתברו הלוחות".

נאָך דער פטירה פון "לבושי מרדכי" איז אויסגעקליבן געווארן על פי דער צואה פון הגרמ"ל ווינקלער זצ"ל, הגאון ר' **חיים צבי** עהרענרייך, וואָס איז

די מצבה
פון
בעל "קול אריה" זצ"ל

דער שמאלויער רב ר' שלמה זלמן ערענרייך זצ"ל

דער מאַדער רב הג"ר חיים צבי ערענרייך זצ"ל

לעצטער מאַדער רב הג"ר משה יהודא ערענרייך הי"ד

יבל"ח הרב ר' אליעזר ערענרייך, אַרויסגעבער פון די ספרים פון דער "קול אריה" משפחה

שוין פון פריער געווען אַ דיין און מורה צדק אין מאַד. ער האָט ווייטער ממשיך געווען די גרויסע ישיבה פון מאַד. אויך ער איז באַרימט געווען פון זיינע ספרים, "שו"ת קב חיים" אויף ד' חלקי שו"ע, ספר "קצה המטה" אויפ'ן מטה אפרים און דעם ספר "שערי חיים" אויפ'ן שערי אפרים פון הגאון רשכבה"ג מרן אפרים זלמן מרגליות פון בראָד זצ"ל. אָבער אויף דער בעל "קב חיים" איז ניט לאַנג געזעסן אויף זיין כסא הרבנות אין מאַד, ווייל ער איז נפטר געווארן אין י"ח כסלו תרצ"ז. זיין ממלא מקום איז געווען זיין זון הרה"ג ר' משה יהודה עהרענרייך, וועלכער האָט באָוויזן אַרויסצוגעבן די ספרים פון זיין גרויסן פאָטער דער גאון בעל "קב חיים".

די ישיבה האָט נאָך עקזיסטירט ביזן יאָר תש"ד, און אָנגעפירט פון זיין ברודער הרה"ג ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א. וועלכער האָט נאָך געזאָגט שיעורים ביז דעם טרויעריקן טאָג פון כ"ו סיון, ווען זיין ברודער הרה"ג ר' משה יהודה איז געווארן פאַרברענט על קידוש ה' דורך די נאַצישׂ ימ"ש (וועגן דעם ר' משה זע אין "אלה אזכרה" כרך ה' זייט 62-65). און דאָן האָט הרה"ג ר' אליעזר יבלח"ט נאָך פאָרגעזעצט די רבנות דאָרטן. ביז די רוסן האָבן איבערגענומען און מען האָט מער ניט געקענט פאָרזעצן, האָט ער מיט גרויס נישׂ געמיגרירט נאָך אַמעריקע, וואו ער זעצט פאָר די תורות פון זיינע עלטערן און הייליקע משפחות דורך איבערדרוקן זייערע ספרים אָדער זייערע געראַטעוועטע כתבי־יד.

די משפחות מיוחסות שווארץ־עהרענרייך און צוקער, וואָס האָבן אַרויסגעגעבן פיל ספרים און תורה־ירחונים אין אונגאַרן

"הגאון האדיר רשכבה"ג", ווי עס האָבן אים באַצייכנט די ראשי־הקהילה פון מאַד אין דעם כתב הרבנות פון בעל "קול ארי", האָט זוכה געווען צו אויפשטעלן איינע פון די שענסטע און פאַרצוויגסטע משפחות אין אונגאַרן, וואָס האָבן באַלויכטן דאָס אונגאַרישע אידענטום מיט זייער תורה און ספרים, וואָס מיר ווילן דאָ פאַרציכענען בקיצור נמרץ (און ניט בשלימות, ווייל פאַר דעם נויטיקט זיך מער פלאַץ):

דער "קול ארי" האָט געהאַט 3 זין און 3 טעכטער, און פון זיי האָבן זיך עס פאַרשפרייט די פילע חשוב'ע רבנישׂ־לומדישע משפחות איבער גאַנץ אונגאַרן.

א) די עלטסטע טאָכטער זיינע, הענדל רייזל, האָט חתונה געהאַט מיט דעם גרויסן למדן, מופלג בתורה ר' יעקב עהרענרייך פון סאַבראַנץ, פון דער גזע פון "שפע טל" און זיי האָבן געהאַט צוויי זין: 1) הגאון האמיתי מוהר"רר' שלמה זלמן עהרענרייך אב"ד פון שאַמלויא זצ"ל, מחבר פון די ספרים "שו"ת לחם שלמה" צווי חלקים אויף או"ח און יו"ד; "אבן שלמה" אויפ'ן ראב"ן; "טיול בפרדס", און הגהות אויפ'ן שו"ת "קול ארי" וואָס ער האָט אַרויסגעגעבן פון זיין זיידן הנ"ל. 2) הרה"ג המפורסם מוהר"ר ר' חיים צבי עהרענרייך, אב"ד מאַד, מחבר פון די ספרים "קצה המטה", "שערי חיים", שו"ת "קב חיים" און נאָך.

ב) דער עלטסטער זון זיינער, הגאון ר' נפתלי הכהן שווארץ, אב"ד מאַד, מחבר פון די ספרים "שו"ת בית נפתלי", "שער נפתלי", "בית נפתלי" על התורה און "אמרי שפר" אויף דרשות און הספדים. האָט געהייראָט זיין פרוי עלקע פון גזע פון די גאונים בעל "קונטרס הספיקות" און תוס' יו"ט. געבוירן פון זיי 6 זין און 5 טעכטער, וואָס זיי און זייערע יוצאי חלציהם האָבן מחבר געווען פאַלגענדע ספרים. דער בכור, הרה"ג ר' יצחק מאיר הכהן, דיין פון דראָגמירעשט, מחבר פון די ספרים "אמרי יצחק" עה"ת ודרושים, ג' חלקים. "ככוד שבת" ב' חלקים; הרה"ג ר' יוסף הכהן פון גראָסווארדיין האָט מחבר געווען דעם ספר "מועד כל חי", "שו"ת גנזי יוסף", "הדרת קודש", "שו"ת וידבר יוסף", "זכרון למשה". ער איז אויך געווען דער עורך פון דעם תורה־ירחון "וילקט יוסף"; הרה"ג ר' פנחס זעליג הכהן פון קליינווארדיין האָט מחבר געווען "שם הגדולים מארץ הגר", "זרח אור", "גבעת פנחס", "עטרת פז", "מנחת עומר", "מנחה חדשה"ף תמימי דרך", "לקוטי פנחס". ער איז געווען דער עורך פון דעם תורה־זשורנאַל "אור תורה"; הרה"ג ר' אברהם יודא הכהן האָט מחבר געווען די ספרים "עובר אורח", "דרך הנשר", "רבותי דיחזקאל". ער איז געווען דער עורך פון דעם ירחון "הנשר", וואָס איז אַרויס ממש ביז דעם יאָר תש"ד; הרה"ג ר' שמואל הכהן פון סאַטמאַר, מחבר פון ספר "פני המים", און דער עורך פון דעם ירחון "לקט שושנה" וואָס איז אַרויס ביזן יאָר תש"ג.

ג) דער צווייטער זון פון "קול ארי" איז געווען הגאון המפורסם ר' אהרן הכהן פון קראָקא. חידושים פון אים זענען געדרוקט אין "קול ארי" סימן צ"ז און אין שו"ת "בית נפתלי" סימן ס"א.

ד) דער דריטער זון פון "קול ארי" איז געווען דער גרויסער גביר און חסיד פון בערעגסאַז, ר' שלום הכהן. מיט אַ גרויס פאַרצווייגטער פאַמיליע פון מחבֿרי ספרים.

ה) די צווייטע טאָכטער פון "קול ארי", רבקה, האָט חתונה געהאַט מיט הגאון החסיד כש"ת אליעזר צוקער, ראב"ד בערעגסאַז, מחבר פון די ספרים "מגדנות אליעזר", "שו"ת דמשק אליעזר", "מתוק מדבש" און אַנדערע ספרים. זיין זון איז געווען הרה"ג ר' שלמה צוקער, מחבר פון די ספרים "באר שלמה" ב' חלקים, "קונטורס זכר צדיק לברכה".

ו) די רייטע טאָכטער פון "קול ארי" האָט חתונה געהאַט מיט החסיד המפורסם ר' יהושע קאַרן פון קראָקא.

ז) און זיין פערטער זון איז געווען הרה"ג ר' מרדכי זאב הכהן. חידושי תורה פון אים זענען געדרוקט אין "קול ארי" סימן קכ"ח און אין שו"ת "לחם שלמה" או"ח סימן ה'.

אָט אַזוי זענען מיר ווי פון די משפחה שווארץ-עהרענרייך-צוקער האָבן זיך פאַרשפרייט אַזויפיל ספרים און וויכטיקע ירחונים וואָס זענען דערשינען צענדליקער יאָרן, כסדר.

דער ניי־ערשיינענער ספר "קול אריה" על התורה

דער ניי־ערשינענער ספר פון דעם מכון "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" האָבן שוין באמת מיט אַ סך יאָרן פריער אים מסדר געווען צו דרוקן. דאָס זענען געווען די אייניקלעך פון דעם מחבר: 1) דער בעל "קצה המטה" און "קב חיים", הגאון ר' חיים צבי עהרענרייך אב"ד פון מאַד זצ"ל און שפעטער־צו האָבן עס מסדר געווען מיט הגהות הגאון דער בעל "לחם שלמה", דער שאַמלויער רב זצ"ל. אָבער דער כתב־יד האָט געוואַנדערט פון האָנט צו האָנט, און אין די שרעקליכע יאָרן איז ער ממש אונטערערדיש געראַטעוועט געווארן פון די פייער פון מלחמה און נאַצישׂ מיט נישׂ קיין ארץ ישראל. ביז ער איז אָנגעקומען צו הרב ר' אליעזר עהרענרייך, וואָס האָט שוין ביז איצט אַרויסגעגעבן איבער 30 ספרים, סיי איבערגעדרוקטע און סיי פון כתבי־יד. און אָט מיט דער גרויסער מיטהילף פון זיין זון הרב ר' יואל זיסמאַן עהרענרייך, הרב ר' חיים צבי און הרב ר' נפתלי צוזאַמען מיט זייער השתדלות איז געלונגען אָפצודרוקן אָט דעם כתב־יד פון "קול ארי", וואָס דאָס איז דער גרעסטער זכות צו דעם הונדערטסטן יום הזכרון פון דעם באַרימטן גאון און צדיק.

צו שרייבן אַ הערכה איף אַזאַ גאונישן ספר איז דאָך ניט שייך, ווייל אַלע ווערטער זיינען פערל פון גאונות, צוזאַמען מיט די הוספות און הערות פון די פריערדערמאַנטע אייניקלעך באַרימטע גדולים בתורה זצוק"ל. נאָר מיר ווילן דאָ פאַרענדיקן מיט בלויז ציטירן איין קורץ ווארט פון גרויסן ספר פון אַ משניות־פאַרמאַך וואָס פאַרנעמט קרוב צו 200 זייטן, און איז אָנגעפיקעווענט פול מיט הערליכע חידושי תורה:

דער מדרש זאָגט: "ויחכם שלמה מכל האדם, אפילו מן השוטים". דער פשט דערפון איז — זאָגט דער "קול ארי" — אַז ס'איז באַוואוסט, אַז די שוטים האַלטן זיך פאַר די גרעסטע חכמים אויף דער וועלט. די חכמה פון שלמה איז באַשטאַנען דערין, אַז אפילו די שוטים, וואָס האָבן זיך געהאַלטן עקשנות'דיק ביי זייערע שטותים אַלס חכמה, האָבן געמוזט מודה זיין, אַז שלמה המלך איז קלוגער פאַר זיי. דאָס מיינט "ויחכם שלמה מכל האדם, אפילו מן השוטים".

דאָס איז בלויז איין קורץ ווארט פון זיינע ליקוטי אמרים. אָבער פון דעם עצם ספר אַליין, וואָס איז פול מיט גאונות און חריפות, מוז מען אַליין לערנען אויף יעדער פרשה און מועדים.

דעם אַרויסגעבער, הרב ר' אליעזר עהרענרייך מעג מען זאָגן אשריך שזכית אַרויסגעבן אַזאַ הייליג געראַטעוועטן כתב־יד, און מזכה זיין די תורה'דיקע וועלט מיט אַזאַ אוצר צו דעם הונדערטסטן יום הזכרון פון דעם גרויסן גאון. קיין שענערער און גרעסערער אָנדענק ווי דער ספר קען ניט זיין, ווי די חז"ל זאָגן דבריהם של צדיקים הן זכרונן.

יהא זכרו ברוך. אמן.

DOS YIDDISHE VORT

דאָס אידישע וואָרט

נומער 267 בע"ה אדר-ניסן תשמ"ז

"הגדה של פסח קול אריה"

צו די ערשיינונג פון די הגדה "קול אריה" מיט קרוב צו 30 וואונדערליכע פירושים פון גדולי וגאוני אונגארן

• פון הרב אשר קאצמאן

פון נאָך דעם חתימת התלמוד האט די הגדה של פסח — זוכה געווען צו ווערן איינע פון די באַליבסטע ספרים ביים אידישן פאָלק. צום ערשט איז די הגדה געווען צוזאַמען מיט אַלע סדר התפילות פון א גאַנץ יאָר אין איין סידור, ווי מיר געפינען עס אין דעם סידור פון רב סעדי' גאון און אויך אין סידור רש"י הק' ז"ל אא"ו. אָבער אין שפעטערדיגע צייטן האָט דאָס פאָלק צוליב דעם חביבות פון דער הגדה, געמאַכט עס ווי אַ ספר פאַר זיך אַליין, און מען האָט אַנגעפאַנגען צוצוגעבן צו יעדן מאמר און תפילה פירושים.

ווען עס איז געשאַפן געוואָרן דער דרוק, איז פון די ערשטע ספרים געדרוקט געוואָרן די "הגדה של פסח" אין שפּאַניע אין יאָר רמ"ב (1482). עס איז נישט געווען א שטאָט אָדער א שטעטל איבער דער גאַנצער וועלט וואו עס איז געווען א בית דפוס אַז עס זאָל דאָרט נישט ווערן געדרוקט אַן הגדה של פסח. קרוב צו 500 פירושים פון גדולים אין אַלע דורות זיינען געשריבן געוואָרן אויף דער הגדה, און עס זענען שוין ביז היינט ערשיינען איבער דריי טויזנט הגדות פון פאַרשידענע אויסגאַבן מיט פירושים און אילוסטראַציעס, וואָס זיינען שוין פאַרקויפט געוואָרן אין פילע מיליאָנען צאָלן אין קאַפּיעס.

פאַרוואָס איז טאָקע די הגדה געוואָרן אַזוי באַליבט ביי אידישע פאָלקס מאַסן? קען מען עס ערקלערן, ווייל דער ענין פון סיפור יציאת מצרים איז דאָך פאַרגליכן צו דער גאולה העתידה, ווי דער נביא (מיכה ז') זאָגט "כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות". און דער איד אין זיין ליל שימורים נאָכט דערמאָנט זיך דאָן אין זיין איינגענער לאָנגער ביטערער גלות־נאָכט פון אַזוי פיל דורות, און דאָן בענקט ער אויס מיט אַלע זיינע געגרעס פאַר דעם "שיר חדש פון גאולתנו ופדות נפשינו". די טרייסט פאַר דעם געפינט ער טאָקע אין די תפילות אַן פּיוטים און מדרשים פון דער הגדה מיט זייערע פירושים, וואָס דאָס פירט ביי די ענדע פון סדר אויסזינגען מיט אַזוי פיל בענקשאפט "לשנה הבאה בירושלים".

דערפאַר זענען אויך פאַראַן אידן וואָס יעדעס יאָר זוכן זיי אַ נייע הגדה מיט אַ נייעס פירוש, צו געפינען טרייסט און באַשיינען זיין סדר נאָכט פון גאולה...

אין אָט דעם מבול פון די אַלע נייע ערשינענע הגדות, איז דאָס יאָר ערשינען איין נייע הגדה, מיט דעם נאָמען "הגדה של פסח קול אריה", וואָס אַנטהאַלט אין זיך די פירושים פון הגאון הק' דער בעל שו"ת "קול אריה" זי"ע, באַקאַנט אַלס דער גאון פון אונגארן, ווי אויך די פירושים פון זיינע קינדער, איניקלעך, און אור איניקלעך, וועלכע האָבן באַשיינט דאָס לאַנד אונגאַרן מיט זייער תורה וחסידות במשך 4 דורות.

דער אריסגעבער פון דער הגדה איז דער באַוואוסטער מאַדער רב. הרב ר' אליעזר ע"ארנשטיין, דער אַנפירער פון דעם "מכון קול אריה" וואָס האָט שוין זוכה געווען אַריסצוגעבן דורך דער חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה איבער 30 ספרים. סיי איבערגעדרוקטע יקרי המציאות און אויך פון כתבי יד'ן פון דער משפחה. אין דער הקדמה שרייבט דער מאַדער רב, "די הגדה קול אריה איז א ליקוטי בתר ליקוטי פון די חידושים און טייערע דרושים פון די גאוני וגדולי משפחת קול אריה. אַנפאַנגענדיג פון דעם אבי השלשלת דער מופת הדור און מאור הגולה וכו' ככש"ת מרן ר' אברהם יהודה הכהן זצ"ל אב"ד בערגעסאָז ואב"ד מאַ, ביז אַלע גאונים יוצאי חלציו פון לעצטן דור, צוזאַמען מיט די גאונים וצדיקים וואָס זיינען אומגעקומען על קידוש השם דורך די נאַצים, ימ"ש. די וואונדערליכע חידושים זיינען אויסגעקליבן געוואָרן מיט גרויס יגיעה און זוכונגען פון איבער 50 ספרים און אויך פון כתבי יד וואָס זיינען געזאַמלט געוואָרן פון ארבע כנפות הארץ, סיי פון די פאַרשטאָרבענע גאונים און סיי פון די קרושים וואָס זיינען אומגעקומען על קידוש השם. אָט די אַלע פערל זיינען אַריינגענומען געוואָרן אין דער הגדה, וואָס ביים ליל התקדש חג פון אַפּריכטן דעם סדר, זאָלן טאָקע אחינו בית ישראל קאָנען הנאה האָבן פון אור התורה פון די מאורי הגולה, און דורך דעם קאָנען אויך נהנה זיין מזיו השכינה וואָס קומט אַרויס פון דעם מאור פון די גרויסע בית אבות".

דער מאַדער רב שרייבט ווייטער אַז א גרויסן חשובע קינדער, זיין עלטסטן זון הרב יואל (אבג אורחא ווילן מיר דאָ פאַרצייכענען אַז הרב ר' יואל איז געבענשט מיט א טאַלאַנט פון א היסטאָריקער חוש, און ער האָט שוין אויף דעם נעבעט פיל געשריבן, און נעדרוקט מיט גרויס ערפאָלג. אויך אין דער הגדה, קומט דאָס מערסטע צו זיין קרעדיט, די ביאָגראַפיעס און תולדות פון די קרוב דריסיג גדולי אונגאַרן וואָס זיינען באַשריבן אין דער הגדה וואָס דאָס אַליין איז א ביכל־יאָגראַפישער לעקסיקאָן פאַר זיך אַליין]. און זיין צוויטער זון הרב ר' נפתלי וועלכע האָבן אַרייננעלייגט נעוואָלדיגע ארבעט ביים צונויפשטעלן די הגדה מיט אַזויפיל שייקייט און פראַכט מיט פאַרציכענען אויף די אַלע פערעלדיגע דברי תורה די מראי מקומות, צונויפקלייבן די דינים און מנהגים פון אַלע דורות אין די ימי הפסח, און ספעציעל ביי דעם סדר, ביז די הנהגות הקודש פון מרן בעל קול אריה וואָס ווערט יעצט פאַרעפנטליך צום ערשטן מאָל.

אין דעם מבוא פון דער הגדה שרייבן הרב ר' יואל און הרב ר' נפתלי אַז עס איז שוין באַוואוסט אַז די משפחות פון קול אריה, שוואַרץ, עהרענרייך, צוקער וכו' זיינען נעבענשט געווען פון השם יתברך מיט גרויס טאָלאַנט פון דרוש, וואָס זייערע רייד זיינען כולם מחמדים, על פי פשט, רמז, דרוש וסוד, און אנשטאָט צו זוכן די דברי תורה אין איבער 50 ספרים האָט זייער פאָטער דער מאַדער רב שליט"א אריף זיי אַרויסגעלייגט די ארבעט צוגרייסצוקלייבן אַלעס אין איין הגדה וואו אב ובנו וכן כנו זאָלן זיין צוזאַמען אַז מען זאָל קאָנען זען זייער אור תורתם ביים זאָגן די הגדה. זייער פיל האָבן זיי געארבעט צו געפינען די אַלע כתבים און מעתיק צו זיין זייער כתב ולשון, אָבער כחסדי השם איז זיי געלונגען אַרויסצוגעבן א דבר שלם ומתוקן. צום סוף פון מבוא ווערט אויך פראַכטפול געשריבן, זענען צוגעגעבן געוואָרן די תולדות פון די קרוב 30 גדולי ישראל וואָס זייערע פירושים דערשיינען אין דער הגדה ווי אויך א רשימה פון די 50 ספרים. וואו און ווען זיי זענען געדרוקט געוואָרן, צוזאַמען מיט אויסרעכענען אויף מוסטערהאַפטן אויפן די כתבי יד וועלכע זיינען גערַאָטעוועט געוואָרן.

מיר פון אונזער זייט וועלן דאָ צוגעבן אַז דאָס אַלעס וואָס איז ביז יעצט נעשריבן געוואָרן וועגן דער הגדה "קול אריה" איז נאָך אַלץ ניט פאַרצייכנט די אַלע מעלות פון דער הגדה. דאָס ערשטע מוז דאָ דערמאָנט ווערן אַז די הגדה אזו געדרוקט אויפ'ן שענסטן פאַפּיר און גרויסע אותיות און מיט אַלע נוסחאות וואָס זיינען דאָ אין פאַרשידנע הגדות. די שמות פון הקב"ה זענען דאָ במילואם. איר געפינט אויך אין דער הגדה אַ גאַנצער קונטרס וואָס איז מפרש גאַנץ הלל מיט פיל פירושים. אויך איז באַזונדער געדרוקט דער אגרת סגולה פון הק' המקובל רבי שמשון פון אוסטראָפּאָלי"א הי"ד און צו סוף פון דער הגדה איז א ספעציעלער קונטרס פאַר שביעי של פסח, דרושים וכיאורים נחמדים על שירת הים ועל מדרשי חז"ל. אזוי ארום איז די הגדה ניט נאָר פאַר די סדרים, נאָר פאַר גאַנץ פסח.

בקיצור איז עס א וואונדערליכע הגדה וואו ס'געפינען זיך אויך די ערַאָטעוועטע תורות ודרושים פון 16 גדולי ישראל הי"ד, וואָס זענען אומגעקומען על קידוש השם, וואָס דאָס אַליין איז שוין דער גרעסטער אויפטו צו דערמאָנען זייער אַנדענק בי דעם סדר און וואָס דאַרף זיך טאָקע געפינען כי יעדן אידן אויפ'ן סדר טיש ביי דער סדר נאָכט.

מיר וואָלטן דאָ געדאַרפט אַן נעקענט ציטירן פילע פון די פערלדיגע אַן וואונדערליכע ווערטער, אַן געדאַנקען, אָבער צוליב די באַרעגרעניצקייט פון פלאַץ מוזן מיר פאַרענדיגן מיט דער ברכה צום מאַדער רב שליט"א, מיט זיינע חשובע קינדער חזקו ואמצו אין אייער הייליגער ארבעט פון יגדיל תורה ויאדיר. מיר ערוואַרטן נאָך פון די פילע ספרים און כתבי־יד וואָס איר גייט בע"ה מוציא זיין לאור עולם ויפוצו מעיונותיהם חוצה.

הרב שלום חיים פרוש

הגדה של פסח - קול אריה

חברת "מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" מיסודו ובראשות הרב הגאון רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א, אינה שוקטת על שמריה, שהם באמת משמחי לב ומאירי עינים של כל המעיין בהגדה מרוחק זו.

מענין לציין את הבירורים הה' לכתיים השונים בדין מכירת חמץ, תענית בכורים, ומנהג קריאת הנ' שיא בחודש ניסן בספר תורה שיסדוהו "שני גדולי הדור מרן הגה"ק בעל חיי חיים מצאנז ומרן הגה"ק בעל ייטב לב מסיגעט זכי"ע להוציא הספר תורה לקריאה הנשיא" וברצוני להוסיף כי בימים שקוראים בהם בתורה בשני וח' אבריכי ישיבת "תורה ודעת" בב' רוקלין ואחיו הרב ר' נפתלי שלי' ט"א השוקדים ימים ולילות על הנצחת הזרחם של גדולי ומאורי משפחה מפוארת זו, ששפתי תיהם הק' יהיו דובבות. אשתקד הענקיו לנו את ההגדה של פסח "קול אריה" ובה פירושים ודעירי נות נפלאים של אותו גאון וצדיק.

מדבריהם כאן למדים אנו שלמרות שהגה"ק בעל "קול אריה" היה דבוק ביותר ברבו המובהק מצאנז "ציוה בבית המדרש בפערגסאז שלא יוציאו ס"ח בכל מנין, רק במנין ראשון בבקר" (ועיי"ש עוד בירור דברים אודות מנהגו של ה"קול אריה" בעצמו) וכן ראוי לציין את שפע המובאות מתורת זקינם הגאון רבי חיים צבי זצ"ל רבה של מאד בספריו "קצה המטה" על ה"מטה אפרים" ו"שערי חיים" על ה"שער אפרים" ועוד.

יבואו על הברכה עורכי הפי' רוש שזיכו אותנו בהנהגות זקנם הגדול בליל הסדר — לילה כיום יאיר, ויישר כוחם על ציון מראי מקומות בתוספת ראיות, ובמיוחד יש להדגיש מנהגו בכל דבר על פי אור שבעת הימים רבינו הארי"זל, וראוי להזכיר זאת בהיותו מגדולי תלמידי מרן החתם סופר זי"ע, בהיותם ניחונים בעין טובה, דובבו שפתותיהם גם של גאונים וצדיקים שלא נמנו על משפחת ה"קול אריה" כגון הסבהו המקורי של הגאון הצדיק רבי מאיר לייב פריא הי"ד רבה של שוראן מגדולי הו' נגריה. מצאצאי החת"ם סופר, לאמירת הא לחמא בניקוד צירי — כהוראת האריז"ל בכוונות וב' סידור — בכדי לרמז שם הדי' ב"ה כי "ת" א' עולה ו' ושתי הנקודות של צירי הם שני יודין, הרי כ"ו ודפח"ח.

אין ספק כי רבים וטובים יתֿ ענגו בראש כל מועדות על תורת אמת, ויקויימו סיפור יציאת מצרים בהגדה מפוארת זו שהיא תורה מפוארה בכלי מפואר, ענין מיוחד בקונטרס "קול אריה" לשביעי של פסח, על ההגיגים המבריקים בשירת הים, בשילוב יסודות מדברי רבותינו תלמידי אור שבעת הימים רבינו הבעש"ט הק' זי"ע המאירים ושמחים בנתינתם מסיני.

גדולה היא הזכות בשעת צרה ומצוקה לפרסם תורתם של גאוני וצדיקי הדורות, שתגן עלינו זכותם ומסירות נפשם הידועה להצילנו מכל אויבינו הקמים עלינו בגלות אחרון של ערב־רב מסיטרא דשמאלא מחד, ועשו וישמעאל והנלוים אליהם מאידך שנזכה השתא בניסן של מוצאי שביעית לצאת מגלות הדעת בהתגלות מלכא משיחא וכימי צאתנו מארץ מצרים יראנו השי"ת נפלאות והיה לעת ערב יהיה אור, והיתה לה' המלוכה בב"א.

המודיע

יום וערש"ק ז' ניסן תשמ"ח

א נייע הגדה פון א רבנ'ישער משפחה אין אונגארן

פירושים אויף דער הגדה פון 27 אונגארישע רבנים, 16 פון זיי קדושים הי"ד, אויפגעזאמלט און ארויסגעגעבן פון פינפטן דור אין אמעריקע.

פון
ניסן גאָרדאָן

אין דער פסח'דיקע הגדה וועלן מיר בפירוש אנגעוואָגט צו וואַרטן מיט דער מצוה פון "והגדת לבנך". מיט דערציילן דעם סיפור פון יציאת מצרים. ביז דער סדר־נאכט. "בשעה שיש מצה ומרור מונחים לפניך".

אָבער די הגדה אליין איז דאָך מקדים אוך חדשים פאר פסח פאָנאנץ דאָך שוין אָן צו וויזן די נייע הגדות מיט נייע אילוסטראציעס אוך נייע פירושים. די הגדה האָט זוכה געווען צו מער אירפלאָנעס ווי אַנדערע ספרי קודש. וויל אין יעדן דור איז דאָך א איד מחוייב צו "זען זיך אליין ווי ער איז אריס פון מצרים". און יעדער דור האָט זיין הגדה, זיין יציאת מצרים.

דעם היי־אָריקן ערב פסח איז צוגעקומען א הגדה וואָס שפיגלט אָפ אונזער תקופה, סיי דעם חורבן אוך סיי דעם צווייקאריפּבּרי. ס'איז א הגדה מיט פירושים פון 27 אונגאריש רבנים זכרם לברכה פון ווען אלכע 16 זיינען אומגעקומען אין חורבן פון אונגארישן אידנטום. ס'איז אָבער אריך א הגדה וואָס איז צוזאַמענגעקליבן אוך געשאפן געווארן פון זייערע פארשיידענע ספרים אוך געפּתענע כתבי יד דורך אמעריקאנער איניקלעך אוש פון פינפטן דור וואָס האָבן געפילט א חוב צו טאָן א חסד מיט דער פארצווייגטער רבנ'ישער משפחה פון ווען אלכער זיי וואקסן ארויס. אוך צו דער זעלבער צייט מזכה זיין אידן תלמידי חכמים מיט פירושים אריך דער הגדה פון ווען אלכער ס'איז דאָ אזויפיל צו לערנען אוך אריך צו באקענען זיך מיט רבנים פאר ווען אמיין די פסח'דיקע הגדה איז געווען א טייל פון זייער גאנץ יאָריקער תורה.

ווען איינער פון די צווייז ברידער וואָס האָבן מסדר געווען די הגדה, הרב יואל עהרענרייך, א מומסק פון תורה ודעת וואָס פארנעמט זיך ניט מיט רבנות. האָט מיר דערציילט אויפ'ן טעלעפאָן אז ער אוך זיין ברודער הרב נפתלי עהרענרייך, האָבן אריך דעם פסח אריסגענעבן א נייע הגדה פון די גדולי הרבנים פון זייער פאָטער'ס משפחה. האָב איך דערוואָרט נאָך איינעם פון די פילע אלטע ספרים וואָס ווערן ביי אונז אריספניי פאָטאָגראפירט. איבערלאָזענדיק אפילו די דרוק־פעלערן פון די אמאָליקע אויסגאבעס.

ס'איז אָבער צו מיין אנגענעמער איבערראשונג ניט געווען קיין פאָטאָגראפירטע הגדה. נאָר א דבר חדש, א ספר וואָס איז פריער צוזאמענגעשטעלט געווארן דורך אויפקליבן פון איבער פופציק ספרים אוך כתבי יד אלץ וואָס איז דאָרט פאראן אריך דער הגדה. צוגעגעבן. מראי מקומות אוך לאָזן אלץ אריפזעצן פתדאָסני. איינע־שלאָסן אריך דעם טעקסט פון דער הגדה אליין. דערצו נאָך האָבן זיי אריך צוגעגעבן א קורצע ביא־גראפיע פון יעדן איינעם פון די רבנים־מחברים, זייער יחוס. וואו זיי האָבן געלערנט אוך וואו זיי וויינען געווען רבנים. די ספרים וואָס זיי האָבן מחבר געווען אוך דעם טאָג פון זייער פטירה אָדער אומקום על קידוש השם.

דער נאָמען פון דער הגדה איז "קול אריה", אויפ'ן נאָמען פון דעם ערשטן פון דער פארצווייג־טער רבנ'ישער משפחה וואָס האָט דיך אָנגעפאָנגען מיט'ן רב פון דער שטעטעלע מאָד. אין צפון־טייל פון אונגארן. דיין נאָמען איז געווען **הרב ר' אברהם יהודה הכהן שווארץ**. אָבער באקאנט איז ער אין דער לומד־ישער וועלט. ער איז נפטר געווארן כ"ד תשרי, תרמ"ד (1883). אוך זיין זון הרב ר' נפתלי הכהן שווארץ, מחבר פון שאלות ותשובות "בית נפתלי" אויף שולחן ערוך אוך תורה, "אמרי שפר" אריף דרוש. "שערי נפתלי" אויפ'ן אבודהדם אוך נאָך ספרים. איז געווארן דיין ממלא מקום אין מאָד. נאָך ר' נפתלי'ס פטירה אין תרנ"ז (1897) האָט זיין אָרט פארנומען זיין איידעם אוך פלימעניק הרב ר' חיים צבי עהרענרייך. מערסטנס באקאנט מיט זיינע ספרים "קצה המטה" אויפ'ן "מטה אפרים", "שערי חיים" אריף "שערי אפרים" אוך שאלות ותשובות "קב חיים". ער איז נפטר געווארן אין תרצ"ז (1937) צווי יאָר פאר'ן אויסבּרוך פון דער מלחמה. אוך זיין אָרט אין זאָד איז אריסגעפילט געווארן פון צוויי זין. די רבנות האָט איבערגענומען דער עלטערער זון הרב ר' משה לייב עהרענרייך. אוך די גרויסע ישיבה וואָס ר' חיים צבי האָט אָנגעפירט איז איבערגענומען געווארן פון דעם איינגערן זון, הרב ר' אליעזר עהרענרייך

און דאָ איז געקומען דער גרויסער חורבן פון איראָפעאישן אידנטום. דער עלטערער זון איז אוועקגעפירט געווארן קיין אוישוויץ. און דער אינגערער זון איז מיט ניסי ניסים געבליבן לעבן און איז געקומען קיין אמעריקע וואו ער האָט שוין ביז היינט אריסגע־געבן איבער דרייסיק ספרים פון זיין רבנ'ישער משפחה. מיט דער הילף פון א "מכון מפיצי תורה ממשפחת קול אריה".

יעצט זיינען געקומען די אמעריקאנער זין פון הרב ר' אליעזר עהרענרייך און האָבן געוויזן וואָס זייער משפחה האָט בייגעטראָגן צו דער הגדה, און געטאָן האָבן זיי עס גרינטלעך. פאָכמעניש און וויי עס פאָסט פאר תלמידי חכמים. אין דער הגדה האָט איר קשיות און תירוצים. הלכה און אגדה, נגלה און נסתר, מנהגים און טעמים אריף די מנהגים. פון 27 אמאָליקע רבנים. און ווען איר גיט א מיש אירע בלעטער. פון הא לחמא עניא ביז נאָך ספירה ציילן. דערפילט איר דעם אראמאט פון אמאָליקער רבנות. פון רבנים וואָס האָבן אפילו אריף דעם רכוש וואָס איידן האָבן אריסגעפירט פון מצרים ניט געקוקט וי אויף גאָלד און זילבער, נאָר וי אויף תורה און אמתה.

אין דעם ענטפער צום חכם "אין מפטירין אחר הפסח אפיקומן" וועלן איר דער הגדה "קול אריה" אריינגעלייגט א לאנגע מוסר־דרשה צו דעם וואָס האלט דך פאר א חכם און פרעגט קשיות אריף די דיני התורה און וויל אריף אלץ וויסן א טעם. דער בעל הגדה האָט דערציבער אים געענט־פערט מיט'ן "דין קל דאין מפ־טירין". אז אלץ וואָס קומט ארויס פון מויל פון אונזערע חכ־מים איז הייליק, פונקט וי מיר וואָלטן עס געהערט פון רבונו של עולם אליין.

א סך מפרשים פון דער הגדה שטעלן דיך אָפ אריף דעם "ואפילו כולנו חכמים כולנו נבונים כולנו יודעים את התורה מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים". אדרבא, פרענן זיי, וואָס מער תלמיד חכם דארף ער דאָך מער אָפשאצן די וויכטיקייט פון דערציילן די ניסים פון יציאת מצרים.

נאָר דער תירוץ איז אז דער תלמיד חכם, דער גרויסער למדן, זאָל ניט מיינען אז ער'ט בעסער זיצן און לערנען אנשטאט דערציי־לען די געשיכטע פון דער הגדה, אזוי וי ר' המנונא האָט געזאָגט אריף די וואָס זיינען מאריך בתפילה "מניחין חיי עולם ועוסקין בחיי שעה". האָט דער בעל הגדה דערציבער געווארנט די לומדים אז אריך זיי זיינען מחוייב צו דערציילן די ניסים פון יציאת מצרים, וכל המרבה לספר הרי זה משובח, וויל וען ניט יציאת מצרים וואָלטן מיר אלע געבליבן משועבדים צו פרעה'ן און ניט געקראָגן די תורה.

אריפ'ן פסוק "וישמע אלוקים את נאקתם" גיט דער בעל "אמרי שפר" צו פארשטיין עס מיט א הסבר אז וועלן א איד איז מתפלל אין א עת צרה דארף ער דער עיקר בעטן פאר דער שכינה וואָס איז דיך משותף אין א אידס'ס צרה, און אז די שכינה וועט אויסגעליידט וועלן וועט די צרה פארשווינדן, וויי עס שטייט אין פסוק "ואני תפלתי לך השם עת רצון", וועלן די תפילה איז פאר'ן צער פון דער שכינה, ניט פאר זיך, איז דאָן א עת רצון, און אפילו "אלוקים ברוב חסדך", אפילו די מדת הדין וועלט פאר־וואנדלט אין חסד, און וויי דער רבי ר' שמעלקא ניקלשבורגער האָט געטייטשט "ותעל שועתם אל האלוקים מן העבודה", אידן האָבן געוויסטאָגט אוך געשריבן ניט צוליב די איינענע צרות, נאָר "אל האלוקים", צוליב'ן צער פון "עמו אנוכי בצרה".

רבי שמעלקא ניקלשבורגער האָט בייט מסביר זיין דעם "שפוך חמתך" נעזאָגט אז אידן זאָגן צום רבונו של עולם ער זאָל ניט שענקען די גויים דאָס פארגאָסענע אידישע בלוט וויל זיי זיינען עשיקט געווארן וויי א שטראָף פאר אידן, פאר ניט היטן די תורה, וויל "אל הגויים אשר לא ידעוך ועל ממלכות אשר בשמך לא קראו כי אכל את יעקב"... די שונאי ישראל זאָגן ניט קיין "לשם יחוד" פארן מאכן א פאָגראָם... זיי טוען עס אזוי וויי פארצוקענדע חיות צוליב דייער שנאה צו אידן.

פאר די מיט א חוש אין נסתר איז בייט סוף פון דער הגדה אָפגעדרוקט א מאמר פון ר' אָפשטאפאליער, דער קדוש שמשון אסטראפאליער, דער קדוש און מקובל וואָס איז אומגעבראכט געווארן אכזריות'דיק אין די ביטערע יאָרן פון ת"ח ות"ט ווען ער האָט געהאלטן אינמיטן דאוונען, אָנגעטאָן אין טלית אוך תפילין. דער מאמר איז א בריוו פון ר' שמשון צו די רבנים פון זיין צייט מיט אן אויפקלערונג על פי קבלה וועגן דער באדייטונג פון דצ"ך עד"ש באח"ב, געברט אויף א קונטרס פון אריז"ל. ביים סוף פון דעם מאמר שרייבט ר' שמשון אין נאָמען פון דעם אריז"ל אז דער וואָס איז מעיין אין דאָזיקן "סוד נפלא ונורא", אפילו נאָר איין מאָל אין יאָר, און באזונדערס ערב פסח, איז ער פארדיכערט אויסגעהיטן צו ווערן פון אלדאָם בייז "ובכל אשר יפנה ישכיל ויצליח".

וועגן אזא הגדה וויי "קול אריה" איז ניט מעגלעך צו שרייבן בלויז אויבערן אינהאלט וואָס נויטיקט דיך ניט בכלל אין קיינע הסכמות אין א צייטונג, אָן צו באוואונדערן זיינע אמעריקאנער איניקלעך וואָס האָבן אריפגעקליבן זיינע צע־וואָרפענע תורות אריף דער הגדה צוזאמען מיט די תורות פון אלע רבנים פון דיין משפחה אין פאר־לויף פון די לעצטע הונדערט יאָר און העכער און די באהאפטן אלע צוזאמען צוריק צווייז טאָולען אוך צוגעטראָגן צום פסח'דיקן סדר־טיש.

אינטערעסאנט איז די באמער־קונג פון הרב ר' אליעזר עהרענ־רייך, דער פאָטער פון די צווויי ברידער־מסדרים, אז וואָס מ'האָט אים באוואיזן אריסצוגעבן די הגדה איז די צוואה פון של"ה הקדוש (אין מסכתא פסחים) וועלכער בעט זיינע זין "בבואי העת לספר ביציאת מצרים ולקיים המצוות יהיה שמי נזכר אצלכם, דהיינו שתעיינו במה שאני כותב ואתם תהיו חכמים תבתים להבין דבר מתוך דבר ולהיות כמעיין המתגבר". עס וויזט אריס פון דעם, שרייבט הרב עהרענרייך, אז דער רצון פון צדיק איז אז זיינע קינדער אוך תלמידים זאָלן בייַ די סדרים דיך פארטראכטן וועגן אים אוך וועגן זיינע דברי תורה.

די הגדה "קול אריה" גיט אונז געגונג צו פארטראכטן דיך איבער דורות רבנים אין אונגארן פון וועלכע אזויפיל זיינען אומגע־בראכט געווארן פון "גויים אשר לא ידעוך" אוך "ממלכות אשר בשמך לא קראו".

הצפה
יום ששי י"א בניסן תשמ"ז

הגדה של פסח "קול אריה"

מאת הרב יוחנן פריד

בניו־יורק יושב תלמיד חכם מובהק, ידען, סדרן, מביא לדפוס ומוציא לאור עולם של ספרות תורנית ייחודית, הנובע כמעיין המתגבר. כוונתי לחרב אליעזר עהרנרייך שליט"א, הרב ממאד (אונגריה) ומאז תש"י בברוקלין — ניו יורק.

כשיין מתגבר זה מתברך ומפשיר את ספריותנו התורנית החדשים לבקרים בחינת „דמשק אליעזר", שכן דולה הוא ומשקה מתורת בית אבותיו־זקנינו אברהם יהודה הכהן שוויארטץ זצ"ל, הידוע ובפורסם בעולם חכמי התורה בגלגה ובנסתר (תלמיד התהם סופר ודבק ברבי חיים מצאנז, תקפ"ד תרכ"ד).

בששת „הקול אריה" כששה של גדולי תורה וחברים מובהקים היתה, היא כזו עד היום. די אם נבוא לעניננו ונזכיר כי בהגדה של פסח שיצאה זה עתה לאור הגדש"ס „קול אריה", ברוקלין תשמ"ז לפ"ק), מופיעים חידושים וביאורים משל עשרים ושבעה (!) בניו, נכדיו וניניו סביב לעניני הפסח ולעניני ההגדה. זכרון חיים הם דברי תורתם של אלו אשר רובם נספו בידי הצורר הנאצי ימ"ש בשואת אירופה.

מתיך לכעלה מהבישים ספרים הולכת ומצטיירת חמונת ליל הסדר, וכה שלפנינו ואחריו בתג הפסח, על שולחנם של קדושים אלו.

אתה יכול ללמוד, לעיין ולשער את דמותם וצורתם הרוחנית והמשפחתית. יכול אתה לשמוע את הניגון העתיק של פלפולי־דאוריית. את העינים המברוקות בדיוק ובהדגש את סבר הפנים והדיוק האומר מתוך [illegible] — וכל זאת עוד מעבר

הוי, מי יגלה עפר ואפר מעיניכם, סבותינו קדושי עליון, לראות אותיותיכם החקוקות בספר, ולראות דיוקות־נ־נ־יכם ונכדותיכם לומדים בשקיקה כל אות וכל תג !

מה היטיבו לעשות העורכים בני הרב ר' אליעזר שליט"א (ר' יואל זוסמן ה"ו ור' נפתלי ה"ו) לצטט את הכתוב המתאר את בעל ה„קול אריה" בליל הסדר, מסב לשולחן בהתלהבותו הקדושה, בדבקותו, בלמ־דנותו ובצדקיתו ממש כמלאך אלוקים.

הרוצה להתכונן הולך אצל מקורות החכמה האלו, וימצא מכל אשר לבו חפץ.

ברצוני אך להביא נקודה אחת מעניינת — כדוגמה — מתוך הדברים הסרובים והבלוונים המצויים שם על כל עניין ואתר :

על לשון ההגדה „ונאמר לפניו שירה חדשה" — מביא בעל „קול אריה" לשונו של רש"י ע"פ המדרש כי לשון „ישרר" משמעותו שראו את הנס ולכן עלתה על לבם שישירו שירה. ומפרש הוא את הדגש (שהרי בוודאי הוא שעלה על לבם !) בכך שהוא משווה זאת לדברי האבן־עזרא בפרשת יתרו, המדבר על איסור „לא תחמוד", שיהא בלבנו כבן כפרי אשר לא יחמוד בת המלך, משום שהיא כה רחוקה ממנו. וכך כוונת הכתוב .

שהרי כיצד הרהיבו עוז בנפשם ישראל לומר שי־רה ? ואולי אין כבוד אלוקים בשירת קרוצי חומר ? אלא כתוך שעלה על לבם, הרינו שהבינו כי נשמתם קדושה ולבם אצול מתחת כסא הכבוד ויש להם שייכות אמיתית להקב"ה — אז „ויאמרו לאמרי".

קיצרתי בדברים הנאים למי שאומרם, דברים שיש בהם והיה בהם דרוש, דיוק וחיצון אשיותם ההיסודית של לומדיהם.

כאמור, לפנינו מחרוזת נדירה של פנינים בחידושי הלכה ובהבנה אגדתית־מהשבתית, ימים וזכוכלאים תהיינה שפתיותיהם דובבות בקבר והא חוכא בשמיה. יישר כוח גדול לרבנים שליט"א להבש"ך ולהאיר לעולם

דער איד
פריי־טאג, פרשת ויקה"־פקודי, תישמ"ז

הגדה של פסח קול אריה

הגדה של פסח "קול אריה"

בצלאל לנדוי

הגדה של פסח הוא הספר הנ־פרץ ביותר בלשון הקודש שלאחר התנ"ך. שנים מועטות לאחר הופעת הספר העברי הראשון, נדפסה ההגדה בואדי אלחיג'רה אשר בספרד. מאז ועד עתה הופיעו לאור ב־4000 מהדורות, ואמות פירושים חוברו על ההגדה, מלבד תרגומים לעשרות שפות העמים, אשר ישראל נחתו שם מאז גלות מארצם.

שאגת אריה נשמע מרחוק עם הופעת הגדה של פסח "קול אריה", והוא אוסף מתורתם של גאוני וגדולי משפחת "קול אריה", תוכו רצוף אמרים נעימים ונחמדים מפנינים יקרים, משוקדים בספור ופרח, ומתוקים מנופת דבש. אמנם הארי שבחבורה הוא ראש המ־שפחה ר' אברהם יהודה הכהן אב"ד בערגסאס־מאד, הנודע לשם בשו"ת "קול אריה", זכה להקים שלשלת מפוארת, קורב לשלושים מרביצי תורה ויראה לדורותיהם וכל אחד מהם רשם פרק נכבד באהלה של תורה.

נכדו הרב אליעזר עהרנרייך, אשר לאחר מלחמת העולם השניה מילא את מקום אבותיו כאב"ד מאד, ראוי מחובתו שהפכה להיר־ות גם זכותו, להביא לדפוס את ספריו של בעל קול אריה, ושל ממשיכי השרשרת, והרשימה הנכבדה של חמישים הספרים המפורטים בפתח ההגדה, עדות הוא על היקף המלאכה, מלאכת הקדש, שקיבלו על עצמם. עתה לפנינו ההגדה של פסח, ושקדו עליו בניו המסייעים לאביהם בעבודתו המופלאה. בניו ר' יואל זיסמן ור' נפתלי. הם אספו את כל החידושים והביאורים מכל ספרי אבות המשפחה ושילבו אותם בהגדה של פסח למעלה ממאה וחמשים עמודים מלאים וגדושים חידושים מופלאים.

חשיבות מיוחדת לכתבי היד שטרם הובאו לדפוס וגם מהם נאספו חידושי ההגדה והריהם מפורטים לפנינו. אמרי שפר, באר מרדכי, דברי יוסף, דרוש וחידוש למהר"צ בריסק, זכרון למשה, חשק שלמה, וערשי הברזל. המ־סדרים עברו על כל הספרים וכתבי היד והוציאו את הקטעים הנוגעים להגדה, ואף סידרו אותם בטוב טעם כדי להקל על המעיינים, ואם כי השתדלו לשמור על הלשון והמטבע שקבעו המחברים במ־קורם, התאימו את הדברים במ־סגרת ההגדה והדברים נקראים בשטף ובנועם.

בעמל רב שקדו המסדרים לע־בור על תלי תלים של כתבי יד, מהם עתיקים ביותר שהקריאה בהם־היתה קשה ביותר, ומהם רשימות שלא הוכנו בדפוס אלא רשומים דרך אגב, והם עמלו קשות כדי להוציא מתחת ידם דבר מתוקן, ניסו ועלתה בידם. חשיבות גם למראי המקומות למאמרי חז"ל ולפסוקים המובאים בפירושים, וגם אם נתן להשתמש בספרי העזר הנמצאים כיום, צריך להיות בעל חוש וידע כדי למצוא את הציונים המתאימים ולסדרם במקומם.

כנהוג, מסדרים המביאים לד־פוס בפתח הספר את תולדות המחבר, להעניק ללומדים ולמע־יינים מושג על גדולתו ומעמדו של המחבר. לגבי בעל "קול אריה" וזרעו אין צורך בכך "הם המדב־רים" רשימת הספרים וכתבי היד בכל חלקי תורה, בנגלה ובנסתר, בהלכה ובאגדה, בדרך הדרוש, ובדרך החסידות, עדות הוא על אותו צדיק שהזריח אורו בשעתו ושפתיו דובבות לדורות עולמים.

נאמנה עלינו עדותו של נכדו רבי שלמה זלמן עהרנרייך בעל "אבן שלמה" על הראב"ן המצהיר באחד מדרשותיו: "כל אשר אני מחדש הכל הוא מכוחו, שהאציל עלי, כאילו הוא מדבר מגרוני וה־קול הוא שלו", ובכך ניתן להסביר את שם ההגדה "קול אריה".

המודיע
יום וערש"ק כ"ו אדר מ"ז

הגדה של פסח "קול אריה"

כל שנה וחידושיה בשטח ההגדות של פסח, המסתכמות במנין של אלפי פירו־שים המאירים עיניהם של ישראל היוש־בים מסובים בליל הסדר, ומפיהם הטהור של בני א־ל חי שמורים, אמרות מזוקקות ואחרונים צדי־קים והסידים נאונים וקדושים בשפתי מדולי הדורות ראשונים בפשט, רמז, דרוש וסוד.

חשנה זיכה אותנו הרב הגאון רבי אליעזר עהרנרייך שליט"א רבה של קהילת מאד, ובניו היקרים הרב הנודע בעיר רבי יואל זוסמן שליט"א הנודע בעיר שיבת ציון ירושלים תו"ב — של אברכי ר' נפתלי שליט"א — ברוך ואחיו הרב ר' נפתלי שליט"א בן בנו של הגה"ק רבי אהרהם יחודה אבי זקנם הגה"ק רבי שלמה מגדולי הכהן שוואהרן זי"ע רבן של קהילות בער־נסאו ומאד, בעל „קול אריה" מגדולי ישן ומשובח בקונקן ת"ד, להתאים את הדברים להגדה של פסח, וביותר ראויים, הם לתלמה על חשרת חלק ההלכה והאגדה כאחד, אל יחסר דמזו.

דלזונא קטנה בלבד נזכיר מה שהביאו את דברי זקנם הגדול הגה"צ רבי חיים צבי עהרנרייך זצ"ל הרבה מאד, — שחשנה נפלאו יובל שנים לפטירתו בי"ט כסלו תרצ"ז על ה„מטה החשוב „קצה המטה" — שכבר זכה לראבע מהדורות אפריס" — והופיע ספרו „שערי חיים" ורק לאחרונה אפריס" במהדורה מחודשת על ה„שער בירושלים עיה"ק.

ומפוארת

אמירת "לשם יחוד"

וכמה חשובים הם דברי אודות אמירת לשם יחוד, שאם כי הנהוג ביהודה בחשובתו הידועה על דברי רבינו הק' ה„באר מים חיים" בתשובתו חלק על כך, תרי מלבד שהשיבו על חתפלה, וכן רבינו הק' ה„באר מים חיים" בספרו „מעון הנחמדה בתחילת ספרו שער חתפלה, וכן בן־דודו הגאון הקעמפא בספרו „מעין הברכות" (סוף פ"ה דברכות) מציין בעל „קצה המטה" כי חד מגאוני דורו שם רבינו זרח אילקס בספרו „אור לישרים" והרוש אי האריך במעלת אמירת לשם יחוד, שבזה ניצולים מקטרוגו של החיצר

ים ר"ל, ויש עניין רב בהערתו כי הנודע ביהודה בעצמו נתן הסכמתו לספר זה וחדברים עתיקים אין עת לחאסף פרי". ששמעתי מ"כ מאאומ"ו הגה"ק מפר"ק ז"ע (ה"קול אריה") וכנודע לתלמידיו, מרגליות טובות העניקו לנו הערוכים והמסדרים בדמות אמרות זקינם ה"קול אריה" ובנו ה"ה שלמה" ה"טיול בפרדס" ועוד בעל "לחם שאורי־בשרם הנאונים מלבד תורת שבעל־פה, בערגסאו, סאלאנטא, מאיבתוושא, קראסנא ועוד.

מערכת שלימה של פסח, הראוי לברכה מיוחד על שביעי ליקוטו, ובכך דובבו בני עצמו, וכאמור, מלבד שטרם ראו אור הדפוס, וצדיקים, שפתי אותם נאונים וצדיקים בתורת התועלת הרבה של זכויי הרבים ומפורסמים אמת של הרבים בתורה וביראה חצטויע שמלבד גדלותם ובכך נתנו לפניו דבר מהגיע חדרוש ובכך ראויים הם לברכה מושלם ועל כך

"קול אריה" לב המעיינים בו. אין מפורש מיוחדת כמותו

ישראל ישבעו מהנאה זו של "קול אריה" לסדר ובידם הגדה זו לנכדי אותו גאון חי וכולם יכירו תודה לנכדי אותו גאון עם בתורתו לשמה על אחד המ־רבים מתורה להגדיל תורה ולהא־דירה ובכל אחד מצרים נראה אות ובנין ניצאל גאולת עולם אמן

הרב שלום חיים

המחנה החרדי

פרקי אבות "קול אריה" מלוקט ע"י הרב יואל עהרנרייך

הקיץ

ב. קריב

פרקי אבות, שאנו נוהגים ללמוד בשבתות הקיץ הוא אחד הספרים שנדפסו הרבה בעבר וגם בתקופתנו ולכל מהדורה והוצאה נוסף משהו מיוחד. לא רק בחידושים ובפירושים.

פרקי אבות עם פירוש "קול אריה" הוא כבר דבר שונה ויחסיו של המחבר אליו הוא פן אחר ושונה. אוסף פנינים יקרים ופירושים נחמדים על פרקי אבות מבעל מחבר ספרי שו"ת קול אריה, הגאון הגדול רבי אברהם יהודה שוורץ זצ"ל ובניו נכדיו וניניו זצ"ל שהיו מחברי ספרים נבחרים שישבו על מדין וכולם היו סופרים וגאוני דורותיהם שמרו עימם קשר בקשרי מכתבים ואלו העלו את תחבטותיהם בדפוס וכך נשתמר כל מה שיצא מתחת ידם ועל מכתבתם.

לפני כחמישים שנה, מיד לאחר שואת אירופה לקח על עצמו, נינו של ה"קול אריה" ה"ה הגאון רבי אליעזר עהרנרייך גאב"ד מאד ומחשובי הרבנים בבורו פארק לאגור ולקבץ את כל כתבי הקול אריה, בניו וחתניו, נכדיו וניניו. את כל מה שנותר החל להוציא לאור ע"י מכון "חברת מפיצי תורה ממשפחת קול אריה". עד עתה הוציא לאור למעלה מחמישים ספרים. את כל מה שהופיע עד למלחמת העולם השניה הדפיס שנית ומלבדם הספיק להוציא לאור כמעט כל מה שנותר בכתבי יד ועוד ידו נטויה. לקט מפירושיו וחידושיו הרבים מתוך ספרי וכתבי ה"קול אריה" כבר הופיעו על הגדה של פסח, חנוכה ועוד מועדים ועתה הופיע על פרקי אבות. יצויין שעבודת היחיד של הגר"א עהרנרייך והישגיו הכבירים נעשו בסיוע בניו הרבנים החשובים הרב יואל והרב נפתלי עהרנרייך.

עתה הגדיל לעשות הרב יואל עהרנרייך רב ביהמ"ד אברכי ובוגרי מתיבתא תורה ודעת בשדרה ה-16 בבורו פארק שניחן בעט סופר והוא נואם בחסד עליון בו ליקט את משנתו של "קול אריה" על פרקי אבות לרגל נישואי בנו החשוב חיים צבי עב"ג בתו של הרב אברהם יוסף סילווער מקראון הייטס שהוא בנש"ק ונצר לאדמו"רי סלונים זצ"ל וראוי לציין שהחתונה נחוגה בהשתתפותם של גדולי האדמו"רים וראשי הישיבות המפורסמות לכבודן של שתי המשפחות המפוארות והייחסניות. וכמו בחתונה גם מדי ערב מימי ה"שבע ברכות". יצויין שראש ישיבת ומתיבתא "תורה ודעת" הגאון רבי אברהם פאם יו"ר מועצת גדולי התורה בארה"ב שמאז עבר ניתוח לא קיבל על עצמו לערוך חופה וקידושין אך עתה בנישואי בנו של הרב יואל עהרנרייך שאף הוא תלמיד המתיבתא נאות לקבל עריכת החופה וסידור הקידושין שנערכה בקראון הייטס שם נהוג לכבד את הראב"ד של חב"ד ומפני כבודו של הגר"א פאם ויתר וכובד בכיבוד אחר.

יום הששי ● ו' תמוז תשנ"ז

זמירות לשבת "קול אריה"

רשימת הספרים, שמהם נאספו דברי התורה שנאספו בספר "זמירות לשבת קול אריה" עדות הם להשפעתו המרובה של הגאון הצדיק רבי אברהם יהודה הכהן אב"ד, מאד, בעל "קול אריה" לא רק לדורו אלא גם לדורות הבאים, והמביאים לבית הדפוס, הרב יואל זיסמן עהרנרייך ואחיו ר' נפתלי, שהקימו את "חברת מפיצי תורה ממשפחת "קול אריה", לא הגזימו כלל כאשר הגדירו אותו כשר התורה בנגלה ובנסתר. לולי דמסתפינא הייתי משים את הדגש על העמודים הראשונים בסדר הזמירות שלפנינו, הכוללים את מנהגיו לשבת, והדברים אינם מובאים בצורה יבשה שכך נהג, אלא שצויינו מקורות ראשונים ואחרונים למנהגיו, אם מספרי הלכה ואם מספרי קבלה.

ארוכה היא רשימת הספרים שזכינו להם הן מבעל קול אריה עצמו, והן מבני המשפחה המעטירה, וכדי שהדברים יגיעו לשולחנו של כל אדם זכינו לשלשה ספרים: הגדה של פסח "קול אריה" שהופיע לפני כשנים מיעטות, ספר שני על עניני חנוכה שהופיע עוד לפני כן, ומשלים את החוט המשולש הספר שלפנינו "זמירות לשבת קול אריה" שהופיע לרגל עת משוש לנשואי הנכד המושלם רמ"מ שיחי'.

בין המנהגים נציין את מנהגו של בעל "קול אריה" להתפלל בליל שב"ק בטלית, ואף אם לא התפלל לפני העמוד ועשה קידוש בטליתו, ויסוד לכך בדברי הרמב"ם (הלכות שבת פ"ל ה"ב) "ומתעטף בציצית ומייחל להקביל פני השבת" ועי' אריכות דברים בשו"ת "שם משמעון" (או"ח סימן א). בסוגריים יצויין שעד היום נוהגים בו חסידי סלונים וקארלין בירושלים.

כן נהג לקדש ביום השבת על היין, ולהוציא את אחרים השותים יי"ש בכוס קטן. ב"קצה המטה" הוא מזכיר שהמג"א והטו"ז החמירו אפילו בקידוש של יום להדר אחר יין (סי' ער"ב), אך האידנא העולם סומכין על תשובת נחלת שבעה, המובאת בבאר היטב ומחצית השקל דמקשים ביום על יי"ש, אולם כדברי הראי"ז מרגליות ב"שערי תשובה" אין לעשות כן אלא כשיכול לשתות מלא לוגמיו בלי הפסק, ועכ"פ יש לנהוג שאחד יקדש על כוס שיש בו רביעית ויוציא גם אחרים, ויתן לשתות גם לאחרים, שיהיה בין כולם מלוא לוגמיו, אבל מה שנותנין לפני כל אחד כוס קטן שאין בו רביעית והוא מקדש בפני עצמו, אין זה נכון.

על בעל "דברי חיים" מצאנו מסופר שהיה עושה קידושא רבה על יי"ש, והיה לוקח כוס כשיעור, אך גם המסובין שתו ממנו, מ"מ ראוי ג"כ הרבה מקדשין אצלו בכוס קטן על יי"ש, אף שלא יצאו בקידוש שלו ולא מיחה בדבר, וכן העידו על בנו הרב משינאווא".

ונסכם בדברי מהרש"ם מברעזאן (ח"א סי' קע"ד) שהועד לפניו מאנשים מהימנים בשם תלתא גדולי עולם ה"ה הרה"ק מראפשיץ, והרה"ק מקאמינקא והרה"ק מלובלין, שהורו הלכה לתלמידים להקל לקדש ביום על יי"ש בצלוחית קטן, מפני שקשה לשתות יותר מחמת חריפותו, ע"כ כך הוי דרך שתייתו ושביעת גרונו, לכן גם לענין קידוש לא בעינן כשיעור כוס, וכדאי הם גדולים הללו לסמוך עליהם בקידוש היום".

חשוב הוא ההסבר בענין מנהג ישראל לאכול בשבת ביצה עם בצל, וכולנו עוד זוכרים כיצד האדמו"ר מקלויזנבורג היה מכין בעצמו על שולחנו הטהור את המאכל, ולפנינו הסבר מרבי שלמה זלמן עהרנרייך על פי קבלה, רמזים חשובים ביותר.

לפנינו גם פירוש הלכותי בענייני קדשים, בזמירות על החרוז בפיוט "ברוך א-ל עליון השומר שבת הבן עם הבת, לא-ל ירצו כמנחה על מחבת" והדברים מוסברים על פי דברי בעל ה"הפלאה" בספרו "פנים יפות".

"ואשרי כל חוכה לתשלומי כפל" הרמז "תשלומי כפל" לעתיד לבוא על תלמיד חכם העולה מחו"ל כדברי חז"ל סוף כתובות "חד מתמן הוי כתרי מינן, וחד מינן דאזיל להתם הוי כתרי מינייהו", דמקודם בן אה"ק הוא כפל מינן ואח"כ כשעולה ת"ח מחו"ל לארה"ק. הוא נעשה כפל, ואמנם לעתיד שיתקיים "ומלאה הארץ דעה" וגו' יושלם אותו הכפל. ובעל "אמרי אמת" מגור היה מוסיף שאוירה דארץ ישראל מחכים, ועל כן "חד מינן דאזיל להתם הוי כתרי מינייהו" והחרוז מוסבר על פי דברי "אור החיים" הקדוש, ועל דברי מרן ה"ביית יוסף" בספרו "מגיד מישרים" בדבר תפקידו של מנהיג ישראל.

בדברים שהובאו לדפוס שנים רבות לפני כן, בספר "כוונת הלב" ניתן למצוא רמז לחורבן הנורא "ויום השבת משבח ואומר", כי יש זמן ומצב שהאדם אינו יכול לזמר ולומר שירה על החורבן הנורא, אז יום השביעי בעצמו משבח ואומר "מזמור שיר ליום השבת" כי השב"ק משיג הנסתר ורואה כי כל מה דעביד רחמנא לטב עביד" וכך מביע ממלא מקומו הגה"צ רבי אליעזר עהרנרייך בהקדמתו לסדר הזמירות "אודה בסוד ישרים ועדה, שזה חמשים שנה שהצילני מבין שיני אריות מהגרמנים הארורים ימ"ש במלחמה האחרונה, ובחמלתו הגדולה עזרני וזיכני לה' קים דורות ישרים יראים ושלמים".

יחד עם הכרת התודה לנכדיו של בעל "קול אריה" על שזיכו אותנו בספר הנפלא, נוסיף תפילה כי "יצוה צור חסדו קהלותיו לקבץ, ובהר מרום הרים אותנו להרבץ, ונזכה ונחיה ונראה באפרין שיעשה הכלך בירושלים עיר הקודש במהרה בימינו

בצלאל לנדוי

ערשינען ספר קול אריה אויף עניני נישואין

בעזהשי"ת
זה הספר מה צדיקים יבואו בו
ספר
קול אריה
על עניני נישואין
כולל החופה, סעודה, רחיצה, צניעות,
גילוחים, בגדים, דברי מוסר, בכתבים יקר
בלום בכסף קדש הלכות, בכתף תהיא בבית
קדש הקדשים, ראש משפחתו באורי תורה
הלוי אות הצדק שר התורה בכולה: בכבוד
מרן בעל קול אריה וצ"ל ד"ע
הנאצאר
הרבנים הגאונים הצדיקים
יחיו על מרן ומאורי בפרסים בפרהסיא קדש ישראל
נלקט: בתך בפרדסים: בכתבי יד
בהוספת מראי מקומות והערות
ונערכו ע"י
נפתלי עהרנרייך
בהוראת מהור אריה שליט"א הרב בבאי יצ"ו
בירושלם
הביהמ"ד בשכונת קול אריה
בריוקלין, ניו יארק
שנת תשס"ח לפ"ק

דער באַקאַנטער מכון "קול אריה", וואָס האָט זיך שוין באַרימט געמאַכט מיט אַרויסגעבן צענדליגער חשוב־ע ספרים, חדשים גם ישנים, פון די רב־נים וגאונים ממשפחת קול אריה, האָט איצט באַרייכערט דעם עולם התורה מיט נאָך אַ זעלטן־שיינעם חיבור "קול אריה על עניני נישואין".

דאָס נייע ספר איז אַ ליקוט פון איבער פערציג ספרים, געדרוקטע און כתבי יד, פון צענדליגער גדולים וצדיקים, אַנפאַנגענדיג פון דעם גאון הגאונים ושר התורה בדורו מרן הג־ה"ק בעל "קול אריה" זצוק"ל, ביז צו זיינע קינדער און אייניקלעך, דור אחר דור, ביז צו די וועלכע האָבן געלעבט אין די לעצטע יאָרן. ווי באַקאַנט זע־נען די רבנים פון די באַרימטע מש־פּחה, געווען אויסגעצייכנט – אויסערן זייער גאונות בתורה – מיט אַ כח הדרוש, און טייל פון זיי האָבן געדינט ווי ידרשנים ומגידים אין קהלות חשר־בות בישראל. דאָס אַלעס איז צו זען אין די געקליבענע מאמרים וואָס ערשיינען אין דעם נייעם ספר, וואו יעדער מאמר איז אַן אוצר פון מח־שבה, אַ קוואַל פון טיפזיניגע רעיונות, הערליכע פשטים און אויסטייטשונגען פון מאמרי חז"ל.

"ספר קול אריה על עניני נישואין" איז איינגעטיילט אין עטליכע טיילן: אין טייל נעמט ארום עניני הלכה, דאָס איז אַ שלל פון אינטערעסאַנטע קורצע הלכה־דיגע באַאַנדלונגען, ווי למשל: ווען איז דער זמן שידוכין, אַנפאַנג י"ח אַדער סוף; וויפיל איז שכר שדכנות; צו איז דאָ אַן איסור נישט מקדים צו זיין אַ יונגע שוועס־טער פאַר אַן עלטערע; בנוגע קפידות פון צוואות רבי יהודה החסיד; צו מאַכן אַ חתונה אין עשי"ת; צי מען מעג שרייבן אַ חתונה־קאַרטל בכתב אשורית א.א.וו. אויך ווערן דאָרט געברענגט אַריגינעלע טעמים אויף פאַרשידענע מנהגי חתונה; ווי דאָס מקפיד זיין אויף אַ טבעת עגולה; וואַרפן אגוזים אויפ'ן חתן שבת פאַר די חתונה; פאַרוואָס דער אבי הכלה מאַכט די סעודת החתונה, און נאָך. אויך זענען דאָרט פאַראַן שיינע רמזים און פרפראות אין די לשונות פון די כתובה, נוסח מי אדיר וכו'.

אין דעם אַנדערן טייל "אמרות טהורות", זענען מלוקט צענדליגע מאמרים, קורצע און לאַנגע דברי תורה בנוגע דעם מהות פון זיווג, נשואין, דירת איש ואשתו, שמחת חתן וכלה, און אויך בריוו בעניני מוסר לחתן. דאָן איז דאָ אַ באַזונ־דערער אָפּטיילונג פאַר "דרושים ופל־פולים קצרים" וואָס אַנטהאַלטן קורצע פשט'לעך און דרושים, און ענינים בשייכות צו נישואין. אויך דאָס איז אַן אוצר יקר פאַר זיך אַליין, וואָס איז משמח אלקים ואנשים.

אין אַ שיינע נייע אויפלאַגע ער־שיינט דאָרט ברכת המזון, און די שבע ברכות, מיט פירושים מלוקטים פון הרבנים הגאונים הנ"ל. צום סוף איז פאַראַן אַן אינטערעסאַנטער פרק מיט'ן נאָמען "מכתבים וענינים מש־פחתיים", וואו עס זענען מלוקט שיינע פאַמיליע־בריוו און הזמנות לחתונה פון גדולי המשפחה אין שייכות מיט חתונות און שמחות אין די משפחה, ווי אויך שילדערונגען פון דעם שידוך־שליסן און די חתונה פונעם בעל "קול אריה", און זיין התנהגות ביי די חתונות פון זיינע קינדער. דער פרק איז אַ היסטאָרי־שער דאָקומענט, וואָס איז פון באַזונ־דער חשיבות פאַר חוקרי הדורות ותולדות הצדיקים.

דאָס ספר איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרן, בהוספת מראי מקומות והע־רות, מפתחות הספרים ותולדות המחברים, דורך הרב ר' נפתלי עהרנ־רייך שליט"א, זון פון דעם מייסד ונשיא פון מכון קול אריה הרב הגה"צ מוה"ר אליעזר עהרנרייך שליט"א אבד"ק מאַד, וועלכער האָט עס אַרויסגעגעבן אין צוזאַמענהאַנג מיט די חתונה פון זיין טאָכטער תחי' עב"ג האברך החשוב בנש"ק מוה"ר שמואל מנחם הלברשטאם שליט"א (בן הרה"ג מוה"ר יחיאל הלברשטאם שליט"א הרב מפאקשעווניץ, נכד הגה"ק רבי בן ציון מבאָבוב זצ"ל הי"ד). אין זיין אויספירליכע הקדמה, ברענגט דער מחבר אַרויס דאָס נאָענטע שייכות פון דעם "קול אריה" זצוק"ל צו רבינו הקדוש בעל דברי חיים מצאנז זצוק"ל (פון וועמען דער חתן איז אַן אייניקל), ווי ווייט עס האָט געגרייכט דאָס צוגעבונדקייט פונעם קול אריה צום דברי חיים, און אויך פאַרקערט, ווי גרויס ער איז געווען אין די אויגן פון זיין רבי'ן, וואָס האָט אויף אים געזאָגט שבחים נשגבים עד מאד, און אים אַרויסגעווינען קירבה יתירה.

דאָס ספר איז, ווי געזאָגט, נאָך איין צוגאָב צו די לאַנגע רשימה פון ספרים און קונטרסים, וואָס דער "מכון קול אריה" גיט אַרויס אין די לעצטע קרוב צו פופציג יאָר, אונטער די פערזענליכע פירערשאַפט און אויפזיכט פונעם מאַדער רב שליט"א ה' יאריך ימיו בטוב ושנותיו בנעימים, ער זאָל קענען אָנגיין מיט זיין עבודת הקודש מתוך נחת והרחבת הדעת, עד ביאת ינון בב"א.

דער איד

פריטאָג, פרשת תולדות תשנ"ט

"קול אריה — על עניני נישואין"

בין גדולי התורה בדורות הקודמים תפס מקום מרכזי הגה"ק רבי אברהם יהודה הכהן שווארץ אבדק"ק מאד זצוק"ל בעל "קול אריה" שמתאר אותו נכדו הגה"ק רבי שלמה זלמן עהרנרייך זצוק"ל הי"ד בהקדמתו לשו"ת "קול אריה": "אאזמ"ו הגאון הקדוש המחבר זלה"ה שר התורה והחכמה אשר לבו כלב הארי שקיל וטרי ונחורא עמי' שרי, הוא הנשר הגדול אשר לו הרקמה מוליך ומביא מעלה ומוריד בפלפולו וידוש הררי הספיקות וגבעות הקושיות כמוץ ישים עוקר הרים וטוחנן זב"ז בסברא ישרה זכה וברורה. הן הוא חפץ למען צדקו הגדיל תורה והאדירה הוציא מים וצמאון ומבאר תורתו שתו עדרים מים אשר לא יכזבו, ומרעה דשן שמן ללב מבין חכמה. ואני הצעיר אשר גדלתי על ברכיו מיום זכיתי להבן דברי חכמים וחידותם לא משתי מאהלו אל תורה".

ירושה גדולה הוריש ה"קול אריה" זי"ע לעם ישראל, כי מלבד כתביו הרבים שהשאיר, שו"ת להלכה וחידושי גפ"ת, חידו"ת יקרים ומתוקים בדרוש ואגדה, מכתבים מלאים, זיו בתוכנם ובלשונם, השאיר ג"כ אחריו דור ישרים של רבנים ומגידים, גאונים ויושבי על מדין, מחברי מאות ספרים ועורכי קובצים שונים, אשר למעלה מיובל שנים האירו את שמי היהדות בזהר חכמתם, ומלאו פני תבל מפרי תנובת בינתם. משפחות שווארץ עהרנרייך, יוצ"ח של רבינו זצ"ל, תפסו מקום נכבד בין רבני ומחברי ספרים במדינת הונגריה, ועד היום מתבדרין שמעתתיהו ביני עמודי דגרסי.

בשנים האחרונות יצאו לאור ע"י "חברה מפיצי תורה ממש" פחת קול אריה" ספרים חשובים ביניהם "אגרות לחם שלמה" בשנת תשנ"ד ו"תולדות בית נפתלי" בשנת תשנ"ז, ובמיוחד יש לשבח המפעל הגדול שהוצ את כרכי "וילקט יוסף" קובץ שיצא לאור לאונגארין במשך שנים רבות וכעת כבר נדפסו כמה כרכים מחדש בהוצאה מהודרת ויה"ר שבקרוב יזכו לברך על המוגמר. דבר חשוב נוסף הוא הוצאת ספרי ה"קול אריה" ומשפחתו מחולק לזמנים ונושאים במסגרת זו יצאו לאור בין השאר קול אריה על חנוכה, זמירות שבת, פרקי אבות וכו' וע"ז אפשר להתנבשם מתורותיהם בכל עידן ועידן.

כל עבודת המכון נעשה תחת הכוונתו של נשיא המכון הרה"ג רבי אליעזר עהרנרייך שליט"א הרב ממאד ובניו שמשקיעים כל כוחם בההוצאה לאור, וכעת לרגל שמחת נשואי נכדתו הוציא בנו הרב נפתלי שליט"א "קול אריה על נשואין" הכולל בתוכו עניני הלכה, טעמים ורמזים ופרפראות, דרושים ופלפולים קצרים, מענייני שידוכין עד אחרי השבע ברכות, מבית מדרשו של זקינו הגה"ק בעל "קול אריה" ויוצאי חלציו זצ"ל.

דבר בעתו מה טוב, בפרט כאשר בעלי השמועות עומדים לנגדינו, וממרום שבתם בשמים ממעל באים להשתתף בשמחת בניהם, כמבואר בזוה"ק פרשת פנחס שהקב"ה שולח את האבות מגן עדן לעוה"ז לשמוח בשמחת צאצאיהם, וגדולה מזו בשם הגה"ק משאמלויא בהקדמת הספר "דרשות לחם שלמה" ששמע מפי"ק זקנו ה"קול אריה" שאמר כי קבלה בידו מצדיקים שמגרשים האבות מגן עדן, כי אין ברצונם לירד מאיגרא רמה היכן שהם שוכנים לעולם השפל הזה, ובעל כרחם שלא בטובתם באים ממרחק להאי עלמא בביה הילולא דצאצאיהון, ודאי לעת כזאת ענין גדול להוציא דבריהם לאור, ובזה בטוח שיעוררו זכותם להשפיע לצאצאיהם שפע קודש בכל העניינים.

א. בן אי"ש

"המודיע", (2) י"ד בתשרי תשנ"ט

ספרים

"קול אריה" על עניני נישואין

ב. קריב

המביא דבר בשם אומרם מביא ומחיש את הגאולה וספר שלם המלא ליקוטים בשם אומרם הוא מוסיף גם גחש"א ומגלה טוב לב מלבד יתרונות נוספים ושיש בהם תועלת ללומדים ולמעיינים, ורבים הם.

המכון להוצאת הספרים למשפחת ה"קול אריה" זצ"ל כבר הספיקה ביובל השנים האחרונות להוציא לאור כחמישים ספרים נבחרים ונפלאים. הספר הנוכחי למרות שהוא רק לקט מלוקט מאמרות ומנהגים, יש חשיבות רבה בעצם הבאתם בספר נפרד ודבר נפלא בזכות עצמו.

המחבר-המלקט ביד אומן הרה"ג רבי נפתלי עהרנרייך מבורו פארק בברוקלין ניו יורק, בר אוריין ובר אבהן, שעסק בליקוט ובעריכה והוציא לאור ספר זה ובשלמות מופלאה מהחל ועד כלה לרגל נישואי בתו הכלה מרת סימא פערל עם החתן הרב שמואל מנחם הלברשטאם בנו של הרב יחיאל הלברשטאם הרב מפקשוניץ במנסי שהוא אחיין של האדמו"ר מבאבוב שהיה גם מסדר הקידושין בחתנה זו וישב בראש יחד עם שאר אדמו"רים, רבנים דיינים וראשי ישיבות ומכל החוגים והעדות. ספר זה חולק כשי למזכרת וניכר היה על פני מקבליהם שאין ספר זה מצטרף לעוד שי ומזכרת אלא דוקא ספר לימוד ועיון שהכל נמצא בו בענייני נישואין.

די להציץ ולהעיף מבט בדף התוכן שהספר מלא תוכן בענייני הלכה, טעמים, רמזים ופרפראות, אמרות טהורות, חידושים ופלפולים קצרים, וכן סדר ברכת המזון, שבע ברכות עם פירושים וליקוטים.

יצויין שהמחבר-המלקט, אבי הכלה, הרב נפתלי עהרנרייך מגיש כאן חיבור נפלא וניכרת היטב ידענותו והיקף הירייעה שמהם נלקטו הליקוטים המובאים בספר, סוגר גם מעגל. סבו הגדול ה"קול אריה" זצ"ל היה מהמקורבים ביותר לדברי חיים מצאנז זצ"ל, הגאון מצאנז נסע להונגריה כמעט במיוחד לפוגשו ומאז נסע הקול אריה שנים רבות לצאנז ובמיוחד לחג השבועות ועתה השתדכו משפחת עהרנרייך עם משפחת הלברשטאם.

הרב עהרנרייך מביא בחיבורו הנוכחי מכתבים של ראשי וראשוני המשפחות הקשורים בנישואים וכן תצלומי ההזמנות לחתונות שלהם ובמיוחד של סב אבי החתן, הגה"ק רבי שלום אליעזר מראצפערט זצ"ל בנו של הדברי חיים זצ"ל בהזמנה לנישואי בתו עם הגה"ק רבי בן ציון זצ"ל מבאבוב, אביו של האדמו"ר הנוכחי, ועוד.

בפרק האחרון של הספר מובא מגילת יוחסין מפורטת של משפחת עהרנרייך על ענפיה. עבודה נפלאה ומושלמת של אחיו הגדול של המחבר, הרב יואל עהרנרייך.

ספר נפלא ומופלא.

י"ב בתשרי תשנ"ט יום הששי

אַ גרויסער זון פון אַ גרויסן טאַטן

צו דער הונדערטסטער יאָרצייט פון הגאון רבי נפתלי הכהן שוואַרטץ זצ"ל אבד"ק מאד און צום ערשיינען פון זיין ביאָגראַפיע-ספר "תולדות בית נפתלי"

● פון יצחק בן-ימיני

לעצטן חודש איז אויסגעפאַלן די הונדערטסטע יאָרצייט פון הגאון הצדיק רבי **נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל** רב פון מאַד, אונגאַרן און מחבר פון ספר שו"ת **בית נפתלי** און נאָך ספרים.

רבי נפתלי איז געבוירן געוואָרן י"ד אלול תר"ו אין דער שטאָט מאַד, צו זיין גרויסן טאַטן, הגאון המפורסם **רבי אברהם יהודה הכהן שוואַרץ** זצ"ל בעל שו"ת "**קול אריה**", וועלכער האָט משמש געווען ברבנות אין די אונגאַרישע שטעט בערעגסאָז און מאַד. לויט אַ משפחה מסורה איז אים דער נאָמען "נפתלי" געגעבן געוואָרן אויף דער אָנווייזונג פון הגה"ק **רבי** אשר פון ראָפשיץ זי"ע, וועלכער האָט געהייסן דעם "קול אריה" ער זאָל אים אַ נאָמען געבן נאָך זיין שווער, הגה"ק **רבי נפתלי פון ראָפשיץ** בעל "**זרע קודש**" זי"ע.

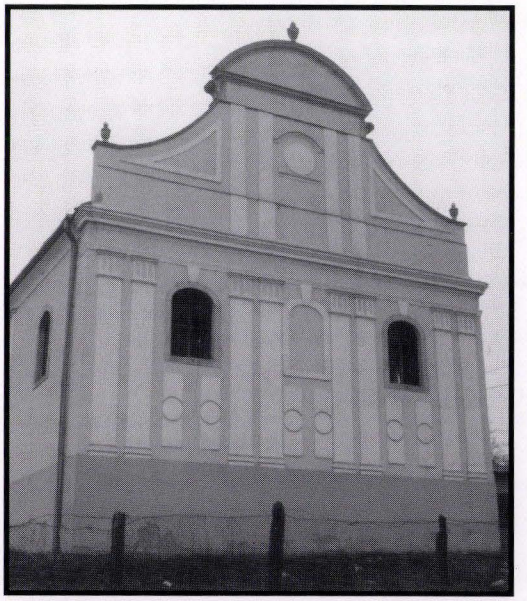
פון קינדווייז אָן איז רבי נפתלי נתחנך געוואָרן און געלערנט אין דער ישיבה פון זיין פאָטער, וועלכער איז דורך דער צייט אויפגענומען געוואָרן אַלס רב אין דער גרויסער שטאָט בערעגסאָז. צו נייַנצן יאָר, ווען ער איז שוין געווען אַן אָנגעזעענער למדן, חריף ובקי, האָט ער חתונה געהאַט מיט דער טאָכטער פון הנגיד הנכבד ר' **יעקב וויים** ז"ל פון דער שטאָט יאַנושיע, וואו ער האָט געוואוינט עטליכע יאָר, און געלערנט תורה בטהרה, אין שאָטן פון איר רב דער שפעטער באַקאַנטער גאון און צדיק **רבי הערצקע פון ראַצפערט** זצ"ל.

נאָכדעם ווי זיין אשת-נעורים איז אַוועק גאָר יונג, איבערלאָזנדיק אים מיט עטליכע קליינע קינדער, האָט ער חתונה געהאַט בזיווג שני מיט דער טאָכטער פון דעם תלמיד-חכם און גרויסער יחסן (אייניקל פון בעל "**קונטרס הספֵיקות**" און בעל "**תוספות יום טוב**"), הנגיד ר' **יהודא ארי' פרוכטער** ז"ל פון אויבער-ווישווא. דאָ האָט ער אָנגענאָמען אַ ניי לעבן, אונטער דער השראה פון זיין פעטער (מוטער"ס ברודער) הגאון המפורסם **רבי שמואל גינצלער** זצ"ל, מרא-דאתרא, און געזעסן באהלה של תורה אין אַ קרייז פון תלמידי-חכמים און שאָרפע לומדים. אין יענע יאָרן האָט ער אָנגענאָמען אַ פאָרצוויגטע תורה-קאָרעספאָנדענץ מיט רבנים און לומדים פון אַנדערע שטעט, פון וועלכע אַ טייל זענען געדרוקט אין זיין ספר שו"ת "בית נפתלי", און וואו מען קען זען זיין גאונות שרין אין יענע יאָרן.

אין יענע תקופה איז פאָרגעקומען די היסטאָרישע "טיילונג" אין אונגאַרן, וועלכע אַרטאָדאָקסן זענען אַנערקענט געוואָרן פון דער מלוכה-רעגירונג וויַ אַ סעפּאַראַטע קהילה, און די רבנים האָבן אָנגענאָמען כסדר׳דיקע אסיפות און באַראַטונגען, ווי אַזוי צו שטעלן אַ פעסטן באַזיס פאַר די ניי-געשאַפענע אָרטאָדאָקסיע. דער "קול אריה", אַלס איינער פון די גדולי הדור אין יענער צייט, האָט פערזענליך אָנטיילנ געמען אין דעם גרול׳דיקן קאָמף פון תורה-אידן, וועלכע זיין זון, דער יונגער רבי נפתלי, שטייט ביי זיין זייט און באַלייט אים אויף אַלע אסיפות. אָט די פאָרזאַמלונגען זענען געווען פאַר אים אַ גוטע געלעגנהייט קענען צו לערנען די גרעסטע גדולי המדינה, און אָנקניפּן מיט זיי באַקאַנטשאַפט. די רבנים, וועלכע האָבן זיך איבערצייגט אין זיין גדלות בתורה, האָבן נישט פאַרהויליז זייער צופרידנקייט און שמחה, אַז דער גרויסער גאון ומפולפל, בערעגסאָזער רב, האָט אַ זון וועלכער איז "ברא כרעיה דאבוה".

דער "קול אריה" האָט אין בערעגסאָז געליטן גרויסע דרידפות פון געוויסע שונאים, וועלכע האָבן אים פאַרביטערט דאָס לעבן, און דאָס האָט אים באַוואויגן צו פאַרלאָזן די שטאָט, און צוריקקומען צו זיין היים-שטאָט מאַד, וואו ער איז אין יאָר תרמ"א אויפגענומען געוואָרן אַלס רב אבד"ק.

די שטאָט מאַד, וואו עס האָבן אַלע יאָרן משמש געווען ברבנות גדולי ישראל מיט

היסטאריישער בית הכנסת פון מאד געבויט אין יאהר 1793

אַ וועלטס-נאָמען, האָט איצט ווידעראַמאָל באַקומען איר גלאַנץ. אָבער ליידער נאָך נישט מער ווי דריי יאָר וואָס ער האָט דאָרט געקיניגט מיט גרויס כבוד און אָנזעעניש, איז דער "קול אריה" פלוצים פאַרשלאָפט געוואָרן, אין הושענא רבה נאָכן האַלטן אַ פייערדיקע דרשה, ביים מקיף זיין די בימה, און מוצאי שמחת תורה תרמ"ד איז ער נסתלק געוואָרן לחיי עולם-הבא.

באַלד נאָך דערויף האָט רבי נפתלי זצ"ל איבערגענומען דאָס כסא הרבנות. כאָטש נאָך נישט זייענדיק קיין בן ארבעים, האָט ער באַלד באַוויזן צו פירן דאָס רבנות ביד רמה, איינצופירן תקנות און גרינדן אַ ישיבה פאַר בחורים, וואו ער האָט מרביץ תורה געווען און מעמיד געווען גדולי תורה ויראה. ווי עס שרייבן די תלמידים אין ספר "**נפתלי שבע רצון**" (אַרויסגעגעבן לזכרו), איז דער יונגער רב און ראש-ישיבה געווען אַ זעלטענער מתמיד, וואָס "לא פסק פומי' מגירסא" און מען האָט אים געמוזט אַוועקרייסן פון לערנען צו גיין עסן. אויך איז ער געווען זייער נאָענט אן איבערגעגעבן צו די תלמידים, זיך געזאָרגט פאַר זיי בגשמיות וברוחניות, און געהאַט אַ נאָענטן קשר מיט יעדן פון זיי.

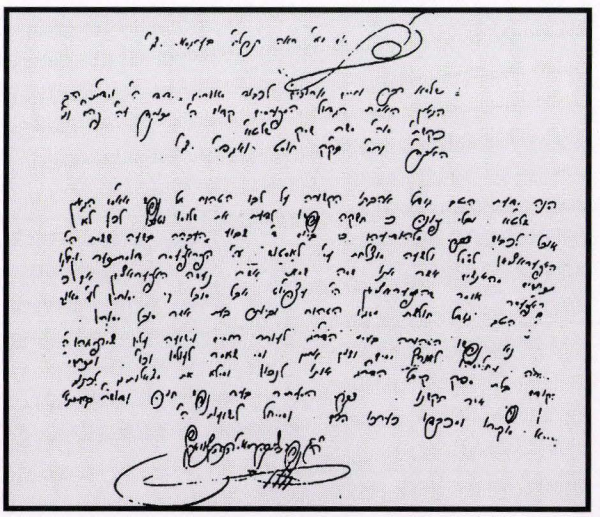
הג"מ חיים צבי עהרענרייך זצ"ל אבד"ק מאר

הג"מ משה יהודא עהרענרייך זצ"ל הי"ד אבד"ק מאר

דער יונגער מאַדער רב איז גאָר שנעל באַקאַנט געוואָרן אַלס רב מיט אַלע כשרונות פון הנהגה. ער איז געווען אַ זעלטענער רעדנער, אַ ספרא רבה, אַ מחדש נפלא בפלפול ובדרוש, אַ פוסק און משיב פון תשובות, און דערצו אַ זייער באַליבטער מענש מיט אַ חוט של חסד אויף זיין פנים. וואו ער איז געקומען האָט מען אים מכבד געווען מיט יראת הכבוד און ליבשאַפט. ער איז געוואָרן אַ ליבלינג ביי עלטערע גדולי-ישראל, וועלכע האָבן געזעען אין אים איינעם פון די צוקונפטיקע גייסטיקע פירער פון תורה-אידנטום אין אונגאַרן.

אַן אייגנאַרטיקן שטריך פון זיין פערזענליכקייט, איז געווען דאָס חביבות צו ספרים. רבי נפתלי זצ"ל איז געווען איינער פון די גרעסטע ספרים-זאַמלער, און געהאַט אַ ריזיקע ביבליאָטעק פון געדרוקטע ספרים, געווייניליכע און יקרי המציאות, ווי אויך פון כתבי-ידות פון גדולים פון אַלע דורות. זיין ליבשאַפט צו ספרים האָט אים פאַרבונדן מיט מחברים און גאונים פון פאַרשידענע מדינות, און אַזוי האָט זיך אַנטוויקלט אַ נאַענטקייט צווישן אים און ספרדישע גדולים אין ארץ-ישראל און אין אַנדערע מקומות. כמעט אַלע ספרים האָבן געהאַט זיינע הערות, וואָס זענען פול מיט

כתב-יד פון אַ בריוו צום מהר"ם שיק

בקיאות בכל מכמני התורה. אויך איז ער געווען אַן אַלגעמיינער יַדען, און געהאַט ברייטע ידיעות אין סדרי הדורות, שמועסן און ענינים פון צדיקים וכדומה.

דרייצן יאָר איז דער מאַדער רב געזעסן על כסא הרבנות, און זיין נאָמען איז געשטיגן אַלס העכער און העכער. ליידער איז אָבער געשעען אַן אומגליק, און נאָכדעם ווי ער האָט געהאַט איינגעטענה"ט און שטאַרק אויסגעמוסר"ט אַ פושע ישראל, איז ער פלוצלונג פאַרשלאָפט געוואָרן, און נאָך אין זעלבן טאָג, י"ב כסלו תרנ"ז, האָט ער אויסגעהויכט זיין ליכטיקע נשמה, אַלט זייענדיק נישט מער ווי פופציק יאָר.

ווי אַ דונער אינמיטן העלן טאָג האָט עס געטראָפן אַלע קהילות וואו נאָר די ביטערע שמועה איז אָנגעקומען, און מאַסן אידן פון אַלע שטעט אַרום זענען געקומען אים אָפּגעבן דעם לעצטן כבוד. ער איז נטמן געוואָרן אין אוהל פון זיין פאָטער, אין דער גרויסער תורה-פערזונלעכקייט, זיין ישיבה, זיינע ספרים און זיינע קינדער. אויך ווערט דאָרט עשיילדערט די שטאָט מאַד און אירע גרויסע רבנים, היסטאָרישע געשיכטעס וואָס זענען פאַרבונדן מיט דער שטאָט אָדער מיט דער משפחה פון "קול אריה".

דאָס ספר, וועלכער פאַרמאָגט איבער 500 זייטן, און איז באַצירט מיט בילדער און אינטערעסאַנטע פאַקסימיליעס, ווערט אַרויסגעגעבן דורך דעם "מכון קול אריה", וועלכעס איז געגרינדעט געוואָרן מיט איבער פיר-צענדליק יאָר צוריק דורך דעם לעצטן מאַדער רב, זון פון הגאון רבי חיים צבי זצ"ל, יבלח"ט הרב ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א, וועלכער שטייט אַלע יאָרן בנשיאות פון דעם מכון. מיט דער וואונדערבאַרער אַרבעט פון ליקוט און עריכה האָבן זיך פאַרנומען דעם מאַדער רב'ס חשובֿ'ע זין הרב ר' יואל זיסמאַן און הרב ר' נפתלי שליט"א.

דאָס ספר וואָס דינט ווי אַ לעבעדיקער אָנדענק פאַר דעם גרויסן גאון, איז נאָך אַ שיינער ביישטייער פון דעם מכון צו באַרייכערן די תורה-וועלט מיט די פאַרבאָרגענע ארצרות פון די ערהאַבענע משפחה — משפחת "קול אריה".

זכותו יגן עלינו.

חרב ר' אליעזר עהרענרייך, נשיא פון מכון "קול אריה", אַרויסגעבער פון די ספרים פון רבנישער משפחה

דער מאַדער רב האָט איבערגעלאָזט אַ דור ישרים יבורך. זיינע קינדער און אייניקלעך זענען געווען די באַקאַנטע רבנים און מחברים בני משפחת עהרענרייך און שוואַרץ, וועלכע האָבן אין די שפעטערע יאָרן פאַרנומען אַ וואָגיקן אָרט אין דער וועלט פון מחברי ספרים און מוציאים לאור פון תורה-ירחונים. מערערע צענדליקער ספרים, בכל המקצועות, האָבן די קינדער און אייניקלעך פון רבי נפתלי זצ"ל מחבר געווען און אַרויסגעגעבן, וואָס זענען אָנגעפנומען געוואָרן על שולחן מלכים מיט גרויס אָנערקענונג. פון די ירחונים איז געווען דעם "וילקט יוסף" פון זיין זון הגאון ר' יוסף שוואַרץ זצ"ל הי"ד פון גראָסווארדיין, און דעם "אור תורה" פון זיין זון הגאון ר' פנחס זעליג שוואַרץ זצ"ל הי"ד פון קליינוואַרדיין, וועלכע ביידע האָבן אין משך פון עטליכע צענדליק יאָר געגרייכט די היימען פון לומדי תורה מדי חודש בחדשו, און געווען אַן אכסניא של תורה פאַר די גרעסטע גדולי ישראל פון אונגאַרן, פוילן, רומעניע א.א.וו.

די מצבה פון בעל "בית נפתלי"

נאָך די פלוצימדיקע פטירה, האָט אַלס צייטווייליקער רב געדינט זיין איידעם און שוועסטערן-זון הגאון רבי חיים צבי עהרענרייך זצ"ל (מחבר פון באַקאַנטן ספר "קצה המטה" אויף מטה אפרים), ביז עס איז אריפגענומען געוואָרן דער גאון מפורסם בעל "לבושי מרדכי" זצ"ל אַלס רב, וואו ער האָט משמש געווען עד לפטירתו, י"ז תמוז תרצ"ב, ווען דאָס רבנות איז צוריקגעגאַנגען צו רבי חיים צבי, וועלכער איז דורך די אַלע יאָרן געווען דער דומ"ץ. אויך רבי חיים צבי האָט נישט מארך ימים געווען מער ווי 62 יאָר, און נאָך זיין פטירה, י"ח כסלו שנת תרצ"ז, האָט איבערגענומען ד*T*ס רבנות זיין זון הגאון רבי משה לייב זצ"ל הי"ד, וועלכער האָט דאָרט משמש געווען ביז צו זיין אומקום עקה"ש כ"ו סיון תש"ד.

איצט, צו דער הונדערטסטער יאָרצייט, איז אַרויסגעקומען אַ ניי ספר "תולדות בית נפתלי", וואו עס ווערט צום ערשטן מאָל אַרויסגעבראַכט אַלע איינצלהייטן אַרום דער גרויסער תורה-פערזונלעכקייט, זיין ישיבה, זיינע ספרים און זיינע קינדער. אויך ווערט דאָרט עשיילדערט די שטאָט מאַד און אירע גרויסע רבנים, היסטאָרישע געשיכטעס וואָס זענען פאַרבונדן מיט דער משפחה פון "קול אריה".

דאָס ספר, וועלכער פאַרמאָגט איבער 500 זייטן, און איז באַצירט מיט בילדער און אינטערעסאַנטע פאַקסימיליעס, ווערט אַרויסגעגעבן דורך דעם "מכון קול אריה", וועלכעס איז געגרינדעט געוואָרן מיט איבער פיר-צענדליק יאָר צוריק דורך דעם לעצטן מאַדער רב, זון פון הגאון רבי חיים צבי זצ"ל, יבלח"ט הרב ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א, וועלכער שטייט אַלע יאָרן בנשיאות פון דעם מכון. מיט דער וואונדערבאַרער אַרבעט פון ליקוט און עריכה האָבן זיך פאַרנומען דעם מאַדער רב'ס חשובֿ'ע זין הרב ר' יואל זיסמאַן און הרב ר' נפתלי שליט"א.

דאָס ספר וואָס דינט ווי אַ לעבעדיקער אָנדענק פאַר דעם גרויסן גאון, איז נאָך אַ שיינער ביישטייער פון דעם מכון צו באַרייכערן די תורה-וועלט מיט די פאַרבאָרגענע ארצרות פון די ערהאַבענע משפחה — משפחת "קול אריה".

זכותו יגן עלינו.

פרייטאג פרשת וישלח תשנ"ז

דער איד

ערשינען ספר "תולדות בית נפתלי" ביאָגראָפיע פון מאַדער רב הגה"צ רבי נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל בעל בית נפתלי

אין די טעג, ביים אפצייכענען הונדערטער יאָר זינט דער הסתלקות פון הגאון הצדיק רבי נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל אבי"ד מאד ובעמח"ס שו"ת בית נפתלי, איז ערשינען אין דרוק אַ ניי ספר "תולדות בית נפתלי", וואָס אַנטהאלט אַן אויספירליכע ביאָגראַפיע פון דעם גרויסן גאון און מרביץ תורה, בנו של האי גברא רבה הגה"ק מרן בעל "קול אריה" זצוק"ל.

דאָס ספר איז צוזאַמענגעשטעלט געוואָרן דורך די בריידער הרב יואל זיסמאַן והרב נפתלי עהרענרייך שיחי יו, קינדער פונעם מאַדער רב הרב הגאון ר' אליעזר עהרנרייך שליט"א, אייניקל פון הגה"צ בעל "בית נפתלי" זצוק"ל, און ווערט אַרויסגעגעבן דורך דעם מכון "קול אריה", מיסודו ובנשׂגיאתו פון מאַדער רב שליט"א, וואָס גיט זיך אָפּ אין משך פון אַ קרוב צו יובל יאָרן מיט מוציא לאור זיין סך־רים בכל מקצועות התורה, וואָס זענען נתחבר געוואָרן דורך די רבנים גאונים בני משפחת קול אריה.

"תולדות בית נפתלי" איז אַ היס־טאָריש ווערק, וואָס נעמט אַרום, חרץ דאָס גאַנצע לעבן פונעם גאון און תופס ישיבה איבער וועמען דער ספר איז מיוסד, אויך אָנדערע פערזאָנען און געשעענישן, ווי קורצע ביאָגראַ־פיעס פון אַלע רבנים פון מאַד, אָנפאַנ־גענדיג פון די ערשטע רבנים בימי הגה"ק בעל קדושת לוי (וועלכער האָט דאָרט באַזוכט), ביז צום פוסק ומשיב מפורסם הגה"צ בעל "לבושי מרדכי" זצ"ל, און די 2 לעצטע רבנים הגה"צ רבי חיים צבי עהרנרייך (אייר־דעם פון בית נפתלי, ובעמח"ס קצה המטה על המטה אפרים), וכנו הגה"צ ר' משה לייב זצ"ל, וועלכער איז אומ־געקומען עקד"ה אין אוישוויטץ הי"ד. אויך ווערט דאָרט געשילדערט אין קורצן פאַרשידענע געשעענישן אין יענע תקופה, ווי די "טיילונג" אין אונ־גאַרן, דער גרויסער קאַמף וואָס דער "קול אריה" האָט געפירט אין בערעג־סאז מיט דעם חזן און דיין וואָס זענען געווען שלא לרוחו מיט זייער הת־נהגות. אויך ווערט דאָ געשילדערט די ישיבה וואָס דער "בית נפתלי" האָט אָנגעפירט אין מאַד, דאָס לעבן פון אָנדערע גאונים וגדולים קרובי המשפחה, ווי דער וויישאַווער רב הגאון רבי שמואל גינצלער זצ"ל, הגאון רבי אליעזר צוקער זצ"ל הגאון בערגסאַז, דער שאַמליינער רב זצ"ל בעל שו"ת לחם שלמה און נאָך.

צווישן די איבער 50 עמודים פון ספר, געפינט דער לייענער אַ שלל פון ידיעות, אין גרויסן טייל אָזעלכע וואָס ווערן דאָ צום ערשטן מאָל פּלעקט און נעדרוקט, ער באַגעגנט זיך מיט בילדער און צילומים פון כתבי יד'ן וואָס זענען יקרי המציאות, אין כלל זעהט ער פאַר זיך אַן אויס־פירליכן בילד פון אַן אמאַליגן אונגאַ־רישן גדול, אַ פוסק און אַ מרביץ תורה, אַ חסיד בכל רמ"ח אבריו, אַ דרשן און אַ כותב, מיט איין וואָרט: אַ כרכא דכולא ביה.

באַזונדערע קאַפּיטלען גיבן זיך אָפּ מיט דעם תולדות צדיק, די קינדער און אייניקלעך פון "בית נפתלי", רבנים ומגידים, פוסקים ומחברי ספ־רים לדוב, וואָס האָבן פאַרשיינט די ועלט מיט זייער תורה, און אויסגע־נוצט די כשרונות לזכות את הרבים מיט ירחונים און קובצים, ספרים און נוצליכע חיבורים וואָס זענען נתקבל געוואָרן בכל תפוצות ישראל.

ווער עס וועט קויפן דאָס ספר וועט עס נישט אַזוי שנעל אַרויסלאָזן פון דער האַנט, ווייל דער שייענר אויסשטעל און סידור, די גלאַטיגע שפּראַך און דער הערליכער דרוק, מאַכט עס פאַר אַ ספר וואָס לייענט זיך מיט איין אָטעם, ובעודו בכפו יב לענה.

עס איז זיכער אַז דער בריייטער ציבור וועט זיך איינשאַפען דאָס שיי־נע ספר, און זיך באַקענען מיט גדולת האיש הגדול, וועמענס יאָרציים איז אויסגעפאַלן פאַריגען שבת פרשת ויצא, י"ב כסלו.

זכותו יגן עלינו ועכ"י.

• בזמן שהצדיק בעיר

מ"ש רש"י (ויצא) שבזמן שהצדיק בעיר הוא הודה הוא זיהה, הוא הדרה, יצא משם פנה הודה וכו', כי בזמן שהצדיק בעיר, ובני העיר מחזיקים אותו, ונותנים לו פרנסה בריוח, ואינו צריך לצאת חוצה (לדפוק על דלתי נדיבים, הוא הודה והדרה, אבל יצא משם וחזר בעולם מחמת דוחקו נגלה כבוד מהם ופנה זיוה והדרה של העיר והבן.

"נפתלי שבע רצון",
עמ' ל"ג, אות ז'

*

• רמז מן התורה

סיפר לי דודי (הגאון רבי נפתלי הכהן שווארץ) זצ"ל כשהיה בלבוב אצל הגאון רבי צבי אורנשטיין מלבוב זצ"ל והשתעשע עמו, בשרצה ללכת ולוה אותו הגאון, ועמדו על הפתח, אמר לו הרב מלבוב אספר לכבודו מעשה אשר יהיה חשוב מאד אצלו, הנה הרב הגאון מ' דוד מפדהייץ זצ"ל, בן הגאון בעל קצות חושן זצ"ל, סיפר לי כשהדפיס ספר הנפלא אבני מילואים מאביו הקצוה"ח, לא היה יכול למכרם יען שהקצו"ח היה מתנגד לחסידים, וכן היה בנו הרב הנ"ל מתנגד גדול, ע"כ לא קנו ממנו החסי־ דים את הספר, והיה צר לו מאד ע"ז, ולא ידע עצה כנפשו מה לעשות, ובנסעו עמד להנפש אצל איש אחד ת"ח חסיד וקירב אותו החסיד מאד שראה הוא ת"ח ובן הקוצ"ח ז"ל, אשר היה נכבד וחשוב מאד בעיניו, ואמר לו האיש איעצך עצה שתסע לקאזניץ, אל המגיד הקדוש מ' ישראל בעל עבודת ישראל, ותבקש ממנו מכתב לאנשי שלומו, והוא יקרב אותך ויכבדך, ויקנה ממך הספר, ויתן לך כתב, ואז תמכור כל ספרים שיש לך כרצונך, כי כל האנשים המסתופפים בצלו יתמהו לקנות הספר מכבודו, אך אחת אבקשך שתזכיר את שמי לפני מו"ה הה"צ מקאזניץ, כי אני חשוק בנים, ויברכני להפקד בזוכ"ק, -- וישמע הרב מפדהייץ לעיצתו, אף שהיה קשה לפניו ליסע אל רבי רבן של חסידים, אבל הבין שזה יועיל למכור ספרי אביו ז"ל, ע"כ שמע לעיצתו, וגם הבטיח שיזכיר את שמו לפני רבו כבקשתו, ואחר איזה ימים בא לקאז־ ניץ, והלך אל בית הרב והשתדל שם אצל משמשי הרב שיניחו אותו לכנוס וכשבא לפניו קירב אותו ויישב לפניו, ושאל אותו מה בקשתו, וענה אני הרב

כבי הילולא

בהא דארז"ל (עירובין ג"ד) האי עלמא כבי הילולא דמיא, הנה כן ראיתי זה כמה בס' בית שמואל אחרון, [ואולי אין בידו ספר זה, והוא נחמד ונעים, חנני מעתיק לו לשונו:] למה דומה האי עלמא להילולא, פי' אחי הגז"ל בדרך משל, דהנה החתונה עיקר דחתן מקדש הכלה, ואבב זה עושי' סעוד' ושוורי' בכלי זמר, והנה דרך העולם על הקידושי' אין משגיחי' אם להיות כדין, דלפעמים מקדש החתן בטב־ עת שאולה, ולפעמים אין עדים דואי' הקידושי', ועל הטפל דהיינו הסעודו' וכלי זמר, עיקר הוא אצלם, כן העוה"ז דעיקר שבא האדם לעולם, כדי לעבוד את הבורא, אך כיון שבא לעולם מוכרח גם לאכול ולשתות ולהתעסק בסיבת פרנסת והוא הטפל, וחנה על העיקר שבא אדם לעולם אין משגיחי' כלל, ודברים הטפלים צורכי עוה"ז, עי־ קר הוא אצל בנ"א, לכן דימה העולם להילולא -- ואנכי שמעתי בשם תנאן מוהר"י אסאד זצ"ל עפ"י מאמרם ז"ל כל העולם ניזון בשביל וכו' וחנינא בני די לו בקב חרובין וכו', והנה ליכא כתובה דלא רמי בה תיגרא, ועפ"י הרוב המחותנים בעצמם אין לחם שמחה, כי נהפך להם ר"ל כמ"ש לתוגה, ורק האנשים של בי הלולא הם שותים ושמחים, ואין אתם יודע עד מה, והוא כמו שכל העולם ניזון בשביל הצדק. והוא בעצמו אין לו חנאת מזה העולם. -- ועוד דכמו מי שהכין כל צרכי חנשואין ושכח לקנות טבעת קידושין, ולקדש בו, נמצא כל ההכנות ויגיעות הרבות אשר עמל הי' ללא מועיל, כן האדם שעמלו בזה העולם ימי שנותיו שבעים שנה, ושכח לקדש את עצמו, לא הועיל מאומה, וננון.

מתוך מכתבו שנדפס בס'
"אילה שלוחה", עמ' ע"ב,
מכתב נ"א

אהרן פרלוב

אוצרות נפתלי

אמרות טהורות, סיפורי קודש ושיחת חולין של ת"ח, מפ"ק הגאון רבי נפתלי הכהן שווארץ זצ"ל גאב"ד מאד מתוך ספריו וספרי תלמידיו – מאה שנים להסתלקותו – י"ב כסלו תרנ"ז

מתולדותיו

נולד י"ד אלול תר"ן בעיר מאד לאביו הגדול הגאון תאדיר רבי אברהם יהודה הכהן זצ"ל אבד"ק בערנאסס עו בסוף ימיו אבד"ק מאד בעמח"ס שו"ת "קול אריה" נתגדל ונתחנך אצל אביו ואף למד בישיבתו באורזה של תורה וקדושה, אביו הנחיל לו מנחל עדני הש"ס והשו"ע, חכה לשמש ולראות דוגמה חיה מהשאלות והגשת אביו ביראה ופחד להכריע בהלכה, בצעירותו נתעטר ונסמך לחותנו מאת גדולי חדור הגה"ק בעל "יטב לב מסיגעט זי"ע, והגאון רבי שמעון סופר מקראקא זצ"ל ומהמחר"ם שיק זצ"ל, עמד לימין אביו וכתרב חצעיר סייע על ידו להורות להעם הניצב על אביו מהבוקר עד הערב.

גם נבר עליו חסדו של החסידות וזכה להתחמם לאורן של צדיקי חדור ובראשם הגה"ק מרן בעל דברי חיים מצאנז זצ"ל אשר קירב אותו מאד (בס' ילקוט אגרות קודש נמצא מכתב מהר"ח מרן אליו), ובנו אחרוי הגה"ק מרן רבי יחזקאל שרגא משינאווא זצ"ל אשר התע־ לס אתו באהבים וכבוד גדול עשה לו. גם הסתופף של הגה"ק מרן רבי יהושע מבעלזא זצ"ל וכן נסע להגה"ק מרן רבי מנחם מענדיל מוויזניצא (בעל צמח צדיק) אשר בכבודו ובעצמו הכניסו לביתו, בישל עבורו והציע לו מטה, וכן להגה"ק מרן בעל "יטב לב מסיגעט זצ"ל נסע כמה פעמים (עי' שו"ת אבני צדק או"ח סי' ק"ט שכתב לאא"ז בזה"ל רוב דברי בחזקת בדוקים, מדבש מתוקים, ועי' בשו"ת בית נפתלי סי' ז', ט', י'), ולהגה"ק מרן בעל אך פרי תבואה מליסקא זצ"ל, ולהגה"ק מרן רבי שלמה שפירא ממונקאטש זצ"ל ועוד גאונים וצדיקים.

בשנת תרמ"ד כאשר שקעה חמה שלא בעונתה, כי אביו הגה"ק מרן בעל קול אריה זצ"ל נח נפשו', מילא מקומו בתורה ובחכמה בהדרכה והוראה בעיר ואם בישראל ק"ק מאד יצ"ו, וכפי צוואת אביו אשר קודם פטירתו אמר לבני קהלתו בזה"ל "זאגט מיר עו דאס איהר ווירד נעהמען מיין קינד ער איזט איין גרויסער ת"ח איך האפע איך ווערדע מיט עהם ניכט האבען צו שעמעען" ע"כ, וכל בני העיר כולם פה אחד הסכימו לכך. תדרו לקראתו וששו לעומתו והודו לה' אשר לא השבית להם גואל אחרי הסתלקות רבם הגדול, וימסור לו מיד כתב רבנות, וה' עמו להמשיך לנהל ענייני הקהלה ותקון הדת על מכונה, וכן עמד בראש הישיבה הרמת ונהרו אליו תלמידים רבים מתרבה מדינות לשאוב ממקור תורתו, ונתגדל תחת פקוחו למאורי רבני הדור והדרו.

כידוע הי' מגדולי תדוך בימיו, והי' ראש המדברים בכל מקום ודעתו הכריעה הכף בכל אתר ואתר, כי חוץ מגאונותו הי' מפור־ סם לצדיק נשגב, עובד חשם נלהב, ובתפלתו השתפך נפשו בכל עוז ותעצומות. גם פזר נתן לאביונים עד אין שיעור וערך. ובכללם השתדל רבות ברוב עמל ויגיעת בשר עבור עניי ארץ הקודש. בעל דרשן נפלא הי' ומיוסי פירושיו נתנו מאור שומעי לקחו, וגם תרעיף לב ועורר דמעה כנחל כאשר הוכיח לעם בשבט מוסרי פיו, ופעל רבות כל ימי חייו עלי אדמות.

ויהי עת צרה לעדת ישורון ביום י"ב כסלו שנת תרנ"ז לפ"ק, כאשר הוא צעיר לימים בן נ' שנה התווכה עם איש קל עובר על דת משה, וכתוצאה מזה תקפה עליו לבו ונעדר לחיי עד בן חמשים יצא לצבא השמים למתיבתא דרקיע ואת דורו עזב לאנחות. מנוחתו כבוד בעיר מאד באהל אביו.

נינו הרב נפתלי עהרנריך הי"ז
בהקדמתו לס'
"בית נפתלי־אמרי שפר"

• ובא לציון גואל

הרב כשמסיים דרשה, המנהג לומר ובא לציון גואל וגו' ואפשר לומר ע"ד הלצה, עפימ"ש העוללות אפרים בהק־ דמתו על עשות ספרים הרבה אין קץ, כי האומר דבר בשם אומרו מביא גאולה לעולם. ומצינו בספרי' הרבה שגונבים מאחרים, וע"כ אין קץ עייי"ש, ולכן כשאומרים דרשה למען לא יחשדו שאמר איזה גניבה, והתלבש בטלית שאינו שלו, לכן מסיים שבזכות זה ובא לציון גואל, והבן.

"נפתלי שבע רצון",
עמ' ט"ז אות י"ז

*

• סייג לחכמה

פעם א' היה דברי ריבות בעיר אחת עד למעלה ראש, ונתבקש (הגאון רבי נפתלי הכהן שווארץ זצ"ל) להתערב ולתווך בין הכתות, ולא רצה, באמרו כי לא טוב ליתן ידו בין הציר והדלת, וסיפר מעשה שהיה, כי הארי מלך שבחיות היה רעב שלא אכל ג' ימים, והיה ריח רע יוצא מפיו. ופגע בזאב, ואמ"ל שיריח בתוך פיו, והשיב שמרגיש שיש לו ריח רע בתוך פיו, אמ"ל הארי חייב אתה מיתה למלך שמרדת בו, באמירתך שריח רע בתוך פיו, וטרפו ואכלו – לימים פגע בחיה אחרת ואמ"ל שתריח לתוך פיו, ויראה לומר האמת, ואמרה ריח טוב יוצא מפיך, ואמ"ל הארי גם את מורדת במלכות יען כי שקר דברת, שאנכי מרגיש שריח רע בפי, טרפה ואכלה – שוב פגע בשועל פקח שבחיות ואמ"ל שיריח מפיו, ועונה השועל בערמה סלח לי אדוני המלך לא אוכל מלאות בקשתך כי זה כמה ימים אשר אני תתרן, ואין לי חוש הריח, ובזה ניצל מכליון ואבדון – וכן גם אנכי הנני שם עתה רסן לפי, ויפה השתיקה בעת כזאת.

"נפתלי שבע רצון",
עמ' ל"ג, אות ח'

*

• ברכת הדיוט

ארז"ל אל תהא ברכת הדיוט קלה בעיניך! ושמעתי **מהגאה"ק מהר"ח מצאנז זי"ע** שפי' למ"ש (ויצא) שאמר הקב"ה ללבן השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב ועד רע, לפי שטובתם של רשעים רעה היא אצל הצדיקים. וז"ש שלא תהא קלה בעיניך ברכת הדיוט, כלומר כי תוכל ח"ו להזיק לו עוד, כי טובתן וברכתן רעה היא אצל צדיקים, ודו"ק.

נפתלי שבע רצון,
עמוד ט' אות ב'

*

• גדולים מעשה צדיקים

הנה כבוד ש"ב הרב הגאון מו"ה **יהודא מודרין** שליט"א [ואתו עמו הגביר] המפורסם מו"ה קלמן כהנא נ"י ובניו] מסיגעט, היו פה לנחם אבל, והרבה ד"ת עבר בינינו.

אמרתי לו מה ששמעתי מהדר"ג נ"י, טעם דמילה דוחה שבת, עפי"ד המדרש ששאל המין אם אין הקב"ה חפץ בערלה, למה אינו נולד מהול, ותחי' עפימ"ש חכמ"ל דגדולה מעשה צדיקים ממעשה שמים וארץ. ולכן מילה דוחה שבת. [ובזה יש לפרש התרגום יהונתן: ביומא דמהולתא מברכין ליניקא ישימך אלקי' כאפרים ומנשה. והוה תמוה למה דוקא ביומא דמהולתא (ועיין מ"ש בס' אפרין, ובילקוט סופר אות י"ט), ולהנ"ל י"ל, דמילה מרמז למעשה בו"ד, והיינו מה שהאדם משלים עצמו, ולא כאשר נברא משמים, והנה ענין בכור זה הוי בידי שמים, שפוטר רחם אמו, אבל מה שמשלים עצמו בתורה וביראה זה הוי בידי אדם, ואם אנו דנין לענין בכורה ממש, אז מנשה קודם לפני אפרים, אבל כשדנין במעשה השלמה, אז שייך להקדים אפרים למנשה, וז"ש הת"י ביומא דמהולתא, דזה מרמז על מעשה אדם אז שייך שפיר לומר ישימך כאפרים והיינו בהשלמה, ודו"ק.] **והוטב בעיניו**, והוסיף כי בזה יש לתרץ קושית המזרחי (ויקהל), דלמ"ל קרא דאין מלאכת המשכן דוחה שבת, תפ"ל דאין עדל"ת ועשה, אך להנ"ל א"ש כי מלאכת המשכן הוא בחי' גדולים מעשה הצדי־ קי', ולכן ס"ד דדוחה שבת כמו מילה, ונכון.

מכתב מיום א' פר' תולדות
תרמ"א, שכתב לאביו הגה"ק
בעל "קול אריה"
("אילה שלוחה – וכתבי הר"ן,
ע' כ"ו, מכתב י')

• כאן קודם ברכה

הטעם, מדוע ולמה נוהגים לכבד בסיגרי"ת ובוטע"ן אפי' לעשירים ואי־ נם מרגישים בקבלם שום פחיתות הכבוד? דחכו"ל [ברכות ל"ח] מפרשים סתירת הפסוק של ה' הארץ ומלואה, והארץ נתן לבני אדם, כאן קודם ברכה כאן לאחר ברכה, טרם אמירת הברכה הארץ ומלואה שייכת לה', ואחרי הברכה היא נתונה לבני אדם. [וכאשר נודע הפי' על ואלכתם אכול ושבוע והללתם את שם ה'א, והיינו אימתי תוכל לאכול ולשבוע רק כשתהללו את שם ה', ר"ל לאחר ברכה, וגם ברוך אברם לא"ל עליון, אם אברהם מברך ברכה הראויה לה', אזי בזה קונה שמים וארץ, הארץ נתן לבנ"א], והנה בהנאת סיגריו"ת וטוטו"ן אינה נוהגת שום ברכה כנודע, לפי"ז דברים אלו המה כדברים "שאין להם בעלים, וא"כ אין בזה שום פחיתות הכבוד לקבלם, כי הלא הנותן אינו מעניקו משלו.

"נפתלי שבע רצון",
עמוד ד', אות י"ב

*

• לימוד זכות

שמעתי מאמו"ר הגאון (בעל "קול אריה") זצוק"ל שסיפר בשם אבי חמיו זקני הישיש המופלג הנגיד מ' אהרן ז"ל מאוהעל (שהיה מיליוני פראגא) דכש־ נסעו למשפחתו הזדמן אצל הגאון **המגיד הקדוש מהר"י מקאזניץ** ז"ל וראה שבאחת אשה א' לפניו ובכתה על בעל נעורים שהוא שונאה על שאומר שהיא מאוסה והמציד השיב לה אולי את באמת מאוסה, ותתמרמר מאוד ועצקה אוי לי שבעת תופה וקידושין הייתי נאה בעיניו ולמה עתה שחורה נהייתי, וכששמע המגיד דברי זעקתה אמר מליצה נאה לזכות ישראל רדש"ע כשאמרו ישראל נעשה ונשמע ועשית בהם קשרי נשואין (כמ"ש תורה צוה לנו משה מורשה קהלת יעקב. ודרז"ל א"ת מורשה אלא מאורשה שנתינת התורה הי' כנשואין). היו נאים ובחרת בהם מכל האומות ועתה נמאסו ח"ו בעיניך וצור ישראל קומה בעזרת ישראל עכד"ק.

"בית נפתלי, פרשת דברים,
דף פ"ב טו"ד

*

משם ראי' אף הם אמרו לו א"כ היית נוהג לא קיימת מצות סוכה מימיך. והק' בתוס' ואע"ג דאינו אלא גזירה שמא ימשוך אחר שולחנו אפי"ה אמרו לו שלא קיים אפילו דאורייתא דכיון שהתקינו חכמים שאסור אינו מקיים אפי' מ"ת (והר"ן פי' שלא קיים מצות סוכה כראוי וכמצות חכמים) וא"כ לפי"ז דלמסקנא שתיקנו חכמים שאף שקיימו בתפלה צריכין לקדש גם על הכוס א"כ אינו יוצאין בתפלה כל כמה דלא קידשו גם בכוס ושפיר מוציאין הנשים בקידוש בכוס.

פתח השער לשו"ת בית נפתלי,
דרוש ח, דף י"ב טו"ב

*

• קרן ישראל

בשם המגיד מקאזניטץ זצ"ה על מה שאומרים "הרם קרן ישראל עמך", דאמרו רז"ל לא גלו ישראל אלא כדי שיתוספו עליהם גרים, והוא כמו רווחים. אבל בעוה"ר אנו נשקיעים בין האומות ובכל יום אנו הולכים ודלים, ע"כ מבקשים ומתפללים פדה אותנו שלא תפסיד את הקרן ואל תשגיח על הרווחים.

"נפתלי שבע רצון",
עמ' כ"ד, אות ו'

*

•מנהג הצדיקים

עישון הטוט"ן נעשה אצל רבינו (רבי נפתלי הכהן שווארץ) הגז"ל לתשוקה עזה על שלפעמים היה נראה תפוח בעינן הלימוד כאלו עומד בתוך ענן ולא יכלו לגשת אליו, ופעם א' אמר: הן אבי הגאה"ק (בעל "קול אריה") זצ"ל היה מעשן הרבה, אבל דעו שהצדיקים מכוונים בזה לתיקונים גדולים ולפועל דמיוני לוקחי' הפפייפע חרס מחרסי אדמה שהיא הדומם, הקנה של עץ היא הצומח, ופי הקנה מעצם של בהמה שהיא חי, והאדם המעלה עשן המדבר, מעלים כל המדרגות שתחתיו, דצ"ח כמשרז"ל נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה, **ותירץ** לפי מה שכתב התוס' (בסוכה) במה שארז"ל מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו ב"ה לא כך היה מעשה שהלכו לבקר את ר' יוחנן ומצאו שהיה יושב ראשו ורבו בסוכה ושולחנו בתוך הבית אמרו להן ב"ש מפדהייץ בן הקצוה"ח, והדפסתי מ' אבני מילואים, ספר נחמד על ש"ע אהע"ז ממנו ז"ל, אבל לא אוכל למכרו, ויעצני פב"פ מפקום פלוני שאסע אל כבודו לבקש ממנו שיכתוב לי מליצה לאנשי שלומו, ומיד קנה ממנו ס' אחד, וכ' לו מליצה טובה, אבל כשהיה כבר רחוק מקאזניץ נזכר שלא הזכיר את אותו האיש לפני הרבי, ונצטער מאד כי מעל בשליחותו, ושב עם עגלה הקטנה ושבורה שלו לקאזניץ, ובא לפני הרבי ואמר כי נשכח ממנו להזכיר את פב"פ שיפקד בזש"ק, ואמר לו הרבי, כי המלאך הממונה על הריון בגימ' ע"ה, יאמר לו מעכ"ת איה נרמז דבר זה, והשיב להרבי שמבואר בגמ' נדה (דף ט"ז ע"ב) דמלאך הממונה על הריון לילה שמו, שנא' (איוב ג') והלילה אמר הורה נבר ובגימט' של לילה הוא ע"ה, והשיב הרבי יפה אמר כבודו, אבל הוא במקום חושך, אני אגיד לו במקום אור ולא חושך, בפ' לך כתיב שהמלאך אמר להגר, הנך הרה וילדת בן, הנך בגימ' ע"ה, וכיון שהנך בגימט' ע"ה, ע"כ יפקד האיש פב"פ בבן זכר, ונסע משם ומכר אח"כ במחיר טוב כל הספרים, כי כל החסידים קנו הספר בכסף מלא. ואמר הגאון מלבוב לדודי ז"ל, עד כאן סיפר לי הרב ר' דוד מפאדהייץ, ושאלתיו מה היה עם אותו החסיד, אם פעל ברכת הצדיק או לא, והשיב לי שבאותו שנה ילדה בן זכר, ע"כ המעשה.

מתוך מכתב בן אחותו הגה"ק
רבי שלמה זלמן עהרנרייך
משאמלויא זצ"ל
"אגרות לחם שלמה" (הוצאת
קול אריה – תדש"ן) ע' של"ז

*

• קידוש על הכוס

שמעתי דבר נאה ומתקבל בשם הה"צ מו"ה **צבי אלימלך** ז"ל (מדינוב) שכבר הקשה הפרמ"ג דקידוש בתפלה דאורייתא וקידוש בכוס אחר התפלה מדברנן ונשים אין מקדשין בתפלה ואיך יוציא הבעל לאשה בקידוש על הכוס שגם הם מחוייבים בקידוש מדאורייתא כמשרז"ל נשים חייבות בקידוש היום דבר תורה, **ותירץ** לפי מה שכתב התוס' (בסוכה) במה שארז"ל מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין אמרו ב"ה לא כך היה מעשה שהלכו לבקר את ר' יוחנן ומצאו שהיה יושב ראשו ורבו בסוכה ושולחנו בתוך הבית אמרו להן ב"ש

"המודיע", י"א בכסלו תשנ"ז - כ"ד

שילוב מופלא של גאונות עצומה ודביקות בחסידות

הגאון הצדיק המפורסם רבי נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל

בעל "בית נפתלי" ורבה של מאד – מאה שנה לפטירתו י"ב כסלו תרנ"ז

הרב שלום חיים פרוש

"בני נפתלי שי' נולד למז"ט ובשע"מ [למזל טוב ובשעה טובה ומוצלחת] ביום י"ד אלול שנת תר"ן, יזכני השי"ת לגדלו לתורה ולחופ"ט [ולחופה ומעשים טובים] אש"ז [אמן סלה ועד]" – כך רשם בכתי"ק הגאון הקדוש בעל "קול אריה" זי"ע ב"סידור תאריז"ל" בו התפלל, כשנולד בנו זת.

כפי שמקובל נקרא שמו בישראל על שם הרח"ק רבי נפתלי מרופשיץ זי"ע, כחואת רבו של ה"קול אריה", שניתנה ברוח קדשו מספר שנים לפני כן: הרח"ק רבי אשר ישעיה זי"ע מרופשיץ חתנו של הרח"ק מרופשיץ זי"ע שהורה לו בשעה שהרבנית היתה מעוברת, כי כעת תלד בת "ורק לאחר מכן תלד בן זכר ותקרא לו בשם חותני הקדוש".

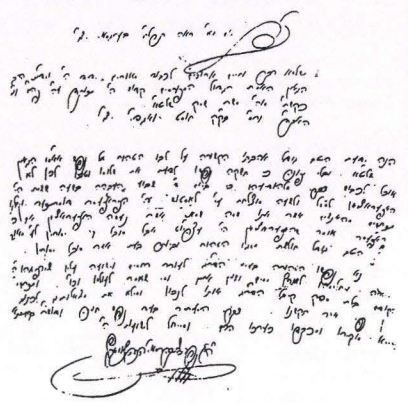
אותו צדיק נסתלק שנה וחצי לפני כן, בערב פסח תר"ח, וברוח קדשו חורה מראש על קריאת השם.

ואכן שמא קא גרים והרך הנולד עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה הטהורה לשמחת אביו הגדול שגידלו וחינכו לגדלות בכל מקצועות התורה, ואף צירפו לנסיעותיו לרבן של ישראל ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע שהרבה להשתעשע עמו, וקירב אותו בחיבה יתירה.

עוד בילדותו יצא שמו לתהלה, ובשנה התשיעית לחייו היתה מסכת נדרים עם פירוש הר"ן שגורה על פיו. כך גדל לתפארת, כשהוא מקבל תורה מאביו. היה שותה בצמא את דבריו הקדושים, והיה חרות על לוח לבו הטהור כל מה ששמע מפיו, ולימים הביאם בחידושי תורתו בהלכה ובאגדה בדרוש ובחסידות.

כבר בצעירותו התכתב עם הגאון האדיר בעל "שואל ומשיב" זצוק"ל, שהכתירו בתוארים רמים, עד שגילה לו כי הוא עדיין בחור צעיר לימים, הסמוך על שולחן אביו הגאון. "כשהגיע לפרקו – בשנת תי"ט לחייו – נשא אשה ממשפחה חשובה בת נגיד שהרבה עליו מוהר ומתן, מישוב יאנושיע, מקום שם כיהן כרב הרח"ק רבי נפתלי הירצקא זי"ע – לימים נודע כרבה של ראצפערט – ועמו נשא ונתן בחריפות בפלפולא דאורייתא, ובימות החורף השכימו קום יחדיו לטבילת טהרה באשמורת הבוקר, ואותו צדיק מראצפערט גילה שבחיו בשעה שהספיד אותו, וסיפר נפלאות מהתנהגותו ומהתמדתו בנעורותו כאשר ישב אתו־עמו יחד ביאנושיע על התורה והעבודה".

כעבור כמה שנים עבר לבערגזאז – מקום כהונת אביו כרב – וידיו רב לו בכל ענייני הציבור, אשר הנחיג ה"קול אריה", בהיותו יד ימינו וחביבו. היה זה בתקופה בה התכנסו למעלה ממאתיים רבנים מכל רחבי מדינת אונגריה בפעטש בראשות הגה"ק בעל "כתב סופר" זי"ע, והבן החביב רבי נפתלי נלווה אל אביו. כשראהו ה"כתב סופר" נשקו על מצחו ואמר: ראה פניך לא פללתי וחנה הראה אותי אלקים גם את זרעך...

מכתבו אל המחר"ם שיק

באסיפה זו נתוודע אל גדולי הרבנים, ואף הם חביעו התפעלותם בראותם את בנו של בעל "קול אריה" כי הוא ברא כריעה דאבוה, גדול בתורה וביראה, אך הוא עצמו הצניע לכת בדרכו ואף לא השתמש בכתרה של תורה, אלא עסק במסחר ספרי קודש, בנצלו את פרנסתו לחוסיף דעת ותבונה, בספרים יקרי המציאות, ולא מש מאהלה של תורה.

ממלא מקום אביו

בכ"ד תשרי תרמ"ד נסתלק אביו הגדול רבה של מאד, והורה בצוואתו למנות את בנו הגדול רבי נפתלי בתור ממלא מקומו ברבנות קהילת מאד המעטירה, שבה נולד, ואכן זכה לרומם קרנה של תורה הן ברבנותו והן בישיבתו הגדולה שהתפרסמה בתלמידיה החשובים שלימים זכו לכהן בקהילות חשובות ולהרביץ תורה לתפארת.

קצרה היא יריעת המאמר לפרט את פעולותיו הברוכות של הגאון רבי נפתלי בי"ג השנים בהן כיהן כרבה של מאד, ויבואו על הברכה נכדיו הרבנים הנעלים רבי יואל אוסמן ורבי נפתלי אהרענרייך שזיכו אותנו בספר מופלא בשם "תולדות בית נפתלי" רב הכמות והאיכות, בו העלו את מסכת חייו ופעלו הרב של זקינם הגאון והצדיק זצוק"ל, ובעינם הטובה אף הוסיפו פרקי תולדות הרבנים הגאונים זצ"ל ששימשו ברבנות העיר מאד מיום היווסדה עד חשואה.

הספר הוא כרכא דכולא ביה, בהיותו אוצר בלום תולדות אותו גאון וצדיק רבי נפתלי, מלבד דברים מאביו הגדול וכן מיוצאי חלציו כולם גדולי תורה מפורסמים ומחברים נודעים בשערי החלכה והאגדה, ויבורך אביהם רבה האחרון של מאד הרב הגאון המפורסם רבי אליעזר אהרענרייך שליט"א, הפועל במסירות בלתי נלאית להעלות זכר אבותיו הגדולים במפעלו הכביר שיסד "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה", ועד עתה כבר פירסם ספרים רבים שהם בגדר זיכוי הרבים, ושכרו מן חשמים להוסיף ולהפיץ תורת חיים בבריאות השלימה לתפארת גדולי עולם שהאירו בתורתם וביראתם את יהדות הונגריה, ויקויים בו: עוד ינובון בשיבה דשנים ורעננים יהיו, וזכות אבותיו תמשיך לסייע לחם – לאב ולבניו הנעלים – עד ביאת ינון.

דביקותו בצדיקי דורו

כאמור, מסופר באריכות בספר "תולדות בית נפתלי" צדיק מה פעל בהיותו רבה וראש ישיבתה המעטירה של מאד, בכל שטחי חיזוק הדת, אך מהראוי להעלות על נס את השילוב המיוחד במינו, ששילב כפי שהורה אביו, את דרכה של פרשבורג מורשת החת"ם סופר זי"ע בדרך החסידות כאמור, נסע עם אביו לבעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע, ולאחר הסתלקותו דבק בבנו הרה"ק בעל "דברי יחזקאל" משינווא זי"ע, ומדי שנה בשנה, כשאותו צדיק היה שוהה בעיר הנופש קרעניץ, הסתופף בצילו, וזכה לחיבה יתירה ממנו. וכשנפטר בדמי ימיו, התבטא ה"דברי יחזקאל", כי אילו היה נקרא בשם המלא של הרה"ק מרופשיץ זי"ע רבי נפתלי צבי, היה מאריך ימים.

כמו כן נסע פעמים רבות לבעלזא, והסתופף בצלו של כ"ק מרן אדמו"ר מהר"י זי"ע אשר קירב אותו עד להפליא. וכשנסתלק רבינו מבעלזא כתב אז לבן אחותו הגאון משמלויא הי"ד: "ה' ירחם על שארית עמו ישראל, שבעוה"ר נחשך אור עולם רבינו הגאווה"ק מבעלז זי"ע".

בז' אדר תרנ"ד ערך מספד מר על רבן של ישראל מבעלזא, והספדו נדפס בספרו "אמרי שפר" – דרושים לז' אדר, דרוש ג', ובתוך דבריו קונן ען הסתלקות רבן של ישראל גאון וקדוש שהיה מפורסם בכל העולם, שהיה פועל ישועות בתפילתו אין לשער וריפא בעבודתו צרות ישראל ואף הוסיף, כי "האי סבא קדישא, היה עוד משיירי כנסת הגדולה, והיה אצלו שלושת העמודים תורה, עבודה וגמילות חסדים בשלימות, ובו נתקיים: וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך, שפחדו ומוראו היה לכל הבאים בצילו, ואין לשער ואין להגיד גודל האבדון בישראל בפטירתו מן העולם".

מלבד הצדיקים הקדושים הללו, היה חביב ביותר אצל הרה"ק בעל "ייטב לב" זי"ע, ואף החליף עמו שאלות ותשובות, וכן עם גאוני דורו המפורסמים ח"כתב סופר" ורבינו שמעון סופר, המחר"ם שיק ועוד, זכר צדיקים לברכה.

הסתלקותו

לא זכה הדור ובשנת החמישים לחייו, נפל על משמרתו משמרת חקודש. בליל י"ב כסלו תרנ"ז עלתה נשמתו הטהורה למרומים, והותיר אחריו בנים ובנות שטרם חשיאם, וביניהם קטנים בגיל רך מאוד.

הובא למנוחת באחל אביו ח"קול אריה" לאחר הספדים של גדולי הרבנים המפורסמים ביותר, מוישוא, נאנאש, ראצפערט, טאלטשווא, אוהעל, ובן אחותו רבה של שימלויא – שהיה אז אב"ד טשאבא.

מלבד זאת נערך הספד מר ככלות השבעה וכל בית ישראל בכו את חשריפה אשר שרף ח'.

שנתיים לאחר פטירתו חופיע ספרו הראשון שו"ת "בית נפתלי" ובו ק"ח תשובות.

ציוון בביה"ח במאד

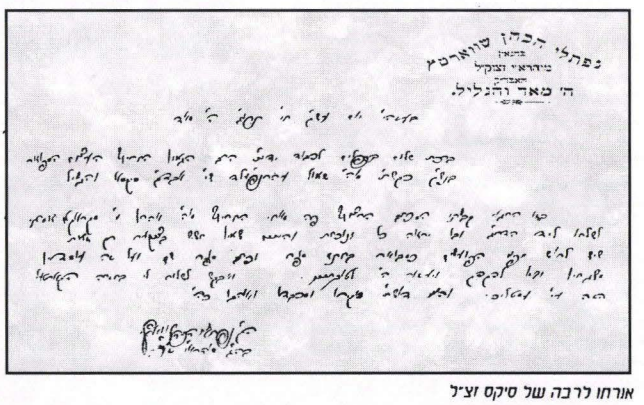
לאחר מכן הופיע ספרו "שער נפתלי" ביאור נפלא על האבודרהם עם הסכמות גדולי הדור המפארים את תורתו וגדלותו. בנוסף לכך צורפו הגהותיו "אמרי שפר" שכתב לקונטרס "חילוקא דרבנן" להגאון רבי זאב וולף באסקאוויץ.

במיוחד עורר רושם רב ספרו "בית נפתלי" על התורה ו"אמרי שפר" דרשות, בו מתגלה כוחו הגדול בדרוש.

לפני השואה הופיע ספרו "אילה שלוחה" בהלכה ובאגדה וכן מכתב ידו "כתבי הר"ן". מלבד זאת נותרו בכתב־יד ספרים שחיבר ובתוכם פירוש, דף על דף, על מסכת מכות בשם "בית נפתלי", הערות על ספרים שונים, דרושים ועוד.

צאצאיו הרבו להפיץ תורה בספרים שחיברו, וספריהם הרבים משמשים עזר רב בהרבה מקצועות שבתורה, הלא הם נסקרים בספר המופלא "תולדות בית נפתלי".

במלאת מאה שנה לפטירתו ימליץ טוב בגנזי מרומים עם אבותיו ורבותיו לישועתם הקרובה של ישראל ותעמוד זכות תורתו לצאצאיו ממשיכי דרכו הגר"א עהרנרייך שליט"א אב"ד מאז ובניו שליט"א לרומם דגלה של תורה לתפארת.

אורחו לרבה של סיקס זצ"ל

נפתלי, האיילה השלוחה

"איש אשכולות גפן אדרת לשם ולתפארת אוצר בלום בתורה וירא"ה" - באלה התארים הוכתר רבי נפתלי הכהן שוורץ, אב"ד מאד. בשבת זו ימלאו מאה שנים לפטירתו

כבואנו לספר על רבי נפתלי הכהן שוורץ, עלינו תחילה להודות ולהלל את נכדו רבי אליעזר עהרנרייך, ממשיך שושלת הקודש של הרבנות במאד, מקהילות הקודש החשובות של הונגריה, שיזם והקים את "חברת מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" שההדירה ספרים רבים של רבני השושלת ועתה הגדילה החברה לעשות והושיטה לנו את "תולדות בית נפתלי" - מסכת חייו ופעליו של רבי נפתלי הכהן שוורץ, מעשה ידיהם להתפאר של בני רבי אליעזר - הרבנים ר' יואל זיסמן ורבי נפתלי עהרנרייך.

זהו ספר מצוין. רב היקף שבאו בו לא רק תולדות רבי נפתלי, אלא גם תולדותיהם של כל רבני מאז שנת תק"ל ועד להכחדת הקהילה בידי הצורר הנאצי, אבל, כמובן, מוקדש הספר שהוא לא רק רב האיכות אלא גם רב הכמות לרבינו נפתלי לבני משפחתו ולצאצאיו.

רבינו הגדול מפארי חכמי הונגריה, נולד בי"ד אלול תר"ו, כפי שציין זאת אביו, הגאון הגדול רבי אברהם יהודה הכהן שוורץ בעל "קול אריה" בסידורו, שכו רשם את שמות הנולדים לו. זה היה סידור מיוחס שכן היה זה סידור האר"י ז"ל מאוצרו של רבינו חיד"א - חיים יוסף דוד אזולאי שרשם בו גם את הערותיו.

היה זה הבן שנולד לאחר כתו הכבודה הנדל ריזיל.

בקרב המשפחה מספר הספור המופלא הבא: בהיות הרבנית בהריונה הראשון, נסע רבי אברהם יהודה אל רבו, רבי אשר ישעיה מרופשיץ, כדי לשאול מה שם יקראו לרך הנולד, אם יוולד זכר. אמר לו רבי אשר ישעיה: תהיה זו בת ולא בן ולפיכך קרא לה כראוונך. אולם השני אשר יוולד יהיה בן ותקרא לו בשם חותני-רבי נפתלי צבי מרופשיץ.

אף שהילד נולד כבר אחרי פטירתו של רבי אשר ישעיה, שמר רבי אברהם יהודה על צו רבו וקרא לילד בשם נפתלי.

אולם בפשטות שלא בדרך נס, אומרים בני המשפחה שהילד נקרא על שם רבי נפתלי הכהן כ"ץ בעל "סמיכת חכמים" שהמשפחה התייחסה אליו.

רבי נתן פייטל ריינץ, היה המוהל ורבי יצחק נתן ליפשיץ שהיה רב העיר ובשעת הברית כבר כיהן כאב"ד סאנטוב היה הסנדק.

בנעוריו נתגלה כבעל כשרונות בלתי רגיל ואף התמדתו היתה למופת, כך שבהיותו בן תשע כבר היה שגורה בפיו מסכת נדרים עם פירוש הר"ן(!). גם כילד התנהג בקדושה וטהר צאתו ללימודיו טבל במקוה קרה שלא הוזמה והרי אינה דומה מקוה קרה שכחו"ל למקוה שלנו גם כשהיא קרה... (הרבי מקוצק היה אומר: דוודות חמים, מקוואות קרים; דוודות קרים, מקוואות חמים...).

בגיל חמש עשרה עבר רבי נפתלי עם אביו לבערעגסאז שבה נתקבל אביו כרב וכבר או התכתב עם העשיר הגדול של הדור - רבי יוסף שאול נתנזון מלבוב שהשיב לו בתאר ה"ג החו"ב (הגאון החריף ובקי). (בספר שלפנינו מובא שהיה כותב לפי "תולדות גאוני הגר": "הגאון הגדול" והוא מצטט גם את "שם הגדולים מארץ הגר" ואולם שם נאמר רק הגאון בלי "הגדול" וגם זה לא רגיל לנער בן חמש עשרה).

רבי נפתלי נחשב לתלמיד מובהק של אביו הגדול ובדרכו התורנית צעד ובעקבותיו היה גם הוא לחסיד.

רבים חפצו בגאון הצעיר וזכה בו ר' יעקב ווייס מהכפר יאנושי לבתו חנה. הנישואין התקיימו בי"ג סיון תרכ"ה. למרבה המזל היה ביאנושי רב גדול בתורה וצדיק בכל הליכותיו - רבי נפתלי הירץ שלימים היה אדמו"ר מפורסם בראצפערט ויחד הם התעלו בקדושה ובטהרה, עד שהיו שניהם לשם-עולם.

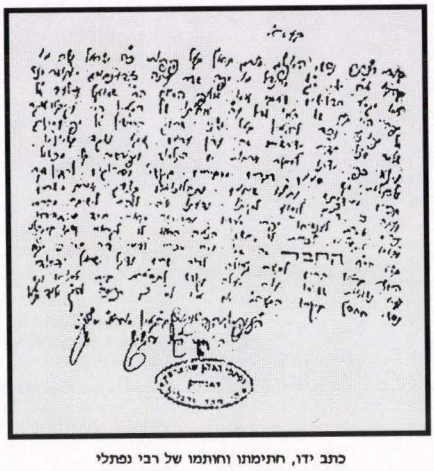
משכלאו ימי ה"מזונות" שהבטיח החותן, עבר רבי נפתלי לבערעגסאז, ספון ונראה לאביו הגדול והרבה עסקו או בחותה וחידשו חידושים מופלאים כמובא בספריהם.

לא ארכו הימים ואשתו חנה נפטרה בכ"ד חשון תרל"ג, לאחר פחות משבע שנות נישואין, בהשאירה אחריה שלשה חינוקות - שני בנים ובת.

כוווג השני נשא את בתו של רבי יהודה ליב פרוכטר, בן לאחת המשפחות החשובות ביותר בהונגריה. אבי המשפחה הוא מייסד הקהילה בווישיווא, וכל יהודי שלישי בעיר היה בן למשפחה זו. רבי יהודה ליב היה חסידו של רבי מנחם מנדל מוויז'ניץ בעל "צמח צדיק".

בח' אדר תרל"ג נשא רבינו את הרבנית עלקא לבית פרוכטר והיא שגידלה את ילדיו היתומים וילדה לו את בניו האחרים שעוד נפרטם. רבי נפתלי עבר לגור בווישיווא, שכה כיהן ברבנות דודו - את אמו, רבי שמואל גינצלר מחבר "משיב נפש".

בשנת תרל"ח החליט רבי נפתלי לעזוב את המסחר ולהקדיש עצמו לרבנות. הוא פנה אל גדולי הדור, כדי להתעצם בהיתר הוראה. המהר"ם שיק ורבי יקותיאל יהודה טייטלבוים - ה"ייטב לב" נתנו לו את היתר ההוראה ברצון ובהתלהבות. לימים נפגש בו רבי שמעון סופר, רבה של קראקוב, ואף הוא הוסיף משלו, תוך שהוא "יוצא מן הכלים" בדברי השבח: "אילנא רבא, שפתותיו שושנים ותציו שנונים. כל חיך הטועם יאמר עליו כי הוא זה, ריכא בר ריכא, דחזי להכנא רבא, כמהו ירבו בישראל".

כתב ידו, חתימתו וחותמו של רבי נפתלי

את הנסיון בפועל רכש לו בעוברו לבערעגסאז, לימינו של אביו וכבר או בהעדר אביו, היה פוסק הלכות ומשיב לשאלות שנשאלו בבית אבי"ש"ב.

תרמ"א נענה רבי אברהם יהודה לעזוב את הרבנות של בערעגסאז שהביאה לו ייסורים לא מעטים, ולעבור לרבנות של מאד שרבה - רבי עמרם בלום בעל "בית שערים" עזבה ועבר לחוסט, אולם לא ארכו לו ימי הרבנות כי נפטר בכ"ד חשרי תרמ"ד ונסתלק לבית עולמו. לפני פטירתו הוא ביקש מהקהילה שימנו את בנו רבי נפתלי לרב העיר. הקהילה נענתה לבקשה ועוד לפני ההלוויה שרבי נפתלי לא יכול היה להשתתף בה, הכריזו על מינויו כרב העיר. בפרשת ויגש של שנת תרמ"ד כבר היה רבי נפתלי במאד ודרשתו זו נשתמרה במילואה ונדפסה.

בשנת תרמ"ו הוצעה לו הרבנות של אונגוואר שנחשבה לקהילה החשובה ביותר ברוסיה הדרומית, אולם רבי נפתלי דחה את ההצעה על הסף, כי ראה לו לחובת כבוד להיות בקהילה שבה שימש אביו ברבנות. "אהובייי" - הוא כותב לפונים אליו - אל תטריחו בדבר, וחדלו מכל השתדלות בזה, כי יהיה אך למותר ולא אשנה דעתי".

תקופת רבנותו במאד היתה תקופה קשה. עיקר פרנסתם של בני העיר היה על גפני היין והנה נחתה עליהם תולעת שהשחיתה את רוב הכרמים, רבי נפתלי כותב על כך: ,עינינו צופיות לרחמי שמים לפרנסה מעולה, כי תוכל לשער שנתרוקן עיתה כל מוצאינו ומובאינו וישיעו ה' כהרף עין". נוסף על כך היו חמש שריפות שאחת מהן כמעט שכילתה את ביתו ואת כתבי היד של אביו ושלו.

רבי נפתלי הקים ישיבה בעיר והוא בעצמו "הגיד להם אמרי שפר בשיעורין תמידין כסדרן פעמיים בכל יום".

עם ריבוי התלמידים יצא רבי נפתלי בקריאת עזרה גם אל מחרץ לקהילת מאד ואף הקים חברה מיוחדת שתפקידה היה לסייע בכלכלת התלמידים ונקראה בשם "חברה מזונות לבחורים".

רשימת התלמידים שלמדו אצל רבינו נפתלי מרשימה ביוחר ומראה את ההשפעה הגדולה של הישיבה לרבני הרבנים ותלמידי-חכמים בחבל ארץ זה ובהתנגריה כולה.

המצויינים שבהם זכו גם להיתר הוראה של רבינו ותעודת סמיכה כזו מופיעה בתצלום שנספח למאמרנו זה. רבינו התפרסם גם בחכמתו ובחבורתו וגם מחוץ למאד הזמינוהו להכריע בדיני תורה ובמחלוקות שונות שנתהוו בקהילות שונות.

אישיותו המתוארת בפרטות רבה בספר שלפנינו מוכיחה לנו כי מדובר לא רק ברב פוסק הלכות, איש נבון להבין כל דבר לאשוורו, אלא גם בדמות עילאית של קדושה וטהרה שכל כולה בקודש. מסחבר שהיה גם מושך בעט ואכן גם צאצאיו התחברכו ככך - כמעט כולם עסקו בכתיבה ובטוב טעם. גם הספר שלפנינו שכתבו נכדיו כתוב בעברית משופרת שגם בן דורנו יכול לקרוא ולהבין.

תכונה מיוחדת שלו ודי נדירה היא אהבתו לספרים. עדויות של יודעי דבר אומרות:

"אהבתו לספרים היתה גדולה מאוד, ורכש לו כל גדולי הדור - חסידים ולא חסידים. תקצו יריעתנו מלפרט את חילופי המכתבים שלו ואת דברי ההוקרה שהוקדשו לו.

בי"א כסלו תרנ"ז חש שלא בטובו, אבל הוא לא התחשב בכך ולאחר תפילת מעריב, החל לומר שיעור במסכת נדרים ואולם תוך כדי השיעור, אמר שאינו מרגיש טוב והוא מבקש לנוח. החצק רופא ואמר שאין כל בעיה רפואית. עליו לנוח, לישון מעט ויקל לו מחוליו ואולם לאחר ששתה כוס תה החלעף לפתע ובעלפונו יצאה נשמתו בליל י"ב כסלו תרנ"ז. יצאה נשמתו בטהרה והוא רק בן חמשים ואחד. הוא נטמן באהלו של אביו.

המספדים היו דודו רבי שמואל מינדלער מווישיווא, רבי אפרים פישל סופר מנאנאש, רבי אברהם יצחק גליק, רבי משה יוסף טיטלבוים מאריהל, רבי שלמה זלמן עהרנרייך. ליד הקבר הספיד בנו רבי פנחס זליג שהיה עדיין לפני נישואיו. הספדים נישאו בכל קהילות הונגריה.

בהסתלקותו היתה אמו הרבנית וחמותו עדיין בחיים. הרבנית לא נישאה לאיש ונסתלקה לצולמה רק בשנת תרפ"ח.

מכתבי ידו של רבי נפתלי נדפסו הספרים הבאים: שו"ת "ביח נפתלי" ו"פתח הבית" - ט"ז דרשות. זהו הספר הראשון של רבי נפתלי שנדפס - כל הספרים נדפסו לאחר פטירתו - פאקש תרנ"ט. הספר מלווה בהסכמות ובהמלצות רבנים שונים - מגדולי הדור.

"שער נפתלי" - ביאור על האבודרהם, נדפס יחד עם חיבורים אחרים בבאניהד תרס"ג. הגהות "אמרי שפר" על הספר "חילוקא דרבנן" של רבי זאב וולף בוסקוביץ מבוניהד.

"בית נפתלי" על התורה ו"אמרי שפר" - דרשות. מונקאטש תרס"ו.

"אילה שלוחה וכתבי ה"רן" - מכתבים, רעיונות קצרים, אמרות. נדפס בעצם ימי המלחמה, בשנת תש"א. נותרו ממנו עותקים בודדים והספר חזר ונדפס בשנת תשל"ז.

"נפתלי שבע רצון" - תולדות וקורות רבי נפתלי עם חידושי תורתו ושיחותיו - נדפס בשנת תרצ"ו כנספח לספרו של בנו "ויצבר יוסף".

מסתבר שנותרו כתבי-יד ובחלקם אף ניצלו מהשואה.

כבר אמרנו: כל בניו וצאצאיו תפסו מקומות נכבדים בעולם התורה והיהדות בהונגריה ועוד נשוב לספר עליהם. נציין רק במלים קצרות את הדור הראשון.

רבי יצחק מאיר. נולד בשנת תרכ"ו ונקרא על שם הרי"מ מגור. שימש דומ"צ בדראגמירעשט. נפטר בז' ניסן תרצ"ו. ספריו מרובים ונושאים את השם "אמרי יצחק" וכן גם "כבוד שבת".

רבי מנחם ישעיה. נולד בשנת תר"ל. מראשי הקהילה בקלוזינבורג. נספה בשואה.

רבי יוסף. נולד בכ"א אדר ראשון תרל"ה. מו"צ בבוניהד ובגרוסווארדיין. חיבר ספרים רבים וערך את "ילקט יוסף" - בטאון תורני שהופיע שנים רבות. נספה באושוויץ ביום ט' בסיון תש"ד.

רבי פנחס זליג, נולד בי"ט טבת תרל"ז, מחבר ספרים רבים וקנה את עולמו הספרותי בספרו "שם הגדולים מארץ הגר" נספה בשואה.

רבי אברהם יהודה. נולד בד' מנחם אב תרמ"ד. חיבר כמה ספרים. נספה בשואה.

רבי שמואל. נולד בר' אב תרמ"ט מספריו "תולדות גאוני הגר". נספה בשואה.

בנותיו: רבקה, אשת בן דודה רבי אליהו פרוכטר. הם גרו בורישיווא. היא נפטרה בט"ו אלול תרפ"ד בסיגעט והוא נפטר בורישיווא בכ"ד כסלו תרצ"ז.

לאה, אשת רבי חיים צבי עהרנרייך. נולד בשנת תרנ"ה, דומ"צ מ"מ ראב"ד מאד. נפטר בי"ח בסלו תרצ"ז. הרבנית לאה נספתה באושוויץ, כ"ח באייר תש"ד.

פרידה, אשת רבי נתן צבי בריסק. שניהם נספו בשואה.

הנדיל אשת רבי מנחם מנדל פחד.

רייזל, אשת רבי בן ציון רחנצוויג, מו"צ בעדיקע. נפטר כמחנה ברגן-כלון ביום כ"ט בשבת תש"ה. רייזל ניצלה מהשואה ונפטרה בכ"ז תמוז תשמ"א. היתה עוד בת שמתה בילדותה.

כדאי להעתיק כאן הערכה ביבליוגרפית מאחד המומחים שכתב (יהודי הונגריה - מחקרים היסטוריים) בזה"ל: "משפחת שוורץ זו, החל ממיסדה הרב אברהם יהודה הכהן בעל "קול אריה" ועד ימינו אנו, אבל בעיקר בתקופה שבין שתי מלחמות העולם, לא פסקה לספק לנו רבנים, מגידי-דרשנים, עורכים של עיתונים וקבצים תורניים, מחברי ספרים ביבליוגראפיים, מוציאים לאור, מביאים לבית הדפוס וסמכים למדנים וחובבי ספרים בארצות הונגריה, טשכוסלובאקיה, רומניה וכו'. מה שכתבו הם עצמם, כל יוצאי משפחה זו, כל אלה מהזים ספרות שלימה, ספרייה ראויה לקשט בה אריון ספרים מכובד".

ד"ר יצחק אלפסי

● י"א כסלו תשנ"ז (22.11.96) ■ יום הששי

נפתלי שבע רצון

מאת הרב יוחנן פריד

היום הוא יום הזכרון ה־100 להסתלקותו של ה"בית נפתלי", הרב נפתלי הכהן שווארטץ זצ"ל.

בין רבני הונגריה המפורסמים ידועה לתפארה משפחתו של בעל ה"קול אריה" על ענפיה ופירותיה.

ממקוריותו ומראשוניותו של הגאון בעל "הקול אריה", בהיותו ידען בכל ספרות התורה, בנגלה ובנסתר, ומביע עצמו בכתב ובעל־פה כמנהיג־דבר לדור, עלתה וצמחה שושלת שלימה בהמשך הדורות. שושלת זו הקיפה עשרות רבנים ומשמשים בקודש, ולהם מאות חיבורים וספרים תורניים, בכל מקצועות התורה.

מבין כל אלו, מיוחד במינו היה בנו, הרב נפתלי הכהן שווארטץ זצ"ל, אבד"ק העיר בעלת האופי הסגולי – מאד, אשר השאיר חותמו בחייו ובפעליו המרובים למרות הסתלקותו כבן חמישים בלבד.

הרנ"ש נולד במאד בעת שאביו כיהן בה תקופת רבנות שניה, ונקרא על שמו של ר' נפתלי מראפשיץ (לגירסא אחרת – ע"ש בעל סמיכת חכמים הגאון המקובל ר' נפתלי כץ מפוזנא־פרנקפורט).

בעל כשרונות נדירים היה ויכולת התמדה ושקידה עצומה, כבר מגיל צעיר ביותר. ברוב תלמודו והנהגותיו היה מודרך וממשיך דרכי אביו בעל ה"קול אריה".

הוא אשר הוליכו בנתיבות ההלכה וברזי הנהגתו בחסידות, והוא אשר מסר בידיו מפתחות צורכי הציבור והעסק האישי בתפילה וביראה, עד אשר הגיע לכך שמילא את מקום אביו ע"פ צוואתו המפורשת (בפטירתו הפתאומית) ברבנות העיר מאד.

מנהיגותו והנהגתו של הרנ"ש בעיר זו יכולה לשמש עד היום דוגמה לרבנות תוססת ופעילה, בפסיקת ההלכה ובמעורבות בכל עניין ונושא.

די יהיה להזכיר את ה"חברות" השונות אשר טיפח וגידל בעיר כדי להצביע על דרכי פעולתו והשפעתו הקדושה. וברשימת ה"חברות": תלמוד תורה, נר תמיד, סנדקאות, ביקור חולים, חברה־קדישא, ש"ס (ללימוד כל הש"ס בשנה!) ועוד ועוד.

כמו כן תיקן תקנות מיוחדות בנושאי בתי הכנסת והתפילה, והקים בית מדרש וישיבה ולצידה "חברה מזונות". ניחן ביכולת הנהגה מוצקה אך תמיד בסבר פנים יפות לכל אדם, ולכל מצב.

זהרו – מלבר ותוכו – אוצר בלום של לימוד תורה וחינוך לדור.

פרק מיוחד בחייו הוא תיאור פעולתו סביב "צדקת ארץ ישראל": כרבים מגדולי הונגריה שימש גם הוא "גזבר הכולל" של כולל "שומרי החומות" בירושלים לצדקת רמבה"ן. ואכן, פעל ואסף סכומים נכבדים מאוד למען יישוב א"י והחזקת יושביה. בקשריו עם כל מוסדות הגולה ועם כל רבני אירופה המזרחית, דרבנם למען הנושא החשוב הזה. מכירי וכותבי תולדותיה של ירושלים, יודעים להעריך מקומו של כולל זה, אנשיו ואופיים וכן בתיהם ומגוריהם בעיר.

ילאה העט והמעשים הרבים לא יכלו: הנהגותיו בתורה, בעבודה ובגמילות חסדים מעלותיו התרומיות וענוונותו, פסיקותיו וכתביו המרובים ופיו הדורש מרגליות־מרגליות. ומי אנא דליזיל ולימניה כרוכלא.

לא באנו בשורות ספורות אלו, אלא להעיר ולהאיר דמות זו שזכתה והונצחה עתה בספר רב ממדים ורב איכות.

כי הנה זה למעלה מ־40 שנה, שנה בשנה מוציא לאור נכדו של בעל "בית נפתלי", הרב אליעזר עהרנרייך שליט"א, איש ברוקלין, ועד היום כ־50 ספרים וחוברות רבות וכולם פרי עמלם בתורה של בני משפחת ה"קול אריה" זצ"ל.

בתחושת שליחות עצומה הדוחפת אותו בלא ליאות ובסייעתא דשמייא, מביא הוא אל בתי המדרש ואל היכלות הלומדים ספרי הלכה ודרוש, מנהג ולקט, ועתה זכינו לספר החשוב "תולדות בית נפתלי" ובו מאות דפים מלאים וגדושים בפרטים, עשרות תמונות וכתבי יד, מכתבים אגרות והערות על כל נושא ונושא.

שהרי את תורת הכתיבה לתולדותיהם של גדולי ישראל ידענו, אך היכולת והזכות להקיף ולתעד במסמכים אותנטיים – אין לכל כותב וכותב.

ניכרות בין השורות ערגותיו של המחבר להסתופף בין דורות אבותיו, נשמעות בין השיטין ובתוכן תפילותיו, להידבק בהם, ללמוד וללמד, לשמור ולעשות.

אנו נוסיף לו מצדנו מזמור גדול לתודה, נבוא בשערי הכתובים ונודה לד' יחד עמו על שזכה לצאת מגיא ההריגה של אירופה ולבנות "יד ושם" לרבותיו ולהוריו.

יבורכו בניו הר' יואל והר' נפתלי שליט"א שערכו וסידרו את האוצר הזה ונתבקך כולנו – לומדי תורה ומוקיריה, מבאר המים החיים האלו.

יום ו', י"א בכסלו תשנ"ז, 22.11.96

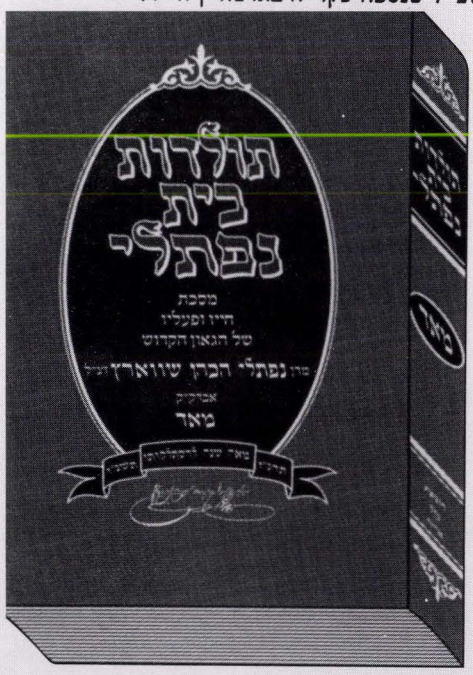
הצופה

"תולדות בית נפתלי" לרבי נפתלי שוורץ גאב"ד מאַד זצ"ל

כ. קריב

לרגל יום השנה המאה להסתלקותו של רבי נפתלי הכהן שוורץ זצ"ל גאב"ד מאַד ובעמח"ס שו"ת בית נפתלי, הופיע הספר "תולדות בית נפתלי" המכיל פרטים ביוגרפיים וביבליוגרפיים מלאים על גאון זה שהיה מרביץ תורה, והוא בנו של הגה"ק בעל ה"קול אריה" זצוק"ל. מלאכת איסוף חומר הספר ועריכתו, עשו ידיהם האמונות של האחים הרב יואל זיסמן והרב נפתלי עהרנרייך, בניהם של גאב"ד מאַד הגאון רבי אליעזר עהרנרייך, נכדו של בעל ה"בית נפתלי". הספר יצא ע"י מכון חברת מפיצי תורה ממשפחת "קול אריה" מיסודו ובנשיאותו של גאב"ד מאַד שכבר הוציא לאור עשרות ספרים בכל מקצועות התורה שחיברו ופירסמו הרבנים הגאונים בני משפחת הקול אריה זצוק"ל.

"תולדות בית נפתלי" הוא יצירה היסטורית המקיפה מלבד חייו מקומו ותפקידו של הגאון, גם אישים ותקופות הקשורים בו. וכן ביוגרפיות קצרות של הרבנים שכיהנו או התגוררו בעיר מאַד, החל מהרבנים הראשונים עוד בתקופתו של הגה"ק ה"קדושת לוי" מברדיטשוב שביקר בעיר ועד נים עוד בתקופתו של הגה"ק ה"קדושת לוי" מברדיטשוב שביקר בעיר ועד לתקופתו של הפוסק והמשיב בעל ה"לבושי מרדכי" הגה"צ רבי מרדכי וינקלר זצ"ל, וכן שני הרבנים האחרונים הגה"צ רבי חיים צבי עהרנרייך (חתנו של ה"בית נפתלי" ובעמח"ס קצה המטה על המטה אפרים) ובנו הגה"צ רבי משה לייב זצ"ל שנספה עקד"ה באושוויץ הי"ד.

עטיפת הספר החדש

פרק מיוחד בספר הוקדש להתרחשות בתקופה של החלוקה בהונגריה, על מאבקו של ה"קול אריה" זצ"ל שניהל בברגסאז נגד החזן והדיין שהיו בהתנהגותם שלא לרוחו, על הישיבה שניהל ה"בית נפתלי" במאַד וכן חייהם ותפקידיהם של גאונים וגדולים קרובי המשפחה החשובה.

למעלה מחמש מאות עמודי הספר נותנים אור ומושג על התקופה והאישים המוזכרים בו. גילוים רבים ועלומים, תמונות וכתבי יד, שופכים אור חדש על נתונים היסטוריים שכבר פורסמו.

י"ג שנים ישב על כסא ממלכתו ברבנות מאַד ושמו הלך לפניו, עד שביום מסויים, בעת ויכוח סוער עם אדם שניכר ונודע כפושע ישראל, כשהוכיחו על פניו התמוטט, חש ברע ועוד באותו יום נפטר, י"ב בכסלו תרנ"ז. מכל הקהילות נהרו למאַד שם נטמן באוהל ליד ארון הגדול ונאמרו שם הספדים קורעי לב. גם בשעת ההלוויה וכן במלאות השבעה להסתלקותו.

מתוך כתבי ידו הרבים הדפיסו במשך השנים את הספר שו"ת בית נפתלי, בית נפתלי על התורה, אמרי שפר — דרשות, שערי נפתלי — הגהות וחידושים על אבודרהם, אילה שלוחה וכתבי הר"ן שהם ליקוט דברי תורה ומכתבים, נפתלי שבע רצון — שהוציאו תלמידיו ובהם דברי תורה וחכמה ועובדות מחייו התורניים והקהילתיים.

עתה ליומא דהילולא המאה של רבי נפתלי שוורץ זצוק"ל הופיע ספר חדש "תולדות בית נפתלי" ואשר לראשונה מופיע במקום אחד הערכה לאישיותו הרבנית, ישיבתו, ספרים ותולדותיו, וכן מאמרי הערכה על העיר מאַד. והרבנים שפיארו בכהונתם וכן סיפורים ועובדות היסטוריות על העיר מאַד ומקומה ועל משפחתו של בעל ה"קול אריה" זצוק"ל.

הרה"ג רבי אליעזר עהרנרייך גאב"ד מאַד ומימין בנו הרב יואל עהרנרייך ומשמאל הרב נפתלי עהרנרייך

על הספר החדש טרחו ועמלו האחים המוכשרים הרב יואל עהרנרייך רב ביהמ"ד, אברכי ובוגרי "מתיבתא תורה ודעת" שבשדרה ה־16 והרב נפתלי עהרנרייך מבורו פארק ברוקלין ניו־יורק שאספו קיבצו וריבצו את החומר הרב תוך הוספת תמונות ומסמכים, תצלומים וכתבי יד ובהוצאת מכון "קול אריה" בנשיאות אביהם הגדול הגאון המפורסם רבי אליעזר עהרנרייך גאב"ד מאַד ומתחת ידו יצאו בעשרות השנים שלאחר השואה למעלה מחמישים ספרים למשפחות הנאדרות בקודש למשפחת הקול אריה, שוורץ, עהרנרייך ועוד ידו נטויה להרבות האדרת מחזיקי התורה ולומדיה.

תרצ״ז תשמ״ז

הרה״ג רבי חיים צבי עהרנרייך זצ״ל

אב״ד וו״מ מאד

בעמח״ס שו״ת קב חיים

פון שמואל אהרן דייטש

היינטיגען שבת פּרשת וישלח, ח״י כסלו, ווערט 50 יאָר זינט דער הסתלקות פון איינעם פון די שענסטע רבנים נאונים אין אונגאָרן, הרב הגאון הגדול רבי חיים צבי עהרנרייך זצ״ל אב״ד וו״מ מאד, בעמח״ס שו״ת ״קב חיים״ ועוד.

* * *

הגאון רבי חיים הערש עהרנרייך איז געבוירן שנת תרל״ה אין סאָבראָנץ צו זיין פאָטער הה״ג ר׳ יעקב עהרנרייך זצ״ל מגדע הגאונים בעל נזר הקודש אריף מדרש רבה און פון שפע טל. זיין מוטער הרבנית הצדיקת הענדל ע״ה איז געווען די עלטסטע טאָכטער פון הגה״ק בעל ״קול אריה״ זצ״ל אב״ד מאָד.

רבי חיים הערש איז מגדל געוואָרן אין שטוב פון זיין עלטסטן ברודער, הגה״צ רבי שלמה זלמן עהרנרייך זצ״ל אב״ד שימלוי מח״ס אבן שלמה ולחם שלמה, וועו דער שימלויער דב האָט נאָך געוואָרינט אין ליסקא, און אין ס׳קסא, און אויך שפעטער זייענדיג רב אין טשאָבא. דאָרט ביי זיין גרויסען ברודער האָט ער שואב געווען מלוא חפנים בתורה ובחסידות, און געשטיגען במעלות התורה והיראה, זייענדיג מפורסם אלס חריף ובקי, ומתמיד עצום, ששמו הולך לפניו ולגדולות נשבר.

רבי חיים הערש האָט אריך געלערנט ביי הגאון רבי שאול עהרנפעלד זצ״ל אב״ד סיקסא; ביי זיין פעטער הגאון רבי אליעזר צוקער זצ״ל אב״ד בערעגסאָז, בעל מגדנות אליעזר; ביי זיין עלטער פעטער הגאון רבי שמואל גינצלער זצ״ל אב״ד ווישאָווא בעל ״משיב נפש״.

ער האָט באָקומען סמיכה להוראה פון הגה״ק בעל קדושת יו״ט זצ״ל מסיגעט; פון הגה״ק בעל ״דרכי תשובה זצ״ל ממונקאָטש; פון די רבנים פון גראָסוואַרדיין און קלויזענבורג זצ״ל.

אינטערעסאַנט איז די הורמנא וואָס דער קדושת יום טוב זצ״ל האָט אים געגעבן וואו ער שרייבט מיט גרויס חביבות חלה״ק:

״...תלמידי יקירי האהוב והחביב איש חמודות ומוכתר במדות, הרב הגדול חריף עצום מלא ברכת ה׳ ....וראיתי שהוא כלי מפואר מלא וגדוש בש״ס ופוסקים מצא יותר מכדי מדתו מדות שהתורה נדרשת בהן... דברתי אתו עמדתי משתומם איך ומאז ועד עתה עלה עשר מעלות ונאוה תהלות עד שנתהוה לאילן גדול ואשלי רבבי בחריפותו ובקיאותו עד להפליא, וגם הי׳ למראה איני התשו׳ שהשיב להלכה למעשה וראיתי שהוא קנקן חדש מלא ישן קולע אל השערה ולא יחטיא ידיו רב לו למשקל ולמטרא לברר שמעתתא אליבא דהלכתא ובצדק אוכל להעיד עליו שהוא תלמיד שהגיע להוראה ומי יתן וירבו צעירים לימים רבים מורי הוראה כמותו בישראל... עכ״ל.

שנת תרנ״ז חוה״מ סוכות איז ער געוואָרען אַ חתן מיט הרבנית הצדיקת לאה ע״ה, אַ טאָכטער פון זיין פעטער, זיין מוטער׳ס ברודער. הגה״צ רבי נפתלי הכהן שוואָרץ זצ״ל בעל שו״ת ״בית נפתלי״ אב״ד מאָד, בנו וממלא מקומו פון הגה״צ בעל קול ארי׳ זצ״ל.

י״ב כסלו תרנ״ז איז דער בית נפתלי׳ס זון, אין די חתונה פון זיין איידעם רבי חיים הערש איז געווען אדר״ח תמוז תרנ״ז נאָך דער הסתלקות פון בית נפתלי זצ״ל.

נאָך זייענדיג גאָר אַ יונגערמאָן, שנת תרנ״ח, איז רבי חיים הערש אריפגענומען געוואָרען אלס דיין ומורה צדק אין מאָד, דאָרט וואו עס האָבען געקינציגט און מרביץ תורה געווען זיינע היליגע עלטערן, זיין זיידע דער קול ארי׳ זי״ע און זיין שוועי דער בית נפתלי זצ״ל.

ער האָט זיך אויסגעצייכענט אלס מגיד נפלא, פה מפיק מרגליות, זיינע דרשות האָבען געהאַט אַ גרויסען אפּקלאַנג, ורבים השיב מעון.

שנת תר״ס איז אריפגענומען געוואָרען הגאון הגדול רבי מרדכי לייב ווינקלער זצ״ל בעל שו״ת לבושי מרדכי אלס רב ור״מ אין מאָד. דער לבושי מרדכי — טראָץ דעם וואָס ער איז געווען אַ רב רבנן, מזקני גדולי הדור, — האָט ער פונדעסטוועגן שטאַרק מערערן ומ־חבב געווען דעם יונגען דיין רבי חיים הערש׳ן, און זיי ביידע זענען געווען צוזאַמען ביי דין תורה׳ס ונוחין זה לזה בהלכה. דער לבושי מרדכי׳ס האָט ברוב ענוותנותו, זיך אפטמאָל מחייעץ געווען און נישט געוואָלט טאָן פאַרשידענע ענינים אָן דער הסכמה פון דעם יונגען דיין רבי חיים הערש׳ן.

שנת תרפ״ח האָט זיין עלטערער ברודער הגה״צ משימלוי זצ״ל חתונה געמאַכט זיין יונגסטע טאָכטער הינדל ע״ה צו הרה״ג ר׳ שמואל גרינוואַלד זצ״ל אב״ד יאָראָ, אַ זון פון הרה״ג ר׳ יקותיאל יהדא גרינוואַלד זצ״ל אב״ד יאָראָ, בעמח״ס ״דברי יקותיאל״, אַ זון פון הגה״צ בעל ערוגת הבושם זצ״ל אב״ד חוסט.

די חתונה איז דורכגעפירט געוואָרען ברוב פאר והדר. עס האָבען זיך דאָרט באַטיליגט פיל גדולי ישראל, ובתוכם זיין יונגערער ברודער הרה״ג ר׳ חיים הערש עהרנרייך זצ״ל אב״ד ור״מ מאד. אמאל צופרי אימיטן די שבעת ימי המשתה, איז רבי חיים הערש געבליבען אין בית המדרש וואו ער האָט זיך פאַרטיפט אין לערנען, ער האָט פאַרגעסן אהיים צו גיין צו פּת שחרית. האָט דער שימלויער רב געהייסען אַז מען זאָל אים אויפזוכען און רופען פריישטיגען, ווייל מסתמא האָט ער זיך פאַרטיפט בייַם לערנען. וכך הוה. דער שליח וועלכער איז אים געגאַנגען זוכען, האָט אים געסדאָפּען פאַרטיפט אינמיטן לערנען, האָט זיך אַנ־גערופען זיין ברודער דער שימלויער רב בענווות קדשו בזה״ל: ״איך ווער פאַר אים בטל ומבוטל״.

דער לבושי מרדכי האָט געהאָט גרויס הערצה פאַר רבי חיים הערש׳ן. שנת תרע״ט האָט ער געשריבען אין זיין צוואה, אַז נאָך זיין הסתלקות זאָל מען אריפנעמען אַלס רב דעם דיין רבי חיים הערש עהרנרייך, וועמען עס קומט דער משפט הרבנות לכל הדעות, אַזוי ווי עס ווערט געברענגט אין שו״ע בייַ ירושת הרבנות, ותורה מחזרת על אכסניא שלה.

דער לבושי מרדכי שרייבט אינמיטן די צוואה בזה״ל: ״...כי הוא מגדולי המורים המומחים בכל צדדי הש״ס ושו״ע ופוסקים וספרי שו״ת, וכו׳...

שבעה עשר בתמוז שנת תרצ״ב, איז דער לבושי מרדכי זצ״ל נסתלק געוואָרען, און רבי חיים הערש איז באַלד טאָקע אריפגענומען געוואָרען אַלס ממלא מקום אבותיו הק׳. ער האָט ווייטער אָנגעפירט מיט דער ישיבה פון לבושי מרדכי. די ישיבה, וועלכע האָט זיך געפונען אין זיין בית המדרש, האָט ווייטער געהייסען ״ישיבת לבושי מרדכי״, און עס האָבען דאָרט געשטראָמט בחורים מופלגים פון דער גאַנצער מדינה מיט וועלכע ער האָט געלערנט מיט גרויס התמדה.

רבי חיים הערש איז געווען מפורסם אלס גאון עצום, בעל מחדש ומפלפל. ער האָט מעמיד געווען הדת על תילה און געווען איינער פון די שענסטע רבנים גאונים וצדיקים אין אונגאָרן.

עס איז אָבער פאַר רבי חיים הערש׳ן ליידער נישט באַשערט געווען צו לאַנג צו זיצען על כס אבותיו הק׳ ווייל ער איז נאָך אַ קורצע צייט קראַנק געוואָרען און געלעגן על ערש דוי מער ווי אַ יאָר צייט און דינסטאָג נאַכט פרשת וישב יעקב ח״י כסלו שנת תרצ״ד איז ער נסתלק געוואָרען לג״מ.

ביי זיין לוויי האָט זיך באַטיליגט אַ גרויסער עולם. עס האָבען געהאַלטען הספדים זיין זון וממלא מקום הה״ג ר׳ משה יודא זצ״ל — אַן איידעם פון הגאון רבי שמואל זלמן הלוי וויינבערגער זצ״ל אב״ד מאַרגאַרעטען; זיינע איידעמער הה״ג ר׳ שמעון נאב עהרנרייך זצ״ל פון מישקאָלץ; הה״ג ר׳ דוב שפיצער זצ״ל אב״ד אָגאָד; הה״ג ר׳ סעמיהאַלער דיין און זיין שוואָגער הה״ג ר׳ פנחס זעליג הכהן שוואָרץ זצ״ל פון קליינוואָרדיין.

מען האָט באַלד אריפגענומען זיין זון הה״ג ר׳ משה יודא ז״ל אַלס רב ור״מ אין מאָד. ער איז געווען אַ תלמיד פון לבושי מרדכי זצ״ל און האָט צוגעגעבען הגהות והערות אריף אַלע חלקים שו״ת לבושי מרדכי און איך אַריסגעגעבען לאור דאָס ספר לבושי מרדכי אויף מסכת נדרים.

ער איז אומגעקומען עקה״ש כ״ו סיון תש״ד.

זיינע איידעמער זענען געווען הה״ג ר׳ שמעון וואָלף עהרנרייך ז״ל; הה״ג ר׳ יחיאל מרדכי רויזענצוויינ ז״ל פון דעברעצין; הה״ג ר׳ דוב שפיצער זצ״ל אב״ד אָגאָדר; הה״ג ר׳ צבי אביגדור גרינפעלד ז״ל מו״ץ אין ערלוי; און הה״ג ר׳ חיים אַלטער פריעד ז״ל דומ״ץ אין טיסא ליק.

עס איז אויך אויבערגעבליבען אַריאל״א אַ זון פון מאָדער רב, הרה״ג ר׳ אליעזר עהרנרייך שליט״א הרב ממאָדא, וועלכער האָט אויך אָנגעפירט מיט דער ישיבה אין ברוקלין און איז מרביץ תורה און מכהן ברבנות אין באָראָ פּאַרק, און גיט אַרויס לאור עולם די ספרים פון זיינע הייליגע זיידעס זצ״ל.

דער מאָדער רב רבי חיים הערש האָט אויבערגעלאָזט עטליכע ספרים בהלכה ואגדה, ווי: ״קצה המטה״ אריף מטה אפרים; ״שערי חיים״ אריף שערי אפרים פון הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ״ל און שו״ת ״קב חיים״ חידושי הלכות ופלפולים אויף ד׳ חלקי שו״ע.

דאָס ספר קצה המטה אריף מטה אפרים איז אַ וואונדערבאַרער חיבור אין וועלכען עס ווערט מבואר יעדן דין מיט חריפות ובקיאות.

עס האָט די הסכמה פון גדולי הדור ווי: דער שימלויער רב; בעל לבושי מרדכי מאָד; און ראַדימיס־לער רב זצ״ל.

אינטערעסאַנט איז וואָס דער שימלויער רב שרייבט אין די הסכמה אַז ווען דער מונקאַטשער רב בעל דרכי תשובה זצ״ל איז ביי אים איינגעשטאַנען זייענדיג צו גאַסט אין שימלוי, האָט זיך דעמאָלט געפונען דער ספר קצה המטה פון זיין ברודער ביי אים אין שטוב. דער דרכי תשובה האָט אַריינגעקוקט דערין און עס איז אים שטאַרק געפעלן. ער האָט זיך אָנגערופען אַז דאָס ספר פאַרמאָגט אַ טעם זקנים און ער האָט אָפּגעשריבען אַ שיינע הסכמה. דער שימלויער רב האָט אָוועקגעשיקט די הסכמה צו זיין ברודער אויף דער פאָסט. אָבער אונטערוועגנס איז די הסכמה פאַרלוירען געוואָרען. רבי חיים הערש האָט זיך דערנאָך מתנצל געווען פאַרן דרכי תשובה אַז ער האָט עגמת נפש צוליב דעם וואָס עס איז פאַרלוירען געוואָרען די הסכמה. דער דרכי תשובה האָט אים פאַרשפּראָכען אַז ער וועט אים אָפּשרייבען אַן אָנדערע הסכמה און נאָך שענער ביתר שאת. אָבער בעהה״ר איז נטרפה השעה, דער דרכי תשובה איז קראַנק געוואָרען ל״ע און דערנאָך נסתלק געוואָרען.

רבי חיים הערש האָט אויך געשריבען הערות מיט״ן נאָמען ״ארשת שפתי צבי״ אויף דעם שו״ת בית נפתלי פון זיין שוועי זצ״ל וואָס ער האָט אויך געהאַלטען מסדר זיין די כתבים צום דרוק.

עס איז אויך געבליבען פון אים פיל חידושי תורה בכת״י אויף סוגיות הש״ס ואגדה.

רבי חיים הערש איז נטמן געוואָרען אין אהל פון זיין זיידן דער קול ארי׳ זצ״ל.

זיין ברודער דער שימלויער רב האָט זיך דערוואוסט פון זיין הסתלקות ערשט זומער דערפיך. אין דער זעלבער צייט וועו עס איז אויך נסתלק געוואָרען בעל מנחת אלעזר זצ״ל ממונקאָטש. דער שימלויער רב האָט געהאַלטען אַ גרויסען הספד אויף די צווייי גרויסע אבידות. דער הספד איז אָפּגעדרוקט אין דעם קונטרס יקרא דחיים וואָס עס האָט אַרויסגענעבען אַ זון פון מאָדער רב, הרה״ג ר׳ אליעזר עהרנרייך שליט״א אין ברוקלין.

זכר צדיק לברכה.

הגאון הצדיק רבי חיים צבי עהרנרייך זצ"ל גאב"ד מאד

(חמשים שנה לפטירתו כסלו תרצ"ז)

הרב שלום חיים פרוש

ייחודם של גדולי אונגריה באשכולית שבהם, בראש וראשונה יראתם הקודמת לחכמתם, אותה יראה טהורה העטופה כולה בתמימות ובאמונה פשוטה, ולאחר מכן החתירה התמידית לבירור ההלכה עד תומה — לאפוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, וכלוית חן מעטרת אותם כוחם הגדול בדרוש ובאגדות הש"ס, כשהנקודה המרכזית היא ההכונה לחיבוב המצות ושקידה על דלתי היראה האמיתית.

בדורות האחרונים לאחר שבחסדי השי"ת נתגלה אורה הגנוז של תורת עיר וקדיש מן שמיא נחית רבינו הבעש"ט הק' זי"ע. שילבו אותם גאונים בדרכם והנהגתם את דרך החסידות, כשהם מתחממים לאורה, תוך כדי הוספת נופך משלהם של תמימות מיוחדת.

אחד המיוחדים שבגדולי אונגריה, היה הגאון הצדיק המפורסם רבי חיים צבי עהרנרייך זצ"ל רבה של מאד — כנכד לאותו גאון וקדוש בעל "קול אריה" זי"ע שזכה "להיות מהיושבים ראשונה בהיכל הקודש של רבן של ישראל ה"דברי חיים" מצאנז זי"ע — עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה, בהיותו תלמיד נאמן לאחיו הגדול הגאון האדיר רבי שלמה זלמן עהרנייך זצ"ל רבה של שימלוי בעל "אבן שלמה" ו"לחם שלמה", הימנו קיבל רוב חכמתו ותורתו. בנוסף לכך היה תלמידם של דודיו הגאונים בעל "מגדנות אליעזר" רבה של בערגסאז זצ"ל, ובעל "משיב נפש" רבה של וישוא זצ"ל וכן הגאון רבי שאול עהרנפלד זצ"ל רבה של סיקס.

כבר בצעירותו ניכר בו כי לאילנא רבא יתעביד, וכך כותב עליו הגה"ק בעל "קדושת יום טוב" מסיגט זי"ע שבצילו הסתופף כחסיד נאמן, בהיותו אברך צעיר לימים כבן כ"ה בלבד: "אמירה נעימה כתיבא יהיבא לכבוד תלמידי יקירי האהוב והחביב איש חמודות ומוכתר במדות ה"ה הרב הגדול חריף עצום מלא ברכת ה' מו"ה חיים צבי עהרנרייך נ"י, יוצא חוטר מגזע תרשישים, הוא נכד להרב הגאון הצדיק המפורסם כקש"ת מו"ה אברהם יהודה הכהן זצוקללה"ה שהיה אבד"ק בערגסאס ואחרי זה בק"ק מאד".

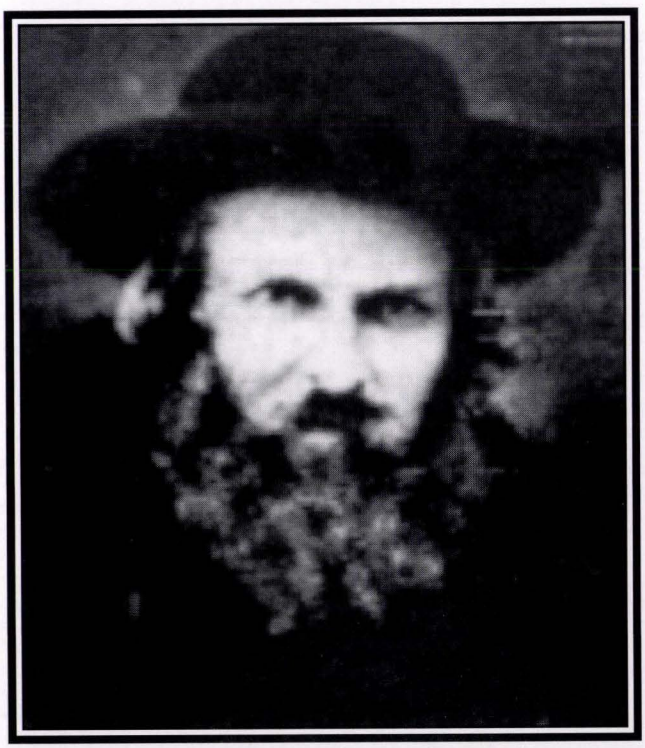
להלן הוא מפליא ביותר את גדלותו, עוד לפני שנים "כאשר יצק מים על ידי ושקד על דלתי התורה בבית מדרשי לפני איזה שנים, וכבר אז ראיתי שהוא כלי מפואר מלא וגדוש בש"ס ופוסקים, מצא יותר מכדי מדתו מדות שהתורה נדרשת בהן".

בין היתר הוא מדגיש **"וכאשר דברתי אתו עמדתי משתומם איך מאז ועד עתה עלה עשר מעלות ונאוה תהלות עד שנתהוה לאילן גדול ואשלי רברבי בחריפותו ובקי־אותו עד להפליא,** וגם היה למראה עיני התשובה שהשיב להלכה למעשה, וראיתי שהוא קנקן חדש מלא ישן קולע אל השערה ולא יחטיא".

כך הערִיצו רבו בתורה ובחסידות, והוא אז רק אברך צעיר לימים בתחילת פריחתו, ומבין השטין מבצבצת ההערכה על דבי־קותו בתורה ובמדות שהתורה נדרשת בהן.

נודע בחסידותו ופרישותו, ואחיו הגדול שהיה גם רבו הגאון משימלוי זצ"ל מגדירו בתור: **"צדיק תמים מעריסתו"**, תואר בלתי רגיל באותה תקופה, וחזו מאן גברא רבא דקאסהיד עלוי. וכך גם כתב בהסכמתו לספר של אחיו רבה של מאד שו"ת "קב חיים" בהעידו עליו **"הצדיק התמים ענותן ושפל ברך, הגאון הגדול המפורסם פאר הדור".**

בגיל כ"ב בא בברית האירוסין עם בת דוד אחי־אמו הגאון הצדיק בעל "בית נפתלי" ממאד זצ"ל. כעבור זמן קצר כאשר לפתע נפטר המיועד להיות חותנו, נתנו בו ראשי העדה את עיניהם ולאחר נשואיו נתמנה לדומ"ץ בקהילה נכבדה זו, בה כיהן תחת דגל הגאון בעל "לבוש מרדכי" זצ"ל עד פטירתו בי"ז תמוז תרצ"ב, שאז נבחר כהוראת אותו גאון למלאת מקום אבותיו כאב"ד קהילת מאד.

הגאון
ר' חיים
צבי
עהרענרייך
זצ"ל

גאונותו הכבירה נשקפת מספריו "קצה המטה" על ספרו הנודע של גאון דורו רבי אפרים זלמן מרגליות זי"ע בעל "מטה אפרים" בעניני הימים הק' והנוראים, וכן מספרו האחר "שערי חיים" על "שער אפרים" לאותו גאון וצדיק בעניני קריאת התורה, שנתפרסמו בכל רחבי תבל ורבים קבעו עת להגות בהם.

ביותר ניכרת גדלותו בשו"ת "קב חיים" להלכה שהחליף עם גאוני דורו ורבנים שונים, ומפליא לעשות בבירור ההלכות, לאפוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, עד שנתפרסם מאד כגאון וצדיק בתשובותיו, לאחר שנודע בספריו האמורים "קצה המטה" ו"שערי חיים".

דביקותו ברועי החסידות שהסתופף בצלם של ה"קדושת יום טוב" מסיגט וה"דרכי תשובה" ממונקאטש זכר"ע מודגשת על ידו גם בספרי ההלכה שלו, כאשר הוא מרבה לצטט מספרי חסידות בדחילו ורחימו, ודבריהם הם לגביו כדברי האורים, ולא אחת ניתן להתפעל מהיקפו הרחב בכל ספרי הפוסקים בכלל ובספרי תלמידי הבעש"ט הק' זי"ע בפרט, ממש כל רז לא אניס ליה.

מהענין לציין מה שכתב בתשובותיו "קב חיים" (סי' קב) המופנית לגאון הצדיק רבי אליעזר דייטש זצ"ל רבה של בוניהאד בעל "תבואות השדה", אודות מעלת התפלה בקול רם. לאחר פלפולו בדברי האריז"ל הוא מסמיך את מה שכתב ה"נועם מגדים" (פרשת חוקת) בביאור הכתוב: תהלת ה' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד (תהלים קמה) "רוצה לומר שצריכין לדבר תהלות ה' בפיו דווקא ובקול, כדי שע"י זה ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד, שממנו יראו וכן יעשו".

כאבותיו הגדולים להם מלחמות ה' נגד השועלים הקטנים המחבלים כרמים הסורריים ומורים לעברית "אשר צרעת המינות זרחה במצחם, וזה כל פרי שקידתם ותנועתם להדיח נערי בני ישראל מעיקרי ושורשי האמונה הטהורה ח"ו, אשר כבר צווח ככרוכיא על זה גם אדמ"ו הגה"ק מסיגוט זצוק"ל שעליהם אמר הכתוב: והבור ריק אין בו מים שהם הריקים והפוחזים הלערערס שהם ריק אין בהם מים, מים הוא כינוי להתוה"ק כמ"ש חז"ל, וזה לבד לא היה מסוכן עוד, אך דרשו חז"ל מים אין בו, אבל נחשים ועקרבים יש בו, שע"י ביטול לימוד התוה"ק ולימוד ספרי החיצונים הוא מזיק ומטמא את הילד הרך מראשו ועד סופו בזוהמת הנחש כו'".

דברים אלו מצוטטים על ידו ממכתב הגאון בעל "לבושי מרדכי" זצ"ל שהיה אב"ד בעירו מאד, והוא מוסיף עליהם בחריפות רבה.

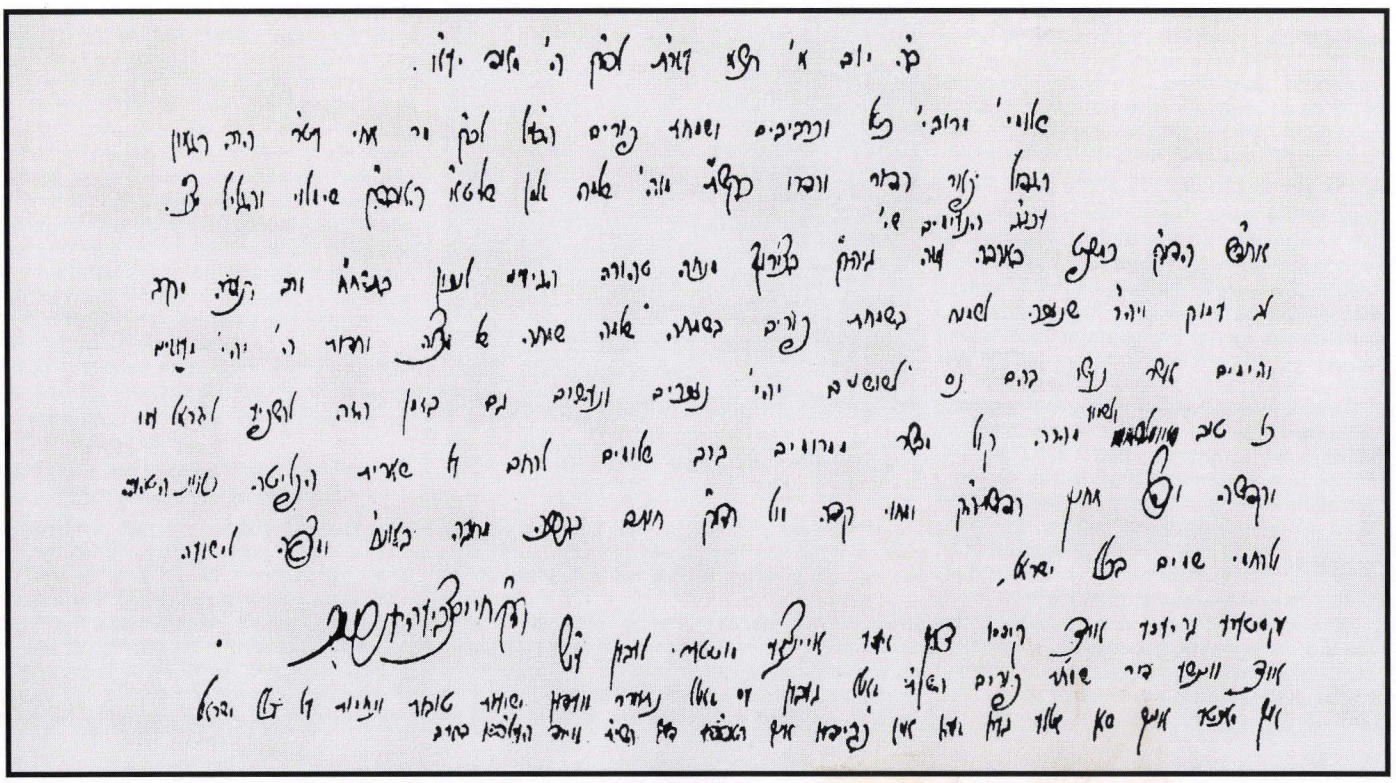
הגאון רבי חיים צבי זצ"ל נודע בשערי ציון המצוינים בהלכה, ונזכר בתשובות רוב גדולי דורו ובראשם המהרש"ם מברזין זצוק"ל ועוד.

כאמור עם פטירת בעל "לבושי מרדכי" מילא הוא את מקומו כגאב"ד מאד, ובכך החזיר את עטרת הרבנות למשפחת זקינו אבי אמו ה"קול אריה" ודודו ה"בית נפתלי".

למרבה הצער כיהן רק מספר שנים ברבנות קהילת מאד, ובשנתו האחרונה חלה קשות עד אשר בליל ד' ח"י כסלו תרצ"ז עלתה נשמתו הטהורה לגנזי מרומים, ואת מקומו מילא בנו הרב הגאון רבי משה יהודה שנספה בשואה הי"ד.

ברם זכור לטוב בנו יבלחט"א הרב הגאון רבי אליעזר עהרנרייך שליט"א שמילא מקום אביו ואחיו כרבה של מאד לאחר המלחמה וכיום נושא ברמה את דגל המשפחה הרוממה, בהפיצו את תורת אבותיו הגדולים בהקימו ניר לזכרם באמצעות החברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה, שזיכה את הרבים בההדירו את ספרי אביו הגדול זצ"ל "קצה המטה" "שערי חיים" ו"קב חיים", וכן ספרי זקניו ה"קול אריה" ויוצאי חלציו זצ"ל, ועד עתה פרסם ספרים רבים לתועלת הלומדים והציבור הרחב ועל כך יבורך.

במלאת חמשים שנה לרבה של מאד גדול בן גדולים, שהיה אוצר בלום בכל מקצועות התורה, יהא רעוא שימליץ טוב על יוצאי חלציו ממשיכי שרשרת הזהב ועל כל ישראל להחיש ביאת גואל ולקרב פדות נפשנו בב"א.

א גאון פון אונגארן, וואס האט מיט זיינע ספרים באשיינט די גאנצע תורה־וועלט

צו דער 50-טער יאָרצייט פון מאַדער רב, הגאון ר' חיים צבי עהרענרייך זצ"ל, באַקאַנט ווי דער בעל "קצה המטה", אויפֿן נאָמען פון איינעם פון זיינע ספרים.

פון **הרב אשר קאַצמאַן**

היינטיקן שבת, ח"י כסלו תשמ"ז, פֿאַלט־אויס די 50-סטע יאָרצייט פון הגאון הצדיק ר' חיים צבי עהרענרייך זצ"ל, וועלכער איז געוואָרן באַרימט צוליב זיין פירוש "קצה המטה" אויפֿן ספר "מטה אפרים" פון הגאון האדיר ר' אפרים זלמן מרגליות זצ"ל פון בראָד.

דער ספר "מטה אפרים" איז דערשינען מיט בערך 170 יאָר צוריק, און האָט זוכה געווען צו ווערן פֿאַרשפּרייט אין צענדליקער טויזנטער עקזעמפּלארן. אין קרוב צו 20 אויסגאבעס. אָבער צוליב זיין קורצקייט אין לשון האָט מען נעדאַרפט אַ ביאור צו מאַכן קלאָר די רייד פון דעם גאון הגאונים, צו געפינען די אַלע מקורות און טעמים פון אַלע דינים פון חודש אלול. ראש השנה. יום כיפור. סוכות און קדיש יתום. איז געקומען דער מאַדער רב זצ"ל, אין יאָר תרפ"ג (1923), און געמאַכט אַ פּירוש, וואָס האָט ליכטיק געמאַכט דעם "מטה אפרים". מיט ליקוטים און הוספות פון הונדערטער חידושי דינים און מיט די מקורות פון אַלע דינים, וואו זיי געפינען זיך אין ש"ס. פוסקים. פון די ראשונים ביז דעם אחרון שבאחרונים.

דאָס זעלביקע האָט דער מאַדער רב געטאָן מיט דעם צווייטן ספר, "שערי אפרים". פון דעם זעלבן גאון (ר' אפרים זלמן מרגליות), אויף הלכות קריאת התורה, וואָס איז אַרויס פון דרוק אין דובנא, אין יאָר תק"פ (1819). אויך דער דאָזיקער ספר איז שוין פון דאָן דערשינען אין־צענדליקע אויסגאָבעס, און דער מאַדער רב האָט אויך אויף דעם ספר פֿאַרפאַסט אַ פּירוש "שערי חיים" (אין צוגאָב צו דעם פירוש פון פריער. פון הגאון ר' שבתי ליפשיץ. דיין אין אָרשיווע).

עס איז קיין וואונדער נישט וואָס די ספרים פון הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זיינען אַרויס אין צענדליקע אויסגאָבעס. וויל רבי אפרים זלמן מרגליות איז געווען באַקאַנט אַלס איינער פון די פוסקים האחרונים. מיט וועמענס פסק־הלכה די גאַנצע וועלט האָט זיך שטאַרק געריכטן, און איז געווען וועלט־באַרימט מיט זיינע ספרים פון שאלות ותשובות. ווי "בית אפרים" אויף אַלע ארבע חלקי שולחן ערוך; "יד אפרים", וואו ער איז מבאר דעם ט"ז און ש"ך און מגן אברהם; "ראש אפרים" אויף טריפות הריאה; "עוללות אפרים" אויף מסכתות הש"ס; "טיב גיטין" אויף שמות הגיטין; "זרע אפרים" אויף פסיקתא, און נאָך צענדליקע ספרים, און אַלע גאונים פון זיין דור האָבן זיך געווענדעט צו אים מיט שאלות.

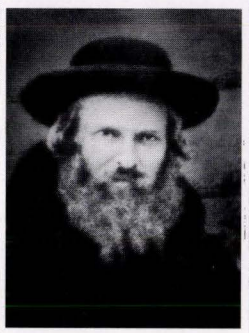
ער איז אויך געווען אַ יחסן. האָבנדיק געשטאַמט פון רש"י און רמ"א. און איז אַליין געווען אַ גרויסער גביר. פֿאַר וועמען אַנדערע האָבן אָנגעפירט מיט זיין גרויס פֿאַרמעגן. ער אַליין איז געוועסן טאָג אויפֿן טאָג אין בראָד און עופֿק־געזונט־אין־תורה. און זיין געלט אויפֿגעטיילט פאַר אָרימע אין אַלמנות.

זיין נאָמען לעבן איז געווען אַיין קיים פון קדושה און סהרה, סיי מיט גאונות און סיי מיט חסידות, און אפֿילו די גדולי החסידות האָבן אים אָפט באַווּנדערט. רבי אפרים זלמן מרגליות איז נפטר געווארן כ"ד אב תקפ"ח (1828).

ביאָגראַפּיע און לעבנס־גאַנג פון דעם מחבר פון "קצה המטה"

ווער איז געווען דער מאַדער רב, דער בעל "קצה המטה", וואָס איז געווארן אזוי מפורסם דורך זיין פירוש?...

הגאון ר' חיים צבי עהרענרייך איז געבוירן געווארן אין יאָר תרל"ה אין דעם שטעטל סאבראנין, אונגארן. צו זיין פאָטער הרב ר' יעקב עהרענרייך זי"ל, אַ באַקאַנטער למדן און גדול בתורה וחסידות פון דער גזע פון "שפע טל" און בעל "נזר הקודש" אויף מדרש. זיין מוטער הענדל רייזל ע"ה איז געווען די טאָכטער פון דעם אונגאַרישן גאון דער בעל "קול ארי־ה" זי"ע. שוין אין זיינע קינדערשע יאָרן איז ער געווארן באַקאַנט אַלס גרויסער חריף ובקי.

דער מאדער רב, הגאון ר' חיים צבי זיין זון, דער מאדער רב אין ברוקלין עהרענרייך זצ"ל, וועמענס 50-טער הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך יאָרצייט "א, און דער ארויסגעבער פון שליט"א, און דער ארויסגעבער פון פארשפרייטער פון די ספרים פון זיין באַרימטער רבנישער משפחה פון אונגארן.

הרב יואל עהרענרייך, אייניקל פון מאדער רב, מוסמך פון תורה ודעת, פאטאגראפירט בעת א באזוך קבר פון זיין עלטער־עלטער זיידע, דער "קול ארי־ה" אויפֿן בית עולם אין מאד.

וואָס זיין עילוי־אישקייט און תמימות האָבן געקלונגען איבערן גאַנצן געגנט. אַלס קינד האָט ער נאָך זוכה געווען צו ווערן אויפגענאָמען אַדעווועט אין דער שויס פון זיין גרויסן זיידן דעם בעל "קול ארי־ה".

נאָך דער פטירה פון "קול ארי־ה" האָבן אים די עלטערן געשיקט לערנען צו זיין בר מצווה אין דער ישיבה פון זיין פעטער, הגאון ר' אליעזר צוקער זצ"ל, דער ראב"ד פון בערעגסאז און מחבר פון די ספרים "מגדנות אליעזר" און שאלות ותשובות "דמשק אליעזר". און צו 15 יאָר איז ער שוין אַוועקגעפֿאָרן לערנען בייַ זיין אַנדערן פעטער, הגאון ר' שמואל גינצלער זי"ע, דער אב"ד פון אריבערווישאווע און מחבר פון ספר "משיב נפש".

נאָך לערנען דאָרט אייניקע יאָר מיט אַ געוואַלדיקער החמדה, ממש אין דער בחינה פון "משים לילות כימים". איז ער אַוועקגעפֿאָרן לערנען הוראה און חסידות בייַם גאון און צדיק ר' חנני' יום טוב ליפא טייטעלבויס זי"ע, סיגעטער רב און דער מחבר פון ספר "קדושת יום טוב".

ער איז געוואָרן אַזוי מפורסם אַלס חריף און בקי אין ש"ס און פוסקים און "מסיק שמעתתא אליבא דהלכתא", אז די אַלע אויבנדערמאָנטע גאונים האָבן אים מסמיך געווען און ער איז נאָך געווען אַזוי יונג, — קוים 20 יאָר אַלט — מיט די טיטולן "יורה יורה — ידין ידין".

אינצווישן האָט ער אויך געלערנט ביי זיין עלטערן ברודער, הגאון ר' שלמה זלמן עהרענרייך זצ"ל הי"ד, טשאבא'ער רב (וועלכער איז שפעטער געווען בארימט אַלס שאמלויער רב), מחבר פון די ספרים שאלות ותשובות "לחם שלמה" 3 חלקים, "אבן שלמה" אויפֿן ראב"ן. און נאָך פילע ספרים, און כאָטש ער איז געווען עלטער פון אים מיט 10 יאָר, האָט ער מיט אים געלערנט נישט נאָר אַלס רבי נאָר טאָקע ממש ווי א חבריותא.

צו 22 יאָר האָט אים אויסגעקליבן פאַר אַן איידעם זיין פעטער דער גרויסער גאון הרב ר' נפתלי הכהן שוואַרץ זי"ע, דער מאַדער רב און מחבר פון שאלות ותשובות "בית נפתלי", דרושים "בית נפתלי", "שער נפתלי" אויפֿן אבודרהם, "בית נפתלי" על התורה, "אמרי שפר". און נאָך ספרים. זיינע שאלות ותשובות זיינען אויך געדרוקט אין "שואל ומשיב", אין מהר"ם שיק און נאָך צענדליקער פוסקים. ער האָט אים אויסגעקליבן אַלס חתן פאַר זיין טאָכטער לאה, און חול המועד סוכות תרנ"ז איז געשריבן געוואָרן די תנאים.

אָבער פלוצלינג, צו 50 יאָר, י"ב כסלו, איז דער מאַדער גאון ר' נפתלי נסחלק געוואָרן. און אזוי ווי דער זמן החתונה איז שוין געווען באַשטימט, איז זייער חתונה פאָרגעקומען ראש חודש תמוז תרנ"ז. נאָך דער חתונה האָט די מאַדער קהילה אים פאָרגעשלאָגן ער זאָל ווערן דער אָפּיציעלער רב פון מאָד. צוליב זיין ענינות און זיין יונגן עלטער האָט ער עס נישט אָנגענומען, נאָר בלויז מסכים געווען נאָך פילע בקשות צו ווערן דער זיין און מורה צדק פון מאָד. אָזוי אַרום האָט ער אָנגעפֿאַנגען צו ממשיך זיין די גאַלדענע קייט פון מאַדער רבנות פון זיין פעטער און שוועער, די כהנים גדולים, און איז באַלד באַליבט געוואָרן ביי דער גאַנצער קהילה סיי אַלס פוסק און סיי אַלס דרשן, פֿה מפיק מרגליות, ווי אויך מיט זיינע התלהבות־דיקע תפילות, וואָס האָבן ממש מרעיש עולמות געווען.

מאָד, מיט אירע גרויסע רבנים און איר ישיבה

כאָטש מאָד איז געווען אַ קליין שטעטל אין צפון־אונגאַרן, נעבן מישקאָלץ, אין דער נענגט פון טאָקאַי (באַקאַנט צוליב די טאָקאַיער ווייַנען), האָט זי אָבער געשפילט אַ גרויסע ראָלע אַלס אַן עיר ואם בישראל, צוליב איר ישיבה און אירע גרויסע רבנים גאונים, וואָס האָבן באַלויכטן דאָס אידישע אונגאַרן מיט תורה און חסידות. ס'איז אינטערעסאַנט, אַז לויט אַ מסורה איז דאָס שטעטל געוואָרן באַזוכט פון בעל שם טוב און פון רבי לוי יצחק בארדיטשעווער זי"ע.

איר ערשטער רב, בערך אין יאָר תק"ל (1770), איז געווען ר' משה וואל־ליטמאַן, אַן אור־אייניקל פון מהר"ם מפאדאוורא און פון ר' שאול וואל (לויט אַ לענגעדע "דער אידישער מלך פון פוילן אויף איין טאָג"). הרב ר' משה וואל וועלט דערמאָנט אין "נודע ביהודה" (חלק אבן העזר סי' קט"ו) בנוגע אַ שאלה ווי צו שרייבן אין אַ גט דעם נאָמען פון דער שטאָט, מאַד, אָדער מאַדע צוֹם סוף. מיט אן "עיין". רבי לוי יצחק פון בארדיטשעווי האָט אים געגעבן סמיכה אין אונטערגעשריבן "הק' לוי יצחק בן שרה שאשע". שפעטער, נאָך זיין פטירה, איז געוואָרן רב זיין זון, הרב ישראל עוזר וואל ז"ל.

עס איז כדאי צו דערמאָנען (אַלס רב אין מאד) דעם גאון הרב ר' עמרם ראָזענבוים. מיט וועמען דער "חתם סופר" האָט זיך דורכגעשריבן (זע שו"ת חתם סופר, יורה דעה סימן רל"ג). זיינע חידושים זיינען אויך געדרוקט אין תלמוד ירושלמי. הוצאת ווילנא. מיט דער באַצייכענונג "הערות מרב עמרם חסידא ז"ל אב"ד מאדע. חי בימי חתם סופר. ומ"כ בצפת בין קבר האריז"ל ומהר"ם

אלשיך". ער האָט געגרינדעט די ישיבה אין מאָד. אויך הגאון ר' עמרם בלום זצ"ל, מחבר פון "בית שערים". איניקל פון ר' עמרם חסידא און מהר"ל פון פראג, איז געווען רב אין מאד. ער איז געווען באַקאַנט מיט זיין קאַמף קעגן רעפאָרם. דעם ראַבינער־סעמינאַר האָט ער אָנגערופן "סומא־נער". אָ בלינדע יוגנט, וואָס גייט אין פינצטערניש (זע הקדמה צום "בית שערים"). ער האָט געפירט די ישיבה ביז רמה, מיט פלפול, עיון און ביורר הלכה. אויך איז געווען רב אין מאָד דער גאון הרב ר' יצחק נתן ליפשיץ ז"ל. אָן איידעם פון בעל "שמן רוקח", וואָס האָט שוין אָנגעפירט מיט אַ גאָר גרויסער ישיבה אין מאָד. ער איז געווען באַצייכנט "ישב על התורה והרביץ תורה עם תלמידים מופלגים למאות" (זע "תולדות גאוני הגר", עמוד ה'). צוריש זיינע תלמידים איז געווען דער בעל "קול ארי־ה" און אָנדערע גדולי הזמן. עס איז אריך וועדט צו דערמאָנען דאָ הרב ר' נתן פייטל רייניץ, דער בארימטער תלמיד פון הגאון בעל "ברוך טעם" זצ"ל, ועלכער איז געווען רב און ר"מ אין מאָד, מחבר פון ספר "דברי רנ"ך". צווישן זיינע תלמידים איז געווען הגאון ר' אליעזר דייטש, דער רב פון בוניהאד.

דערנאָך האָט דיך אָנגעפאָנגען די תקופה פון דעם בעל "קול ארי־ה", הרב ר' אברהם יהודה הכהן שוואַרץ זצ"ל, וואָס איז אָנגעקומען קעגנווארן "דער גאון פון אונגארן" און וועלכער איז שוין געווען מפורסם נאָך אַלס רב אין בערעגסאָז. אין מאָד איז ער אָנגעקומען אין יאָר תרמ"א (1881), אָבער זיין געבורטס־שטאָט מאָד און די ישיבה האָבן נישט זוכה געווען צו האָבן. דאָס גרויסע ליכט איז זייער שטאָט, וויל אין כ"ד תשרי (אסרו חג סוכות) תרמ"ד איז ער נסתלק געווארן. זיין זון, הגאון ר' נפתלי הכהן שוואַרץ זי"ל, איז דאָן געווארן זיין ממלא מקום. ער האָט מיט זיין גאונות און מידות טובות טאָקע פאַרטאָן זיין גרויסן פאָטער. די ישיבה איז געווארן פארגרעסערט. מען האָט אירף אים געזאָגט דעם פסוק "כחצים ביד גבור כן בני הנעורים" (תהלים קכ"ז). די בני הנעורים, די בני הישיבה זיינען געווארן ווי חצים, ווי שארפע פיילן אין תורה, ביד גבור, דורך דעם גבור פון תורה הגאון דער בעל "בית נפתלי", וועמענס גאָנצע לעבן איז געווען אַ קייט פון התמדת התורה און הרבצת התורה. אָבער נאָך 13 יאָר פירן די שטאָט און די ישיבה, איז ער פלוצלונג נסתלק געווארן, ווי שוין פריער דערמאָנט, און זיין יונגער איידעם און פלימעניק הגאון ר' חיים צבי שהרעניי"ך איז געווארן דער דיין און מורה צדק פון מאד.

מיט זיין גרויס עניוות האָט ער אינגרעגעבן סיי דאָס רבנות און סיי דאָס פירן די ישיבה גדולה פון מאד צו דעם באוואוסטן גאון און מרביץ תורה, הרב ר' מרדכי לייב ווינקלער־זצ"ל, באוואוסטער מחבר פון די ספרים שאלות ותשובות "לבושי מרדכי" אויף ד' חלקי שולחן ערוך, און שפעטער זיין ספר "לבושי מרדכי" אויף מסכתא נדרים. אין זיין צייט האָט די ישיבה געציילט אינגער 140 בחורים גדולי תורה ויראה.

במשך פון דער גאנצער צייט, וואָס דער גאון בעל "לבושי מרדכי" איז געזעסן אויף דער כסא הרבנות אין מאד, האָט ער דיך ממש אין יעדן פסק הלכה מיישב געווען צוזאַמען מיט הגאון ר' חיים צבי שהרעניי"ך ז"ל און ערשט דערנאָך האָט ער געפסקנ"ט. אין דער הקדמה צו זיין ספר "לבושי מרדכי" שרייבט ער אויף אים, אז באמת האָט ער געדארפט זיין דער רב פון מאד. וויל ער איז ראוי צו דעם, נאָר "ונהג בי טובת עין וכו' בתם לבבו ורב צדקתו הננו כשכה אחים יחד נוחים זה לזה בהלכה".

ווען מען איז געקומען צו דעם "לבושי מרדכי" בעטן אַ ברכה, פלעגט ער זאָגן "ווי קען איך געבן א ברכה, אז דאָ זיצט נעבן מיר דער גרויסער דיין, גאון און צדיק ר' חיים הערש שהרעניי"ך. גייט צו אים, ער. צוזאמען מיט זיין זכות אבות, וועט אייך זיכער געבן אַ ברכה, און איר וועט זיכער געהאלפן ווערן"... און אזוי איז טאקע געווען.

דער מאַדער דיין דרוקט ספרים און ווערט רב אין מאָד

דער נאָמען פון הגאון ר' חיים צבי שהרעניי"ך איז נאָך מער מפורסם געווארן אין יאָר תרפ"ג, ווען ס'איז אַרויס זיין ערשטער ספר, דער פירוש "קצה המטה" אויפ'ן "מטה אפרים". ער האָט מיט זיין גרויס עניוות אפילו נישט געשטעלט זיין נאָמען אויפ'ן שער־בלאט, נאָר בלויז געשריבן "טל חיים, צבי חמיד ורגיג להרמת קרן התורה". זיין נאָמען איז בלויז מרומז אין טל "חיים" און אין "צבי" חמיד, וואָס מאַכט חיים צבי. אריך אין די הסכמות פון דעם ראדאמישלער גאון ר' שמואל ענגעל זצ"ל און פון הגאון ר' מרדכי לייב ווינקלער זצ"ל האָט ער בלויז געשטעלט דעם וואַרט הרב וכו' און אריסנעלאָזט אַלע גרויסע טיטולן, וואָס זיינען אויף אים געשריבן געווארן. זיין ברודער, הגאון דער שאמלויער רב, שרייבט, אז ווען דער מנקאטשער רבי, הגאון בעל "דרכי תשובה" זצ"ל האָט געזען זיין ספר אין כתב יד, האָט ער אים באַלד געגעבן אַ וואנדערבאַרע הסכמה, זאָגנדיק, אז זיין פירוש האָט א "טעם זקנים" אָבער דער שאַמלויער רב האָט די הסכמה פאַרלוירן.

ווי וויים דער שאמלויער רב האָט פאַרהערלעכט די גאונות, צדקות און עניוות פון זיין ברודער, איז ווערט צו דערציילן. אז אין יאָר תרפ"ח, אויף דער חתונה פון דעם שאמלויער רב'ס טאָכטער צו הגאון ר' שמואל גרינוואַלד ז"ל, שפעטער רב פון יארא, איז דאָרט אויך אָנווענדט געווען הגאון הצדיק דער בעל "קצה המטה". ביי איינער פון די שבעת ימי המשתה, ווען מען האָט געדאַרפט פּראָווען די סעודת מצוה, האָט ער זיך אָוועקגעזעצט לערנען אין בית המדרש. און פון גרויס התמדה פאַרגעסן צו קומען צו די שבע ברכות. דער שאמלויער רב האָט אים נעהייסן אריפזוכן און געזאָגט, "איר וועט אים אַוודאי זיכער טרעפן אין בית מדרש, פאַרטיפט אין לערנען". און אַזוי איז טאָקע געווען. האָט דעמאָלט דער שאמלויער רב געזאָגט אויף אים צו אַלע פאַרזאַמלטע, "איר וויסט ווער ער איז? איך וויר דאָך פאַר אים בטל ומבוטל".

עס וואָלט דאָ פאַרנומען צופיל פלאַץ צו דערציילן פון זיין צדקות און עניוות. עס איז גענוג צו דערמאָנען, אז נאָכדעם ווי ער האָט אריסגענעמן דעם ספר "קצה המטה" האָט מען דעם מחבר נישט געהרופן ביי זיין אמת'ן נאָמען, ווייל מ'האָט פשוט נישט געוואוסט זיין אמת'ן נאָמען, נאָר מען אים האָט געהרופן, פונקט ווי דעם חפץ חיים האָט מען געהרופן ביי זיין ספר "חפץ חיים", אזוי האָט מען אים געהרופן "דער בעל קצה המטה זאָגט אזוי און אזוי"...

אין יאָר תרצ"ב (1932) באַווייזט ער נאָך אַרויסצוגעבן זיין צווייטן ספר "שערי חיים", אַ פירוש אויף דעם ספר פון דעם ועלטס־גאון פון בראד "שערי אפרים", אויף הלכות קריאת התורה. מיט אַ געוואַלדיקע הסכמה פון הגאון האדיר ר' מרדכי לייב ווינקלער ז"ל. אויך דאָ מעקט ער אויס אַלע טיטולן, נאָר שטעלט בלויז "ידידי הרב... כקש"ת חיים צבי וכו'".

דעם זעלבן יאָר וועט דאָס ספר אין אַרויס פון דרוק איז נסתלק געווארן צו 88 יאָר דער מאַדער רב דער גאון ישראל ותפארתו, דער בעל "לבושי מרדכי", אין טאָג פון שבעה עשר בתמוז, וואָס דאָן זיינען "נשתברו הלוחות". דער טרויער איז געווען זייער גרויס. אין דער צוואה פון "לבושי מרדכי" איז געווען געשריבן, "והנני מודיע לבני הקהילה, כי ידידי הרב הגאון הצדיק בנש"ק כמוה"ר רבי חיים צבי שהרעניי"ך שליט"א, לו משפט הרבנות לכל הדעות, באשר הוא מגדולי המורים מומחים, בכל צדדי ש"ס ופוסקים ושו"ע ובספרי שו"ת כידוע ומפורסם בעולם בחריפות ובבקיאות". די קהילה פון מאָד האָט אים טאָקע מיט גרויס כבוד אויפגענומען אַלס אב בית דין, מיט "אשריך ק"ק מאדע שבחרת בחיים" (הגאון רבינו ר' חיים צבי שהרעניי"ך שליט"א).

דער בעל "קצה המטה" האָט באַלד געזומען משפיע זיין אין דער שטאָט מיט זיין צדקות און גדלות בתורה, ווי אויך מיט זיינע פייערדיקע דרשות לכבוד ד' ותורתו. ער האָט די ישיבה באַלד אַ נאָמען געגעבן "ישיבת לבושי מרדכי", וואָס איז אריבער צו זיין השגחה, און געגעבן לומדישע שיעורים. די קהילה פון מאָד האָט אַרויסגעשיקט בריוו אויבער גאַנץ אונגארן, אַז די ישיבה פירט זיך אונטער דעם ממלא מקום "האדמו"ר הגאון המפורסם וכו' כש"ק מו"ה חיים צבי שהרעניי"ך שליט"א, ובחורף ילמדו ש"ע סוגי' דגת בעוטה (ע"ז דף נ"ה) עם כל הפוסקים ומס' פסחים ושו"ע הל' פסח, ויו"ד הל' שחיטה". די ישיבה איז געפירט געווארן מיט גרויס פאַרנעס פון לומדות און יראת שמים. די תלמידים האָבן זיך אָפּגעלערנט פון דעם גרויסן גאון און צדיק דעם בעל "קצה המטה" וי מען דאַרף זיך צו פירן אין לעבן. אָבער ליידער האָט נישט אריך לאַנג אָנגעהאַלטן אָט־די גרויסע ליכט פון דעם גאון און צדיק: ח"י כסלו תרצ"ז איז ער נסתלק געווארן, זכותו יגן עלינו ועל כל ישראל.

זיינע ספרים ווערן געדרוקט אין אַמעריקע

נאָך זיין פטירה איז רב זיין זון הגאון ר' משה לייב עהרענרייך הי"ד, און די ישיבה איז געפירט געווארן פון זיין אינגערן זון, — יבדל לחיים טובים — הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א. הגאון ר' משה לייב האָט נאָך באַוויזן אַרויסצוגעבן דעם ספר פון זיין פאָטער "שאלות ותשובות קב חיים" אויף הונדערט און צוויי תשובות, כמנין ק"ב וכמנין "צבי", און אויך באַשיינט דאָס ספר מיט פילע אייגענע הוספות "מבן המחבר". דאָס איז נאָך דערשינען אין יאָר תש"ג, אַ פאָר מאָנאַטן איידער די נאַציס ימח שמם האָבן גענומען דורכפירן זייערע שרעקלעכע גזירות אויף אידן אין אונגאַרן און דעם קידוש השם וועג פון דעם דאָזיקן יונגן גאון, ועלכער איז פאַרבראַנט געווארן אין אוישוויץ על קידוש השם דורך די דייטשן ימ"ש (זע אין ספר "אלה אזכרה", כרך ה', דייט 65-62). דער ברודער — יבדל לחיים — הרה"ג ר' אליעזר שליט"א האָט נאָך פאָראיבט נאָך דער צווייטער וועלט־מלחמה פאַרצוועזן די רבנות אין מאָד, ווען דאָרטן אב"ד, אָבער ווען די רוסן האָבן איבערגענומען די מאַכט אין מען האָט שוין די רבנות נישט געקענט פאַרזעצן איז ער מיט גרויסע ניסים נעראָטעוועט געווארן מיט זיין פאַמיליע אין עמיגרירט קיין אַמעריקע, וואו ער האָט באַוויזן אויפצושטעלן דעם "מכון מפיצי תורה ממשפחת קול ארי־ה", און אַחרן די איבער 30 ספרים, וואָס ער האָט שוין אַרויסגעגעבן. סיי איבערגעדרוקטע און סיי פון כתב יד. האָט ער אריך באַוויזן על פי נס צו ראַטעוון איין קאָפּיע פון דעם ספר "קב חיים" פון דין פאָטער, וואָס איז אַריס אין יאָר תש"ג, און איז בשעתו דערשינען אין קליינוואַרדיין, אונגאַרן. ער האָט עס איבערגעדרוקט לזכרו הקדוש צוזאַמען מיט פילע הוספות, און צום סוף צוגעדרוקט אַ קונטרס "יקרא דחיים", וואָס דער שאמלויער רב הי"ד האָט מספיד געווען דעם בעל "מנחת אלעזר" פון מונקאַטש זצ"ל, צוזאַמען מיט דעם גאון אדיר ר' חיים צבי עהרענרייך ז"ל, דין ברודער. צווישן אַנדערן זאָגט ער אין דין הספד: "אחי יחידי צדיק תמים מערסתו, שחסידותו וענוותנותו הי' עד להפליא". אריך איז אַפּגעדרוקט געווארן ביים סוף פון ספר "קב חיים" אַ קונטרס מיט חידושי תורה פון הגאון ר' משה לייב עהרענרייך הי"ד מיט'ן נאָמען "זכרון למשה". די ערשטע תשובה איז טאָקע געשריבן צו דין ברודער "הרה"ג החסיד מוה"ר ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א". אויף דער שאלה צי אַן "עוסק במצוה בשכר" איז אריך פטור פון אַן אַנדער מצוה אַדער נישט.

עס איז ווערט צו דערמאָנען, אז צוליב דער וויכטיקייט פון די ספרים "מטה אפרים" און "שער אפרים" מיט די פירושים פון דעם בעל "קצה המטה" דיינען שוין אויך די דאָזיקע ספרים אַרויסגעגעבן געווארן דורך דעם "מכון מפיצי תורה קול ארי־ה" אין פיר אויסגאבעס אין אַמעריקע, און זיי זיינען שוין באַלד אינגאַנצן אויספאַרקויפט געווארן. דער נשיא פון "מכון קול ארי־ה", הרה"ג ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א, האָלט שוין ביים דרוקן אַ 5-טע אויסגאבע.

זאָל דאָ אויך דערמאָנט ווערן, אז די איניקלעך פון "קצה המטה" (הרב ר' אליעזר'ס זון), הרב ר' יואל עהרענרייך, הרב ר' חיים צבי (אַ נאָמען נאָך זיין זיידן דעם בעל "קצה המטה") און הרב ר' נפתלי, העלפן פיל צו דעם פאָטער, סיי מיט אויסגעפינען נישט־געראָטעוועטע כתבי־יד'ן און סיי מיט צוגעבן נייע הוספות און הערות צו די אַלע ספרים פון זייער גרויסן זיידן. זאָל דאָס דיין אַ זכות צו זיין 50-סטער יאָרצייט. שזכרו יהי' ברוך לנצח נצחים עד ביאת הגואל במהרה אמן.

הגאון רבי חיים צבי עהרנרייך זצ"ל

— חמישים שנה לפטירתו —

בצלאל לנדוי

תושבי ארץ ישראל, שקבעו את מושבם בארבעת ארצות החיים, לא חדלו מלהתפלל לגאולה שלימה ובד בבד עם תפילותיהם לאקמא שכינתא בעפרא, עסקו בתורה ביחוד בהלכות התלויות בארץ וכן בהלכות התלויות בירושלים ובמקדש, מתוך אמונה ובטחון, ואף מתוך ציפיה יום יום מית "מהרה ייבנה המקדש".

"זה לעומת זה עשה אלקים", ודווקא במקום הקדושה העליאית נראו פורצי גדר שניסו לפרוץ בחומה, ושומרי החומות ראו מחובתם להתיצב במערכה. גם כאן נמתחו ככלי אהבה בין ירושלים ותפוצות הגולה, ואחד הגדולים שבין שומרי החומות, הגאון הירושלמי רבי שלום ליב אייזנבאך פנה אל אחד מגדולי הרבנים בהונגריה, הוא רבי חיים צבי עהרנרייך, והזעיק אותו לעזרת שומרי משמרת הקודש, ותשובתו הרי היא לפנינו בספרו "קב חיים".

מרבניה של קהילת מאד המפוארה

קהילת מאד זכתה להתעטר בעטרת פוסקים חשובים בדורות האחרונים ששימשו בה ברבנות, כגון רבי אברהם יהודה הכהן בעל "קול אריה", רבי מרדכי ליב וינקלר בעל "לבושי מרדכי" ואחד האחרונים בשורת הרבנים שפיארו את הקהילה היה רבי חיים צבי עהרנרייך, בעל "קצה המטה" על "מטה אפרים", שנפטר לפני חמישים שנה, ח"י בכסלו תרצ"ז.

רבינו נמנה על תלמידיו של בעל "קדושת יו"ט", יצק מים על ידו ושקד על דלתי התורה בבית מדרשו, והלה שהעניק לרבינו תעודת סמיכה מציין בה ש"היה לו לפניו פתחון פה בשעשועי דאורייתא". כבר בנעוריו הבחין שהוא "כלי מפואר בש"ס ופוסקים ומצא יותר מכפי מידתו", ועתה ממשיך בעל קדושת יו"ט "כאשר בא בצל קורתי ותהיתי על קנקנו, ופנים אל פנים דיברתי אתו, עמדתי משתומם איך מאז ועד עתה עלה עשר מעלות ונוה תהילות, עד שנתעלה בחריפותו ובקיאותו עד להפליא" והוא מסמיך אותו בעטרת תפארת חכמים. "ידיו ידין יורה אף גם יורה, כהוגן וכשורה, וכדעת של תורה בכל ענייני הוראה כאחד המורים שבישראל".

כאשר נפטר חותנו רבי נפתלי הכהן שוואַרץ אב"ד בק"ק מאד היה רבינו אחד המועמדים הרציניים. לרבנות הקהילה, מורשת זקנו בעל "קול אריה". בהיותו בן עשרים וחמש בלבד הסכים למינויו של רבי מרדכי ליב וינקלר כאב"ד לקהילה, אולם השניים נשאו בעול הצבור באהבה ובידידות.

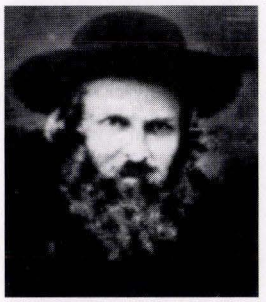
רבי מרדכי ליב הכיר לו תודה על כך, וכאשר הביא לדפוס את ספרו "לבושי מרדכי" הפליג בהקדמתו בשבחו של רבינו, בציינו ש"הרבנות היתה לו מורשת אבות, ואף היה ראוי לכך, אך נהג טובת עין. בלי שום ערעור והרהור הסכים בנפש חפיצה לויתור על כהונת האב"ד למען תיווך השלום והתאחדות הלבבות". והוא מוסיף בשבח רבינו המשמש כ"דיין ומורה צדק פה בתום לבבו ורב צדקתו, הנני כשבת אחים גם יחד, נוחים זה לזה בהלכה".

בשעה שעמד לעבור לעולם שכולו טוב דאג להבטיח את המוניטין של קהילת מאד, ובצוואתו הוא מודיע לבני הקהילה: "משפט הרבנות לידידי הרה"ג הצדיק רבי חיים צבי עהרנרייך, לו משפט הרבנות לכל הדעות שנאמרו בענין ירושת רבנות, באשר הוא מגדולי המורים, מומחה לכל דתי ש"ס ופוסקים ושו"ע ובספרי שו"ת, כידוע ומפורסם בעולם, בורוב חריפותו ובקיאותו".

ואמנם, עוד בהלוייתו של רבי מרדכי ליב וינקלר הכריז הרי"צ דושינסקי על סמך צוואה זו "תורה מחזרת על אכסניה שלה" ופנה לבני הקהילה לקבל את רבינו כאב"ד. מיד נענו לו וקראו "יחי אדוננו לעולם ועד", ורבינו עמד על משמרתו עד יומו האחרון, אם כי לצערנו נקטף בימי עלומיו, ביום ח"י בכסלו תרצ"ז, והובא למנוחות באהל אבותיו רבני מאד.

זה ספר תולדות אדם

בתקופת מלחמת העולם הראשונה נודע ביהדות הונגריה סגל הפוסקים: בעל "ערוגת הבושם" מהרש"ג (גרינפלד) ובעל "לבושי מרדכי". בדור הבא ניתן למנות את מהר"ם מבריסק ואת רבינו רבי חיים צבי עהרנרייך אב"ד מאד והצד השוה שבהם שספריהם הכוללים את תשובותיהם נדפסו בעצם שנות המלחמה השניה, העקובה מדם אחינו ואחיותינו, מהר"ם מבריסק עוד הספיק להביא לדפוס בחייו את החלק השני של תשובותיו, ורק שתי החלקים הנוספים נדפסו לאחר מכן, ואילו בידי רבינו שנקטף בימי עלומיו, בן ששים ושתים בסך הכל, לא היתה שהות בידו להביא לדפוס את תשובותיו.

עוד בחייו הנציח את מעמדו בספרו "שערי חיים" על "שערי אפרים" וביחוד בספרו "קצה המטה" על "מטה אפרים" שזכה לארבעה מהדורות במשך שנים מועטות, ואין זו אלא מקצת מרושתו התורנית, שכן הרבה חיבוריו נשארו בכתב יד ונאבדו בתוך המלחמה, כך למשל, ידוע שהיה בידו חיבור גדול ומושלם על התורה, שהיה מוכן לדפוס וחבל על דאבדין.

"בחרון שיכלה חרב ומחדרים אימה". יהודי הונגריה היו נתונים למשיסה בידי הצוררים, ובתקופה קשה זו הובא לדפוס ספר תשובותיו, "קב חיים". בדברי ההקדמה והההסכמה אנו מרגישים את מוראות הימים ההם. "מפני הרעה נאספ הצדיק", ביום ח"י בכסלו תרצ"ז, שנתיים שלש לפני פרוץ המלחמה, נתבקש רבינו לישיבה של מעלה. אחיו של המחבר, רבי שלמה זלמן עהרנרייך אב"ד שימלוי מציין שמן הראוי היה לכתוב הערות על הספר, אבל "ראשי ולבי בל עמי", והוא נושא תפילה להקלת סבלת מידי הצוררים שהכבידו את עולם על היהודים שהיו נתונים לשלטונם, והם מתפללים לראות במהרה בשמחת ישראל ובישועתם, בביאת הגואל במהרה דיין.

הדפסת ספר תשובותיו החשוב "קב חיים" נסתיימה בשנת תש"ג, תקופה קצרה לפני שהמחבר, יחד עם המדפיסים והמגיהים, קידשו את השם. בנס נמצא טופס יחיד בדפוס, הימנו נדפסה המהדורה השניה, בשנת תשל"א, כשלושים שנה לאחר הופעתו הראשונה.

תשובותיו בהמצאות אקטואליות שעלו על הפרק

כאשר עלתה על הפרק בירחון "וילקט יוסף" שאלת החשמל בהלכה נמנה רבינו בין פוסקי ההלכה בדבר החשמל שנוצר בעיר ע"י כח המים של הנהר: "אם כי פה, מאד, רובא דרובא עבור הגויים, בין בבית ובין בחוץ, וכן המכונות מופעלות ע"י מים ולא ע"י קיטור, ואין שום הבערה, בכל זאת הסכמנו שלא להתיר גם כאן, רק אם יהא באופן כמו שנעשה במונקאטש, וכן מן הראוי בכל קהילות ישראל לעשות כמתכונתה".

בדרך בירור השאלה הוא דן גם בענינים קרובים ורחוקים, כגון מלאכה שאינה צריכה לגופה, תולדות האש, ובכלל זה גם ענין שריפת קוצים בשבת, ומסכם את תשובתו "ויש לי עוד הרהורי דברים בזה, ולהיות שכבר נתארך יותר מדי לא רציתי להאריך יותר".

רבינו עמד בחילופי תשובות עם גדולי הדור ולפנינו בסי' ע"ד תשובתו לשר התורה רבי שמואל ענגיל אב"ד ראדומישלא וכן עם יתר גדולי דורו, וביחוד עמד בחילופי תשובות עם חבירות לרבנות בקהילת מאד, רבי מרדכי ליב וינקלר בעל "לבושי מרדכי", וכבר הזכרנו שכיבד אותו ביותר.

בקובץ התורני "וילקט יוסף", שהופיע בעריכת גיסו רבי יוסף הכהן שוואַרץ, התנהל דיון בקשר לנשיאת שענון של זהב עם שרשרת במקום שאין עירוב, והיו כאלה שניסו לגלות היתר, אולם רבינו יצא נגד "הרב הכותב", שפירסם בעתונות היתר לשאת את השענון, ומביא הוכחות לדעתו. הכרעתו של רבינו לאיסור אושרה ע"י רבה של טאלטשאבא וכן הסכים עמו רבי אברהם יצחק גליק בעל "יד יצחק": "העברתי עיני על מכתבו היקר", אשר בו נשא ונתן בנידון, והוא מאשר את עמדתו, "וראיתי כי נמרצו דברי יושר, דבריו בסברה ישרה, וגם אני מסכים לדבריו הנעימים".

באותה תקופה התנהל דיון בקשר למוצר קפה, שהומצא בימים ההם, מיוצר מחרצני ענבים קלויים, והיה חשש של יין נסך. רב גדול "שבנה רמה והציב מקום להיתר, שכן אחרי ששורפים החרצנים כמשפט עשיית הקפה כבר כלה הלחלוחית של יין שבו ונחשב כעפר בעלמא". רבינו שולל טענה זאת, וכן הוא דוחה את טענת המתירים "משום שנשתנו בטעם וריח", ומצאו סעד לדבריהם בתשובת ה"חתם סופר" סי' קי"ז, לדעתו של רבינו לא כלה עדיין לחלוחית יין, "ובוודאי ראוי לכל ירא וחרד לדבר ה' להתרחק מזה".

ובסיום תשובתו זו, שכתב בימי מלחמת העולם הראשונה, הוא מציין "יש בידי להאריך בפלפולים נחמדים, אולם כעת לבי בל עמי מפני המאורעות בעולם".

בסביבת הקהילה היו מספר כפרים חקלאיים, ולכן נזקק רבינו לבירור שאלות בענינים חקלאיים שהופנו אליו ע"י תושבי הכפרים, כגון עוף שיש לו שדרה עקומה (סי' י'), וכן כיצד לנהוג בדבר עגלים רכים תוך שנתו, שאינו יונק, לענין מיעוך ומשמוש (סי' י"ד) וכן נטיעת כרמים לענין ערלה, וכאמור היו בסביבה יקבים לתעשית יין וי"ש.

בשנת תרס"ח נשאל בקשר להכשרת היורות לבישול יין שרף, והקנים מסובבים כנחש עקלתון (סי' נ"ט). הוא גילה דרך להיתר הכשרת היורות לפסח ע"י הגעלה בקיטור, וקיבל לכך הסכמת גדולי דורו רבי אליעזר צוקער וכן אב"ד בראד. רבי אברהם מענדיל ברודי בעל "מחזה אברהם".

בין היתר הובאה לפניו שאלה בדבר בהמות שהיה חשש שניקב כרסם ע"י רפואה שנתנו להם, לאחר שבטנם צבה בגלל אכילת עשב. הבעיה היתה לגבי הבהמות עצמם וכן לגבי החלב שניטל ממנה והגבינות שנעשו בהם תערב חלב בהמות אחרות, והשאלה היתה גם לגבי הכלים שנעשו בהם החלב. רבינו גילה את כוחו הגדול כוחא דהיתרא, הן לגבי החלב והן לגבי הכלים, כיון שהיתה שאלה של הפסד מרובה. להכרעתו זו נתן את הסכמתו גם רבי מרדכי ליב וינקלר שהסכים לו "להלכה ולמעשה בין באיסור ובין בהיתר, וכל דבריו ישרים ונכונים". (סי' ע"ג).

אחת השאלות שהובאו לפניו בעודו צעיר לימים, בשנת תר"ס, היתה לגבי ישראל מומר המחלל שבת בפרהסיה אם יש היתר למכור או לתת לו יין כשר, שכן מיד כשבא לידו הופך להיות יין נסך, וכששותה הימנו מכשילו ועובר משום "לפני עור לא תתן מכשול". הפעם הוא מגלה מקום להיתר מכירה, בהסתמך על דעתו של בעל "תורת חסד" המסתמך על הרבה פוסקים, הסבורים שלא שייך "לפני עוור" באיסור דרבנן. וגם לדעת הסבורים שאיסור כזה שייך באיסור דרבנן, היינו דווקא בתרי עברי דנהרא, יש מקום להיתר בשעת הדחק, למכור לו אבל ליתן לו למתנה כדי לכבדו אסור.

חשש הפסד מרובה היה בחנות או בבית מזיגה של י"ש, בעיר מעורבת עם נכרים כשחל ערב פסח בשבת, ואם ישבתו ממכירה כל היום יש הפסד מרובה. בקהילת

מאד נהגו עוד מימי כהונתו של בעל "קול אריה" שלא למכור כלל כל דבר חמץ, רק מעט שנמכר בזמנו, יעשו ויתנהגו כמו בערב פסח ממש, וכך נהג גם בנו רבי נפתלי הוא חותנו של רבינו, שמצא גם סמך למנהג זה בספרו של בעל "נודע ביהודה" שדרש ברבים למכור בזמנו כבכל שנה שלא יטעה בשאר שנים. (דרשות הצל"ח.)

האחרונים דשו בשאלת ברכת האילנות על אילנות ערלה שכבר נסתפק בכך רבי עקיבא אייגר. אם כי בעל "כף החיים" פסק שבתוך שני ערלה אין לברך, מביא רבינו הוכחות להכרעתו של בעל "נטע שורק" (או"ח סי' ט') שיש לברך אפילו בפרחי אילנות של ערלה: "יען כי מטבע הברכה לא נאמרה על אילן זה ממש בפרט, אלא הברכה היא על הכלל כולו, שהוא נותן שבח והודיה לה' שהגיע זמנם של פרחי אילנות שמביאים הנאה לעולם, ולכן גם אם רואה אילנות של ערלה יוכל לברך (וראה גם בספר "דובב מישרים" המביא הוכחות נוספות לענין זה.)

בהזדמנות זאת הוא דן מי שהוא חלש וזקן שאינו יכול לצאת חוצה לברך על פרחי אילנות ומ־ביאים לו ענף הפרחים, אם הוא רשאי לברך עליו. אם כי מסתימת לשון הגמרא האי מאן דנפיק וכו' משתמע שהוא רואה את האילנות עצמם, וכן מלשון הרמב"ם, היוצא לשדות, וכו'. "וצריך לעיין" — מסיים רבינו את תשובתו.

לשאלה אם התיר הכשר בק־בוקים חמוצים לפסח ע"י עירוי ג' ימים, הוא מודיע בצורה נמרצת כי "שקר ענו לך, כי אדרבה אנו אוסרים וגם כוסות וכלים שיכול לנקות אותם, זהו רק בשעת הדחק, ואף לאלה המגלים היתר לדידן, זה רק במקרים שנשארים בקבוקים יין, שכל שקרוב לו ודאי שאינו חמץ, רק במקרה זה הוא מורה להכשיר לפסח ע"י עירוי ג' ימים", ולדבר זה קיבל אישור גם מדודו, בשם זקנו בעל "קול אריה".

מסימני התקופה והסביבה נציין את השאלה לגבי בני הכפרים המרוחקים, והדרך לבית הכנסת במאד ארוכה יותר מארבעת אל־פים אמה. לאחר שמורה הוראה אחד התיר להם להגיע לביהכ"נ כדי שיוכלו להתפלל בשבת בצי־בור, יצא רבינו בתוקף נגד ההיתר. המתיר הסתמך על רבי אליעזר במשנתנו ששיחרר עבדו כדי שיוכל להשלים לעשרה, אולם רבינו מפרש הרבה חילוקים בנידון וקובע שאין שום היתר לצאת מחוץ לתחום כדי להשלים המנין. שא־לות כגון אלו הובאו גם לפני מהר"י אסאד וכן לפני מהר"ם שיק ראיש מהם לא גילה מקום להיתר.

בד בבד עם השאלות בעניני סדרי טהרה או עניני מקוואות וכמה תשובות פלולות בעינינו שיעורי מקוואות (סי' כ' כ"א), בתשובתו לרבי חיים מרדכי יעקב גוטליב בעל "יגל יעקב" לפנינו דיון בעניני שעורי מקוה, בעקבות דעת ה"נו־דע ביהודה" בספרו צל"ח, שה־ביצים נתקטנו עד מחציתם, ולאחר ציון דעות גדולי האחרונים: החתם סופר, מהרש"ם מברעזאן ורבו בעל "לבושי מרדכי" וההבדלים ביניהם בענין שעורים, הוא מסכם "ואין להאריך כי לצאת מחומר איסור כרת, בוודאי ראוי ונכון לחוש לכל החומרות ולשער בשיעור היותר גדול". אמנם בתשובתו של בעל "דברי יחזקאל" יש רמז להיתר, אולם כדבריו היתה התשובה תהיא לענין טבילת עזרא, אבל לטבילת טהרה של נשים יש לדאוג שתהיי־נה נעשית בהכשר מלא.

במלוא האחריות התיחס לכל הענינים שהובאו להכרעתו וב־כללם עניני מנהגים. וכך הוא מוצא סמך נוסף למנהגי חלב בשבועות.

בתשובה לשאלה על מנהג שנהגו בקהילה שהמתפללים בביהכ"נ הולכים לבית היולדת, מתפללים שחרית ולאחריה עושים "קידוש" ואוכלים מאכלי חלב, אם המנהג נכון משיב רבינו: "האמת אגיד ולא אכחד, כי מנהג וה לא ישר בעיני, ולא ידעתי על מה הם סומכים" בעקבות דעות אחרונים שעסקו בשאלה זאת וב־דומה לה, הוא מערער על שנהגו לאחרונה לעשות סעודה ממש ואין מקום להתיר לפני תפילת מוסף. היו בין זקני הקהילה שנסתמכו על המנהג וטענו שנהגו כך עוד בימי "קול אריה" וחתנו ולא מיחו בידם, אולם ברבות הזמן הוסיפו מאכלים נוספים, ועל כן הוא תובע לבטל מנהג זה. "בכל זאת — הוא מוסיף — הייתי נבוך" עד שהתיעץ עם רבי יהודה גרינפלד, מסטמאר בעל "זכרון יהודה", וגם הוא אישר שנהגו כך לפני כן ולא מיחו בידם, אם כי אז היה זה רק טעימה, בעוד שכעת עושים סעודה ממש.

"עם זאת אין כח בידינו למחות בחזקת היד" — וע"כ מציע הר"י גרינפלד להעיר להם שאסור להם לאכול סעודה קבועה והשומע ישמע. "אך מכיון שהמנהג הוא מקדמת דנא, לא ישמעו לו לבטל המנהג לגמרי". "דבריו נאמנו מאד ועצתו אמונה" — מסיים רבינו את תשובתו. (סי' ו').

מצודתו פרוסה למרחוק

בשעה שפורקי עול ניסו לחח־דיר את ארס ההשכלה ולפגוע בנפש הנוער ע"י בתי חינוך חש־פיים התיצב כאדי במלחמה וטוען כי כל נסיון הוכיח כי צרעת המינות זרחה במצחם, וזה כל פרי שקידתם ותנועתם להדיח נערי בני ישראל מעיקרי ושורשי התורה, ומצטט דברי גדולי הדורות הקודמים נגד ההשכלה החילונית, "וזה היה עוד בדורות ההם. כל שכן בדורותינו אלו בעוה"ר שעי־ניו רואות בחוש איך המורים הללו הם קלים וריקים, ויש להם ארס הנחש והעקרב לטמא את הילדים, ולכן נדרשו כל אלה שיכולים למ־נוע את הסכנה להטיל את מלוא כוחם במערכה זו".

מצודתו היתה פרוסה למרחוק, וכאשר בירושלים עיה"ק נראו פרצות בחומה ע"י "חדשים מק־רוב באו" פנה אליו אחד החשובים בין שומרי החומות, הגאון רבי שלום ליב איזנבאך, והסיח לפני רבינו את צערו על הפרצה בציינו כי הפורצים מסתמכים על הספרי, (מובא ברש"י על התורה) על הפ־סוק "והיה אם שמוע — כשהתינוק מתחיל לדבר אביו מסיח אתו בלשון הקודש. רבינו נכנס לעובי הקורה להבנת הספרי וכו' וסומך ידו על דברי השואל הירושלמי. אמנם חשיבות מרובה ללשון הקודש, וכדברי הרמב"ם יש בה קדושה "מפני שבה ניתנה תורה וכל ספרי הקודש, בו היה הדיבור ממנו יתברך אל נביאיו הקדושים, ובו דיברו אבותינו וא־בות אבותינו שזכותם עדיין מגין עלינו". מאידך, כוונתם של הפורצים היא להידמות לאומות העולם ע"י שפה אחת ועל כן הדבר אסור ויש להתרחק מהם.

הוא מוסיף דברי בעל "מעין גנים" ששמע מפי החת"ס לגבי לימוד בדקדוק "מפני שהמתחד־שים עשו מזה עיקר כדברי חז"ל על הפסוק "לא תקים לך מצבה וכו' אעפ"י שהיתה אהובה בימי האבות כעת רחקו וכו', והוא מאחל לרבי שלום ליב איזנבאך ש"דבריו יעשו פרי קודש הילולים, והשם ינחנו בדרך האמת ללכת בדרכי אבותינו עד ירחם ה' עלינו וישיב לב אבות על בנים". (סי' סי').

על משמרת מנהגי ישראל בבתי הכנסת

לעומת המלחמה נגד פורצי הגדר תבע לבצר את חומת היהדות לאחר שניסו להחדיר מנהגים מחדתיים לבתי הכנסת. בשעתו היתה קהילה בה רצו לתקן "שלא ירים שום אחד קולו להתפלל בקול רב, אפילו בפסוקי דזמרה ובקריאת שמע וכיוצא, ורק יצבו כמו נד ושפתותיהם נעות רק קול הש"ץ ישמע". יחד עם הדגשת חשיבות התפילה בהרמת קול וכדברי חז"ל "בכל כוחו", הצטרף רבינו לגדולי הונגריה שיצאו נגד המתחדשים, ומוסיף דברי חז"ל וראשונים על חשיבות התפילה "בנעימה ובקול רם ונעים" ובכללם דבריו של בעל תוספות יו"ט, שזהו בכלל "מנהגם של ישראל תורה הוא" ויש להיאבק על כך (סי' ק"ב).

במסגרת זו ניתן לראות גם את עמידתו הנמרצת על מנהגי ישראל מקודשים מדורות. כאשר היה צורך לשפץ את ביהכ"נ הישן בק־ראקא, ורצו לשנות את מקומות המתפללים שהיו מסודרים סביב ארבעת הכתלים כמו שנהגו מימות עולם, ברוב בתי המדרש הישנים, "ועתה כי נתרבו האנשים ונפוצים לרוב, באו בהצעה לתקן את המושבים, ולעשותם שורות שו־רות שיהיו כולם בפניהם קדמה מזרחה כדרך בתיהכ"נ החדשים", ובדרך זו היו מרויחים מקומות נוספים. רבינו שהתנגד לכך מביא מקורות מהפוסקים לשלול דרך זאת, וכדבריו "וזו דרך המתחד־שים בעוה"ר להידמות לנמוסי הגויים ח"ו, ודבר זה אסור מד־אורייתא "ובחוקותיהם לא תלכו".

בשאלה זו היו פוסקי דורו שגילו מקום להיתר, בתשובותיהם לקהילות יראים שפנו אליהם, לאחר שנוכחו לדעת שאין כוונתם להידמות לגויים אלא מחמת הכרח ("נהרי אפרסמון" "תשורת ש"ר",) אולם רבינו חושש מפני השינויים בעינינו מנהגים ש"הפילו הרבה חללים", ומצטט את ה"חתם סופר" (או"ח סי' קנ"ט) "וכבר היה רגיל בפי קדשו של מרן ה"חתם סופר" חדש אסור מן התורה כי מזה יצמח עניני הת־חדשות והתדמות".

על כן־טען רבינו — "ראוי מאד להשתדל ולקיים מנהג הקדום להעמיד הספסלים כמקדם, כאשר קיבלנו מאבותינו", ומביע תקוה שהעדה הקדושה ישמעו לקול מורים לשמור מנהגי ביהמ"ד ול־החזיר עטרה ליושנה.

בענין פריסת פרוכת ארון הקודש על שלחן קריאה לספר תורה והשאלה היתה אם אין בכך משום הורדת קדושה, מגלה רבינו מקום להיתר, ומסתמך על תשובות האחרונים וביחוד על מנהג ירוש־לים שגדולי העיר ורבניה היו פורסים את הפרוכיות בכתלי סו־כותיהם, וכבר בשנים קדומות ני־דונה השאלה וסוכמה להיתר.

כאשר נשאל בענין פינוי נפטר, לאחר שהלה נראה בחלום לאחד הקרובים וביקש לפנות אותו לקברי משפחה, הביע רבינו הת־נגדות נמרצת מפני חרדת הדין, "אין היתר לזה נגד המובא בשו"ע וכל הפוסקים". ואם כי בענין פנוי גופו הטהור של מהר"ם בנעט "שהיו פה טעמים יותר ברורים, אעפ"י כן פחדו ורעדו גדולי העו־לם עד שהסכימו, מכל שכן הכא לפנות ע"י חלום שלא שערום אבותינו וגדולי האחרונים" (סי' ל"ה). בין היתר הובאו לפניו שא־לות של אנשי ה"חברא קדישא" בקשר לסדרי טהרה וכו'.

חשיבות מיוחדת לאותה תשובה (סי' ס"א) איך להתנהג בענין סדר חינוך הבית והוא מביא מתוך החיד"א כיצד להתנהג ומו־סיף השלמות מספר "ייטב לב" וה"כתב סופר" בקשר לחינוך הבית. אותו סדר שמציין החיד"א הוא "קשה לבעל הבית הטרוד על המחיה ועל הכלכלה", אולם יש לומר דברי תורה קצת לציון המ־אורע.

בהזדמנות זו הוא דן גם אם סעודת חינוך הבית הוי סעודת מצוה, הוא מביא דעות אחרונים בנידון, מתרץ סתירה לכאורה בדברי המהרש"ל במקומות שונים ומחלק בין חוץ לארץ ובין אר"י,

שכן סעודת חינוך הבית בארי"י מקרי סעודת מצוה. בעל "דבר משה" פוסק שסעודה זאת נקראת סעודת המצוה, ואם יאמר בהתחלה דברי תורה מותר לאבל ללכת שם, אולם מיד יתחיל בדברי תורה. מתשובה זאת אנו למדים עד כמה היה רבינו בקי בכל ספרי האחרונים, והוא מציין מקור מספר יקר המציאות, הן הגהות "בית יואל" לספר פחד יצחק, והוא החלק הראשון של הספר, שהופיע לפני מאה שנה עם הערות.

ענין מיוחד באותה שאלה אם מותר לאדם להבטיח את עצמו בבטוח חיים והטעם לשלילה משום "לא מקדים איניש פורענותא לנפשי' או אל יפתח פיו לשטן" וכדומה. בתשובתו הוא מזכיר את אחד הפוסקים האחרונים, שליבן והשיב כהלכה שאין בזה שום חשש, וגדולה מזו מובא בתשובות הלבוש סי' ק"ד שהובא ע"י מרן הבית יוסף, דאדם בריא מותר להכין לעצמו קבר ותכריכים. הוא הדין בענין ביטוח חיים, שאם אדם בריא ובנפש, בפרט אם הוא מבטיח שאם יחיה יגיע הסכום לו, ורק אח"כ אמר שאם ימות ינתן הסכום לאשתו או לבתו לנדוניא, בודאי אין מקום לחששות".

בנו ממלא מקומו ברבנות מאד

מיד לאחר פטירתו של רבינו, ביום י"ח בכסלו תרצ"ז, נתנו בני הקהילה את עיניהם בבנו רבי משה ליב למלא מקומו, שכן עוד בחיי אביו שימש כדיין וסידר כמה מכתבי אביו לדפוס, והוא שהביא לדפוס את ספר תשובתיו "קב חיים".

שש שנים ישב רבי משה לייב על כסא הרבנות, ואם כי היה צעיר לימים היתה השפעתו מרובה, והוא ניצל זאת כדי לבצר את מוסדות התורה שבעיר. למרות טרדותיו העצומות עסק בסידור כתביו לדפוס אולם לא זכינו עליהם וחבל על דאבדין. יבלח"ט אחיו הרה"ג ר' אליעזר עהרנרייך שליט"א, ממלא מקומו, שוקד על זיכוי הרבים בספריהם החשובים של בעל "קול אריה" ומשפחתו, הציב יד ושם גם לאחיו הגדול, בקונטרס "זכרון למשה", שהובא לדפוס כנספח למהדורה החדשה של קב חיים.

ענין מיוחד במכתבו ששיגר לרבי מרדכי לייב וינקלר בדיני ברכת התורה, בעקבות דעת הרשב"א שאין מברכין על מצוה שאין בה מעשה, כיון שלפי דעת הגר"א יוצאים מצות לימוד תורה גם בהרהור ובמחשבה. בתשובה זאת הוא דן גם בקשר אם כתיבה הוי כדיבור, עניני הנאת מצוה וכו'. כן נשתמרה אגרתו שכתב בתקופת מגוריו במרגרטין להרי"ץ דושינסקי לאחר שנתעלה כאב"ד ור"מ ירושלים (בסוגריים יצויין שיש לתקן את התאריך תרצ"ד במקום תרצ"ב).

מיד לאחר פטירת אביו החל בנו ממלא מקומו רבי משה ליב בהדפסת הספר "קב חיים" אולם ההדפסה נפסקה בגלל השתרגות הצרות כאמור בהקדמה: "עת צרה היא ליעקב בעוה"ר, ומגודל הצרות אשר יתחדשו יום יום עלינו, אין מח וכח להביט בספר, וכל שכן בספר חדש", ודווקא בתוך הצרות האיומות מצאו נוחם בתורה בבחינת "לולי תורתך שעשועי עי", וכדבריו "אין לנו שיור רק התורה הזאת, ואף בעת אשר מר לנו וצרות דחופות זה על זה יעברו על ראשנו, עם כל זאת אנו משתעשעים בתוה"ק".

ציון לשבח זוכה גם הצבור "המסייע להוציא לאור עולם ספרי חכמה ודעת, ובזה מראים גודל אהבת התורה ובזכות זו ירחם ה' עלינו, ותחזינה עינינו במהרה בקרוב בקיבוץ כל ישראל בהר הקודש בירושלים", ואל נשכח שהדברים נכתבו בשנת תש"ג, וגם בתנאים האיומים ביותר קיימו "לולי תורתך שעשועי".

מימיו לא יצא מארבע אמות של הלכה וגם במחנה האימים נחזין שבגרמניה, שם עברו עליו יסורי איוב, הוסיף לעסוק בתורה, עד אשר קידש את ה' ברבים ועלה בסערה השמימה, ביום כ"ו סיון תש"ד.

אלגעמיינער זשורנאל
פרייטאג, נאוועמבער 16, 1973
יום ו', כ"א תשרי תשל"ד
פרשת חיי שרה

נייע אויפלאגע פון ספר „מטה אפרים" אויפגענומען מיט גרויס באגייסטערונג

צוויישען די פאפולערסטע ספרים אין דער אלטער היים, נאכ'ן „קיצור שלחן ערוך", איז בלי ספק געווען דער „מטה אפרים" פון גאון ר' אפרים זלמן מרגליות פון ברעד. זייט די ערשטע אויסגאבע מיט איבער 150 יאר צוריק האט דאס ספר זוכה געווען אזש צו 12 אויפלאגעס. באלד נאכ'ן ערשטען שופער בלאט האט ראש חודש אלול האבען אידען ארויסגענומען דעם „מטה אפרים" און געלערנט אין אים בציבור און אליין די דינים פון ימים נוראים. דער לייכטער סגנון און נעימות'דיגער טערליכער טאן פון תוכחה, אויף וואס דער מחבר, א באלעבאס און א גאון, איז געווען א מייסטער — האט צוגעצויגען סיי דעם פראסטען איד און סיי דעם למדן.

מיט 50 יאר צוריק האט דער באוואוסטער גאון און צדיק הרב ר' חיים צבי עהרענרייך זצ"ל, רב אין ה' מאד, פארשטאנדיקט די שאפולערקייט פון „מטה אפרים" מיט זיין פירוש „קצה המטה". דער פירוש איז זייגער ציים אריינגענומען געווארען פון דער תורה־וועלט מיט גרויס וואהרהאפטקייט אלס א דבר נחוץ און דבר בעתו. דער מאחר רב, א מחבר פון „שו"ת קב חיים" און אנדערע ספרים האט זעהר פארערט דעם ברעדער גאון און אריינגעלייגט א סך כחות צו שאפען אן ענציקלאפעדיש ווערק, וואס זאל ערגענצעז דעם „מטה אפרים" אין אלע דינים, וואס האבען א שייכות מיט די ימים־נוראים.

סיין אמעריקע איז דער „מטה אפרים" מיטן „קצה המטה" אפגעדרוקט געווארען דורכ'ן מחבר'ס זון, הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך, דער לעצטער מאחר רב, וואס וואוינט זייט 24 יאר אין ברוקלין, ניו יארק, 1642—54טע סטריט.

הרב עהרענרייך, אן אייניקל פון וועלט־באריהמטען גאון בעל „קול אריה", רב אין בערעזנסאז און מאד, האט דא געגריינדעט דעם מוסד „חברה מפיצי תורה משפתות קול אריה" — כדי צו פארשפרייטען די נעמען פון זייער גרויסע זיידעס און מזכה זיין די וועלט באוד תורתם. ביז איצט האט ער באזויזען ארויסצוגעבען 10 ספרים, וואס זיינען אלע אויפגענומען געווארען פון דער לומדישער וועלט מיט באגייסטערונג. די איצטיגע אויסגאבע פון „קצה המטה" איז שוין די דריטע, און ס'איז צו האפען, אז תורה־אידען וועלטן זיך איינשאפען דעם וויכטיגען און נוצליכן ספר, און בכלל שטיצען דעם דערמאנטען מחבר.

המודיע

בס"ד יום וערש"ק, פ' כי תבא י"ז אלול מ"ז (11 בספטמבר 87)

לקראת הימים הנוראים — הרב שלום חיים פרוש

מטה אפרים עם קצה המטה

אחד מענקי הדורו דור דעה היה הגאון האמיתי רבינו אפרים זלמן מרגליות זצוק"ל מבראדי, בה חי כנגיד נכבד ולא כיהן בשום משרה רבנית וספריו "ראש אפרים", "בית אפרים", "יד אפרים" ועוד נודעים בכל תפוצות ישראל, ברם, לשיא הפרסום, זכה ספרו המופלא "מטה אפרים" על הלכות חודש אלול, ראש השנה, יום הכפורים, חג הסוכות ודיני קדיש, שזיכה אותו בשם עולם.

מלפנים בישראל בהגיע הימים הק', ימי הרחמים והרצון, בהם יתרצה עבד אל אדוניו, היה עיסוקם של לומדים ובעלי בתים באוצר ההלכות "מטה אפרים" שנתחבר כהגדרת מחברו בתחילת הספר (סי' תקפ"א) "לסדר התנהגות הימים הקדושים הללו, למצוא נופש לרבים מבני עמנו הטרודים ולא נחים מעמל ימים וטרדות לבם וכו', להנחותם הדרך הסלולה, ליישר בערבה מסילה והילוכם בקודש מיום תקוע בראש חודש עד מקץ ארבעים יום באחת יתקעו את נעילת שערים" וכאמור בתוספת הלכות סוכה ודיני קדיש.

ספרו זה בלוית "אלף למטה" נתקבל בחרדת קודש בקרב הציבור שריוה בו את צמאונו לדעת את המעשה אשר יעשו, אך עדיין הניח מקום להתגדר בו בתוספת ביאור וביורר כדרכה של תורה.

בשנת תרפ"ג הופיע הפירוש "קצה המטה" שחיברו הגאון המפורסם רבי חיים צבי עהרענרייך זצ"ל רבה של מאד — נכדו של הגה"ק בעל "קול אריה" זצוק"ל — שהשנה מלאו יובל שנים לפטירתו בח"י כסלו תרצ"ז.

גאון זה הנודע בתשובותיו "קב חיים" על ד' חלקי שולחן ערוך, עיטר את ה"מטה אפרים" בהערות והארות המשלימות את דבריו הק', ובמבואות מספרי חסידות ויראה כך שעורר תשומת לבם של רבים וטובים, וזכה לפרסום בלתי רגיל.

גאוני דורו המהר"ש ענגיל ובעל "לבושי מרדכי" שיבחוהו בהסכמותיהם וגמרו עליו את ההלל, ואילו אחיו הגדול רבה של שימלוי הגאון הצדיק רבי שלמה זלמן עהרענרייך הי"ד מעיד שספר זה זכה להסכמתו הנלהבת של מארי דרזין הגה"ק בעל "דרכי תשובה" ו"באר לחי רואי" ממונקאטש זי"ע, אלא שזו נאבדה, והוא מציין שאחיו המחבר, "הוסיף בו הרבה ענינים נכבדים והשביח את הספר בפרפראות לחכמה ביתר עוז" ובענותנותו הרבה מדגיש הוא שאינו צריך להסכמתו "והנני כמזכיר כי כבר הסכים על ידו מרן הגה"ק ז"ל ממונקאטש".

פירוש זה "קצה המטה" הוא כליל השלימות בהרחבת הדברים הבהרתם וביורום.

בנוסף לכך בעוד שבהוצאות אחרות החסירו המדפיסים — כדרכם, קטעים שלמים מ"אלף למטה", הרי במהדורתו באו הדברים על תיקונם וראה לדוגמא בסי' תקפ"ב ס"ק ו' וב"קצה המטה" ס"ק כ"ד שהעיר על השמטה זו "והוא חסרון הניכר".

מגלגלין זכות ע"י זכאי, הוא בנו ממלא מקומו של בעל "קצה המטה" הרב הגאון המפורסם רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א רבה של מאד וכיום בברוקלין המוסר נפשו לפרסום תורת אבותיו גאוני ארץ בעל ה"קול אריה" ומשפחתו, בהקימו את "חברת מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" ובההדירו את ספריהם החשובים לתועלת הרבים.

בן יכבד אב וכעת זכינו להוציא החמישית! של "קצה המטה" שראה אור לראשונה בעיה"ק ירושלים ת"ו, לאחר שהגר"א עהרענרייך שליט"א הדפיסו לפני כן בשנים תשי"ט, תשל"ג, תשל"ו, וכאמור זיכה אותנו בהוצאה המהודרת שלפנינו שנדפסה בירושלים ויבורך על כך.

אין ספק כי שלומי אמוני ישראל ימהרו לרכוש ספר נפלא זה, ולקבוע לימודם באוצר הבלום שהעניק לנו בעל "קצה המטה" ברוחב ידיעותיו וביראתו הטהורה כיאות לימים הק', במטרה להתעלות ולהתקרב אל הקודש.

הגאון המחבר זצ"ל זכה להיות מחובר לטהור בפירושו "שערי חיים" לתורתו של רבנו אפרים זלמן מרגליות זצוק"ל "שערי אפרים" על הלכות קריאת התורה, ואף ספרו זה כבר נתפרסם בארבעה מהדורות, הודות להשתדלותו המסורה של בנו הגר"א עהרענרייך שליט"א, כפי שציין בהקדמתו להוצאה החדשה.

פנינים יקרים לרוב ימצא המעיין ב"קצה המטה" — כולל רעיונות באגדה מוסר וחסידות בנוסף לחידושי דינים הנצרכים לכל אחד ואחד, ומאחר שאין בית המדרש בלא חידוש, יש להעיר עלמה שכתב ה"קצה המטה" (סי' ת"ר ס"ק ו') אודות דברי הגר"א זי"ע במעשה רב (סי' ר"י) שלא לאכול ענבים בר"ה על פי הסוד, וביאר זאת ביסוד מה שהביא ה"פנים יפות" (פרשת שלח) בשם הגה"ק מהר"ש מאוסטרופולי הי"ד זי"ע "שאותיות שלפני ענבים כשהוא חסר י' הם אותיות ס"מ עיי"ש, הנה טעמו של הגר"א הוא כפי הנראה כמו שציין (שם) ה"פעולת שכיר" מדבריהם ז"ל (ברכות נ"ו, ב') אודות הרואה ענבים בחלום וכו'. וכן הוא בזוה"ק (ח"א קצ"ב, א') אלא שחילקו בין ענבים לבנות שהוא סימן טוב, לבין שחורות, אך בעוד שהגמ' מחלקת בין בזמנן שאז גם שחורות יפות, ואילו לבנות אפילו שלא בזמנן יפות, הרי בזוה"ק לא נזכר חילוק זה כלל, אלא שלבנות הוא סימן יפה ושחורות היפוכו של דבר (ועי' ניצוצי זוהר שם אות ד' שהאריך בזה) ואולי כונת הגר"א למה שהוסיפו (שם להלן בזוה"ק) שחטא אדם הראשון היה שסחטה לו ענבים וכו'. ומאחר שהדבר אידע בר"ה, לפיכך אין לאכול ענבים בר"ה כלל ואכמ"ל.

דבר בעתו מה טוב, וגדולה הזכות של הגר"א עהרענרייך שליט"א שזיכה אותנו בספרו של אביו, ומהראוי להודות למכון "חת"ס סופר" שעל יד ישיבת ערלוי שנטל על עצמו את הפצת הספר. ויהא רעוא שתתחדש עלינו ועל כל ישראל שנה טובה ומבורכת ושנת גאולי באה.

הרב שלום חיים פרוש

הגאון האדיר רבי שלמה זלמן עהרענרייך זצוק"ל הי"ד

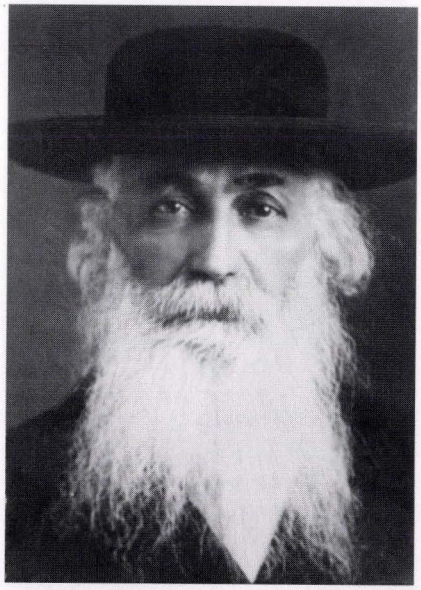
רבה של שאמלויא

חמשים שנה לעלותו על קידוש השם באושוויץ י"א סיון תש"ד-תשנ"ד

אגרות לחם שלמה

גאון בכל מקצועות התורה, צדיק וחסיד, אביר הרועים בשו"ת להלכה, לוחם מלחמות ה', היה רבה של שאמלויא, נכדו-חביבו ותל-מידו של זקינו הגאון הקדוש בעל "קול אריה" זי"ע בו דבוק היה כל ימי חייו, ובדרכו הלך בשילוב גאונות וחסידות בגדלות מופלאה.

בשנת תרכ"ג זרח אורו בבערגסאז בה כיהן זקינו — אבי אמו הגה"ק רבי אברהם

יהודה הכהן שווארטץ זצוק"ל כאב"ד, ועל ברכיו גדל, עלה ונתעלה להיות מגדולי המשי-בים שבדור בספריו שו"ת "לחם שלמה" על ארבעת חלקי שולחן ערוך, בד בבד עם גאו-נותו וחריפותו בספריו "אבן שלמה" על הראב"ן, וכן "מאורות שלמה" על בעל המאור והמלחמות, בנוסף לגדלותו באגדות ובדרוש בספריו "טיול בפרדס" ו"אבן שלמה" על התורה ודרשותיו "לחם שלמה" על מועדים, "אבני המקום" — חידושי אגדה בדרך פרד"ס ועוד.

רבה של ראדומישלא מיחידי גאוני דורו רבי שמואל ענגל זצוק"ל, כתב בהסכמתו לספרו על הראב"ן "כי כבר נתפרסם שמו בכל המדינה לגדול הדור" וראה "אגרות לחם שלמה" סימן נח בהערה שהתבטא "כי אם היה חי בדורות הקודמים היה נחשב גם כן בין הגאונים".

בכל הנהגתו השתקפה דמות זקינו הגדול שמיזג בקרבו את שני רבותיו מרן החת"ס סופר זי"ע ומרן בעל "דברי חיים" מצאנז זי"ע, ואף נכדו זה שילב בדרכיו את תורת פרשבורג וצאנז יחדיו.

רב רבנן כגאב"ד שאמלויא

כבר בצעירותו נתפרסם כגאון, ובשנת השלושים לחייו נתנו בו עיניהם גדולי רבני הונגריה בעל "באר שמואל" מאונסדורף ובעל "נטע שורק" מטשאטה זכר צדיקים לברכה

"זה שיש לי ב"ה כח לעורר את העם לתשובה בבכיות, כי שמעתי דרשותיו של זקני ה'קול אריה' זי"ע".

והטילו עליו את כתר רבנות טשאבא והחל משנת תרנ"ט עלה ונתעלה לכהן ברבנות שאמלויא, בה כיהן עד יומו האחרון בעלותו על מזבח ה' באוישוויץ בי"א סיון תש"ד.

ומשם הורה לישראל בתשובותיו, שחותם ראשוניות טבוע עליהם.

בחסידותו וצדקתו תיקן תקנות רבות. הודות לכך הפכה העיר שאמלויא להיות עיר ואם בישראל המליאה חכמים וסופרים והע-מיד תלמידים רבים למאות ובהם גדולי תורה ורבנים היושבים על מדין.

דביקותו הרבה בזקינו הגדול בעל "קול אריה" זי"ע ניכרת בהנהגתו החסידית, בהיות ספריו מלאים כעמיר גורן מתורת רבו-תינו הק' אור שבעת הימים הבעש"ט הק' ותלמידיו הק' זכי"ע, ובין היתר מוצאים אנו גם דברים שקיבל ושמע מזקינו, ומהראוי לציין מדברי קדשו בהסכמתו על ספר "תול-דות קול אריה" (וראה אגרות לחם שלמה סימן קנב ובהערות נכד אחיו הרה"ג ר' נפתלי עהרענרייך שליט"א) אודות כח הדרוש שניחן בו זקינו הגדול כי "מי שלא שמע דרשותיו תוכחת מוסר שלו בימים הקדושים, אינו יודע מה נקרא דרשה, כי ממש אם אבן היה נימוח" בתוספת עדותו של ת"ח זקן שזכה להכיר את הגה"ק בעל "ישמח משה" זי"ע שהעיד בפניו "דע כי זקינך רבינו דפה (ה"קול אריה") דורש ממש כמו הרה"ק מאוהעל".

על סמך דברים אלו התבטא כי כשם שזקינו תמך יתדותיו בזכות ששמע דרשותיו של ה"ישמח משה" כך אמר הוא "שזה שיש לי ב"ה כח לעורר את העם לתשובה בבכיות, כי שמעתי דרשותיו של זקני ה"קול אריה" זי"ע.

ביקוריו בארץ ישראל

בשנת תר"צ עלה לבקר בארץ הקודש לקראת חג השבועות, על ביקורו הנרגש בעיר הקודש כותב בנו הג"ר שמעון זאב זצ"ל בהקדמת ספרו של אביו "אבן שלמה" על

התורה (חלק א) "מיד בהגיעו לחוף הארץ השתטח מלא קומתו על הארץ ונישק את עפר הקודש תוך בכיות נוראות על חורבן הקודש והמקדש". כשהגיע לירושלים עיה"ק מיהר מיד לבקר בכותל המערבי, תחילה טבל במקוה "ומה נורא היה המחזה לראותו מופיע ברוב הדר גאונו ותפארתו בליווי עם רב ליד המקום הקדוש, שהיה מתפלל כל יום מתי יזכה להיות שם, ואין לתאר על הכתב הופעתו זו הראשונה, בכיותיו ויללותיו על צער גלות השכינה עברו למעלה ראש וחדרו לבבות קהל הנוכחים, וכל לב יימס וכל עין תדמע ממעמד זה".

כך חזר הדבר ונשנה ביתר שאת כשעבר לפני התיבה בתפלת מוסף של חג השבועות ליד הכותב המערבי, "ובהגיעו ל'אתה בחרתנו' זעק בקולות איומים עד שנפל ארצה ותוך בכיות עצומות וזעקות נוראות חזר שוב ושוב על התיבות 'אתה בחרתנו', ורק לאחר שהקימוהו מהארץ המשיך בתפלתו ששברה כל לב".

כבוד רב נתכבד על ידי גדולי ירושלים, וביותר על ידי רבה הגדול הגאון הצדיק רבי יוסף חיים זוננפלד זצוק"ל, ואז הציעו לו לכהן כראש בית דינו של הגריח"ז מטעם העדה החרדית.

*יחכם רואה את הנולד

באגרת תשובה ששיגר להרה' ג רבי יונתן בנימין הלוי הורביץ זצ"ל שהיה מראשי ומנהיגי היהדות החרדית מביע הוא חששות שונות, בין הדברים כתב: "עוד צריך אני לידע ממי מקבל הראש בי"ד משכורתו, אם מהכוללים או מהועד, ומאין להם הכנסה, ולדעתי מהראוי שהראש ב"ד לא יצטרך להיות כפוף תחת יד מנהלי העדה בכל אשר יחשבו" (ראה עוד באגרות ע"ז, ע"ח, ע"ט).

בשנת תרצ"ה ערך ביקור נוסף, ובד בבד עם חיבתו לארץ הקודש ניצב בראש המערכה נגד הציונים וגרורותיהם בלחמו מלחמות השי"ת בכתב ובעל פה כיד ה' הטובה עליו.

ביום חרון אף ה' עלה הכורת על יהדות אירופה המעטירה וביו"א סיון תש"ד כשכבר עבר את גיל הגבורות עלתה נשמתו הטהורה בקדשו שם שמים עם רבואי רבבות ישראל בכבשני אושויץ הי"ד ונקיתי דמם לא נקיתי עדי יבוא יום נקם ושלם.

זה ספר תולדות אדם

בואו ונחזיק טובה ל"חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" בראשות בן אחיו הרב הגאון רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א, הפועלים במסירות ממש להנצחת זכרם של גדולי עולם ממשפחת רם, ובמיוחד העורך הרה"ג רבי נפתלי שליט"א, שהעניקו לכל בית ישראל את האוצר הבלום "אגרות לחם שלמה" על מאות עמודיו עם לוח המפתחות הערוך בצורה נאה ומסודרת, בטוב טעם ודעת. הספר כולל אגרותיו הנפלאות בכל שטחי החיים וכן כל כרוזי ה"קול־קורא" שיצאו מתחת ידיו הטהורות של אותו גאון וצדיק גאב"ד שמלויא הי"ד, ברוב פאר והדר, תורה מפוארת בכלי מפואר. במיוחד מהראוי לציין את הערותיו המשלימות של העורך הרב ר' נפתלי שליט"א בפירוט וביאור השמות הנזכרים בהן, בהוספת פרטים ופרטי־פרטים על כל האישים הנזכרים באגרותיו. אין ספק כי בכך עשו צדקה עם החיים והמתים כאחד, ותיכתב זאת לדור אחרון פעלו הכביר של אחד המיוחד מגדולי יהדות הונגריה, הנודע כשר התורה וגדול הוראה, וממעתיקי השמועה של תורת החסידות כפי שקיבל מזקינו הגה"ק בעל ה"קול אריה" זי"ע.

ברוכים יהיו על זיכוי הרבים בהעלאת זכרו הטהור של איש האשכולות ענק הרוח. ויהא רעוא שבמלאת חמשים שנה לעקידתו ימליץ טוב במחיצת קדושים וטהורים בעדן עליון על כנסת ישראל הנתונה למכים והז־קוקה לישועה ברוח וגשם ובמהרה דידן יקיצו וירננו שוכני עפר ויתרומם קרנה של תורה וקרן ישראל קדושים באמור לציון מלך אלוקיך והיתה לה' המלוכה בעגלא ובזמן קריב.

ישיבת שמלויא בהונגריה בראשות ראש הישיבה הגה"צ רבי שלמה זלמן ענרייך זצ"ל־הי"ד.

דער שאמלויער רב הגאון רבי שלמה זלמן עהרענרייך זצ"ל הי"ד

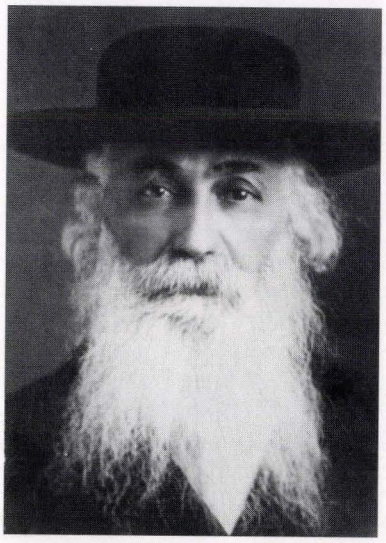
50 יאָר צו זיין אומקום על קידוש השם אין די טעג פון חורבן־אונגאַרן
און צום דערשיינען פון ספר "אגרות לחם שלמה"

• פון יצחק בן ימיני

[דאס אידישע וואָרט • אייר־סיון תשנ"ד]

וועו די שוועדּ פון דעם דייטשן אשמדאי ימ"ש האט זיך ארונטער געלאזט איבער דעם האלז פון אונגארישן אידענטום, האט עס ליידער פאריכטעט נישט נאר גרויסע צאלן אין כמות, נאר אויך אומרחמנות'דיג אומגעבראכט אידן פון העכסטן קוואליטעט וואס כלל ישראל האט פארמאגט, אידן וואס יעדער פון זיי איז שקול כנגד אלפים ורבבות.

איינער פון אט די אויסגעצייכנטע אידן איז געווען דער זקן הרבנים אין אונגארן, פאר הדרשנים, שר התורה ופוסק הדור הגאון רבי שלמה זלמן עהרענרייך זצ"ל הי"ד, וועלכער איז 45 יאר געווען דער רב פון שאמלויא, טראנסילוועניא, און איז אומגעקומען אין אוישוויץ צוזאמען מיט זיין קהילה י"א סיון, תש"ד.

גרויסער תלמיד פון א גרויסן רבי'ן

דער שאמלויער רב איז געבוירן געווארן אין יאר תרכ"ג אין דער שטאט סאבראנץ, וואו עס האט געוואוינט זיין פאטער הגאון ר' יעקב עהרענרייך זצ"ל, עלטסטער אייידעם פון הגאון הקדוש רבי אברהם יהודא הכהן שווארץ זצ"ל אבד"ק בערעגסאז ומאד, באקאנט אויפ'ן נאמען פון זיין ספר שו"ת קול אריה.

פון זיין פריעסטער יוגענד האט ער זיך אויסגעצייכענט מיט זיין התמדה, געלערנט טאג און נאכט, און נישט געשלאפן מער ווי דריי שעה ביינאכט און איין שעה בייטאג (אזוי ביז צו זיין עלטער). נאר יונג איז ער שוין באוואוסט אלס עלוי. סאבראנץ, זייענדיג א באד שטאט, האבן דארט באזוכט דער קאמארנער גאון ומקובל בעל "היכל הברכה", ווי אויך דער ליסקער רב הגה"ק בעל "אך פרי תבואה". ביידע האבן פארזיכערט אז דאס קינד וועט אויסוואקסן א גדול הדור.

נאך פאר דעם בר מצוה עלטער האט ער שוין געלערנט ביים גרויסן זיידן דער "קול אריה", וועלכער האט זיך אין אים געשפיגעלט, ביז ער איז אויסגעשטיגן און געווארן א גדול בתורה, זייענדיק אויך מחדש טיפע חידושים, וועלכע ער האט אנגעשריבן און וואס דער זיידע האט שטארק אויסגעלויבט.

דער קול אריה איז ביי אים געווען דער רבי בנגלה ובנסתר, דער מורה דרך אין אלע הינזיכטן. ער איז געווען אזוי אדוק און מקושר אין דעם רבי'ן אז נישט אדורך כמעט איין טאג אין לעבן וואס ער זאל פון איהם נישט רעדן. אלע זיינע ספרים זיינען פול מיט ענינים, תורות און חידושים פון זיידן, און בכלל האט ער געהאלטן אז זיין גאנצער תורה איז "תורה דיליה הוא".

אין יאר תרמ"ד האט ער חתנה געהאט מיט די טאכטער פון.רבי יוסף דוד הלוי האראוויץ ז"ל, פון די לומדישע מיוחסים אין ליסקא, וועלכער האט דערמעגליכט צו זיצן ווייטער על התורה ועל העבודה אומגעשטערט. דארט האט ער זיך פיל מפלפל געווען מיט דעם גאון בעל "טל חיים", רב פון ליסקא, און אויך זיך דורכגעשריבן בד"ת מיט דעם טאלטשאוועו רב, בעל שו"ת יד יצחק, וועלכער האט אין שפעטערע יארן געזאגט אויף זיך אז דאס דורכשרייבן זיך אין לערנען מיט דעם שאמלויער רב האט אים געמאכט פאר דעם גרויסן משיב בהלכה וואס ער איז שפעטער געווען.

פון מסחר צו רבנות

נאך עטליכע יאר קעסט, איז ער אריבער וואוינען קיין סיקס, וואו ער האט אנגעפאנגען אביסל צו האנדלען. דער האנדל איז באשטאנען פון שטיין אין א געשעפט, מיט אן אפענע גמרא, און וועו א קונה איז אריינגעקומען האט ער איהם געבעטן צו וואַרטן אביסל ביז ער וועט פארענדיקן דעם ענין... די גנבים אין שטאט האבן באלד דערפילט אז דא איז אן ארט פאר "ביזנעס" און האבן איהם כסדר באגנב'עט, וועו ער האט עס גארנישט באמערקט זייענדיק פארטיפט אין א סוגיא... זעלבסטפארשטענדליך אז דאס געשעפט האט מען אין א קורצע צייט געמוזט ליקווידירן. באין ברירה האט ער זיך געזומען צום אתרוגים האנדל און אליין געפארן קיין איטליע צו זיין ביים שניט א.א.וו. אויך דא האט ער נישט געזען קיין סימן ברכה, און דעריבער געמוזט אננעמען דעם אנבאט צו זיין א מורה הוראה און מגיד משרים אין שטאט. זיינע דרשות און שיעורים האבן ארויסגערופן גרויס אמעו, און זיין נאמען אלס פוסק און מרביץ תורה איז געגאנגען פאראויס, ביז צום אנבאטן איהם א רבנות אין דער שטאט טשאבא. כאטש ער האט קיינמאל נישט געוואלט אננעמען קיין רבנות אמט, האבן די גאונים דער "באר שמואל" פון אונסדארף, און דער "נטע שורק" פון טשאטה איהם איבערצייגט דאס צו טאן, כדי צו מפרנס צו זיין די וואקסענדע משפחה.

געווען איז דאס אנפאנג יאר תרנ"ד וועו דער יונגער גאון איז געקומען קיין טשאבא, וואו ער האט פארנומען דעם כסא הרבנות פינף יאר, און וואו ער האט אויך אננעפירט מיט א שיינע ישיבה און אויסגעשטעלט תלמידים, שפעטערדיגע מורי הוראות בישראל. וועו עס איז פריי געווארן דאס רבנות אין דער שטאט שאמלויא, האט דער סיגעטער רב הגה"ק בעל קדושת יום טוב געוויזקט אז דאס זאל אננעבאטן ווערן דעם רב פון טשאבא. אזוי איז ער אריבער קיין שאמלויא ג' אלול תרנ"ט, וואו ער איז שוין פארבליבן א גאנץ לעבן, און אויף וועמענס נאמען ער איז באקאנט.

א הנהגה ביד רמה

שאמלויא איז געווען איינס פון די פארגעשריטענע שטעט אין אונגארן. דאס מאדערנע לעבן האט זיך שוין דארט היפשליך אננעזעען, און די אלטע אידישקייט־חומה איז שוין געווען באדייטענד דורכגעלעכערט. דער נייער רב האט זיך געזומען מיט זיין גאנצן ענטוזיאזם און הייליקער עקשנות צו פארעכטן אלע פירצות, און כאטש עס איז געווען א געוואגטער שריט צו גיין אקעגן דעם שטראם, א שריט וואס האט געקענט שטעלן אין קאן זיין רבנות־פאסטן, האט ער מיט זיין יראה און צדקות נישט געקוקט אויף גארנישט, און אננעפאנגען אייגצופירן שטרענגע תקנות אין שחיטה, צניעות, מותרות און בכלל געקעמפט אקעגן יעדע סארט אפנויג פון אלטן דרך, און יעדע סארט איינפירונג פון "חקות הגוי". דער רב האט געהאלטן דעם פולס פון די קהילה, און זיינע ווייטזעענדיקע אויגן האבן געשוועבט אין יעדן ווינקל און געוואוסט געווי וואס עס טוט זיך ביי יעדן איינוואוינער פון שטאט.

איינזעענדיק די אויפריכטיגקייט פון רב, און צוהערענדיק זיינע ביטערע געווייגען ביי די דרשות אין וועלכע ער האט געמוסר'ט דעם עולם, האט עס נישט גענומען לאנג ביז אלע האבן מחמת דרך ארץ און ליבשאפט צו איהם, אים נאכגעגעבן און געטוישט דעם לעבנס גאנג. כאראקטעריסטיש איז דאס וואס עס האט זיך אויסגעדריקט א באלעבאס אין שטאט, וועלכער האט אנגעפאנגען צו באקליידן די טעכטער מער צניעות'דיג, ווייל "איך וויל נישט אז צוליב מיין טאכטער זאל דער רב פארגיסן אזויפיל טרערן..."

די דרשות וואס דער רב האט געהאלטן זיינען געווען פייער־פלאם, אהן אונטערשייד צו איז דאס געווען אויף א כלל זאך, ווי די מגיפה פון רעפארם און די פלאג פון ציוניזם וועלכן דער רב איז געווען פון די שארפסטע באקעמפער, אדער אן איזאלירטע ערשיינונג פון א פרטיות'דיגע פירצה אין שטאט. שטענדיק זיינען די ריידּ געווען קלאר און איינזייטיק, און געזאגט געווארן מיט פאטאס און שטורם און גלייכצייטיק מיט בכיות און טיפע קרעכצן. (אגב, כאטש ער איז געווען א גלענצענדער בעל דרשן מיט שפרודעלדיקע רעיונות און העוליכן סטיל אין רעדן, האט ער אבער קיינמאל נישט מאריך געווען בדרוש, זאגענדיק אמאל בדרך צחות: דאס וואס א רעדנער טוט אויף מיט די ערשטע האלבע שעה רעדן, מאכט ער קאליע מיט די צוויטע האלבע שעה...)

דאס צוגעבונדנקייט פון די שטאט־אידן צום רב האט דערגרייכט אזוי וויים דאס זיי פלעגן אפילו זיך מזכיר זיין ביי אים, און א סך מעשיות וועלן דערציילט וויאזוי דער רב האט זיי געהאלפן בישועות ורפואות, ווי ער האט זיך אליין אמאל אויסגעדריקט מיט די וועלטער פון זיין זיידן דער "קול אריה" אז נישט נאר צדיקים קענען באווייזן מופתים, נאר אויך וועו עס מוטשעט זיך צו פארענטפערן א תוספות קען באווייזן א מופת...

לימוד און הרבצת תורה

נענוי ווי דער שאמלויער רב איז געווען א מתמיד אין דער יוגענט, האט זיך זיין התמדה געשטארקט נאכמער אין די שפעטערע יארן. דער אויסדרוק "לא

פסיק פומיה מגירסא" איז ווי געשאפן געווארן אים אויסצומאלן. ווייל נישט נאר איז זיין מח און מחשבה געלעגן שטענדיק אין תורה, נאר ער האט פשוט געלערנט הויך אויפ'ן קול. וואו נאר ער איז געגאנגען און געשטאנען האט ער כסדר געלערנט אויסנווייניק; ביים עסן האט ער געהאט אפען א ספר; ביים אהיימקומען — למשל — האט ער געזאגט "גוט שבת" און זאפארט אנגעפאנגען צו לערנען אויפ'ן קול; איז ער געפארן אויף דער באן, האט ער אויף דעם גאנצן וועג געלערנט, און אזוי האבן זיינע ליפן געשעפטשעט דברי תורה יומם ולילה.

זיין לערנען איז געווען בעומק העיון, און עס פלעגט זיך צו גיסן שוויים פון אים. ער האט נאר געזוכט דעם אמת, עד כדי כך אז אלט זייענדיק 40 יאר האט ער איבערגעקוקט די פילע העפטן מיט פלפולים און חידושים וואס ער האט אנגעשריבן אין די יונגע יארן (און וועלכע דער קול אריה האט שטארק געלויבט) און דאס רוב פון זיי האט ער פארברענט אדער אויסגעשטראכן, זאגענדיק אז א פלפול דארף זיין נישט נאר שיין, נאר אויך אמת "מען זאל קענען דערמיט מתיר זיין אן עגונה".

נעבן זיין אייגענעם לערנען איז ער אויך געווען א גרויסער מרביץ תורה, און אנגעפירט א ישיבה מיט תלמידים, וואו ער האט געגעבן טיפע שיעורים, יעדן שיעור 5 שעה נאכאנאנד. נישט קוקענדיק אויף די שווערע ארבייט אין שטאט וואס דאס רבנות האט פארלאנגט, האט ער אויך געטראגן דעם עול פון דער ישיבה, צו וועלכע ער איז געווען איבערגעגעבן כלב ונפש. חשוב'ע תלמידים, גדולי תורה ומורי הוראה האט די ישיבה פון זיך אויסגעגעבן, אויף וועמען עס איז געלעגן דער חותם פון זייער גרויסן רבי'ן.

עובד אלקים משכמו ומעלה

חוץ אין תורה איז דער שאמלויער רב אויך גרויס געווען אין עבודה. זיין דאוועגען בהשתפכות הנפש ובדמעות שליש, זייענדיק דערצו אויך א נעים זמירות, האט מיטגעריסן יעדן איינעם. ער האט מקפיד געווען נישט דורכצולאזן קיין איין טאג אהן גיין אין מקוה, און פיל מאל זיך געטובל'ט אין טייך אין די גרויסע פרעסט. ער פלעגט זיך שטענדיק אליין מוסר'ן און רעדן וועגן זיך מיט גרויס שפלות. בכלל האט ער געהאט התבטלות פאר אנדערע תלמידי חכמים, און אויף זיין יונגערן ברודער דער מאדער רב הגאון רבי חיים צבי עהרענרייך זצ"ל (בעמ"ח שו"ת קב חיים, קצה המטה אויף מטה אפרים, און שערי חיים אויף דעם שערי אפרים הל' קריאת התורה) האט ער זיך אויסגעדרוקט: "איך ווער פאר אים בטל ומבוטל".

זיין גמילות חסדים בגוף ובנפש האט אויך אויסגערופן שטוינונג. ער האט מכבד געווען יעדן תלמיד חכם ובנש"ק וואס איז געקומען אין שטאט אריין, און ארגאניזירט פאר זיי הילף. ער האט אויך נישט געקוקט אויף זיין כבוד און פילמאל אליין געגאנגען איבער די הייזער צו שאפן געלט פאר זיי.

באזונדערס זיינען גרויס געווען זיינע צדקה אקטיוויטעטן לטובת קופת רבי מאיר בעל הנס, פאר די אנשי הישוב אין ארץ ישראל. ער האט זעהר ליב געהאט ארץ ישראל וואס ער האט באזוכט צוויי מאל, אין יאר תר"צ און תרצ"ה. אויף זיין ערשטן באזוך האט אים די "עדה החרדית" איינגעלאדן צו ווערן ראש בית דין, אונטער הגאון רבי יוסף חיים זאנענפעלד זצ"ל, און דאן אים געוואלט מאכן פאר סגן רב אב"ד, אבער ער האט געזאגט אז ער וויל לעבן אין ירושלים וי א פריוואטער מענטש. דאס צווייטע מאל איז ער געפארן צוהאמען מיט א גרויסע גרופע רבנים, און דאוועגענדיק שבועות ביים כותל המערבי, וועלן ער איז צוגעקומען צו "אתה בחרתנו" און "רמפני חטאינו" איז ער כמעט צוהאמענגעפאלן פון רוב התרגשות. עס האט אים שטענדיק געצויגן ווידעראמאל צו פארן און טאקע זיך דארט צו באזעצן.

על קידוש השם

ער האט אבער נישט זוכה געווען צו פארווירקליכן דעם חלום. אין יאר תש"ד וועלן דער דייטש ימ"ש איז אריין קיין אונגארן איז ער פארשפארט געווארן אין שאמלויער געטא צוזאמען מיט אלע אידן. כאטש מען האט אנגעוואנדן פראטעקציעס און אויסגעפויעלט פאר אים ער זאל קענען פארלאזן דאס געטא, האט ער נישט געוואלט, זאגענדיק אז ער קען נישט פארלאזן זיין קהילה אין אזא שרעקליכע צייט. מען האט אים זעהר געפייניגט דארט, אנגעשוירן די בארד און פארברענט פאר זיינע אויגן די זעקס בענדער פון זיין ספר (בכת"י) "אם לבינה" אויף פרקי אבות, וועלכעס איז געווען ביי אים זעהר טייער, זאגענדיק אז דינט דעם "מדרש שמואל" איז נאך נישט געווען אזא ספר אויף פרקי אבות.

דעם צווייטן טאג שבועות האט מען זיי ארויפגעטריבן אויף די וואגאנען און פארשיקט קיין אוישוויץ. ביים אנקומען אהין, ווען יעדער האט קלאר געוואוסט וואו מען האלט, האט דער שאמלויער רב זצ"ל געזעדט צו זיינע אידן, און זיי געטרייסט דאס זיי האבן איצט די זכיה אומצוקומען על קידוש השם, זאלן זיי דאס נישט טאן מיט תרעומות חלילה נאר באהבה ובשמחה.

י"א סיון, אין דעם זעלבן טאג וואס זיי זיינען אנגעקומען, האבן די דייטשע בעסטיעס ימ"ש אומגעבראכט דעם 81 יאריקן גאון וצדיק במיתה משונה, צוהאמען מיט 80 משפחה מיטגלידער און די גאנצע שטאט שאמלויא. אזוי איז דער רב נישט אפגעשיידט געווארן פון זיינע נאענטסטע און טייערסטע. בחייהם ובמותם לא נפרדו. ה' ינקום דמם.

די ירושה — 40 חיבורים

עס איז צו שטוינען ווען מען נעמט אין באטראכט, אז דער מענטש וואס האט אזויפיל געלערנט, אזויפיל געזאגט און אזויפיל אויפגעטאן במעשה, האט אויך געפונען צייט אזויפיל צו שרייבן. טויזנטער בויגען פאפיר זיינען געווען אנגעשריבן מיט זיין שיינער האנטשריפט (חוץ די צענדליגער קונטרסים וואס ער האט פארברענט, ווי דערציילט) בכל מקצועות התורה. זייענדיק איינער פון די אנערקענסטע פוסקים אין די מדינה האבן זיך געוואנדן צו אים שואלים פון נאענט און פון ווייט, און ער האט אלע געענטפערט באריכות, ארומנעמענדיק אלע אספעקטן פון די שאלה. ער האט אויך אנגעשריבן בכתב ידו די דרשות וואס ער האט געהאלטן. דערצו האט דער רב געשריבן חידושים בהלכה ובאגדה, בפלפול ובדרוש.

דאס ערשטע ספר וואס דער שאמלויער רב האט אריסגעגעבן אין דרוק (שנת תרס"ד) איז געווען דער חיבור פון זיין זיידן "שו"ת קול אריה", וועלכן ער האט מסדר געווען און געשריבן הגהות און א הקדמה. צוואנציג יאר שפעטער, שנת תרפ"ד, האט ער געדרוקט זיין אייגענעם חיבור שו"ת לחם שלמה או"ח ח"א. כאטש ער האט געהאט אינזינען צו דרוקן קודם זיין חיבור אויפ'ן ראב"ן (מגדולי הראשונים), האט אים אבער דער מונקאטשער רב, בעל "דרכי תשובה" באוואריגן צו געבן א דין קדימה אויף דעם שו"ת ספר, ווייל עס איז "א צווייטער שאגת אריה". ער האט באקומען א גאר ווארימע הסכמה פון דעם גאון הדור רבי שמואל ענגיל זצ"ל אבד"ק ראדאמישלא "אך לאשר הפליג לכתוב עלי תוארים שאין בי... חדלתי מלהדפיסה". ווען דער ראדאמישלער רב האט באקומען דאס ספר און געזען אז זיין הסכמה איז נישט געדרוקט מחמת די אויבענדערמאנטע סיבה, האט ער צוריק געשריבן א בריוו צום שאמלויער רב און אים געדאנקט פאר נישט דרוקן די הסכמה, זאגענדיק אז איצט ווען ער זעהט דאס ספר, זעהט ער טאקע אז ער האט געשריבן צו ווייניג...

אין יאר תרפ"ו האט ער געמאכט אן אויבערקערעניש אין עולם התורה מיטן דרוקן צום ערשטן מאל פון כתב יד דעם ספר הראב"ן, חידושי ש"ס והלכה פון א ראשון, מיט זיינע הגהות און חידושים בשם "אבן שלמה". אויך דא האט ער באקומען אן הסכמה פון ראדאמישלער רב וועלכער האט תחילת אים נישט געוואלט געבן, זאגענדיק אז עס איז א פחיתות הכבוד פאר אזא גאון צו נעמען הסכמות פון גדולי דורו. אויך האט ער זיך אויסגעדריקט אויף אים דאס ער וואלט נעהייסן א גאון אויך בדורות הקודמים. דאס ספר איז געווען א פלא אפילו פאר דעם מחבר אליין וועלכער שרייבט אין די הקדמה: "כמה היתה יגיעתי בספר הקדוש הזה, אין קץ לעמלי אשר עמלתי בו שנים הרבה ביום ובלילה וכו' עד שאני מתפלא בעצמי ואם לא ראיתי לא האמנתי שאנכי השפל עשיתי זאת".

אין יאר תרצ"ח איז ארויס דער באנד שו"ת לחם שלמה יו"ד ח"א, און א יאר שפעטער, שנת תרצ"ט האט דער מחבר באויזין זיין כח בדרוש ומוסר ווען ער האט געדרוקט דאס ספר "טיול בפרדס", פירושים אויף פסוקים און מאמרי חז"ל בדרך פרד"ס לויט'ן סדר פון א"ב.

רוב פון די ספרים אבער זיינען געבליבן בכתב יד, און על פי נס זיינען זיי אפגעראטעוועט געווארן (חוץ א קלייענר טייל). די קינדער און אייניקלעך פון דעם גאון האבן במשך די לעצטע צענדליגער יארן שוין געדרוקט א טייל פון זיי, ווי 5 בענדער שו"ת (אויף אלע ד' חלקי שו"ע); מאורות שלמה, חידושים וביאורים אויף דעם ספר המאור והמלחמות; אגרת הטיול פון רבי חיים, ברודער פון מהר"ל מפראג, מיט א פירוש "טיול בפרדס"; אבן שלמה אויף חמשה חומשי תורה; מצה שלמה, אויף הגדה של פסח; אבני המקום, חידושי אגדה בדרך פרד"ס; דרשות לחם שלמה על מועדים וזמנים און נאך.

דאס ספר וואס איז לעצטענס ערשינען פון שאמלויער גאון, איז א זאמלונג פון זיינע בריוו מיטן נאמען "אגרות לחם שלמה". דאס איז אן אויסגעצייכנט ווערק פון דעם מכון "קול אריה", וועלכעס פונקציאנירט פאר די לעצטע 45 יאר אין ברוקלין, נ.י. און שטייט אונטער דער פירערשאפט פון איר גרינדער הרב אליעזר עהרענרייך שליט"א, מאדער רב, פלימעניק פון שאמלויער רב און זון פון זיין ברודער דער אויבענדערמאנטער מאדער רב הגאון בעל "קב חיים" זצ"ל הי"ד.

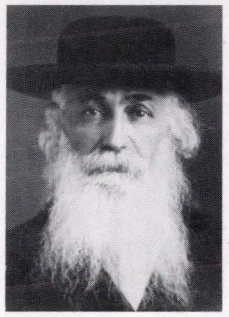
נאך אריסגעבן איבער 40 ספרים פון דער משפחת "קול אריה", האט איצט, צום פופציגסטן יארצייט פון שאמלויער רב הי"ד, דער מכון באריכטערט די וועלט מיט דעם הערליכן ליקוט פון איבער 500 עמודים, וואס נעמט ארום א תקופה פון 50 יאר (תרנ"ד־תש"ד) אין וועלכע דער שאמלויער רב איז געווען טעטיג בעניני הכלל, און זיך שריפטליך ארויסגעזאגט אין אלע פראגן וואס זיינען צו אים געווענדן געווארן.

דער מלקט און מסדר פון ספר איז הרב נפתלי עהרענרייך שליט"א, יונגערער זון פון מאדער רב, וועלכער האט אריינגעליגט פיל מיה און כשרון אריסצוגעבן א דבר נאה ומתוקן.

דאס ספר "אגרות שלמה" איז זיכער נאך א שיינער ביישטייער צו דעם גרויסן אוצר פון שאמלויער רב'ס ספרים, און אין דער זעלבער צייט נאך א בריליאנט אין דעם קרוין פון "מכון קול אריה" וואס דינט געטריי איר ציל צו פארשפענטליכן און פארשפרייטן די תורות, מנהגים, בריוו און ענינים פון די גרויסע און בארימטע משפחה לביה קול אריה זי"ע.

אגרות לחם שלמה

ן משאמלויא הי"ד וצ"ל — יובל שנים של הנהגה רבנית באגרותיו

ר חמיזחד מגאוני חונגריה
ת תיה רבת של שאמלויא,
רבי שלמה זלמן שהרשריך
על שו"ת "לחם שלמה" על
ר חלקי שולחן ערוך, "אבן
ל" של חראב"ץ ייטיל בפר־
ועד, אשר מפרסם כעת
ברחבי מדינתו, הן בגדלותו
ת, והן בפסקיו בחוראה,
ז חדרכיו נשמעים בחנחת
ת האגרות בתור אביר חדר־
אשר על פיו יצאו ועל פיו

א.

בן בתו של חגה"ק בעל "יקול
חיי וי"ע שליב בדרכיו תורת
ג תנדול — רבי מחבחק,
גנה על גדולי תלמידיו רבן של
אל החת"ם סופר זי"ע מתד,
דבקים ביותר ברבן של ישר־
ת"ח־דברי חיים" מצאנז זי"ע
נידך, ובאגרותיו נשקפת מורשת
י הרועים כאחד.

מתראוי להעלות על הכתב
בחיו ותתלטו של אוד מוצל
אש נער נכבד לאותו נאון
קדוש בעל "יקול אריתי" זי"ע
דב תגאון רבי אליעזר שהרש־
רייך שליט"א רבח של מאד.
אנטל על עצמו את ביצוע המטרת
תקדושה לפרסם תורתם של נאו־
נים וצדיקים שהאירו בתורתם
ויראתם את שמי יחדות תונגרית,
בתקופו של "חברה מפיצי תורת
ממשפת קול אריתי", ובמסירות
גוף ונפש שזקד חוא על כך, ללא
ליאות בשעורים ומסיימים על
ידו בניו תגלים תרח"ג רבי יואל
שיחיי רב בית תמדרש של אבדכי
"תורה ותעת" בברוקלין ומשנתו
תרח"ג רבי נחתלי שיחיי מנדולי
וחשובי תלמידי חכמים, תעושים
לילות כימים לזכות את תרבים,
ולזובב שפותיתם של גדולי דור
האחרון.

לפנינו חספר חמופלא "אגרות
לחם שלמה"
ומכתבים, הסכ
או מעטו של
זצ"ל, מלאכת
וליקוט בעמל
קדשו, ומספר

חערות וחאגרות" על ידי נכד אחיו
תרח"ג רבי נפתלי שהרענריך —
בנו של נאב"ד מאד חנר"א שלי־
ט"א כרך מלא תוכן תורני מעולה,
חמקיף תקופה של יובל שנים,
וחל מראשית רבנותו של אותו
גאון בשנת תרנ"ד וכלח עם עלותו
על המוקד בי"א סיון תש"ד
באושוויץ חאירור חי"ד.

בעל "לחם שלמה" נודע כשר
חתורה וספרו "אבן שלמה" על
חראב"ן חוא חפאתו בעולמה של
תורה, בתיותו מקובל על כל חוגי
חתלמידים, ללא חבדל השיטות
ודרכי תלמוד חשונים, לשמת
זאת ספרו האגדה ונדרוש "יקול
בפרדס" מיוחדים אותו כיחיד
ממש בשטח זח, חשולב הנעים
של פרד"ס כמשמעו בלוית יסודות
ורעיונות חחסידות חקנו לו שם
עולם, וכך גם ספרי חחלכה שלו
שי"ת "לחם שלמה" חמוניחים כי
חית ראש וראשון בפסק ובחורי
את.

באגרותיו נכללו כל חסנושלות
ונכותבם בחלכה ובי

אגרות "לחם שלמה" להגר"ש עהרנרייך

ב. קריב

מקום מיוחד תפס הגאון משאמולי רבי שלמה זלמן עהרנרייך הי"ד בין גדולי הונגריה בהיותו מזקני דורו והחפרסם בכבקי בכל חדרי תורה. גאון עצום שהתכתב עם גדולי דורו ומאידך היה מראשי השתדלנים אצל השלטונות. 22 חיבוריו חם תלמידיו ומושבותיהם והופיעו בכמה מהדורות, ומכל רחבי הונגריה הריצו אליו שאלות ובקשות.

מעמד חשוב בין בעלי השו"תים תיקנתה לו ויחידים שיגרו אליו מכתבים ולפי הכמות והאיכות שיצאו מתחת ידו אפשר להסיק כי היה לו מעמד בולט בשלחן המזרח של דורו. הגרש"ז עהרנרייך שמר על עותק נוסף מכל מכתב שישיגר אך כאשר הובל למשרפות באושוויץ יחד עם כל בני קהילתו ניכחדו אף הם מן העולם.

רבי אליעזר עהרנרייך מבורו פארק בנו של הגאון עשרות ספרי משפחת עהרנרייך משפחת הסופרים לבית שוורץ "קול אריה", אשר קיבץ וריבץ את המכתבים שנותרו ולפליטה והכינם לדפוס והוסיף להם פרטים משלימים, אישיים והיסטוריים ומחבלט כהיסטוריון וסופר מושלם.

י"ג ניסן תשנ"ד ■ יום הששי

מהגאון משאמלויא זצוק"ל הי"ד
חמשים שנה להנעותו על קידוש השם
תש"ד - תשנ"ד

שער הספר החדש

הגאון משאמלויז כאחד מגדולי הדור נשאל בכל דבר חשוב ומכריע שהתרחש בעולם היהדות בדורו. לפיכך משמש ספר האגרות תעודה מדברי הימים וקורות התקופה הסוערת משנת תרנ"ד עד תש"ד, במיוחד בעודת ההערות בשולי 220 המכתבים המבארים פרטי הדברים והתרחשויותיהם בתוספת ציונים ומראי מקומות ובתוספת ביוגרפיות לאישי המוזכרים באגרות.

הספר ניתן

דאם נייע ספר "אגרות לחם שלמה" פון הגה"ק משאמלויא זצ"ל הי"ד

א שפאגל נייער און נאר חשוב ספר איז ערשינען אין א איינציג טעג. דאס ספר "אגרות לחם שלמה", וואס דערפון קענען בלויז א קליין טן פון עולם, סיי בני תורה וואס דור שטן נאך נייע שיינע און אויס־ געהאלטענע וחידתי תורה פון א גדול פון פריערדיגן דור אין הלכה און אגדה, סיי שרייבער וואס האבן ליב צו לייענען בריוו פון א ספרא רבה. סיי אזעלכע וואס וויל תן דערווייז בקיצור "פל רגל אחת" א דיי היס־ טאריש בשפעגענישן וועלכע האבן די אידישע וועלט באשאפטיגט אין אאר לויף פון פופציג יאר פאר דער לעצ־ טער וועלט־קריג, און סיי אזעלכע וואס ווילן זיך באקענען מיט קורצ־ שטריכיגע ביאגראפיעס פון איבער הונדערט רבנים, מחברי ספרים, און מנהיגים פון די לעצטע חקופות.

אט דאס אלבם – און נאך פיל מער – איז פארקראפערט אין דעם 500 בלעטיגן ספר "אגרות לחם שלמה", וואס אנטהאלט בריוו און לויף פון די יארן תרנ"ד - תש"ד אין א וועלט מיט מקצועות היהדות, וואס זענען נעשריבן נעוואלן דורך איינעם פון די גרעסטע און אויסגעוויפענסטע גאוני הדור, הרב הגה"ק רבי שלמה זלמן עהרנרייך זצ"ל הי"ד, באקאנט אלס "דער שאמלויאר רב". זייענדיג פון די אונגעוועגטסטע מנהיגים, האט מען אונגעפרעגט דעם שאמלויאר רב'ס מיינונג אין אלע וויכטיגסטע אר־ געלענענהייטן, און עד דאס בעענט פערט מיט זיין קלארער און הייליגער דעת תורה.

די בריוו זענען נעווען־ עט, נישט בלויז צו די שטעט פון רומעניע, די מדינה וואו דער שאמלויאר רב האט נעוואוינט און באקרוינט, נאר אויך קיין פוילן, גאליציע, ארץ ישראל, און אפילו אמעריקא.

בלעטטערנדיג דעם ספר, באקענט זיך דער ליינענער מיט אזעלכע אר־ געלענענהייטן ווי די פרשיות פון נעאלענענדיגען ארטאקסטן־שטאטוס קוזא, און די פאלמיקן אדום מציצה בפה, מאשין מצות, תנאי בנשואין, עופות מיט פינף פינגער, א פרשה מיט א סענזאציאנער שותט, בערעג־ טייערע ענינות־דינג מידות תרומיות פון דעם שאמלויאר רב זצ"ל.

דאס ספר פארשינט צו דער פוס־ צייגסטער ארצייט פונעם שאמלויאר רב, וועלכער איז אומגעקומען על קידוש השם דורך די ייישעש רשעים ימ"ש אין אוישוויץ, הי"ד.

די בריוו זענען צוניפגעזאמלט געווארן פון כתבי יד וואס זענען נע־ חתן פארשפרייט צווישן אייניקלעך אדער אין ארכיון איבער דער וועלט, ווי ארץ פון ספרים אדער ירחונים. דאס זאמלען די בריוו, זיי מסדר זיין לדפוס, און אנשרייבן די וואונדער־ באדע הערות, דאס אלץ איז די מאר מאנישע ווערק פון הרב ר' נפתלי עהרנרייך שליט"א, א זון פון הרה"ג ר' אליעזר עהרנרייך דער מאדער רב שליט"א, ווענעמען פאטער איז געווען א ברודער פונעם שאמלויאר רב. דער מלקט ומסדר האט אונגעשריבן א גאר שיינעם הקדמה צום ספר, וואס אנטהאלט צווישן אנדערעם א קורצע ביאגראפיע פונעם מחבר, מיט א רשימה פון זיינע פילע ספרים.

אגב אורחא, האט ער צוגעגעבן צו דעם ליקוט אויך בריוו פון אד־ מורי"ם און גאונים וואס זענען נע־ שריבן נעוואלן צום שאמלויאר רב און זענען נאך בינ איצט נישט נע־ דרוקט נעווארן.

דאס ספר איז נאך א רינג אים דעם לאנגן קיט פון די טייערע צענד־ ליגער ספרים וואס "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה", בכשיאות דעם מאדער רב שליט"א, האט ארויסגעגעבן זינט דער קריג. די חברה האט ארויסגעגעבן ספרים אין הלכה, אין דרוש, פלפול, חסידות, מוסר, קבלה, מגידות, ביאגראפיע. אבן דער היינטיגער ספר איז כולל אין זיך אט די אלע מקצועות, און נאך.

דער רייכער און פארשידנאר־ טיגער חומר פון דעם ספר, וועט בלי ספק פארשאפן פיל היאה און גייס־ טיגער פארגענגן פאר אלע וואס וועלן אריינבאנגן די דאזיגע גע־ שמאקע ברכה אין זייער שטוב.

זיי הן די פלאמינע קדושה און הן די

דאס נייע ספר "אגרות לחם שלמה" פון הגה"ק משאמלויא זצ"ל הי"ד

היינטיגן יאר, ווען פון וועלט בריוו איז פאר דיך אן אוצר מיט וואס באשע זיי זענען איגנאלאן, זיין הערליג־שיין נאר בריוו, וועלן לשון (אלעס געשריבן בסי"ק פון אוריסבעראכט אין אזא אויך מיט די הערות וואס דער מסדר רב), און וואו עס "מבצ'ע" ויצא מסדר ומלקט האט צוגעשטעלט, של תלמיד חכמים", און א דער "מכון קול וואס דערלויכטן די אוינגעו־ טיפע ספרי ישנים" און אוריסגעגעבן אין א פראכטיגן דרוק און הערליכן, דער "אגרות לחם שלמה", א ספר פון דעם הונדערטער פון יע־ דעם ספר א "חכמה מפוארת בס אוריסדרס, און אויך אויטיזיוני־ נעשריבן דעם ספר, וואו עס נעפינען זיך אויך אויטיזיוני־ ווי אלע ספרים וואס ניט אוריס דער מכון קול אריה בכלל האט דער ספר 40 יאר, איז רב צו־ שאמלויאר רב בריוו פון אהרן מחבר, מיט פאקסימיליעס פון דעם אוריגינאל־כתבי־יד פון וואס מאכן דעם ספר אזא וויכטיגן אין אנ־ דעם ספר ריין אויך אין ווען עס נעפינען זיך אויך אין בעענט צו יענע תקופה אין דעם ספר מלקט הרב נפתלי עהרנ־ שליט"א האט פיל כח מיה אריינגעלייגט בי ער האט זיי באקומען.

דאס נייע ספר, פון 500 עמודים, איבער 40 ספרים, אויטאגראפן פון עס ניי, פון כתבי יד פון אין קרוין־שטיין זיי דעם שיינעם כתר־מלכות פון אריה, ווען ווילן פון זיי משפחת קול ספרים באריינגיבן האבן מיט זייערע אוצר אויך אלע נעבן פון אירער עס ווען זיי ביכער פארשאפן נאה אלע וואס וועלן זיך עס איינשאפן און באריינגען וועלן זיך אומאויסשפעליך שפעציעל פון דעם "לחם שלמה" קוואל דער

דער גרויסער מחבר פון ספרים

הגה"ק משאמלויא זצוק"ל הי"ד

50 יאר צו זיין אומקום על קידוש השם

צו דער געלעגנהייט פון דאס נייע ערשינענע ספר "אגרות לחם שלמה" צוזעמענגעשטעלט און ארויסגעגעבן דורך דעם מכון קול אריה

איינער פון די גרעסטע גאונים פון אונגארישן אידענטום איז געווען הגאון המפורסם רבי אברהם יהודה הכהן שוואַרץ זצוק"ל, אבד"ק בערעגסאס ומאד. בעל שו"ת קול אריה, וועלכער איז געווען א תלמיד מובהק פון חתם סופר און א פלאמיגער חסיד פון צאנזער רב בעל "דברי חיים" זי"ע.

איינער פון זיינע תלמידים מובהקים וואס "לא זזה ידו מתוך ידו", איז געווען זיין אייניקל, זון פון דעם עלטסטן איידעם הגאון רבי יעקב עהרענרייך זצ"ל פון סאבראנץ, וועלכער איז שפעטער געווען דער מפורסם'דיגער שאמלויער רב הגאון רבי שלמה זלמן עהרענרייך זצ"ל. עטליכע יאר האט דאס אייניקל געלעבט ביים גרויסן זיידן און קונה געווען ביי אים תורה וחכמה, יראת שמים און צדקות. מיט צענויע הונדערט יאר צוריק, שנת תרנ"ד, איז ער אויפגענומען געווארן אויף דער ערשטער כסא הרבנות, אין דער שטאט טשאבא, און מיט פינף יאר שפעטער האט ער באקלייידט דאס רבנות שטיל אין שאמלויא, וואו ער איז פארבליבן 45 יאר.

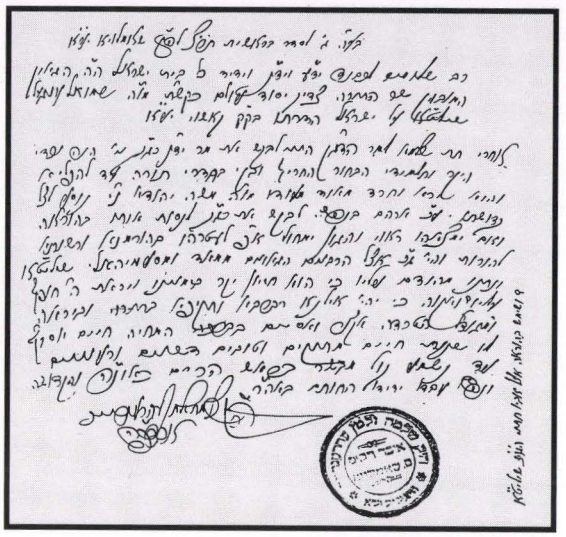
אין שאמלויא האט זיין שטערן זיך צעשיינט במלוא זהרה. ער איז דורך די יארן געווארן אנערקענט פאר איינעם פון די גרעסטע גדולי המדינה, גרויסער פוסק און דרשן. געוואלדיקער צדיק און מנהיג, סופר מהיר און חכם חרוץ, תופס ישיבה און מעמיד תלמידים מצוינים. ער איז געווען א "איש שהכל בו" וועמען יעדער האט טאקע אנערקענט און געשעצט אלס אזא איינעם.

די שטאט שאמלויא האט דער רב נעפירט ביז רמה, און במשך די איבער 4 צענדליג יאר איר איבערגעאנדערשט אויף נישט צו דערקענען. די שטאט איידן זיינען געווען שטארק צוגעבונדן צו אים, און ער צו זיי, און עס איז זיי באשערט געווען נישט נאר צו לעבן צוזאמען נאר אויך אומצוקומען אינאיינעם. אלט זייענדיק וא יאר איז ער פארשיקט געווארן, דעם צווייטן טאג שבועות תש"ד, צוזאמען מיט זיין גאנצע קהילה, קיין אוישוויץ, וואו זיי זיינען אונגעקומען י"א סיון, און אומגעקומען על קידוש השם אין דעם זעלבן טאג. הי"ד.

דער רב האט אבער געלאזט נאך זיך א גייסטיקע ירושה, סיי ענדדוקטע ספרים און סיי ספרים בכתב יד. דאס ערשטע ספר וואס דער שאמלויער רב האט אויסגענגעבן אין דרוק (שנת תרס"ד) איז געווען דער חיבור פון זיין זיידן "שו"ת קול אריה", וועלכן ער האט מסדר, געווען און געשריבן הגהות און א הקדמה. צוואנציג יאר שפעטער, שנת תרפ"ד, האט ער געדרוקט זיין אייגענעם חיבור שו"ת לחם שלמה או"ח ח"א. אין יאר תרפ"ו האט ער געדרוקט צום ערשטן מאל פון כתב יד דעם ספר הראב"ן, חידושי ש"ס והלכה פון א ראשון, מיט זיינע הגהות און חידושים בשם "אבן שלמה".

אין יאר תרצ"ח איז אריס דער באנד שו"ת לחם שלמה יו"ד ח"א, און א יאר שפעטער, שנת תרצ"ט האט דער מחבר באווין זיין כח בדרוש ומוסר ווען ער האט געדרוקט דאס ספר "טיול בפרדס", פירושים אויף פסוקים און מאמרי חז"ל בדרך פרד"ס לויט'ן סדר פון א"ב. אויך א צווייטער חלק פון "טיול בפרדס" האט דער מחבר געדרוקט, בשנת תש"ב.

רוב פון די ספרים אבער זיינען געבליבן בכתב יד, און על פי נס זיינען זיי אפגעראטעוועט געווארן (חוץ א קליינער טייל). די קינדער און אייניקלעך פון דעם גאון האבן במשך די לעצטע צענדליגער יארן שוין געדרוקט א טייל פון זיי, ווי 5 בענדער שו"ת (אויך אלע ד' חלקי שו"ע); מאורות שלמה, חידושים וביאורים אויף דעם ספר המאור והמלחמות; אגרת הטיול פון רבי חיים, ברודער פון מהר"ל מפראג, מיט א פירוש "טיול בפרדס"; אבן שלמה אויף חמשה חומשי תורה; מצה שלמה אויף הגדה של פסח; אבני המקום, חידושי אגדה בדרך פרד"ס; דרשות לחם שלמה על מועדים חמנים און נאך.

כתב יד פון שאמלויער רב, געשריבן צום ראדאמישלער רב הגאון ר' שמואל ענגיל זצ"ל

לעצטענס איז ארויסגעקומען א זאמלונג פון זיינע בריוו מיטן נאמען "ספר אגרות לחם שלמה". דאס איז די ארבעטע פונעם מכון קול אריה. פאר מיר וועלן דערציילן איבער דעם ספר — קורס עטליכע פאראגראפן איבער דעם מכון. דעם מכון האט געגרינדעט דעם שאמלויער רב"ס א ברודערן־זון הרה"ג ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א אב"ד מאד, וועלכער האט באלד ביים גרייכן די כרענג פון אמעריקא אין יאר תש"י געמוטמן אריף זיך צו פאראייביקן די תורה פון זיין גרויסע משפחה, די משפחת קול אריה. ער האט דאן נעשאפן די "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" און געגרינדעט דעם "מכון קול אריה", וואס האט עד היום, כמעט 45 יאר, כסדר פונקציאנירט אהן אויפהער און באריכטערט די תורה וועלכע מיט די חשובע ספרים לבית קול אריה וועלכע זיינען מיוחד במינם, מיט זייער טעם און מיט דעם חן וואס איז צוגאסן אריף זיי.

דער מכון האט ביז היינט שוין באווייזן ארויסצוגעבן קרוב 40 ספרים פון פיל רבנים פון דער משפחה, טייל איבערגעדרוקטע, טייל מיט נייער אויפזעצונג, און טייל פון כתב יד. אלע האבן חשובע הוספות ווי מפתחות אויף פארשידענע אופנים, אנגעצייכענטע מראי מקומות און נאך מעלות.

צווישן די גדולים וועמענס ספרים מען האט שוין ביז היינט געדרוקט זיינען: דער אבי השושלת בעל "קול אריי" (דאס איז דער ספר "קול אריי" על התורה ומועדים, וואס איז צום ערשטן מאל ארויס פון א כתב יד); זיין זון הגאון רבי נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל (די ספרים שו"ת "בית נפתלי", מיט הגהות "אר"ש צבי" פון זיין איידעם רבי חיים צבי זצ"ל, פאטער פון מאדער רב שליט"א; "בית נפתלי" על התורה צוזאמען מיט "אמרי שפר" דרושים והספדים; "אילה שלוחה וכתבי הר"ן חשובות וחידושים ומכתבי קודש; "שער נפתלי" ביאור נפלא ורחב אויפ'ן ספר "קול אריי" על התורה ומועדים); דרשות משה (דרשות לייב צינצלער זצ"ל (דאס ספר "אמרי משה" ליקוטי חידושי תורה, ותולדות); הגאון רבי שמואל שוואַרץ זצ"ל הי"ד, זון פון רבי נפתלי הנ"ל (דער קונטרס "פני המים" אויף עניני תשליך); הגאון רבי יוסף שוואַרץ זצ"ל פון גראסווארדיין (צוויי גרויסע בענדער פון דעם פעריאדישן תורה־קובץ "וילקט יוסף", וואו עס האבן אנטייל גענומען מיט אקטועלע תורה־מאמרים די גרעסטע גאונים פון אונגארן און פולין; שו"ת "גנזי יוסף" און "ויצבר יוסף"; "זכרון למשה" — ענינים מהחת"ס); זיין יונגערער ברודער הגאון רבי פנחס זעליג זצ"ל פון קליינוואַרדיין (דער תורה ירחון "אור תורה"); הגאון רבי חיים יהודא עהרענרייך זצ"ל הי"ד, אב"ד דק"ק דעווא (הערות "אוצר החיים" אויף דעם קונטרס "צפנת פענח" הנ"ל); פון הגאון רבי משה יהודא כ"ץ זצ"ל הי"ד, אייניקל פון שאמלויער רב און רב הצעיר פון סערעדהעלי (דער קונטרס "ויגד משה" אריף עניני קריאת התורה); און פון הגאון רבי משה יהודא ליב עהרענרייך זצ"ל הי"ד, עלטערער ברודער פון יבל"ח דער מאדער רב שליט"א (דער קונטרס "זכרון למשה"). דאס איז נאר א טיילווייזע ליסטע, די רשימה ציט זיך וווייטער און נעמט ארץ אויך קונטרסים, קלענערע אוץ גרעסערע, וואס זיינען נתחבר געווארן צו פארשידענע געלעגנהייטן.

אויך פארנעמט זיך דער מכון מיט דרוקן ספרים וואס גיבן זיך אהן מיט תולדות פון די רבנים אין דער משפחה. אזוי האבן זיי געדרוקט דאס ספר "תולדות קול אריי" וואס עס האט מחבר געווען הרה"ג רבי דוב שפיטצער אבד"ק אנארד זצ"ל, און עס פארשענערט מיט מעלות און הוספות. דאס זעלבע איז אויך מיט די תולדות פון הגה"צ דעם "בית נפתלי" זצ"ל (זון פון "קול אריי") וואס עס האט אנגעשריבן זיין זון הגאון רבי יוסף שוואַרץ זצ"ל הי"ד הנ"ל. אונטערן נאמען "נפתלי שבע רצון", וועלכן דער מכון האט אריינגענעבן צוגעדרוקט צום ספר (אויבן דערמאנט) "אילה שלוחה וכתבי הר"ן".

אין זין פון "ילכו מחיל אל חיל" האט דער מכון ענגומען אויף זיך נאך א סארט ארבייט; דאס איז די ארבייט פון מלקט זיין תורות פון די משפחה־רבנים און זיי מסדר זיין אויף עניני דיומא. דאס ערשטע האבן זיי ארויסגעגעבן דעם ספר "קול אריי" — על עניני חנוכה". מיט א הערליכן ליקוט פון חידושי תורה בהלכה ואגדה אויף חנוכה. דאס צווייטע איז די הגדה של פסח "קול אריי" וואס ווערט באטראכט פון מבינים ווי א מייסטער ווערק אויף דעם נעביט.

נאך ארויסגעבן אזויפיל ספרים פון דער משפחת "קול אריה", האט איצט, צום פופציגסטן יארציים פון שאמלויער רב הי"ד, דער מכון באשלאסן די וועלט מיט דעם הערליכן ליקוט פון איבער 500 עמודים, וואס נעמט ארום א תקופה פון 50 יאר (תרנ"ד־תש"ד) אין וועלכע דער שאמלויער רב איז געווען טעטיג בעניני הכלל, און זיך שריפטליך ארויסגעזאגט אין אלע פראגן וואס זיינען צו אים געווארן. דאס ספר שפיגעלט אפ דאס אידישע לעבן אין יענע פעריאדע, ווייל ער פארנעמט זיך מיט פילע פראבלעמען וואס האבן צו יענער צייט פארנומען א באדייטענדן ארט אין דעם אידישן לעבן, באזונדערס אין אונגארן עס געפונען זיך דארט אויך בריוו וואס זיינען פארבונדן מיט זיין פערזענליך לעבן. פון וועלכע פארשער און היסטאריקער קענען פיל לערנען.

דער מלקט און מסדר פון ספר איז הרב נפתלי עהרענרייך שליט"א, יונגערער זון פון מאדער רב, וועלכער האט אריינגעלייגט פיל מיה און כשרון ארויסצוגעבן א דבר נאה ומתוקן. יעדעס בריוו איז פארזען מיט אן אריינפיר, מיט א קורצע תולדה פון דעם אדרעסאטן, און מיט אנציייכענונגען צו אנדערע ערטער וועגן נויטיק.

כאטש עס איז שוין "איחמחי גברא ואיתמחי קמיע", איז דער דאזיגער ספר דאך א חידוש מיט זיין צוזאמענשטעל, און איז זיכער א גאר שיינער ביישטייער צו די ארבעט פונעם מכון, וועלכע צוריק קוקענדיק אוף די פאראלאפענע 45 יאר קען זיין שטאלץ מיט די דערגרייכונגען, וואס כאטש עס איז נאך דא אין באזיץ בערך 100 חיבורים בכתב יד, איז אבער דאך באויזין געווארן צו דרוקן אזויפיל איכות אין אזא גרויסן כמות. ועתה ידם נטיה בעזרת השם.

"גנזי יוסף" און "ויצבור יוסף"

צוויי נייע ספרים־אויפלאַגעס, פון שאלות־ותשובות פון דעם גאון וקדוש ר' יוסף הכהן שוואַרץ הי"ד פון גראָסוואַרדיין

• פון הרב אשר קאַצמאַן

[דאָס אידישע וואָרט • אדר ב'-ניסן תשמ"ט]

קרוב זעכציג יאָר זענען אַריבער, זינט ס'זענען דערשינען אין אונגאַרן די צוויי באַרימטע שאלות־ותשובות ספרים פון דעם רב און מגיד מישרים פון דער חברה מחזיקי הדת אין גראָסוואַרדיין, רבי יוסף הכהן שוואַרץ הי"ד. די צוויי ספרים זענען שוין געוואָרן יקרי המציאות. יעצט זענען זיי דערשינען אין אַ נייער אויפלאַגע, מיט פיל וויכטיגע הוספות, דורך דעם באַקאַנטן "מכון חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה", וואָס ווערט אָנגעפירט פון דעם באַוואוסטן מאַדער רב הרב ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א, אַ פלימעניק פון גרויסן מחבר, וועלכער האָט שוין מזכה געווען די תורה־וועלט מיט איבער דרייסיג חשוב'ע ספרים, סיי פון זיין עלטער־זיידן, דעם אונגאַרישן וועלטס־גאון בעל "קול אריה" און סיי זיינע קינדער און אייניקלעך וכו'. לעצטנס האָט דער מכון "קול אריה" אַרויסגעגעבן שו"ת "גנזי יוסף" און שו"ת "ויצבר יוסף".

הג"ר יוסף שוואַרץ הי"ד — יבלח"ט הר"ר אליעזר עהרענרייך

דער מחבר

דער מחבר פון די צוויי שו"ת ספרים הגאון הק' ר' יוסף הכהן שוואַרץ הי"ד איז געבוירן אין יאָר תרל"ה (1875) בייַ זיין פאָטער דעם באַוואוסטן מאַדער רב הגאון ר' נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל, מחבר פון די ספרים "שו"ת בית נפתלי", און פיל אַנדערע ספרים, וועלכער איז געווען דער זון פון בעל "קול אריה" זצוק"ל. פון זיין מוטערס צד, איז ער געווען אַן אייניקל פון גאון בעל "קונטרס הספיקות", ברודער פון "קצות החושן" און פון דעם בעל "תוספות יום טוב".

דער מחבר איז שוין יונגערהייט באַקאַנט געוואָרן מיט זיינע ספרים "צפנת פענח", "מועד לכל חי", "הדרת קודש", און "זכרון למשה" אָבער ספעציעל איז ער געווען אָנגעזעען אַלס עורך און אַרויסגעבער פון דעם וויכטיגן תורה־ירחון "וילקט יוסף", וועלכער איז דערשינען פאַר צוואַנציג יאָר, און אין וועלכן עס האָבן זיך באַטייליגט מיט חידושי תורה און שו"ת פיל גאונים פון דער תורה־וועלט, סיי פון ארץ ישראל, אונגאַרן, פוילן, ליטע, אא"וו. דער דאָזיקער תורה־זשורנאַל איז געווען אַן אמת'ע "אכסני' של תורה" פאַר אָריגינעלע חידושי־תורה וואו ס'זענען אויך געדרוקט געוואָרן כתבי־יד פון גאונים פון די פריערדיגע דורות.

זייער יונג איז רבי יוסף הכהן שוואַרץ געוואָרן אַן איידעם בייַ הגאון ר' אליעזר חיים דייטש זצ"ל דער אב"ד און רב אין באָניהאַד און מחבר פון די ספרים "תבואות השדה", וואו ער האָט זיין שווער שפעטער אויך געהאָלפן אַרויסגעבן זיינע אַנדערע ספרים ווי די ד' חלקים שו"ת "פרי השדה" מיט זיינע אייגענע הערות און הערות.

זיצענדיג בייַ דעם שווער על התורה והעבודה, האָט זיין שווער אים געמוטמעט צו הילף אָנצופירן דאָס רבנות אין באָניהאַד, און די ישיבה גדולה. ער ווערט דאָרטן אויך אייגער פון די גרינדערס פון דער חברה "מחזיקי הדת". אין זיין קובץ "וילקט יוסף" פון יאָר תרס"ז, דרוקט ער אַ ספעציעלן קונטרס "פרי עץ הדר" וואו פיל גדולי רבני אונגאַרן זאָגן זיך אַרויס קעגן די אתרוגים פון קאַרפו (גריכנלאַנד), בכדי צו העלפן אַז מען זאָל נאָר קויפן אתרוגים פון ארץ ישראל, און מיט דעם שטיצן אחינו בני ישראל. ער שרייבט אויך חידושי תורה אין כמעט אַלע תורה־זשורנאַלן פון יענער צייט, בפרט מאמרים אין דער "מחזיקי הדת" צייטונג אין לעמבערג.

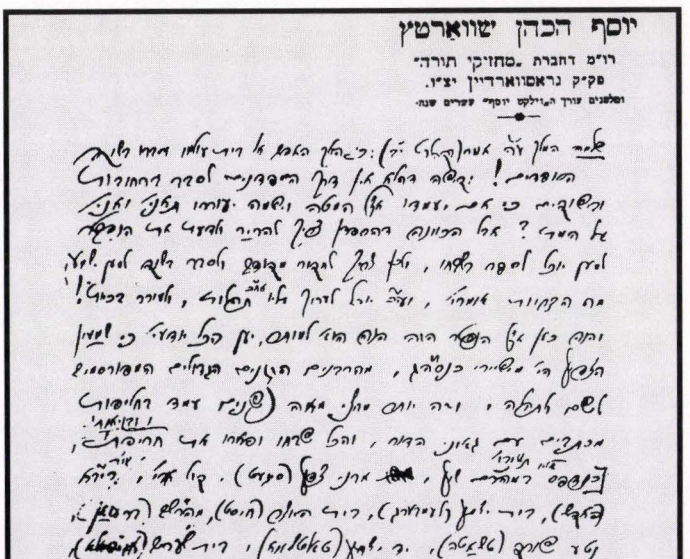
אין יאָר תרפ"ו ווערט ער אויפגענומען אַלס רב און מגיד מישרים אין גראָסוואַרדיין, און ממש ביז דעם לעצטן טאָג פון זיין לעבן, גיט ער אַרויס נייע ספרים, סיי פון זיך אַליין, און סיי פון זיין פאָטער, דעם מאַדער רב זצ"ל אין אוישוויץ איז ער צוזאַמען מיט זיין משפחה אומגעקומען על קידוש השם. ויהא זכרו ברוך והי"ד.

די ספרים שו"ת "גנזי יוסף" און שו"ת "ויצבר יוסף"

ס'איז אומממגליך אומצופאַסן די ספרים פון איבער זיבן הונדערט זייטן מיט זייער פולן רייכן אינהאַלט, וואָס נעמען אַרום איבער בערך טויזנט ענינים אין ש"ס ופוסקים און פיר הונדערט שאלות ותשובות אויף אַלע ד' חלקי שלחן ערוך. געגנג בלויז אָנצואווייזן אַז וועגן דעם ספר "גנזי יוסף" (געדרוקט געוואָרן אין תר"ץ, אין דעווע, רומעניע) געפינען מיר הסכמות פון באַרימטע גאונים. הרב ר' מרדכי ליב ווינקלער זצ"ל, אב"ד פון מאַד און מחבר פון די ספרים "לבושי מרדכי" שרייבט אַז "אַלע תורה־ענינים פון ספר זענען פול מיט חריפות און בקיאות פון גאַנץ ש"ס". דער אב"ד פון ירושלים הרב ר' יוסף חיים זאָנענפעלד זצ"ל, שרייבט, אַז "דער נאָמען פון מחבר איז שוין באַוואוסט אין עולם התורה. זיינע ווערטער זענען זיס וואָס אַלע אוהבי־תורה וועלן זיך קויקן מיט זיי". און אויך הרב ר' צבי יחזקאל מיכעלזאָן הי"ד, איינער פון די פירענדע רבנים אין וועד הרבנים פון וואַרשא און מחבר פון פיל ספרים שרייבט, "אַז ער האָט געזען די בלעטער תורה פון ספר "גנזי יוסף" און עס איז גאָר איבעריג צו בעטן מיין הסכמה אויף זיי, ווייל איר זייט שוין באַוואוסט לשבח ולתהלה פון אייערע פריעדיגע ספרים... אַלע ענינים וואָס זענען דאָ אין ספר זענען נחמדים בחריפות ובקיאות גדולה... משיב כהלכה און שטעלן אַוועק אַלעס וואָס איז נוגע לדינא, אויף זייער ריכטיקייט... דאָס ספר וועט זיכער אַריינברענגען אַ ברכה אין זייער הויז". פאַראַן אויך הסכמות פון גדולי אונגאַרן ווי הרב ר' בנימין פוקס זצ"ל אב"ד גראָסוואַרדיין, הרב ר' עקיבא סופר זצ"ל אב"ד פרעשבורג, און נאָך אַנדערע.

כמעט אין יעדן סימן פון ספר זענען דאָ דריי־פיר שאלות וואָס מען פרעגט אַן ביי דעם מחבר, און ער ענטפערט באַלד קלאָר לדינא ולהלכה. ער ווייזט דערבייַ אָן וועגן יעדן ענין אין וועלכע ספרים פון ראשונים און אחרונים דער ענין ווערט באַהאַנדלט. כדאי צוצוגעבן אַז דער ספר אַנטהאַלט עניני אגדה און הלכה וועגן אַלע ימים טובים און יומא דפגרא'ס.

אין דער נייער אויפלאַגע פון ספר וואָס איז יעצט דערשינען, האָט דער

כתב־יד פון הג"ר יוסף שוואַרץ הי"ד

ב"ה

ספר

וילקט יוסף

הוא

קובץ על יד פלפולים בשימות השו"ת והפוסקים, וחידושי תורה במקרא ובמשנה, בהלכה ואגדה, ושרית להלכה ולמעשה, אשר יתחדשו תמיד במשך הזמן, ממרנן ורבנן גאוני וגדולי וחכמי הדור היו"ר, זה שואל וזה משיב, זה מקשה וזה מפרק, להרבות קנאת סופרים, ולהדרים קרן תורתינו הקדושה, ונם באו בו דברים מאלה החכמים אשר בבר לקחם ה' מאתנו, לעורר שפתי ישנים ולהקיץ נרדמים זי"ע, ובכצנבב"א:

יצא לאור פעמים בחודש, בעזרת טובו בכל יום מחודש,

על ידי

תיב וכו' מויה יוסף שוואַרטץ נ"י, בן הרב הגאון חצדיק מויה נפתלי זצ"ל, שחי' אבדק"ק ה' מאד יצ"ו, (בעתחדים שו"ת בית נפתלי) ונבד לתיב הגאון הקדוש המפורסם מויה אברהם יהודא זצוק"ל, שחי' אבדק"ק בערעגסאז יצ"ו, (בעתחיה ספר שו"ת קול אריי' אשר יצא לאור בקרב אריה) ולתבת"ל תחן תרב הגאון הגדול מו"ח אליעזר דייטש שליט"א, (בעתחה"פ תבואות השדה ד"ח) האבדק"ק באניהאד יצ"ו.

שנה ראשונה. יב קונטרסים.

שנת תרנ"ט לפ"ק

מונכאטש.

בדפוס המשובח של השותפים קאהן עס קליין.

Druck von KOHN & KLEIN, MUNKÁCS 1899.

דער שער־בלאַט פון דעם באַקאַנטן תורה־זשורנאַל "וילקט יוסף", וואָס הרב יוסף שוואַרץ הי"ד האָט אַרויסגעגעבן פאַר העכער 20 יאר.

מאַדער רב שליט"א צוגעגעבן אַ גרויסן קונטרס, וואָס האָט אַ מפתח פון די אַלע הונדערטער ענינים וואָס זענען פאַראַן אין ספר, לויט דעם אלף־בית.

אינטערעסאַנט איז דער נייער "מכתב תודה וברכה" פון ראב"ד פון דער עדה החרדית אין ירושלים הרב ר' יצחק יעקב ווייס, ער שרייבט צו דעם "מזכה את הרבים, וואָס איז דולה ומשקה מתורת אבותיו", דער אָנפירער פון דעם "מכון קול אריה" הרב ר' אליעזר שהרעגרייך, אַז ביי אים איז ממש געווען אַ שמחת תורה, ווען ער האָט באַקומען דעם ספר "ויצבר יוסף" [וואָס מיר וועלן דאָ באַלד בקיצור אויך דערמאַנען], די גרויסע "מלאכת מחשבת" פון דעם גאון הגדול ר' יוסף הכהן שוואַרץ הי"ד, וועגן וועמען זיין אייגענער שוועד דער גאון אדיר און ראב"ד פון גראַסוואַרדיין זצ"ל האָט אים געזאָגט, אַז אַלע גדולים פון זיין דור האָבן שטענדיג אָפּגעשאַצט דעם מחבר פון "ויצבר יוסף", אַלס איינער פון די גדולים "וואָס ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח, וימצא יוסף חן בספריו הטובים והמועילים". דערפאַר בעט ער דעם אַרויסגעבער, "ער זאָל אויך אַרויסבערענגען דאָס גרויסע ליכט פון דעם קובץ "וילקט יוסף" וואָס איז אַן "אוצר מלא פון אַלע גדולי הדור".

וועגן דעם ספר שו"ת "ויצבר יוסף" וואָס איז געדרוקט געוואָרן אין גראַסוואַרדיין אין יאָר תרצ"ד ווילן מיר דאָ אָנווייזן בלויז אויף אייניקע אינטערעסאַנטע שאלות שוין פון היינטצייטיקן לעבן וואָס געפינען זיך אין ספר צווישן די איבער צווייי הונדערט תשובות. צום ביישפיל 1) אין סימן י"ב, צו מען מעג הערן אויף ראַדיאָ אַ קול אשה און צו דאַרף מען ענטפערן אמן וועז מאַכט אַ ברכה. 2) אין סימן מ"ח, אַ שאלה וועגן "זריעה מלאכותית", און דיני ירושות וואָס זענען דערמיט פאַרבונדן, 3) אין סימן ט"ז, צו מעג אַ בלינדער זיין אַ בעל קורא אויף אויסווייניג. 4) אין סימן נ"ד, פאַר וואָס זאָגט מען אַ כהן "יישר כח" נאָכ'ן דוכענען, בעת ער איז דאָך אַ מחויב אין דער מצוה פון "כה תברכו".

דאָס איז בלויז איין קליינער טראָפן פון די הונדערטער אינטערעסאַנטע טאָגליכע שאלות, וועלכע וועלן געענטפערט להלכה ולמעשה, אַלע תשובות זענען אויסגעשטעלט בטוב טעם ודעת, פאַ ריידן צו פאַרשטיין אָן גרויסע פלפולים. ער ברענגט אויך קלאָר און געוני וואו די הלכה וועלן דערמאַנט אין דעם אָדער יענער ספר, און דערביי איז ער מוסיף זיינע אייגענע הערות און הארות, וואָס באַלייכטן שוועריגע ענינים און סוגיות אין ש"ס.

בקיצור, זענען ביידע ספרים פון גרויס וויכטיקייט, סיי פאַר דעם למדן און סיי פאַר יעדן בעל הבית וואָס איז אַ יודע ספר. מיר פון אונזער זייט ווילן בלויז אויסדרוקן אָן הכרת הטוב פאַר דעם אָנפירער פון דעם מכון "קול אריה" פאַר מזכה זיין די תורה־וועלט מיט אַזעלכע צוויי וויכטיגע ספרים, און נאָך מיט דעם אַרויסגעבן זיי מיט אַזאַ שיינקייט אין צוגעבן צו זיי צוויי וויכטיגע הקדמות וואָס באַשרייבן די פילע שטריכן פון דעם מחבר'ס לעבן, און דערביי צוגעבן פון כתב־יד די צוואה פון מחבר, דעם קדוש הי"ד, און אויך אַ כתב־יד פון אַ הספד פון מחבר.

RABBI I. J. WEISS

CHIEF RABBI
OF JERUSALEM

JERUSALEM, RECHOV YESHAYAHU 20

יצחק יעקב ווייס

רב ואב"ד
לכל מקהלות האשכנזים פעיה"ק ירושלם תובב"א

מח"ס שו"ת מנחת יצחק

ירושלים, רחוב ישעיהו 20

בס"ד, ירושלים, עיה"ק ת"ו. פסחא זעירא תשמ"ח — מוצאי שביעית

מטה עוזו ישלח ה' מציון למעלת כבוד מזכה את הרבים, דולה ומשקה מתורת אבותיו, הרב הגאון וכו' רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א הרב ממאד יצ"ו.

לשלום אין קץ ולברכה אין סוף!

בשמחת התורה קבלתי השו"ת **ויצבר יוסף** מלאכת מחשבת מהגאון הגדול רבי יוסף הכהן **שווארטץ** הי"ד זצ"ל. זכרתי ימים מקדם בהלו נרו על ראשו של מו"ח הגאון האדיר החסיד הנשגב הראב"ד מקודש בגראסווארדיין זצ"ל אשר יחד עם גדולי דורו העריכו את הרב המחבר ז"ל בערכי הקודש כאחד הגדולים ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח, וימצא יוסף חן בספריו הטובים והמועילים.

יישר כחו וחילו שהרים את כתרו של יוסף לשם ולתהלה ורבים יאותו לאורו, והנני לזרז את המזורז־מעלתו שליט"א אשר כאיש המעשה יזדרז להוציא לאור מחדש את הקובץ **„וילקט יוסף"** אשר גדולי הדור נבג"מ מארה"ק, אונגרן ופולין מצאו בו אכסניה של תורה והוא אוצר דשן ונחמד בהרבה מקצועות התורה, וכל העוסקים בדבר ה' זו הלכה יודו לו על פעלו הטוב. (כמובן כי יש לערוך מפתח מפורט של הענינים ומפתח לאישים ומחברים).

זו תורה וזו שכרה, זכות אבותיו מסיעתו ובראשם ראש צורים הגאון הקדוש הנודע לתהלה, בתוך אמוני עם סגולה בעל **קול אריה** זצוק"ל תעמוד לו כי יתברך באורך ימים ושנים רשנים ורעננים יהיו עם שובע שמחות מיו"ח הרה"ג שיחיו, ולהמשיך בהוד והדר בהפצת המעינות מתוך ברכת בכל מכל כל וכלנו יחד נזכה להתגלות אור ה' על מלך מלך עיר מלוכה בביאת בן דור במהרה דירן.

ידידו המצפה להרמת קרן התורה ולומדיה בטהרה

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn. N. Y. 11213
493-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

770 איסטערן פארקווי
ברוקלין, נ. י.

בייה, ימי חנוכה תשמייט
ברוקלין, נ.י.

הרה"ג הוו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ וכו'
מוהי אליעזר שי'

שלום וברכה!

ספר שאלות ותשובות גנזי יוסף נתקבל ותייח,

וכבר מלתי אמורה: ואברכה (ה' מקור הברכות)
מברכיך בברכתו של הקבייה שתוספתו מרובה על העיקר,

והזמיג גייכ - ימי חנוכה מאירים,

ויהייר שיאירו בכל השנה כולה.

א נייע אויפלאגע פון א ספר "שאלות ותשובות" פון א גרויסן אונגארישן רב וואס איז אומגעקומען אין אוישוויץ

צו דער דערשיינונג פון "ויצבר יוסף" פון הגאון הקדוש ר' יוסף הכהן שוואַרץ הי"ד, ארויסגעגעבן פון זיין פלימעניק הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך, מאַדער רב, היינט אין באָרא פּארק.

● פון **הרב אשר קאצמאן**

עס איז איצט אַרויס פון דרוק דער ספר שאלות וחשובות "ויצבר יוסף" אויף ד' חלקי שולחן ערוך, ארויסגעגעבן דורך דעם מכון חברה מפיצי תורה ממשפחת "קול אריה" וואָס ווערט אָנגעפירט פון הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א, דער מאדער רב, א פלימעניק פון דעם מחבר, און וועלכער האָט שוין מזכה־גאָטווען די תורה־וועלט מיט איבער 30 ספרים פון דעם מכון "קול אריה".

דער ספר וואָס איז מיט איבער 50 יאָר צוריק געדרוקט געוואָרן אין גראָסוואַרדיין, אונגארן, איז שוין געווען א יקר המציאות. נאָר איידער מיר גייען דאָ באשרייבן די וויכטיקייט פון אָט דעם שאלה־ותשובה ספר, ווילן מיר דאָ בקיצור נמרץ איבערגעבן די לעבנס־ביאָגראפיע פון אָט דעם גרויסן אונגארישן גדול און בעל מחבר פון איבער דרייסיק ספרים, וועלכער איז אומגעקומען על קידוש השם אין אוישוויץ ט' סיון תש"ד.

דער לעבנס־גאנג פון דעם גאון וקדוש, מחבר פון "ויצבר יוסף"

הגאון ר' יוסף הכהן הי"ד איז געבוירן געוואָרן אין יאָר תרל"ה — 1875 — ביי זיין פאָטער, דעם באוואוסטן מאדער רב, הגאון הגדול ר' נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל. דער מחבר פון די ספרים שו"ת "בית נפתלי" און פיל אנדערע ספרים, און ער איז געווען דער איניקל פון דעם אונגארישן גאון דער בעל "קול אריה" זצוק"ל.

פון זיין מוטערס צד האָט ער געשטאמט פון דעם גאון דער "בעל קונטרס הספיקות", דער ברודער פון "קצות החושן" הגאון ר' יהודה הכהן העליר זצוק"ל, און דעם "בעל תוספות יום טוב" הגאון ר' יום טוב ליפמאן העליר זצוק"ל.

דער מחבר איז געוואָרן באריימט שוין אין זיין יוגנט מיט זיינע ספרים "צפנת פענח", "מועד כל חי" און שו"ת "גנזי יוסף" און אנדערע. אָבער ספעציעל איז ער געווען וועלט־באריימט מיט זיין אריסגעבן און זיין דער עורך, פון דעם תורה ירחון "וילקט יוסף" וועלכן ער האָט אריסגעגעבן 20 יאָר און וועלכן עס האָבן זיך באטייליקט מיט זייערע חידושי תורה און שו"ת כמעט אלע גאונים פון עולם התורה. עס זיינען דאָרט אויך געדרוקט געוואָרן כתבי יד פון גאונים פון די פריערדיקע דורות.

ער איז געווען דער תלמיד פון באוואוסטן גאון הרב ר' יעקב טענענבוים זצ"ל אב"ד פוטנאָק, דער מחבר פון ספר־שו"ת, "נהרי אפרסמון" און איז געווען א מוסמך פון אזעלכע גאונים ווי דער טאָלטשעווער רב, הרב ר' אברהם יצחק גליק זצ"ל, בעמח"ס שו"ת "יד יצחק"; פון חוסטער רב הרב ר' משה גרינוואלד זצ"ל, בעמח"ס שו"ת "ערוגת הבושם"; און פון ווייצענער רב הרב ר' ישעי' זילבערשטיין זצ"ל בעמח"ס "מעשי למלך" על הרמב"ם און פון אנדערע גדולים וגאונים.

ער איז געוואָרן דייער יונג אן איידעם ביי הגאון ר' אליעזר חיים דייטש זצ"ל, דער רב פון האנשאָויטץ, און שפעטער דער רב אין באָניהאד, און באוואוסטער מחבר פון די ספרים "תבואות השדה". שפעטער העלפט ער אויך צו אריסגעבן די ספרים פון זיין שוועגער שו"ת "פרי השדה", ד"ר חלקים. מיט זיינע אייגענע הערות און הארות. נאָך זיצנדיק פילע יאָרן על התורה והעבודה, נעמט אים זיין שוועגער אריין אין העלפן אים אין עול הרבנות פון דער שטאָט באניהאד, סיי אין הוראה, און סיי אין אָנפירן די ישיבה גדולה אין באָניהאד. דורך דער צייט ווערט ער אויך איינער פון די גרינדערס פון דער חברה מחזיקי הדת.

אין זיין — קובץ — "וילקט יוסף" פון יאָר תרס"ז, דרוקט ער אָפּ א ספעציעלן קונטרס — "פרי עץ הדר", מיט ברייוו פון כמעט אלע רבני וגדולי אונגארן אין קאמף קעגן די אתרוגים פון קארפו (גריכנלאנד), בכדי צו העלפן אז מען זאָל נאָר קריפן די אתרוגים פון ארץ ישראל און מיט דעם העלפן שטיצן אחינו בני ארץ ישראל. ער שרייבט אויך מאמרים און חידושי תורה אין כמעט אלע תורה־זשורנאלן, ספעציעל אין דער "מחזיקי הדת"־צייטונג אין לעמבערג. ער שרייבט אויך גאנצע אָפּטיילונגען אין מאמרים אין דער ענציקלאָפּעדיע "אוצר ישראל" וואָס איז ארויס אין אמעריקע.

אין יאָר תרפ"ו ווערט ער אויפגענומען אין גראָסוואַרדיין אלס רב און מגיד מישרים אין דער חברה "מחזיקי תורה", און ער הויבט אָן מיט פיל התמדה אריסצוגעבן נייע ספרים, סיי פון זיך אליין און סיי פון זיין גרויסן פאָטער דער מאדער רב זצ"ל, ממש ביז דעם לעצטן טאָג ווען ער איז אוועקגענומען געוואָרן קיין אוישוויץ, וואו ער איז אומגעקומען על קידוש השם צוזאמען מיט זיין פאמיליע. יהא זכרו ברוך.

די שאלות ותשובות אין ספר, "ויצבר יוסף"

מיר ווילן דאָ פארצייכענען קורץ דעם אינהאלט פון נאָר אייניקע פון די פילע וויכטיקע שאלות אין דעם ספר.

כאָטש דער ספר האָט אין זיך בלויז 85 סימנים פון שאלות ותשובות אויף אלע ד' חלקים פון שולחן ערוך, אנטהאלט ער אין זיך איבער 200 שאלות ותשובות, ווייל כמעט אין יעדן סימן איז דאָ צו דריי־פיר שאלות וואָס מען האָט אָנגעפרעגט ביי דעם מחבר הי"ד.

צום ביישפיל, אין סימן י"ב ווערן באהאנדלט די פאָלגנדע דריי שאלות: 1) צי מעג מען הערן אין ראדיאָ קול אשה און צי קען מען עקספערן אמן. 2) ווען זי האָט דאָרטן געמאכט א ברכה, אויב א פרוי וואָס האָט ניט קיין קינדער, מעג איר דאָקטער אריינשפריצן זרע פון א פרעמדן מאן כדי זי זאָל קאָנען פארשוואנגערן, און אין המשך פון דעם, אין סימן מ"ח, צי קאָן דער זון וואָס איז געבוירן פון די פרעמדע זרע, האָבן א חלק פון ירושה פון איר מאן וואָס איז ניט זיין אמתער פאָטער. 3) אויב סאָלדאטן (אנשי חיל) וואָס מוזן עסן טריפה, צי דארפן זיי מאכן א ברכה אויפן עסן.

אין סימן ט"ז ווערט באהאנדלט די פראגע צי מעג א בלינדער זיין א בעל קורא, צו לייענען אין דער תורה אויף אויסנווייניק. אין סימן ל"ו — צי כהנים וואָס גייען אין א מלחמה און זיי הרגענען מענטשן, אפילו ניט ווילנדיק, צי מעגן זיי דוכ"ענען, אלס הורג נפש.

הגאון ר' יוסף הכהן שוואַרץ הי"ד זצ"ל, מחבר פון "ויצבר יוסף"

דער מאדער רב, הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א, און דער ארויסגעבער און פארשפרייטער פון די ספרים פון זיין באר־מיטער רבנישער משפחה פון אונגארן

אין סימן נ"א — ווי איז דער וועג צו כשרן אריינגעשטעלטע ציינער ערב פסח. אין סימן נ"ד איז דאָ אן אינטערעסאנטער ענטפער פארוואָס זאָגט מען א כהן "יישר כח" נאָך זיין דוכ'ענען, וועגן ער איז דאָך מחוייב צו דוכ'ענען און בענטשן דעם כלל ישראל אלס חיוב פון "כה תברכו". אין סימן ס"א זיינען דאָ צוויי אָנפראָגן. 1) ביי אן ערשט־געבוירענעם זון, צו וועמען באלאנגט דער נאָמען און זכות צו געבן אים א נאָמען? פון דער מוטערס זייט, אדער פון דעם פאָטערס צד. 2) ווי האָט משה רבינו געמעגט צעברעכן די לוחות, עס איז דאָך דאָרטן געווען כמה שמות הקדושים. אין סימן ס' וועלכע געפרעגט א שאלה אז איינער האָט מקדש־געווען א פרוי וואָס טראָגט כסדר הענטשקעס. צי די הענטשקעס אויף איר האנט וואָס ער האָט מקדש־געווען הייסט אים א חציצה, ער זאָל איר מוזן מקדש־זיין נאָכאמאָל. אין סימן פ"ה וועלכע געפרעגט א שאלה. וועגן א טוריכן וואָס קאָן ניט הערן און ניט רעדן, ווי קאָן ער מקדש־זיין א פרוי. דאָס זיינען בלויז א קליינער טייל פון די איבער 200 שאלות ותשובות וועלכע זיינען באהאנדלט און געענטפערט להלכה ולמעשה, ווי מען דארף זיך פירן אין טאָג־טעגלעכן לעבן על פי הלכה ברורה.

אינטערעסאנט איז דאָ צו איבערגעבן ווי עס שרייבט וועגן מחבר דער ארויסגעבער פון איצטיקן נעדרוקטן ספר "ויצבר יוסף" אין זיין נייע הקדמה אין וועלכער ער באלייכט דעם דרך פון דעם גרויסן מחבר זצ"ל און ער שרייבט דאָס פאָלגנדע "פון דעם ספר און דעם מחבר זענען מיר זיין גוואלדיקע בקיאות אין ש"ס און פוסקים. מען זעט אז "יוסף הוא השליט" אין אלע אוצרות פון תורה, הלכה, אגדה. עס זיינען פאר אים קלאָר אלע שבילי דאורייתא, סיי פון די פוסקים הראשונים און סיי פון אלע שו"ת האחרונים. ער דערמאָנט הונדערטער ספרים און מחברים, וואָס זיי זיינען גאָר זעלטן באוואוסט ביי אלעמען פון דער תורה־וועלט און ישיבות. זיינע תשובות זיינען אויסגעשטעלט קורץ בטוב טעם ודעת פאר יעדן צו פארשטיין קלאָר, אָן גרויסע פלפולים. ער באווייזט די הלכה קלאָר, וואו עס ווערט דערמאָנט אין דעם אָדער יענעם ספר, געוויר דעם אָרט און דעם דף. זיינע הערות און הארות אין דער פארשידענע ספרים מאכן ממש ליכטיק פילע ניט פאָרשטענדלעכע ענינים און פילע שוועריע סוגיות אין ש"ס ע"ל".

אין קורצן: עס איז א ספר סיי פאָרן גרויסן למדן און סיי פאר יענ'ן בעל הבית וואָס איז נאָר א יודע ספר. מיר, פון אונזדזער זייט, ווילן דאָ פארענדיקן מיט אויסדריקן גרויס הכרת הטוב פאָר דעם אָנפירער פון דעם מכון "קול אריה", דער מאדער רב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך, זאָל געזונט זיין — פאר אריסגעבן דעם ספר מיט אזא שיינקייט פאָרן אויג. — ניט קארגנדיק קיין גלעלט אויף זיין אויסגעלעגן אויסזען און גוטע רענאלע אפּפיר, פאר צוגעבן אזא שיינע הקדמה און פילע שטאַרכן פון מחבר'ס תולדות. און צום סוף פון ספר, צוגעבן פון כתב־יד צום ערשטן מאָל די צוואה פון דעם מחבר, דעם קדוש זצ"ל, וואָס דאָס אליין איז א מין היסטאָריישער דאָקומענט פאר דער עניות און קדושה פון דעם מחבר.

דער רבש"ע זאָל אייך געבן אריכת ימים ושנים, אז איר זאָלט קאָנען איבערדרוקן דעם מחבר'ס אנדערע ספרים און ספעציעל זיינע כתב־יד'ן וואָס געפינען זיך אין אייער רשות און וואָס איר האָפט טאקע צו דרוקן זיי צום ערשטן מאָל. איר זאָלט זוכה־זיין צו יפרצו מעיינותיך חוצה, אמן ואמן.

בעזהי"ת

ספר

שאלות ותשובות

ויצבר יוסף

תשובות וביאורי הלכות

על ארבעה חלקי שולחן ערוך

מאת

הרב הגאון הגדול הספרדי בתיבוריו היקרים וכו'

מוה"ר יוסף הכהן שוואַרץ זצ"ל הי"ד

רו"מ בק"ק גראסוואַרדיין יצ"ו

בעהמח"ס שו"ת גנזי יוסף, ושא"ס

ועורך הקובץ וילקט יוסף עשרים שנה

יוצא לאור מחדש ע"י נכדו ה"מחבר

אליעזר עהרענרייך

הרב מסאטר יצ"ו

בהוצאת

חברת ספיצי תורה מפשפחת קול אריה

ברוקלין, ניו יארק

שנת תשס"ח לפ"ק

די שער־בלאט פון ניי־דערשינענעם ספר

הגה"ח רבי יוסף הכהן שוואַרץ הי"ד

נ"ב שנה לעלותו על המוקד, סיון תש"ד

עם הו"ל וילקט יוסף כרך רביעי - תרס"ה-ו

הרב שלום חיים פרוש

יצירות רבות בשטחים שונים חיבר וערך הרב הגאון רבי יוסף הכהן שוואַרץ זצ"ל-הי"ד בנו של הגה"צ רבי נפתלי זצ"ל רבה של מאד בעל "בית נפתלי" ונכדו של הגה"ק בעל "קול אריה" זי"ע. ספריו בהרבה מקצועות בתורה בהלכה ובאגדה מפורסמים בעולמה של תורה. גלות הכותרת של יצירותיו הם הקבצים התורניים "וילקט יוסף" שהוציאם לאור במשך עשרים שנה, החל משנת תרנ"ט ועדת שנת תרע"ה מדי חודש בחודשו פעמיים, בקובצים אלו השתתפו גדולי הדור מארצות שונות, הונגריה, פולין וליטא, ואף גדולי ארץ ישראל נתנו את פרי תורתם בהם.

הגר"י שוואַרץ שהעניק מחכמתו בספריו שו"ת גזני יוסף, ויעבור יוסף, עמל במסירות נפש לזכות את הרבים, לא רק בתורתם של גדולי דורו, אלא גם בכתביהי"ד של ענקי הדורות הקדמים ה"שאגת אריה" וה"חתם סופר", זקינו ה"קול אריה" ובעל "ירעות שלמה", המהר"ם שיק ועוד במסגרת הקובצים הללו.

ארצות אלו זכו לגאול ברמות המפעל הכביר - שכמעט אין בדומה לו - "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה", בראשות הרה"ג רבי אליעזר עהרעגרייך שליט"א, רבה של מאד כשעורים על ידו בנו הרה"ג רבי יואל שליט"א רב ביהמ"ד אברכי תורה ודעת בבארא-פארק שבניו-יורק ואתו-עמו אחיו הרב ר' חיים צבי שליט"א והרב ר' נפתלי שליט"א הפועלים בעמל ויגיעה לברר מהותם של צדיקים, ומציבים זכר לגאונים מפורסמים שלא ימוש זכרם מהוגי תורה.

במלאת נ"ב שנה לעלותו על קידוש השם של הגאון רבי יוסף שוואַרץ הי"ד בט' סיון תש"ד, הופיע הכרך הרביעי של "וילקט יוסף", שנה שביעית תרס"ה, כ"ו קונטרסים, ושנה שמינית תרס"ו, כ"ד קונטרסים, עם מפתח השמות והעניינים מלאכת מחשבת.

מהענין לציין פרשה יוצאת אדות ה"קול קורא" שפירסם הגאון הצדיק בעל "דרכי תשובה" זצוק"ל בשנת תרס"ו נגד חישוב הקץ בשנה זו, והוא ב"וילקט יוסף" שנה שמינית קונטרס ג', בתאריך ר"ח כסלו, בו יצא חוצץ נגד מחשבי קיצים. העורך מוסיף על כך ומעתיק מ"מחזיקי הדת" שנת תרס"ה גליון מ"ז שנכתבו בחריפות רבה: "שלא יסמכו על הקונטרסים ממחשבי קצין המבשרים הגאולה לשנת תרס"ו ולא יתנו אמון בם, כי לא על אדני הדת הטבעי, ובלא הורמנא ממלכי רבנן שליט"א נדפסו, אדרבא תבינו כי לאו הזמן גרם, ולא בשנת תרס"ו תליא מילתא, אלא שכל יומא ומנא הוא אם נטיב את דרכינו הרעים כמאמר המלך המשיח לרבי יהושע בן לוי בששאל אותו: אימת אתי מר. השיבה: היום אם בקולי תשמעו (סנהדרין צח, א) וכן אמר רב בגמרא (שם צז,ב) כלו כל הקצין ואין הדבר תלוי אלא בתשובה ומעשים טובים, וצריכים אנו לחכות ולחכות עוד". ומה נענה אנן כיום תשעים שנה לאחר תרס"ו ועדיין לא נושענו.

כבל שנרצה לתאר את תוכן הכרך, לא נוכל למצות אפילו טיפה מן הים. במאות עמודי הקבצים מקופלים מאמרים סתומים, תולדות קדמונים, ענייני מנהגים, מקורות להנהגות שונות ועל כולם רצף של ביירורי הלכה בטוב טעם ודעת, בנוסף לנקודות היסטוריות מיוחדות המשקפות את החיים בהונגריה ובצ'כיה וכדומה.

הגאון רבי יוסף שוואַרץ עלה על המוקד, אך יצירותיו הקנו לו את מקומו השמור בעולמה של תורה, וכעבור למעלה מיובל שנים מתפרסמת תורתו ועמלו הרב לא נשכח אלא מתגלה מחדש בצורה מפוארת, ובתקוה להמשך שיבוא ובודאי שהתורה נתונה למפיצי תורה ממשפחת קול אריה השוקדים ללא ליאות על כך ויבורכו מהמשים בהצלחה רבה ויוסיפו לזכות את הרבים.

כה לחי

המחנה החרדי
HAMACHNE HACHAREIDI • Weekly Newspaper for Orthodox Jewish News
US PRICE $1.00
בס"ד. גליון ספר • שנה כ"ו • פ' שלח. כ"ו סיון תשנ"ו • JUNE 13, 96

גנזי יוסף

בצלאל לנדוי

אחד התוארים המקובלים לגבי גדולי הדורות שהשפעתם חרגה מתחומי מקום מגוריהם או קהילות כהונתם היא "מצודתו פרוסה", ובאחת התשובות שיצאו מתחת ידי "החתם סופר" הוא מציין לחיוב תואר זה.

היו בין נושאי תואר זה, שהשפעתם לא היתה מיוחדת לדורם הם, אלא שבזכות ספריהם זכו למעמד באהלה של תורה שנים רבות לאחר שעברו לעולם שכולו טוב, ובולט ביניהם הגאון רבי יוסף הכהן שוואַרץ מחבר ספר "גנזי יוסף".

רבי יוסף הכהן שוואַרץ, מטביע את חותמו באהלה של תורה, בספריו החשובים שהשאיר אחריו, עד אשר נספה על קידוש ה' בימי השואה, ומהקדמת בן אחותו יבלח"ט ר' אליעזר עהרנרייך אנו מקבלים מושג על גדלותו של המחבר, שמצודתו היתה פרוסה למרחוק.

ביתו שימש כתובת לקרובים ולרחוקים בבחינת תל תלפיות שאליו היו פונים רבים מקרוב ומרחוק ומבקשים את הכרעתו בבעיות שעלו על הפרק.

לא במעט יצא שמו למרחקים, בזכות הקובץ התורני "וילקט יוסף", שהופיע לאור משנת תרנ"ט עד תרצ"ז, ובעיות השעה נתלבנו על גלגוניותיו, בהשתתפותם של גדולי הדור האחרון, והעורך נטל חלק לא רק בעריכה, אלא גם בקביעת עמדה להלכה ולמעשה.

כמה ספרים הביא לדפוס בחייו וחשיבות מיוחדת לספרו "גנזי יוסף" וכאמור בשערו, הוא כולל תשובות וביאורי הלכות, חידושים והארות בש"ס ופוסקים, הספר הוא גדול גם מבחינה כמותית, ת' עמודים, ובהם קנ"ו תשובות, ומספר זה איננו משקף אלא רק חלק מהענינים הנידונים, שכן יש

קיבל תורה בראשונה מפי אביו בעל "בית נפתלי" ואצל רבו בעל "נהרי אפרסמון" וביחוד אצל חותנו רבי אליעזר חיים דייטש בעל "תבואות השדה", שישב אתו כמה שנים וסייע בידו בהנהלת הישיבה ובעול ההוראה ונסיונו הרב בהוראה משתקף בתשובותיו לשואלים.

בין הענינים הנידונים בספר, בירורים בענינים המתייחסים לכל ארבעת חלקי השו"ע, וביחוד בבעיות שעלו על הפרק, כגון אותה שאלה שנידונה בימינו, אם יש חשש לגבי העופות הנולדים ע"י מכונת חימום חשמלית, (שאלה זו שנידונה כבר ע"י מהרש"ם מברעזאן "רבי מאיר אריק ורבי מרדכי ליב וינקלער), שימוש בתחופות חדישות שלא נוסו עדיין כל צרכן, בירורים בענייני עישון כגון, אזלינן בתר בעניינים עיוניים כגון, עשה דוחה לא תעשה, מצוה הבאה בעבירה, ברי ושמא ברי עדיף ואין אלה אלא דוגמאות למאות הענינים הנידונים בספר.

הספר הוא גדול לא רק במספר העמודים ובהיקף הענינים הנידונים בהם, אלא גם בתוכנו העשיר בבחינת מועט המחזיק את המרובה וכאשר הוא מציין את האחרונים הדנים בענין. בסיום הוא מסתפק באיזכור שם הספר והסימן, ואילו היה מפרט יותר היה הספר גדול פי כמה.

חברת "מפיצי תורה" ממשפחת "קול אריה" שהביאו את הספר לדפוס בהוצאה מפוארת, לא הסתפקו במפתחות לפי סדר הסימנים, אלא גם הוסיפו מפתח הענינים על פי סדר האל"ף בית והימנו אור דולים למצוא את

ובורוב ידיעותיו השפיע עליהם ובכבר ציינו ודשמי הקורות כי אנו מבחינים אצלו בקיאות עצומה בספרות האחרונים והוא מציין המון ספרים שעסקו בשאלה, אין לך דבר בהלכה, במנהג ובאגדה, שהוא דן בו, שאין הוא מוצא לו חבר בכמה וכמה ספרים, ואמנם שמו של הספר "גנזי יוסף" מתאים לו, ספרים אלה שהובאו לדפוס לפני השואה נתקבלו בהתלהבות באהלי תורה וזו היתה הסיבה שאזל מהר מן השוק ולעיתים הייתי נאלץ לחפש הרבה אחריהם, כדי לעיין בהם, צדקה עשו איפוא עמנו חברת "מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" שהביאו את הספרים לדפוס בהוצאה מרהיבת עינים לשמחת לב מבקשי ה'.

כותב הטורים רוצה לציין במה פורש את חשיבותם של ספרי רבי יוסף שוואַרץ, שהם מקיפים ביתור. בשעה שהוא דן בנושא כל שהוא, אם בבירורי הלכה ואם במנהגי ישראל, הוא מביא את כל הדעות שהובאו בענין זה ע"י הראשונים והאחרונים, כולל בני דורו, ובעינו הטובה הוא מציין גם את המקור המדויק, כדי לסייע לאלה שיבואו אחריו וכאשר ידרשו להכריע בנידון יוכלו לבדוק לחזור ולבדוק.

מתוך התולדות, שהובאו בפתח ספר "גנזי יוסף" אנו למדים על תולדותיו, ובין היתר על כוחו כפה מפיק מרגליות החל משנת תרפ"ד, כאשר נתקבל כרב ומגיד דחברת "מחזיקי תורה" בגרוסווארדין ונ אמנה עלינו עדותו של יבלח"ט בעל "מנחת יצחק" שחותנו הראב"ד בגרוסווארדין, יחד עם גדולי הדור העריכו את רבו המחבר "בערכי הקודש כאחד הגדולים".

ויצבר יוסף

ספר שאלות ותשובות ויצבר יוסף, תשובות ובירורי הלכות על ארבעה חלקי שו"ע, מאת הרב הגאון הגדול המפורסם בחיבוריו היקרים וכו' מוה"ר יוסף הכהן שוואַרטץ זצ"ל הי"ד, רו"מ בק"ק גראסווארדיין יצ"ו, בעהמח"ס שו"ת גנזי יוסף ושאר ספרים. ועורך הקובץ וילקט יוסף עשרים שנה. יו"ל מחדש ע"י ב"א המחבר אליעזר עהרענרייך הרב ממאד יצ"ו, בהוצאת חברת מפיצי תורה ממשפחת קול אריה, ברוקלין, ניו יארק, שנת תשמ"ח.

משימה נכבדה נטלה על עצמה „חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" בנשיאותו של הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א הרב ממאד, המתגורר בברוקלין, להוציא לאור את ספרי גאוני וגדולי משפחתו, צאצאי הגאון האדיר בעל ה„קול אריה" מבערעגסאז זצ"ל, ואכן תוך שנים אחדות הופיעו על ידם ספרים רבים וחשובים מבני אותה משפחה מפוארה.

עתה הגיענו הספר שו"ת „ויצבר יוסף" לגאון רבי יוסף הכהן שוואַרטץ הי"ד, בנו של הגאון רבי נפתלי הכהן שוואַרטץ זצ"ל מחבר שו"ת „בית נפתלי", נכדו של הגאון בעל ה„קול אריה", וחתנו של הגאון בעל „תבואות השדה".

המחבר ששימש כרו"מ בעיר גראסווארדיין, נודע בחיבוריו הרבים והנפלאים, ובמאות מאמריו התורניים. הספר „ויצבר יוסף" יצא לאור לראשונה בשנת תרצ"ו, וכמעט שלא היה בנמצא. נידונים בו נושאים רבים בהלכה, תוך כדי בקיאות מקיפה בכל חלקי התורה, ובו גם התכתבויות הלכתיות עם גדולי וגאוני דורו.

יש לברך את המו"ל על יזמותיו הברוכות, ועתה מייחלים ומצפים אנו, יחד עם רבים בעולם התורה, כי נזכה למהדורה חדשה של הקובץ התורני הנפלא והמפורסם „וילקט יוסף", כך מודיע המו"ל שליט"א בדברי הקדמתו לספרנו. קובץ זה שיצא בעריכתו של הגר"י שוואַרטץ הי"ד במשך כעשרים שנה משנת תרנ"ט, הינו בין הקבצים התורניים המובחרים והחשובים ביותר, וזכה ליוקרה רבה בקרב לומדי התורה. כאמור אנו מקוים כי גם אוצר תורני בלום זה יזכה להוצאה מחודשת ומפוארת, בלויית מפתחות מפורטים לנושאים הנדונים ושמות המחברים, ויהיה בכך משום זיכוי הרבים.

מוריה, שנה שש עשרה, גליון ג—ד (קפג—קפד), אייר תשמ"ח

מוריה, שנה שש עשרה, גליון ג—ד (קפג—קפד), אייר תשמ"ח

הבית של הג"מ ר' יוסף הכהן שוואַרטץ ז"ל הי"ד בבאניהאד

נייע הערליכע אויסגאַבע פון פאַרצייטישן תורה־זשורנאַל "וילקט יוסף"

[דאָס אידישע וואָרט • אייר־סיון תשנ"ג]

• פון הרב אשר קאצמאן

דער מכון "קול אריה" האָט באַרייכערט די אידישע וועלט מיט צוויי גרויסע בענדער פון דעם יקר־המציאות'דיגן תורה זשורנאַל "וילקט יוסף", וועלכער איז ערשינען גאַנצע 20 יאָר אַן אויפהער, כמעט יעדע צווייטע וואָכן, אַ זאַך וואָס האָט אים געשאַפן דעם סטאַטוס פון אַ יוניקום, אַ זעלטנהייט צווישן אַלע פאַרשידענע תורה־יחזונים, וועלכע זענען ערשינען אין די לעצטע 150 יאָר.

ער האָט אַנגעפאַנגען צו ערשיינען אין יאָר תרנ"ט אין דעם אַמאַליגן אונגאַרן, און איז געדרוקט געווארן במשך די 20 יאָר אין די שטעט מונקאַטש, פּאַקש און באַניהאַד. דער ציל פונעם ירחון, וויי דער עורך האָט עס פאָרמולירט אין דעם ערשטן קובץ איז געווען "צו זיין אַ קובץ יד פון פלפול אין ש"ס ופוסקים; חידושי תורה במקרא משנה, הלכה ואגדה; אַ פלאַטפאָרמע פאַר שאלות ותשובות להלכה ולמעשה, וואָס וועלן געענטפערט ווערן דורך אַלע גאוני וחכמי הדור; חידושים פון כת"י פון פריערדיגע גדולי ישראל, און נאָך". דער קובץ האָט וויטקליך דורכגעפירט זיין אויפגאַבע.

דער אַריסגעבער פון דעם הערליכן תורה־זשורנאַל איז געווען דער באַוואוסטער מגיד משרים און מו"צ פון גראָסווארדיין הרב הגאון רבי יוסף הכהן שוואַרץ זצ"ל הי"ד, וועלכער איז געווען אַ נאָמען נאָך דעם גאון אדיר רבי יוסף באב"ד זצ"ל פון טאַרניפאל, באַקאַנט אַלס "דער מנחת חינוך". ער איז אויך געווען אַן אור־אייניקל פון דעם "קונטרס הספיקות" און אַ צענטער דור פון דעם בעל תוספות יו"ט זי"ע.

ווי אַ זון פון הגאון רבי נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל אבד"ק מאד, מחבר פון שו"ת בית נפתלי, און "שער נפתלי" אויפ'ן אבודהם (זון פון דעם באַקאַנטן גאון בעל "קול אריה" זצ"ל), האָט ער אַלס יונגער בחור בעלזערנט ביי הגאון רבי יעקב טענענבוים זצ"ל, מחבר פון שו"ת נהרי אפרסמון, וואו ער ווערט דערמאָנט פיל מאָל, און ווערט באַטיטלט מיט דעם תואר־הכבוד "מורנו". צו 21 יאָר, שנת תרנ"ו, האָט ער חתנה מיט די טאַכטער פון הגאון רבי אליעזר חיים דייטש זצ"ל אב"ד האנאשוויטץ, און שפעטער באַקאַנטער רב פון באַניהאַד, מחבר פון די וויכטיגע ספרי שו"ת תבואת השדה און פרי השדה, אין וועלכע מען געפינט אַ סך הערות און חידושים פון זיין איידעם הגאון רבי יוסף זצ"ל.

דער יונגער איידעם איז גאָר שנעל געוואָרן דער "יד ימינו" פון זיין גרויסן שוועער, וועמען ער האָט פיל געהאָלפן אין זיינע רבנות־פונקציעס, זייענדיק אַליין אַ מוסמך לרבנות פון אַזעלכע גאונים הי' די רבנים פון טאלטשאוא, חוסט, סעמיהאַל, וויטצען, פאַקש א.א. אויך אין דער הנהגת הישיבה פון באַניהאַד האָט ער פיל געלייסטעט.

אין יאָר תרנ"ט באַזעצט ער זיך צייטווייליג אין דער שטאָט מאַקאָווא, וואו ער הויבט אָן אַרויסצוגעבן דעם תורה זשורנאַל "וילקט יוסף". ער דרוקט דאָרט אויך זיין באַוואוסטן קונטרס "פרי עץ הדר", וואו ער רופט אַלע אידן צו נוצן נאָר אתרוגי ארץ ישראל. דער קונטרס איז געדרוקט געוואָרן אין 100 טויזנט עקזעמפלאָרן, און האָט געהאט די גוטהייסונג פון אַלע גדולי הרבנים אין אונגאַרן פון יענע תקופה.

זיין חביבות לארץ הקודש האָט זיך אויך אַרויסגעוויזן אין זיינע אינטענסיווע פעולות לצדקת רבי מאיר בעל הנס, און אין זיין טאָן לטובת די מחזיקי השמיטה בארץ הקודש.

וויכטיג צו דערמאָנען דאָס ביי דער גרינדונג פון "אגודת ישראל" איז ער געווען פון די הויפט באַטייליגטע רבנים פון אונגאַרן. און טאָקע אין דעם "וילקט יוסף" פון יאָר תרע"ב, באַשרייבט ער די אַלע פּראַטאָקאָלן פון דער התייסדות פון דער אַלוועלטליכער אגודת ישראל באַוועגונג. ער דרוקט אויס גרויס הערצה און אַנערקענונג צו דער נייער תורה־באַוועגונג און רופט אידן זיך אָנצושליסן אין דער אגודת ישראל.

אין יאָר תרפ"ד וועלט ער אויפגענומען אין גראָסווארדיין אַלס רב און מגיד משרים אין דער קהילה "מחזיקי תורה". דאָרט איז ער געווען רב איבער 20 יאָר, ביז ער איז פאַרשיקט געווארן פון דאָרט צו זיין אומקום על קידוש השם. געווען איז עס ווען די דייטשן ימ"ש האָבן איינגעזאַמלט אַן ערך 35 טויזנט אידן פון גראָסווארדיין, זיי געהאַלטן קאָנצענטרירט 8 טעג און דערנאָך פאַרשיקט קיין אוישוויץ, וואו דער רב איז אומגעקומען ט' סיון תש"ד, הי"ד.

הרה"ג ר' יוסף הכהן שוואַרץ הי"ד דער אַריסגעבער פון תורה־זשורנאַל "וילקט יוסף"

דער שער־בלאַט פון תורה־זשורנאַל "וילקט יוסף"

רבי יוסף שוואַרץ זצ"ל איז געווען אַ שוואנגרייכער מחבר. פאַרמאָגענדיג אַ גאָט־געבענשטע פעדער און אַ באַגאַזט פון אומענדליכן וויסן, האָט ער דאָס אַלעס פאַרנוצט לטובת הכלל, און פון צייט צו צייט פאַרפאַסט ספרים און קונטרסים, גרעסערע און קלענערע, וועלכע דער עולם התורה האָט אויפגענומען מיט גרויס לויב. ווי געוואָגט איז אַבער דער "גולת הכותרת", דאָס קרוין־ווערק פון זיינע חיבורים אָט דער קובץ "וילקט יוסף". אין וועלכן עס האָבן אַקטיוו אַנטייל גענומען רוב רובם פון די גדולי המדינה, אונגאַרן, ווי אויך גאונים פון אַנדערע מדינות.

אָט די צוויי בענדער וואָס זענען ערשינען אין די פאַרגאַנגענע צוויי יאָר, זענען באמת שתים שהן ארבע, ווייל זיי אַנטהאַלטן די קובצים פון די ערשטע פיר יאָר תרנ"ט־תרס"ב. זיי פאַרמאָגן אַ שלל פון תשובות אויף אַקטועלע ענינים, וועלכע די מאַדערנע אַנטוויקלונגען האָבן שוין דאָן געשאַפן, און זיי דינען ווי אַ וועג וויזער וויאַזוי זיך צו ספּראָווען מיט נייע־אויפגעקומענע שאלות. נישט קיין וואונדער, דערביבער, פאַרוואָס דער וועלט־אַנערקענטער גאון און פוסק רבי יצחק יעקב וויים זצ"ל, גאב"ד פון דער עדה החרדית אין ירושלים און בעל מחבר שו"ת מנחת יצחק, האָט זיך געבעטן ביים נשיא המכון הרה"ג רבי אליעזר ערענרייך, מאַדער רב שליט"א ער זאָל דרוקן אָט די קובצים, אויסדריקענדיג זיך: "יהוא אוצר דשן ונחמד בהרבה מקצועות התורה, וכל העוסקים בדבר ה' זו הלכה יהדו לו על פעלו הטוב".

עס געפונען זיך דאָרט אויך הונדערטער פערל־ווערטער בדרוש ואגדה, פילע צענדליגער פלפולים פון גדולי הדור, טייל פון זיי קדושים, פון וועמען עס איז ליידער גאָרנישט איבערגעבליבן. אויך געפינט מען דאָרט אַפּהאַנדלונגען וועגן געוויסע היסטאָרישע ערשיינונגען אין אידישן לעבן במשך הדורות. אַזוי קענען מיר אויסשפּרייטן די ליסטע אויף נאָך פילע מקצועות וואָס מען קען געפונען אין אָט די צוויי בענדער, וואָס איז זיכער כדאי, אַז יעדער באַוואוסטזיניגער בן תורה זאָל זיך איינשאַפן.

דער מכון "קול אריה" וועלכן עס האָט געשאַפן און מיט וועלכן עס פירט אַן שוין איבער 40 יאָר דער מאַדער רב שליט"א, האָט במשך די יאָרן שוין באַרייכערט די תורה־וועלט מיט איבער פיר צענדליק ספרים, נייע־געדרוקטע און איבער־געדרוקטע, פון די גאונים אדירים, דער בעל "קול אריה" און זיינע קינדער און אייניקלעך. דער רב שליט"א האָט ביים גראָטעווען וועגן פון חורבן גענומען אויף זיך די הייליגע אויפגאַבע פון פאַראייביגן די תורה פון זיין משפחה, זייערע פילע ספרים אויף אַלע מקצועות התורה, צו וועלכע דער כלל ישראל האָט אַריסגעוויזן אַ באַזונדערע אינטערעס און ליבשאפט.

דאָס אַריסגעבן דעם "וילקט יוסף" איז אַן אונטערנעמונג וואָס וואָלט באַדאַרפט באַשעפטיגן אַ גאַנצן סטעף, צו מאַכן די פאַרשידענע סאָרט מפתחות'ן, לויט ענינים, נעמען, סדר התנ"ך והש"ס און נאָך. דאָס ווערט אַבער געטאָן נאָר פון דעם רב שליט"א מיט דער הילף פון זיינע קינדער הרב יואל ערענרייך שליט"א, רב פון "תורה ודעת מנין" אין באַרָא פּאַרק, און הרב נפתלי ערענרייך שליט"א. זיי לייגן אַריין אומגעהויערע כוחות צו געבן דעם ציבור אַ "חכמה מפוארת בכלי מפואר" אַזויווי זייער שטייגער איז ביי אַלע ספרים, כאָטש דאָס איז פאַרבונדן מיט גאָר גרויסע הוצאות הדפוס.

עס איז דערביבער פאַראַן איצט אַ געלעגנהיט פאַר מענטשן מיט פאַרשטאַנד און מיט פינאַנציעלער מעגליכקייט צו ספּאָנסאָרן אַ באַנד "וילקט יוסף" (עס דאַרפן אַריסקומען נאָך 8 בענדער), וואָס דערמיט וועלן זיי זיין מזכי הרבים און אין איינוועגס אויך טאָן אַ נחת רוח פאַר דעם חשוב'ן מלקט זצ"ל און פאַר אַלע גדולים וקדושים, וועמענס תורה עס געפינט זיך צווישן די טאָוולען פון יענעם באַנד.

כיין המשומר

מאת הרב יוחנן פריד

בסוף שנת תרנ"ט, בהיותו אברך צעיר לימים, כבן כ"ד שנים, וסמוך עדיין על שולחן חותנו רבה של באניהד, הונגריה (הגאון ר"א דייטש בעל "פרי השדה"), מתחיל הרב יוסף הכהן שוואַרטץ הי"ד במפעל אדירים של הוצאת כתב־עת דו־שבועי לחידושי תורה, פלפולים ותשובות, הערות ודרשות וכו'.

מפעל זה אשר נמשך כעשרים שנה הגיע עתה, בימים אלו, לביטוי מחודש בהוצאה לאור של הקבצים כספרים כרוכים לשנתונים.

אך בל נקדים את המאוחר. ונתאר בקצרה את הרקע הרוחני־תרבותי: בהונגריה של לפני כמאה שנה חיה משפחה רבנית מנהיגה ויוצרת הפרושה על פני כעשר ערים ועיירות, משפחת צאצאיו של בעל ה"קול אריה", הרב אברהם יהודה הכהן שוואַרטץ זצ"ל, מתלמידיו המובהקים של החת"ם סופר.

הגיסים־האחים הרבנים, יושבים על מדין בקהילותיהם, מורי הוראה ומחברי ספרים פלפולים ותשובות בהלכה, ורועים את צאן מרעיתם באורח החיים האורטודוקסי ההונגרי.

לכל אחד מהם אפיק יצירה משלו, כמעיין המתגבר, אך כולם יחדיו הטביעו חותמם התורני באותן קהילות הקודש אשר עלה עליהן הכורת הנאצי ימ"ש. (בשורות אלו תמצית ממאמריו המלומדים של דודי ר' נפתלי בן מנחם עליו השלום, שנתפרסמו ונקבצו לאחר מכן בספרו החשוב והייחודי "מספרות ישראל באונגריה" ירושלים תשי"ח).

בין האחים בולט במקוריותו ובמרצו רבי יוסף הכהן הי"ד. מאופיין היה בהיקף יצירתו ובבקיאותו וכן בידיעותיו גם בתחום דברי הימים של חכמי התורה בכל הדורות.

עדים לאלו הם חיבוריו המגוונים בהלכה וברדרוש, ומאות מאמריו התורניים הפזורים בבמות שונות – אשר כולם נתקבלו בשעתם בהערכה ובחמדה אצל כל שוחרי ואוהבי התורה.

כאשר בשנת תרנ"ט החל להוציא לאור קובץ תורני בתדירות של אחת לשבועיים – היה בזה המשך למקוריותו ולתעוזתו.

הקובץ הפך "מפעל", והמפעל יצר "תנועה" באשר לאורך עשרים השנים (!) בהן התמיד לצאת, נתקבצו סביבו רוב גדולי הדור וראשי הישיבות של אירופה המזרחית והמרכזית, וכן מן הארצות הבלטיות וממדינות הבלקן, ועד לחכמי ארץ ישראל ביישוב הישן והחדש.

כל אלו ציפו מדי שבועיים לקבל מ"בי הדואר" את הגליון החדש, ולא נשתהו לכתוב אליו מפירותיהם כמו להגיב על המתפרסם.

יש והחידושים הם לפלפולים בעניינים ובסוגיות, ויש בהן לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא, יש ונתקבלו הרברים, ויש שפולמוסים נמשכו מגליון לגליון, זה סותר וזה בונה, כדרכה של תורה. ובצד הדברים מגאוני הדורות הקודמים, באים גם פרפראות בדרוש ובאגדה – והכל חי ונושם באורה של תורת חיים – ובלשונו "כולם אהובים כולם ברורים וכולם שווים בעיניו לטובה", (אכן, ב"דברותיו" המובאות בראש הגליונות מונע הוא מראש כל פרסום עולב באופן אישי או כזה המערער סמכותה של ההלכה).

"תנועה" זו שנמשכה כאמור כעשרים שנה נפסקה בשנת תרע"ח.

לשמחת הכל הצליחה לאחרונה משפחת עהרנרייך המפיצים ספרי משפחת ה"קול אריה" בראשות הרב ממאד הגאון רבי אליעזר שליט"א מברוקלין, להוציא לאור את גליונות שתי השנים הראשונות תרנ"ט – תר"ס במהדורה חדשה ומהודרת של "וילקט יוסף" – "יוסף הוא השליט".

למהדורת צילום זאת של הגליונות, נתווסף מנגנון של מפתחות לענייני לנושאים ולאישים.

עיון קל יוכל ישר להעמידנו על ההיקף העצום של אלו: הנושאים נוגעים בכל מקצועות התורה ובכל דרכי לימודה, והכותבים – כ־200 במספר(!) – מכל העולם התורני.

המולי"ם והעורך מבטיחים לנו "מפתחות מפורטים" בסוף הכרך העשרים ואנו סמוכים ובטוחים כי נזכה לראותם במהרה.

יבורכו כל היוזמים והמוזרזים ובראשם הרב אליעזר עהרנרייך שליט"א, אשר הוסיפו פינת־יקרה חדשה־ישנה זו, שטעמה כיין המשומר, להיכלי התורה של ימינו.

הצפה

ב"ה. יום שישי ט"ו באדר ב' תשנ"ב (20.3.1992) • שנה ג"ה • גליון 15870

"וילקט יוסף"

ירחון תורני מובא לדפוס מחדש

קריב לשלושים שנה עמד הגאון רבי יוסף הכהן שוואַרץ על המשמר בבאתנו "וילקט יוסף", הנמנה בין כתבי השת התורניים החשובים בדורות האחרונים.

בראשיתו נועד לפירסום חי־דושי תורה והלכה, וכך צוינה מטרתו בראשית הוספתו: "וחידושי תורה במקרא ובמשנה, בהלכה ואגדה, שו"ת בהלכה ולמעשה, אשר יתחדשו במשך הזמן ממרנן ורבנן גאוני וגדולי וחכמי הדור הי"ו, זה שואל וזה משיב, זה מקשה וזה מפרק, להרבות קנאת סופרים, ולהרים קרן תורתנו הק־דושה".

ברבות הימים התפתח כאחד הבטאונים החשובים שעל גליו נותיו הביעו גדולי הדור דעותיהם בנושאים אקטואליים שעלו על הפרק, כגון השימוש בחשמל, וכן משתקפים בו מערכות הציבור על קדושי ישראל.

דוגמא בולטת לכך היא העוב־דה שבשנת תרע"ב שעם כינוס ועידת היסוד של אגודת ישראל בקאטוביץ, פירסם התעתן מאמר חתום ע"י רבי סיני שיפעיר, המלא הוקרה והערצה לרעיונה של אגו־דת ישראל.

כבר בשנה הראשונה הופיעו בו מחקרים על 'שהרת הקודש, כגון לגבי ספר "חמדת הימים", ואילו העורך מפרסם מתוך כתי־יד את תקנתו של בעל "תוספות יום טוב".

עד ליטא הגיעה השפעתו, ורבי יצחק אלחנן מקובצא פירסם בו את חשובתו בעניני שמות גיטין, ואילו בעל "חפץ חיים" מפרסם בו חביעתו לכל יראי ה' שלא לשנות המלבושים וכן לייסד בכל עיר ועיר חברות ללימוד ש"ס, משניות, עין יעקב, וכיוצא בהן.

בשנת תרע"ו, שנה ראשונה למלחמת העולם הראשונה, העלה רבי אליעזר דייטש בעל "חבורות השדה" את הצעתו בדבר סידור גיטין ליוצאי מלחמה, כדי שבנות ישראל לא תיאשרנה עגונות, וכן הוא דן בענין קריאת שמע ותפילה לאנשי צבא "שמוכרחים לעמוד קודם שיאיר היום, מה דינם בהנחת תפילין ובק"ש ובתפילה".

בימים ההם רבו הנסיונות לפ־גוע במנהגי ישראל כגון שינוי מקום הבימה בבית הכנסת, ועל כן מפרסם האדמו"ר רבי חיים הגר קריאה נלהבת למאבק כנגדם, וכאשר נראו בגראס־וורדיין רא־שוני הפרצות, עד אשר רבי משה הערש פוקס רצה לעזוב את הק־הילה, אולם רבי אליעזר דייטש בעל "חבורות השדה" פנה אליו בבקשה שיישאר במקום ללחום שלא יעשו פרצות בחומת ישראל.

מצודתו של הבטאון "וילקט יוסף" היתה פרוסה למרחקים, וביחוד בעניני ארץ ישראל. במ־סגרת עמידתו על משמר חומת היהדות, הנה לפנינו קריאת הא־זעקה שהגיעה מירושלים מרבי שלום ליב אינבך, כאשר חברת "כל ישראל חברים" "אליאנס", החלה ביסוד בתי ספר חילוניים, שבהן למדו שפות לועזיות להרעיל את ילדי ישראל, וכתחו בהלכות ארץ ישראל מתבלטת תשובתו בדעיי עולה "מה שהאיכרים הי־הודים במושבות נוטעים משתילי נפנים המובאים מאנגליה".

בשנת תרס"ז אף נספח קונטרס מיוחד "פרי עץ הדר" ע"ד אתרוגי ארי"ז. גדולי רבני הונגריה אוסרים אתרוגי קרוסו ומעודדים לקנות רק אתרוגי ארי", ובשנת תרי"ע לפנינו "קול קורא למען החברה "מוריה", שנוסדה "לשם חזוק הדת וישוב ארץ ישראל".

הזכרנו רק מעט מזעיר מעניני ההלכה הנידונים בגליונות "וילקט יוסף" שהוא ועורכו עמדו עשרות בשנים על משמר הקודש.

ראויים איפוא לברכה ולהוקרה הה"ג רבי אליעזר שהרנריך רבה של קהילת מאדא, ובנו הה"ג רבי יואל שהרנריך רבו של בית־ מ"ד אבדרכם בוגרי ישיבת "תורה ודעת" בבורו פארק, העומדים בראש חברת מפיצי תורת בעל "קול אריה", שנטלו על עצמם את המשימה האדירה, להביא לדפוס את גליונות הירחון התורני "וילקט יוסף" יקר המציאות, להאיר עי־ניהם של לומדי תורה. חזקו ואמצו במסורתכם הנשגבה.

ב. לנדרי

על המדף

כרך ובו ירחוני "וילקט יוסף" מתרנ"ט ראה אור מחדש

בנימין קלוגר

מקובל שהעיתון של היום לא יהיה שווה למחרת גם את ערך הנייר שעליו הודפס. שונה המצב כאשר מדובר בכתב עת תורני שהעתקים שבהם שווים רב, והם נמכרים במכירות פומביות במחירים גבוהים מאוד.

גם הירחון "וילקט יוסף", שהפך במרוצת הזמן לדר־שבועון בעיר גרויסווארדיין, היה מבוקש מאוד לאחר תצרוך הופעתו. כתב העת הופיע בין השנים תרנ"ט ותרע"ח. בתקופה של 20 שנה. ומאחרי בטאון זה עמד לא מכון ולא מערכת ולא הוצאה לאור, אלא אדם אחד ויחיד.

הגאון רבי יוסף הכהן שוורץ, כתב וערך את כל החומר מתחילה ועד סוף. הוא הגיה, הוא שיגר מכתבים לכל קצוות תבל בענייני העיתון. רשימת הנושאים המופיעה בהוצאה החדשה שהופיעה זה עתה, מעניינת ביותר, במיוחד לאור העובדה שהדב־רים נכתבו לפני 90 שנה.

עבודת הכתיבה, ויותר ממנה העריכה, של 20 שנות הופעת "וילקט יוסף", מעוררת השתאות ופליאה רבה. מהעתותיו המסוגננות של העורך אפשר ללמוד על היקף ידיעותיו בכל מקצועות התורה וההלכה, ולא פחות מכך בחתומי המדע והרפואה.

בן אחותו של העורך, הרה"ג רבי אליעזר עהרנ־רייך, רבה של מאד בבורו פארק, החליט להדפיר את כל הבטאונים שהופיעו בזמנו, ועם הופעתו של הכרך הראשון המכיל את השנתיים הראשונות להופעת העיתון, אפשר להיוכח שהמדובר באנציקלופדיה של ממש ובמפעל מונומנטלי שיהיה בו ערך כביר לדורנו.

הגר"י שוורץ פירסם גם ספרי שו"ת וספרים שונים במקצועות התורה וכוחו בכתיבה הדהים בזמנו את טובי הסופרים והאחזוים בעט. גם רבני התקופה היללוהו ושיבחוהו, ולבד מהיותו בן למשפחת סופ־רים ורבנים זיכה את בני דורו בחיבורים נדירים.

הרב עהרנרייך יסד בבורקליין את חברת "מפיצי תורה" ממשפחת "קול אריה" וכבר הספיק להוציא לאור יותר מ־40 ספרים של מחברים למשפחת שוורץ.

בס"ד יום ששי אי מנחם אב תשנ"ב (31.7.92) גליון מס' 240 מחיר 2.20

פרייטאג, פ' ויגש, תשנ"ב

די צייטונג

ערשטער באנד פון "וילקט יוסף" ערשינען אין פרעסטיגער אויסגאבע

פאפולערער אונגארישער תורה-קובץ, וועלכער איז פאפו... איבערגעדרוקט געוואָ...

דער איד

פערטער באנד פון באריטן תורה קובץ "וילקט יוסף" ערשינען דורך מבון קול אריה

דערשינען פינפטער...

פאפולערער אונגארישער תורה-קובץ, וועלכער איז פאפו... איבערגעדרוקט געוואָ...

דער איד

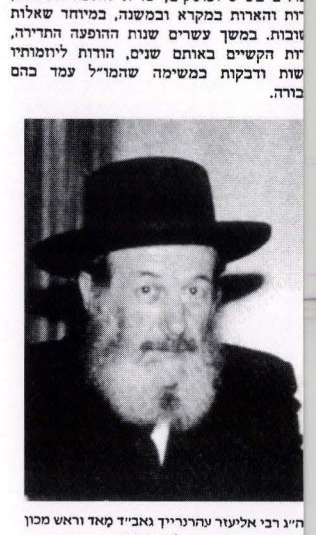
פרייטאג פרשת יתרו תשנ"ן

וילקט יוסף – כרך ג׳
תרס״ג – תרס״ד
במהדורה חדשה

כ. קריב

הדפוסות חוזרות של ספרים שאזלו מן השוק מחבצעות רק מהסיבה של כדאיות ורבים הם הספרים החשובים מאוד שנותרו כנדירים. נדיר מאוד לראות הדפסה חוזרת של כתב עת. יוצא דופן מכל הניזכר לעיל הם ספרו של הרה״ג רבי יוסף הכהן שוורץ זצ״ל מחשובי רבני גרוסווארדיין שכתב ספרים רבים שנחטפו מיד עם הופעתם בייחוד ספריו בשו״ת גנזי יוסף, ויצבר יוסף ועוד.

במשך 20 שנה הופיע בעיירה בונייהאר כתב העת ״וילקט יוסף״ וזאת משנת תרנ״ט עד שנת תרע״ח, חיים בחורוד. גליונות אלו היו כלי הקשר החשוב תר בין גדולי ורבני אותה תקופה. אלו פרסמו בו עולים בש״ס ופוסקים, שו״ת להלכה ולמעשה, זות והארות במקרא ובמשנה, במיוחד שאלות שובות. במשך עשרים שנות ההופעה התדירה, זות הקשיים באותם שנים, הודות ליזמותיו שות ודבקות במשימה שהמו״ל עמד בהם בורה.

ה״ג רבי אליעזר עהרנרייך נאב״ד מאד וראש מכון ול אריה״ ומהדיר ״וילקט יוסף״

העורך — המחבר הגר״י שורץ עמל קשות להופעתם של דו״רחוניו. הוא כתב, ערך, פנה וענה, קישר והתקשר, העלה נושאים לדיון ויזם פרסום מעין שיחות־עזיזה בין גדולי הונגריה וגדולי פולין וזה היה כבר אז דבר נדיר. רק הודות לאי־ העורך — המחבר

הופעתו מחדש מבית הדפוס של כרך ה׳ (שנים תרס״ו־תרס״ח) של קובצי ״וילקט יוסף״ שהופיע בשעתו מדי שבועיים בתדירות במשך עשרים שנה, מתחילת שנת תרנ״ט עד סוף שנת תרע״ח.

״וילקט יוסף״ היה בשעתו לא סתם קובץ חידושי תורה מגאוני הדור, אלא נודע בכמה עשירה וחשובה שבו נקבצו ובאו דעתם, דעת תורה של רוב הרבנים והפוסקים מכל מדינות אירופה ואסיה. מצפון ועד דרום אמריקה.

הערוך והמו״ל של הקובץ היה הגאון המפורסם, חובר חיבורים מחוכמים מוה״ר יוסף הכהן שוורץ זצ״ל הי״ד, רב ומגיד משרים בגרוסווארדיין (בנו של הגאון רבי נפתלי הכהן שוורץ זצ״ל בעל שו״ת בית נפתלי, בנו של הגה״ק בעל קול אריה זצ״ל), שהתגורר בשעתו בהנאשוויץ ואח״כ בבניהאד, ליד חותנו הגדול, הגאון רבי אליעזר דייטש זצוק״ל, מחבר שו״ת ״פרי השדה״, ״תבואת חש־ דח״י ועוד, ששימש אז כרב בעיר זז.

כבר ממבט ראשון ולקבל מושג חללו אפשר להיווכח ולהשקיע העורך באיזה אופן הכין והשקיע העורך בהכנת כל גליון. אדם אחד ערך אותו לשונית, בדק את התוכן, עבר על החומר, תכנן את צורת העימוד, העיר הערות וציוה הא־ רות. גם לעומת תקופתנו עם כל הטכניקה והצוות שעלותו נדיר שיוציאו גליון אחר גליון ולא להחסיר רציפות והופעה בזמן.

המודיע — עמ׳ ו׳

וילקט יוסף — כרך ה׳

קורת רוח מרובה לנו עם הופעתו מחדש מבית הדפוס של כרך ה׳ (שנים תרס״ו־תרס״ח) של קובצי ״וילקט יוסף״ שהופיע בשעתו מדי שבועיים בתדירות במשך עשרים שנה, מתחילת שנת תרנ״ט עד סוף שנת תרע״ח.

״וילקט יוסף״ היה בשעתו לא סתם קובץ חידושי תורה מגאוני הדור, אלא נודע בכמה עשירה וחשובה שבו נקבצו ובאו דעתם, דעת תורה של רוב הרבנים והפוסקים מכל מדינות אירופה ואסיה. מצפון ועד דרום אמריקה.

הערוך והמו״ל של הקובץ היה הגאון המפורסם, חובר חיבורים מחוכמים מוה״ר יוסף הכהן שוורץ זצ״ל הי״ד, רב ומגיד משרים בגרוסווארדיין (בנו של הגאון רבי נפתלי הכהן שוורץ זצ״ל בעל שו״ת בית נפתלי, בנו של הגה״ק בעל קול אריה זצ״ל), שהתגורר בשעתו בהנאשוויץ ואח״כ בבניהאד, ליד חותנו הגדול, הגאון רבי אליעזר דייטש זצוק״ל, מחבר שו״ת ״פרי השדה״, ״תבואת חש־ דח״י ועוד, ששימש אז כרב בעיר זז.

כבר ממבט ראשון ולקבל מושג חללו אפשר להיווכח ולהקשיב העורך באיזה אופן הכין והשקיע העורך בהכנת כל גליון. אדם אחד ערך אותו לשונית, בדק את התוכן, עבר על החומר, תכנן את צורת העימוד, העיר הערות וציוה הא־ רות. גם לעומת תקופתנו עם כל הטכניקה והצוות שעלותו נדיר שיוציאו גליון אחר גליון ולא להחסיר רציפות והופעה בזמן.

המודיע — עמ׳ ו׳

דערשינען זעקסטער באַנד פון באַרימטן תורה-ירחון "וילקט יוסף"

אין די טעג פון לעצטן חנוכה, איז דער וועלט באַלויכטן געוואָרן מיט אַ צוגאָב-שיין פון דעם אור התורה, וועגן עס איז פֿאַרטיק געוואָרן אַן ס׳איז דערשינען נאָך אַ באַנד פון דעם אַמאָליקן אונגאַרישן באַרימטן תורה-ירחון "וילקט יוסף". דאָס איז שוין דער זעקסטער באַנד, וועלכער אָנטהאַלט די יאָרן תרס״ט-תר״ע, די עלפטע אָן צוועלפטע יאָרן, פון די צוזאַמענזיץ יאָר וואָס דער ירחון איז דערשינען.

״וילקט יוסף״ איז שוין הייַנט בריַיט באַקאַנט, ווי דער תורה-ירחון וואָס האָט במשך צוויי-צענדליג יאָר (תרנ״ט-תרע״ח) פֿאַרבונדן די לומדים פון אַלע מדינות אין אייראָפּע ווי אויך אַמעריקע, ארץ-ישראל אין נאָך לעבנדער. גדולי ישראל צוגליך מיט לומדישע בעלי-בתים [illegible] איוף די שפּאַלטן פון ״וילקט יוסף״ זיך געשיילט מיט [illegible] אויפֿגעבראַנגט זיערע שאלות, און אָנגעשריבן [illegible] נינים וואָס האָבן געפּאָדערט אַ דעת תורה.

[illegible] הרב הגאון רבי יוסף הכהן שוורץ זצ״ל הי״ד, רב [illegible] אונגאַרן אין אינעקל הי״ד, וואָס איז אויך איצט די [illegible] האָט מיט גרויס פלייס און ג-ט-געבענשטן כשרון [illegible] אַריסטאָקראַטן אין דעם צוויי־ווּאָנן, אַן ערך פון 24

[illegible] הונדערט יאָר זינט דער ערשטער נומער איז [illegible] ווּאָרשטיץ, וואו דער ערוך האָט געוראַוינט, נעבן זיין [illegible] זיים דייטש זצ״ל, בעל שו״ת פרי השדה, וואָס איז [illegible] באַנאָדאַדער רב. הייַנט, הונדערט יאָר שפּעטער, [illegible] אָט געמיינט אַן אַלעם איז חילולה פֿאַרלוירן, האָט [illegible] פֿאַרדריקן אין אַ נייַע אויפֿלאָגע די יחרונים פון די [illegible] אַריינגענומען יעדע צוויי וואָכן, אַן ערך פון 24

[illegible] הונדערט יאָר זינט דער ערשטער נומער איז [illegible] ווּאָרשטיץ, וואו דער ערוך האָט געוראַוינט, נעבן זיין [illegible] זיים דייטש זצ״ל, בעל שו״ת פרי השדה, וואָס איז [illegible] באַנאָדאַדער רב. הייַנט, הונדערט יאָר שפּעטער, [illegible] אָט געמיינט אַן אַלעם איז חילולה פֿאַרלוירן, האָט [illegible] פֿאַרדריקן אין אַ נייַע אויפֿלאָגע די יחרונים פון די [illegible] אַריינגענומען יעדע צוויי וואָכן, אַן ערך פון 24

[illegible] מאָכן, מאָכן די מפתחות הענינים און מפתחות [illegible] ט אַלץ געשאָן דורך דעם מכון ״קול אריה״, [illegible] זורך פון דעם מאַדער רב. הרה״ג רבי אליעזר [illegible] אַף צוזאַמען מיט זיינע חשוב׳ע קינדער שיחיו [illegible] ון מפרסם זיין די תורה פון די גדולי וגאוני [illegible] זוריין אַריסגענגען איבער פופציג ספרים, [illegible] ים, ועלכע האָבן בשעתן אַריסגעמרופן [illegible] אויך דערשיינט פון צייט צו צייט אַ נייַער [illegible] ג-וו. וואָס באַריכטן דעם איידיש אוצר [illegible] ג ווי נאָך זיי דערזעען די ליכט פון דרוק.

[illegible] דער איצטיקער זיינע ספּעציפישע, [illegible] ארמאָנען כאָטש אַ טייל פון זיי: קונטרס [illegible] ן טיפּע אַפּאַנדלונג אויף דעם ענין, פון [illegible] געקאָרן זצ״ל, וואָס פֿאַרמאָגט אויך אַ [illegible] ״קונטרס השמיטה״, אַ שלל בריוו פון [illegible] רבי נחום ווייַדענפעלד זצ״ל הי״ד, [illegible] צו העלפן די אידן אין ארץ-הקודש צו [illegible] ן זיך פֿאַרלאָזן אויף התיר מכירה; [illegible] ן די גדולי ישראל וואָס זענען נסתלק [illegible] יצחק גליק זצ״ל, אבד״ק טאָלטשטשוא, [illegible] לד זצ״ל, אבד״ק חוסק בעל ״ערוגת [illegible] הגלילות, און חברת ״מוריה״ אין [illegible] מונים״, דאָס אַכציקסטע געבורטס- [illegible] טריין-אונגאָרן וואָס איז געווען אַ

[illegible] ה השהורה פון די מאַדער רבינען [illegible] ע יאָרן געשטאַנען לימיין בעלה [illegible] ל אין איר זכות דאָס וואָס דער [illegible] . זי איז נפטר געוואָרן ב׳ אדר

[illegible] ער, וועלן אויך איצט די ספרים [illegible] ים, וועלכע וועלן געפּינען אין [illegible] ינוך הונדערט עמודים וועלן

[illegible] בעביט. דערצו וועלן זיי זיך באַקענען מיט נייַע [illegible] גדולי תורה, עגליך קרובים אַדער לאַנדסלייט, אַ טייל וועלכע [illegible] דערשיינען נישט ערגעץ אַנדערש, אויך נישט אין די פּיראַדיקע בענדער, און וועלכע [illegible] פון פון זיי זענען פון די קדושים הי״ד.

[דאָס אידישע וואָרט • טבת-שבט תשנ״ט]

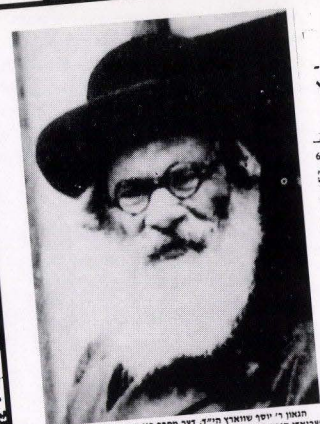
וילקט יוסף - כרך ה׳

[illegible] בשעתו [illegible] ה בעולם הספר התורני עם [illegible] חדש ויציאתו מבית הדפוס של [illegible] נים תרס״ד-תרס״ח) של כרך [illegible] ק יוסף״ הפופולארי שהופיע [illegible] שבועיים בקביעות במשך [illegible] מתחילת שנת תרנ״ט עד [illegible] ע״ח.

[illegible] בשעתו לא סתם קובץ חידושי [illegible] אלא נודע בכמה עשירה [illegible] ובאו דעתם, דעת תורה של [illegible] קים מכל מדינות אירופה [illegible] רום אמריקה. הערוך והמו״ל [illegible] ן המפורסם, מחבר חיבורים [illegible] הגאון שוורץ זצ״ל הי״ד, רב

מאז שנת תשנ״ב לקח על עצמו מיסד ״מ מאדע מבורג פאַרק, נינו של הגאון בעמח״ס קר אריה, להוציא מחדש את כרכי ״וילקט יוסף״, ע כה הוציא לאור ארבעה כרכים, כל כרך מכי החמשיני ובכך השלים מחציתם הקבועים של עשרת השנים שבהן הופיע בשעתו.

כמו הכרכים הקודמים כך גם הכרך הנוכחי יש לו את הנשאים הספציפיים דווקא בסיכום של עשר שנות ההופעה יש כאן שלל מרבנים וראב״דים של מכתבים ואגרות הקבצים, הקונטרס ״פרי עץ הדר״ שכתב רבה של באניהאד זצ״ל בנוגע לאתרוגים מהרבנים, אתרוגי ארץ ישראל וכו׳, ותגובותיהם של גדולי ישראל שסברו שיש לברך דווקא על אתרוגי ארץ ישראל. מאוד מעניין לחוקר דברי ימי ישראל החלוקה בשנת תרס״ח בין הניאולוגים והקהילה האורתודוכסית בהתגברה ודעתם של גדולי הדור בנוגע ללימוד תורה עם בנות. כן או לא. וכן מכתבו של רב נכבד באחד״ב המבקש משאר רבנים מחו״ל לבוא לביקורים בארה״ב ודוד כל קובץ טיפל בנושא אחר. בין הקבועים המסעירים

התאגן ר׳ יוסף שוורץ מיינץ, דער מחבר פון דעם פרעסטשטוכן פיראדן תורה-זשורנאל, ״וילקט יוסף״, וועלכער איז אראפגעקומען אין אונגארן פון 1899 ביז 1918. דער מחבר איז פארבראנט אין אושוויץ אין 1944.

התאגן ר׳ אליעזר שרענגייך, דער מאדער רב שליט׳׳א (לינקס), דער ארויסגעבער און פארשטייער פון ״וילקט יוסף״, מיט זיין זון, דער רבינער אדיישער עסקן אין נייסקיער פרינער פון ״בית הכנסת אברהם״ תורה דעסק״ אין באראַ פארק, הרב יואל שרענגייך.

ספר וילקט יוסף כרכים א-ה * תרנ״ט - תרע״ח * בעריכת הגאון ר׳ יוסף שווארץ הי״ד * הוצאת ״קול אריה״, ניו יארק, תשנ״ב - תשנ״ז

״בעסטריץ ובאנגארן ג׳ תמוז (6 קראנען), לדישעלאבד 6 מארק, אפערטער בי דאלעער, ברוסלאבד 8 רובעל, פראנקפורט, מחברת שלם פול דעם ראשון ושנה הוא ג׳ קראנען ושלשים הללעד, המסוסיף מוסיפין לוי׳.

דאס איז דער נוסח פון דער פרויי-ליסטע וואס איז אפגעדרוקט אוינען עדשטן זשיטל פון דעם תורה-זשורנאל ״וילקט יוסף״, וועלכער פלענט אריינקומען מאל א חודש אין אונגארן, פון דעם איר תרנ״ט (1899) ביז איר תרע״ח (1918).

פאר א קיימא-לן פון צוואנציג יאר האט דער באראמעטער אונגארישער נאציאנאל-זשורנאל ״יעצבר דוסק״, ״דער רב פון נאס־אוראריין אין דער שוואַרץ ה״י״ד, ״דער רב פון העכסטן-אינעטערעסאנטן זשורנאל, וועלכער האט אין אונגארן אקסקלוזיוו מאמרים, עסייען, שאלות-ותשובות, חידושים און בארורים אין תלמידי חכמים פון אונגארן, פוילן, גאליציע, ווישלאו, ארץ-ישראל, און מערערע מדינות פון אייראפע.

״וילקוס-יוסף״ האט אין זיינער צייט נעזיגן פון א רעפוטאציע אלס אויבער פון דער בעסטער פון פרעסטשטולנע תורה-זשורנאלן וועלכע פלענן אריינקומען אין אייראפע אין אונגארן. פון פרעסטשטולנע תורה-זשורנאלן צוזאמענגעזעצט פון אייראפע אין אונגארן. פון זיין נאנוישן רעדאקטאר, ניט ווייניק אין דאס נעווען א דאנק פון אייניקל פון רבי אברהם יהושע שוואַרץ, וועלכער איז נעווען פון שאלות ותשובות יקיר אריה״ און א תלמיד-מובהק פון דעם תם סופר, וועלכער איז נעווען באקאנט פון דעם אלס אויבער פון די בעסטע אונגארישע פוסקים.

אין 1992, האָט דער פֿליטניק פון דעם רעדאקטאר, הגאון ר׳ אליעזר שהרנרייך שליט״א, דער גרינדער און נשיא פון ״חברה די תורה-זשורנאלן ״וילקט יוסף״ פון די ערשטע צוויי יאר, 1900-1899, וועלכע זיינען שוין ניט נעווען צו באקומען נאנדערס אין אונגארן, אפילו נאכן קאמוניזם דער פינפטער באנד ״וילקט יוסף״, וועלכער איז אריינגעקומען פון די צוויי יאר 1908-1907 (נידער באנד אנטהאלט די קובצים פון 2 יאר), איצט עדווארדען מיר די קאפּסטע פונקט פונעדער וועלכן וועלן אנטהאלטן די אויבערשטע ״וילקט יוסף״ תורה-שו״ת.

די בענדער פון ״וילקט יוסף״ דערמעגלעכן אונז צו אטמעמן שלעכטע נאטמעמן פון דעד ליפט פון וועלכן נים אונז צו אטמעמן אונזערע ידידים אין באנדס. ״וילקט יוסף״ נים אונז א ״רשות-הכניסה״ אין דעם פרעסמיק מאלאץ פון תורה-מחשבה וואס איז אויסגעבויט בעזה״ר, א גוט-ווארט פון הגאון ר׳ שלמה מאיר וואלבע זצ״ל, אין וועלכער איז אויסגעדריקט דער דעם אין הימלישע-פּוניער, אין וועלכער איז אויסגעדריקט די מענטש-באשאפענע תורות.

געווען אין דער תורה-וועלט פאַר פיל יאָרן, ין אַ נייַער אויפלאַגע

פתחות כללים ופרטים, וכדומה.

דאָס אַרויסגעבן דעם ״וילקט יוסף״ איז נאָך איין רינג פון דער גר איז כדאי צו באַמערקן, אַז עס איז צושטאַנד געקומען אַ דאָנ גנדונג פון דעם ירושלים׳ער רב הגאון האדיר מרן בעל ״מנחת גלער האָט געשריבן צו יכלח״ט דעם מאַדער רבי שליט״א: ״אשר רז להתריא לאור מחדש את הקובץ ׳וילקט יוסף׳ אשר גדולי הדור נגרין ופוילן מצאו בו אכסניה של תורה, והוא אוצר דשן ונחמד תורה, וכל העוסקים בדבר ה׳ זו הלכה ידהו לו על פעלו הטוב.״

אַ באַזונדערע סייענע דאָמיניר האָבן אַלייט די אַרבעט פון דעם מכון זיקע אונטערנעמונג בפרט, וואָס על־פי דרכי פלאים נעפֿינען זיך בצים, וועלכע פעלן צו דערנענגן די קאַלקולאציע, און ב״ה, אַז בי פֿנעדרוקט נעווארן אין הסדר, בלי שום מגרעה. דאָס וויַיזט וו שגחה עליונה פֿירט זיי ערטקים במלאכת ה׳, להגדיל תורה ולהאדי

נאָך איין נקודה איז כדאי צו באַטאָנען, אַז דאָס איז דע דערשטער נעמען פון באַאָנט און אומבאַקאַנט לומ סגערבנט, און זייערע דברי תורה נעפינען זיך אין 45 קובצ אין צוגאַב צו די אַנדערע בענדער, וואָס צוזאַמען פֿאַרמאַג זענען נעמען. עס איז וויכטיק מדע זענען מכיר טובה דעם חשוב׳ן זיינע חשוב׳ע קינדער, הרב יואל זיסמאַן און הרב נפתלי ש מינו במשך אַלע יאָרן, און וויכטיק זיי דאָס זיי זאָלן זוכה זיי איעקט אַדורכגעפירט בשלימות. וועגן אַלע צען בענדער וועל נק פון אידישע היימען, און ד׳ תורה פון הנדערטער גדולים ל קדושים הי״ד וואָס דאָ איז דאָס אינציקע אָרט וואו זיי ראַייביקע — וועלן וויידער געלעזערט ווערן פון לומדי תורה, יעמדו לגורלם לקץ הימין בב״א.

המינהגים השונים בעת הקמת מציבה

כ. קדיב

חקיקת תמונתו של הנפטר על המציבה בבית הקברות, אינה תופעה חדשה ורבני אלטוניה וצ'כוסלובקיה התמודדו עימה בהצלחה רבה. כך עולה מעיון בקונטרס "ציון לנפש חיה" של הגאון רבי יוסף הכהן שוורץ מחברם של ספרים רבים ועורכו של הדו־שבועון "וילקט יוסף" שהופיע במשך 20 שנה בגרוסווארדיין ועסק בנושאים הלכתיים.

ה"ציון לנפש חיה" בההדרתו המחודשת של הרב אליעזר עהרנרייך, הופיע לראשונה בשנת תרצ"ז והוא כולל עשרות שאלות־ותשובות וכן פיסקי־הלכה רבים בנושאים הקשורים להקמת המציבה. בספר מופיעים כל מינהגי העדות בעניינים אלו, ופירוט נירחב בסידרי התפילות הנהוגות להיאמר בעת הקמת המציבה.

המעיין ימצא בצל"ח את כל ההלכות למועדי הקמת המציבה, וכן שאלות ותשובות בעניין טעויות במכירת מציבות, משומשות או של נכרים. בסוף הקונטרס הודפסו דרשות ונאומים הנישאים בעת מעמד הקמת המציבה. ואם תירצו, המדובר ב"כל־בו" בעניני הקמת מציבות.

"המו"ל, הרב עהרנרייך, ההדיר את כל סיפרי משפחת ה"קול אריה" ומשפחות שוורץ בגרוסוור־דיין. לסיפרו הנוכחי הוא צירף תפילות ונוסחאות־תחנונים, פרקי [illegible]

כל מי שעסק אי־פעם בשו"תים שנידפסו בימינו, המכילים את כל הנושאים והרעיונות העולים על הפרק, הבחין שחסירה שם משום־מה התייחסות לענייני הקמת מציבה. לכן יש בקונטרס הנוכחי, היוצא לאור בפורמט נאה ומשובח, כדי להוסיף לבקיאותם של רבים שביקשו להתעדכן בפירטי ההלכות בחלק זה של ה"חיים".

ציון לנפש חיה

בצלאל לנדוי

הגה"צ רבי יוסף הכהן שוואַרץ הי"ד היה אחד המחב־רים הפוריים ביותר בדור שלפני השואה. חיבר ספרים בכל מקצו־עות התורה. כן שימש עורך היר־חון התורני "וילקט יוסף", שהופיע במשך עשרים שנה, וכל דבר שהוציא מתחת ידו היה מחוקן כהלכתו.

עתה לפנינו ספרו "ציון לנפש חיה", כולל דיני ומנהגי וסדר הקמת המצבה. הספר כולל אסיפת כל הדינים השייכים לעניני מצבה מספרי ראשונים ואחרונים, וגם כל התפלות ובק־שות בשעת הקמתה ומנהגים שונים.

בספרי האחרונים צוינו המנהגים השונים: יש נוהגים להעמיד את המצבה מיד לאחר שבעה. ומדקדקים שתהא מושלמת עד יום השלושים, ויש אומרים שיש להעמידה אחר י"ב חודש, וכל ההלכות והמנהגים נכללו בספר שלפנינו.

כבר אצל יעקב אבינו מצינו "ויצב יעקב מצבה על קבורתה, היא מצבת קבורת רחל, עד היום". ובמשנת שקלים (פ"ב מ"ה) שנינו שהמוחר מהכסף שגבו לצורך המת בונין לו נפש על קברו. ואמנם מנהג ישראל קדום להציב מצבה על קבר המת והוא הנקרא "נפש". בלשון חז"ל, ע"ש הנפש המרחפת על מקום הנחת הגויה, גם אחרי הפרד הנשמה ממנה.

בזוה"ק ובכתבי האריז"ל מבואר "אשר מג' חלקי הנשמה שהם נר"ן, תשאר הנפש לחופך תמיד על קברה, זולת בשבתות במועדים ובזמנים ידועים, שמס־תלקת למעלה, להתעדן בעדן הנפשות, ולכבודה למען צמצם מקום משכנה, מציינים את הקבר או בונים עליו בית, ורוחו מתלבש בתורתו ועבודתו במקום אשר עבד עבודתו בחיים חיותו, והנשמה היא העולה למעלה להתענג מזיו אלקי וילך מחיל אל חיל".

אחרונים כבר מזהירים שלא להגזים בהוצאות על המצבה, וכן שלא להרבות בשבחים, וענין מיוחד בדבריו של ה"חפץ חיים" בספרו "אהבת חסד": "יש אנשים שרוצים לעשות יד ושם לזכר עולם לנשמת אבותיהם, ועושים להם מצבה של אבן שיש, יקרה ומפותחת בפתוחי חותם, באותיות מוזהבות וכדומה, ציורי פרחים הרבה וכו' ומפזרים ממון הרבה, וחושבין שבזה עושין נחת רוח גדולה לנשמת הנפטר, וכמה טעות טועין האנשים במחשבה הזו, כי באמת נפש הנפטר אחר פרידתו מן העולם הזה, הוא מכיר שם בעולם האמת את תכלית הנרצה של תורה ומצוה וכו', ויותר טוב היה להם שישימו מצבה שאינה יקרה כ"כ, ובאותיות פשוטות ולא מוזהבות וכו', ויתר ההוצ־אות שחוסכין ע"ז, היה להם לקנות ש"ס וליתנו לביהמ"ד, ויכתבו עליו שהוא לזכר נשמת אבותיהם. ובזה היה מתעלה נפשם מאוד למעלה כי מכולן הלואה והלואה שניתוסף להם מ"ע דאורייתא ממילא ניתוסף זכות לאבותיהם".

בספר זה הובאו בירורי האח־רונים בקשר להקמת מצבה, וכדוגמא נציין תשובת מהר"ם שיק השולל כתובות בלשון זרה על המצבות, "המנהג דווקא להעמיד מצבה כתוב וחרות בלשה"ק, שהוא הלשון שנברא בו העולם, ובלשון זה ניתנה לנו התורה וכל ספרי הקודש, ובו היה הדיבור ממנו יתברך אל נבי־איו הקדושים, ובו דיברו רבותינו ואבותינו הקדושים אשר זכותם עדיין מגן עלינו, והוא הלשון המצרף כל בית ישראל לעם אחד, ובה אמרת ה' צרופה, והוא המגן לכל החוסים בו, והוא המייחד אותנו, ולכן נכון וראוי הוא הלשון הזה, להיות כתוב וחרות ונאמר במקום קודש, משא"כ שאר מקומות שחם מיועדים רק לצורך חול ועניני עוה"ז, הנאמרים בכל לשון, אבל האדם כשמת פסקו כל תאוותיו בעניני עוה"ז, ואין לו אלא מה שעסק בתורה ובשאר דברים קדושים, וחלקו מכל עמלו מה שפעל טוב בעניני האמת והצדק והנאמרים בלה"ק.

בעל "שערי צדק" מסביר אף הוא את האיסור לחקוק בלשון העמים. "וזה נכלל במ"ש בתוה"ק "לא תקים לך מצבה אשר שנא ה' אלקיך כו' מצבה כזו שנאת המקום היא, כי כל אביזריה וחזקותיהם תועבה היא, ובאמת עיקר העמדת מצבה נאמר ביעקב אבינו לרחל אמנו ע"ה, מבואר הכוונה בפרשת ויחי, כדי שידעו בניו מקום הקבר ויתפל[illegible]

נוספת בשרשרת ספרי רבי יוסף הכהן שוואַרץ, שעוסקים בהר־צאתם לאור. לראשונה הופיע "ציון לנפש חיה" בשנת תרצ"ז לכבוד הקמת המצבה של דודו רבי חיים צבי שהרנרייך, ועתה נדפס שנית לכבוד הקמת המצבה של הגה"צ ר' משה צבי אריה ביק, אב"ד מעזיבוז. שנפטר לפני כשנה. בהוצאה זו הוסיפו כל התפילות שנוהגים לאמרם בעת העמדת מצבה באותיות ונקודות חדשות. וכן קונטרס ליקוטי דברים השייכים לעניני מצבה.

המודיע
בס"ד יום חמישי"ק פ' לך לך י' חשון תשנ"ב [28]

ספר "ציון לנפש חיה" דיני ומנהגי וסדר הקמת מצבה ארוים פון דרוק

"ספר ציון לנפש חיה — הכולל אסיפת כל הדינים השייכים לענייני מצבה, מספרי ראשונים ואחרונים, וגם כל התפילות ובקשות מה שאומרים בשעת הקמתה, ומנהגים שונים ודרשות. אשר נערך תסדר לכבוד נשמת ש"ב הרב הגאון המפורסם לשם ולתהלה מו"ה חיים צבי עהרנרייך זצ"ל האב"ד דק"ק ה' מאד יצ"ו. ממני הצעיר יוסף הכהן שוואַרץ"

דאָס איז דער שער בלאָט פון אַ קליין ספר"ל (קרוב 50 עמודים) וואָס עס האָט אַרויסגענעבן דער באַקאַנ־טער גאון און גלענצענדער מלקט הרב הגאון רבי יוסף הכהן שוואַרץ זצ"ל הי"ד, רב און מגיד אין גראָסווארדיין, אין מחבר פון צענדליגער באַקאַנטע ספרים, דערונטער די שאלות ותשובות ספרים "גנזי יוסף" און "ריצבר יוסף" ווי אויך דער ערוך פון דעם פאָפולערן מאַנואַל־ליכער תורה זשוזינאל "וילקט יוסף", וועלכעס איז ערשינען 20 יאָר ברציפות, און וואו עס האָבן זיך באַטייליגט מיט תורה־מאמרים די גרעסטע גדולים פון אונגאַרן און אויך פון אַנדערע מדינות.

דאָס ספר איז ערשינען אין תרצ"ז דורך דעם מחבר, וועלכער איז געווען אַ זון פון הגאון המפורסם רבי נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל אב"ד ה'מאד (בן הגה"ק בעל "קול אריי" ז"ע) בעמ"ח שו"ת "בית נפתלי", און אַין איידעם פון הגאון המפורסם רבי אליעזר חיים דייטש זצ"ל אב"ד באַניהאַד בעמ"ח שו"ת פרי השדה. ווי מען זעט אינעם שער בלאָט איז דאָס ספר מיוסד אויף די דינים ומנהגים, תפלות ובקשות וואָס מען זאָגט ביי אַ הקמת מצבה, ווי אויך עטליכע תשובות אין דרשות מענינא.

ווי דער מחבר שרייבט אַליין, האָט ער דאָס צוזאַמענגעשטעלט לכבוד נשמת זיין שוואַגער הרב הגאון המפורסם רבי חיים צבי זצ"ל אב"ד מאָד (איידם פון "בית נפתלי" הנ"ל), וועמענס זון עס איז יבלח"ט דער היינטיגער מאַדער רב הרב הגאון רבי אליעזר עהרנרייך שליט"א, מייסד אין אַנפירער שוין איבער 40 יאָר פון די "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה", וואָס האָט שוין אַרויסגעגעבן צענדליגער ספרים יקרי ערך, מכתב יד און איבערגעדרוקט, פון די גדולים לבית משפחת ה"קול אריה".

איצט האָט דער מאַדער רב שליט"א באַשלאָסן איבער צודרוקן דאָס ספר, אין צוזאַמענהאַנג מיט דער ערשטער יאָרצייט פון הגאון המפורסם רבי משה צבי אר"ר ביק זצ"ל, און זיין הקמת מצבה, וואָס פאַלט אויס היינטיגן דאָנערשטאָג י"ט אלול. הרב ביק זצ"ל איז געווען אַ שטאַרקער ידיד צו יבלח"ט דעם מאַדער רב, און אַ גרויסער אָנהענגער און שטיצער פון די חברה.

חרן דאָס גאַנצע ספר"ל, האָט מען אויך צוגעלייגט נאָך עטליכע דפים פונעם מחבר, וואָס איז געווען געדרוקט אינעם ספר "מצבת זכרון" (גראָסווארדיין תש"א), אויך בעניני מצבה וכו'. מען האָט אויך אַריינגעדרוקט מיט נייער אויפזעצונג אַלע תפלות, קאַפיטלען תהלים, משניות א.א.וו. וואָס מען זאגט אויף אַ בית עלמין, כדי מע זאָל האָבן אַלעס צוזאַמען אין איין ספר.

דאָס איז נאָך איין רינג אין דער לאַנגער קייט פון ספרים וואָס די חברה האָט שוין באַוויזן צו דרוקן ביז היינט, צוישן זיי אויך עטליכע ספרים פון דעם זעלבן מחבר, ווי די שו"ת ספרים "ריצבר יוסף"

(תשמ"ח) און "גנזי יוסף" (תשמ"ט), און דאָס ספר תולדות "זכרון למשה" וואָס דער מחבר האָט פאַרפאַסט לכבוד דעם הונדערסטן יאָרצייט פון הגה"ק בעל "חתם סופר" זצ"ל און איז איבערגעדרוקט געוואָרן צו די 150סטע יאָרצייט (תש"ן). עס געפינט זיך איצט אויך אין דרוק דער גאַנצער סעט פון די ירחונים "וילקט יוסף", וועלכן דער ירושלימער רב הגאון בעל "מנחת יצחק" זצ"ל האָט געבעטן מען זאָל זיך משתדל זיין צו דרוקן ווייל עס וועט זיין אַ גרויסער תועלת.

היסטאָרישער ספר וועגן "חתם סופר" - "זכרון למשה" וויידעראַמאָל דערשינען

• פון הרב אשר קאַצמאן

דעם כ"ה חשרי וועט 150 יאָר זינט די הסתלקות פון גרויסן און הייליגן שר התורה, הגאון האדיר מרן רבינו משה סופר זצוק"ל, מפורסם און פאָרהייליקט ביי דעם גאַנצן כלל ישראל אַלס דער "בעל חתם סופר".

צו דעם 150־סטן יאָרצייט פון אָט דעם רבן של ישראל מרן ה"חתם סופר" זצ"ל איז איצט געקומען דער שרן באַקאַנטער "מכון קול אריה", וואָס וועט אָנגעפירט דורך דעם באַוואוסטן מאַדער רב הרב ר' אליעזר עהרענרייך, וועלכער האָט שוין זוכה געווען אַרויסצוגעבן איבער 30 ספרים פון זיין עלטער־זיידן, דער אונגאַרישער וועלט גאון דער בעל "קול אריה" זצ"ל, און סיי פון זיינע קינדער און אייניקלעך, די רבנים גאונים פון משפחת עהרענרייך, און משפחת שוואַרץ, און אונז ווידער מזכה געווען מיט אַ נייעם ספר. אויך וועלכן עס לאָזט זיך גאָר שטאַרק זאָגן "דבר בעתו מה טוב".

ס'איז דאָס ספר "זכרון למשה", וואָס זיין פעטער דער גראָסוואַרדיינער רב און מגיד משרים הגאון מוה"ר ר' יוסף הכהן שווארץ זצ"ל הי"ד, וועלכער איז אומגעקומען על קידוש השם אין אוישוויץ, האָט אַרויסגעגעבן מיט 50 יאָר צוריק, לכבוד דעם 100־סטן יאָרצייט פון דעם "חתם סופר" זצ"ל. דער ספר איז ביז איצט געווען אַ יקר המציאות, ווייל ער איז שוין פשוט ניט מער בנמצא און האָט דערפאָר אַ גאָפלט חשיבות.

וועגן דעם מחבר אַליין הגה"ק ר' יוסף הכהן האָבן מיר שוין פילמאָל געשריבן. ער איז געווען דער זון פון דעם מאַדער רב בעל שו"ת "בית נפתלי", און דער אַרויסגעבער פון דעם באַוואוסטן תורה־שורנאַל, "וילקט יוסף", אַ ירחון וואָס ער האָט אַרויסגעגעבן העכער 20 יאָר, מיט די חידושי תורה פון די גדולי ישראל פון דער נאָנצער תורה וועלט. ער איז אויך געווען באַקאַנט מיט זיינע ספרים "צפנת פענח", "מועד לכל חי", "הדרת קודש", און שו"ת "גנזי יוסף" און "ויצבור יוסף" א.א.וו.

מיר ווילן זיך דאָ בעיקר אָפּשטעלן טאָקע וועגן זיין לעצטן ספר "זכרון למשה" וואָס ער האָט עס זוכה געווען אַרויסצוגעבן ממש פאָר דעם חורבן, אין וועלכן פיל רבנים גאונים האָבן צו אים געשריבן וועגן די גרויסקייט פון "חתם סופר" זצ"ל, איידער זיי זענען אַליין אַוועק אויף קידוש השם. דער ספר, ווי דערמאָנט, איז אַרויס לדפוס אין אודעא, לכבוד דעם 100־סטן יאָרצייט פון "חתם סופר".

צו באַשרייבן וואָס אַלע די צענדליגער רבנים שרייבן אין דעם ספר: תורה'ס, סיפורים, עובדות, מנהגים און שיחות פון "חתם סופר", וואָלט אונז דאָ פאַרנומען צופיל פלאַץ. דאָס אַלעס מוז דער לייענער אַליין זען דעם באמת אויצ'דיגן ספר. מיר ווילן זיך דאָ בלויז אָפּשטעלן אויף די רבנים גאונים, וואָס זענען אומגעקומען על קידוש השם און וואָס דאָס איז אפשר זייערע איינציגע געשריבענע זאָכן פון זייערע לעצטע יאָרן וואָס זענען גערעטעוועט געוואָרן אין דעם ספר. הגאון רבי שמעון סופר דער אב"ד פון ערלויא, הי"ד, שרייבט אַז זיין זיידע, דער חת"ס האָט געזאָגט אַז "ניט נאָר דאַרף אַ מענטש האָבן אַ רבי'ן צו לערנען תורה, נאָר ער דאַרף אויך האָבן אַ רבי'ן צו לערנען אים יראת שמים". אויך דערציילט ער פון זיין פאָטער, אַז צום חת"ס איז נעקומען דעם ווילנער גאון'ס תלמיד דער בעל "פאת השלחן", וואָס האָט נערעדט סיי מיטן "חתם סופר", און סיי מיט זיין זון דעם "כתב סופר" אין לערנען. ווען ער איז אַוועק האָט ער געזאָגט די מליצה, "מר קשישא גאון ומר זוטרא גאון", האָט דער חת"ס אַ שמייכל געגעבן און געזאָגט: "ער וועגן מיר, ווייס איך וואָס, אָבער וועגן מיין זון האָב איך הנאה פון דעם עדות פון דעם גאון".

דער גאון ר' אברהם יצחק ווינבערגער, דער אב"ד פון קווייד, האָט באַזוכט דעם חת"ס, און צו אים געזאָגט אַז צו פראַשטאַרקטן די אמונה, וואָלט מען אפשר נעדאַרפט מיט שמות הקדושים באַשאַפן אַ גולם. האָט דער חת"ס אים דערויף געענטפערט: גלויבט מיר איך האָב בכח צו באַשאַפן דורך די צרופים פון די שמות אַ גולם, נאָר גרינג, נאָר איך טו עס ניט, צוליב דעם באַוואוסטן ירושלמי וואָס זאָגט הנהנה מאחרים אסור להשתמש בשמות הקדושים עכ"ל.

הגאון ר' שלמה זלמן אהרענרייך אב"ד פון שאמלויא הי"ד שרייבט וועגן דעם רוח הקודש פון חת"ס, ווי רע"א שרייבט וועגן דעם אין זיין ספר תשובות רע"א, תשובה קכ"ח. ער דערמאָנט אויך די גרויסע פאַרבינדונג פון חת"ס צו זיין תלמיד דער בעל "קול אריה". הגאון ר' מאיר לייב פריא אב"ד שוראן הי"ד שרייבט וועגן דער גדלות פון חת"ס אין די אויגן פון די גדולי ישראל פון זיין דור, און הגאון הצעיר רבי חיים עהרענרייך הי"ד אב"ד פון שאמלויא, שרייבט וועגן קול ארי' אין דער ישיבה פון "חתם סופר" און ווי דער חת"ס האָט מחבב געווען חסידים.

דער קדוש הג"ר צבי יחזקאל מיכלזאן פון ווארשא הי"ד שרייבט פון זיין קראנקן בעט: "וועגן חת"ס, דער רב הדומה כמלאך ד' צבקות מוז איך שרייבן אפילו פון מיין בעט, וואו איך ליג בסכנה אין מיין טיפן עלטער. ער ציטידט אַ תורה־וואָרט פון חת"ס אויפ'ן פסוק "אילי מואב יאחזמו רעד", און דערמאָנט ווי ער האָט געלערנט פון זיין רבי'ן, דעם בעל מחבר פון ספר "אגודת אזוב" פון ביאַלע אַ ניגון פון דעם חת"ס, וועלכן ער פלעגט עס זינגען מיט פיל דביקות. ס'איז דער "מעוז צור ישועתי" פון נרות חנוכה. דעם ניגון — שרייבט ער — זינג איך אויך, און מיינע קינדער רופן עס אַן "דעם חת"ס ניגון"... הרב מיכלזאן דערמאָנט פיל אַנדערע זאָכן וועגן "חתם סופר", אויך אַ צאָל בריחות, וואָס לייענען זיך מיט גוואַלטיקן אינטערעס.

הגאון רבי חיים צוקער, אב"ד בערגסאָז הי"ד, שרייבט וועגן די תפילות פון חת"ס זיין דביקות און רוהיקייט ביים דאָוונען און די פענאָמענאַלע בקיאות אין די ד' חלקי שו"ע, און הגאון רבי ישכר שלמה טייכטאל אב"ד פון פישטיאן הי"ד שרייבט וועגן חת"ס סדרים אין פסח, זיינע שיעורים אין מצה, און דעם חת"ס פילע תשובות אויף קשיות און עניני אמונה.

הגאון רבי אברהם חנוך פרידמאן דומ"ץ פון סאטמאר הי"ד, שרייבט וועגן חת"ס לימוד מיט זיינע תלמידים און זיינע שמחות אום סוכות ביי וועלכע ער האָט מחזיר בתשובה געווען פיל הוטאים און רשעים, און הגאון ר' אשר אנשיל ווייס, אב"ד נארי פאלו הי"ד, באַשרייבט די וואונדערליכע ערצה פון הרה"ק מבעלז, וועלכער האָט בצייכנט דעם חת"ס ווי איינעם פון די גדולי הראשונים און ווי ער האָט אַמאָל מיט התפעלות דערציילט וועגן די באַמיאונגען פון חת"ס צו באַפריין דעם ריזינער צדיק.

אינ'ם ספר געפינט מען אַ מאמר פון הגאון ר' אברהם יהודה הכהן שווארץ ר"מ נאגשעליע הי"ד מיט זעקס אומבאַקאַנטע דברי תורה פון חת"ס, און הגאון ר' מנחם מענדל מרגליות אב"ד הארינטש הי"ד שרייבט עובדות אין 10 גרויסע ענינים פון חת"ס.

אַלע די זכרונות וואָס די גרויסע רבנים באַשרייבן וועגן חת"ס לייענען זיך שפּאַנענד און זענען באמת גוואַלטיק אינטערעסאַנט און פול מיט התעוררות. אין דעם ספר גייט אויך אַריין דער מאמר פון הג"ד מאיר שאפירא זצ"ל פון לובלין "פרעשבורג און פראג", — דער חילוק פון די האַלבע משכילים פון פראָג און די תורה־טרייע פרעשבורג, וועלכע וועט בליען אויף אייביג, בעת פראָג איז כלתה מן השוק, דאָס ביסל אידישקייט גייט דאָרטן אונטער...

אַ באַזונדערע חשיבות האָבן די פיל הוספות וואָס דער אַרויסגעבער, דער מאַדער רב שליט"א האָט צוגעגעבן. דאָס ערשטע איז די גרויסע צואה פון חת"ס, און איר אָרגינעלער שריפט און פולשטענדיג ניט בקיצור, ווי דאָס איז געדרוקט אין אַנדערע ספרים. גייסטרייך איז אויך די נייע הקדמה פון דעם מאַדער רב שליט"א, אין וועלכער ער באַשרייבט דעם חת"ס און זין פון "פני משה כפני חמה" און ווי ער האָט באַלויכטן זיין דור און שפּעטערע דורות מיט זיינע גאונים חלמידים.

דער ספר "זכרון למשה" באַלייכט גאָר שטאַרק די תולדות פון חת"ס דורך די "אבני זכרון פון די אַלע גאונים", וואָס ערשיינען דאָרטן, מיט ענינים וואָס נאָר זיי אַליין האָבן עס געהאַט בקבלה ממש פון דורות פריער וואָס פירן צו אַ פיל טיפערן באַגריף וועגן דער פלא־דיקער גדלות פון חת"ס.

אין דעם ספר ווערן אויסגערעכנט אַלע גאונים, וואָס האָבן אָנגעפרעגט שאלות ביים חת"ס זצ"ל אין אַלע 7 חלקים פון זיינע שו"ת. דער מאַדער רב האָט דערצו אויך צוגעגעבן אַ ריי בריוו וחשובות פון חת"ס, וואָס זענען ביז יעצט ניט געדרוקט געוואָרן. ער האָט צוגעגעבן מראי מקומות פון ש"ס כבלי, ירושלמי און אַלע ספרים וואָס ווערן דערמאָנט אין די שו"ת חת"ס און דאָס אַלעס איז דאָ געדרוקט צום ערשטן מאָל. צום סוף קומט אַ מפתח השמות. אויף אַלע ספרים וואָס דער חת"ס האָט געגעבן הסכמה אויף זיי.

אין דער נייער הוצאה פון "זכרון משה" געפונען זיך אויך מכתבי תהלה פון די היינטיקע אור אייניקלעך פון דעם חת"ס. הגאון רבי יוחנן סופר שליט"א אב"ד ערלויא ראש ישיבת אהל שמעון — ירושלים באַגריסט מיט גרויס שמחה דעם מוציא לאור "הגאון המפורסם בנש"ק, חכם וסופר, אשכול הכופר, מו"ה אליעזר עהרענרייך שליט"א, אב"ד מאד ברוקלין", פאָר אַרויסגעבן דאָס ספר "לרגלי יומא דהלולא, של יובל ומאה שנה דברי זקני מרן בעל 'חתם סופר' זצ"ל". ער שרייבט ווי דער חת"ס אַליין האָט שבת קדש פאָר מנחה, דערציילט סיפורים פון זיינע גרויסע רביים. ער האָט גאַנץ אַליין, אַז אמונה בצדיקים און סיפורים פון זייערע מעשים טובים איז "ווי געלערנט תורה ממש", ווייל עס ברענגט כבוד שמים [עיין בשו"ת חת"ס ח"ו סימן נ"ט]. דער מכתב תהלה אַליין איז אויך פאָר זיך חשוב. ער פאַרלאַנגט דאָרט, אַז ענווי ווי אין שנת ת"ש אין דעם יום הלולא פון 100 יאָר, זענען אין אַלע גרויסע קהלות פאָרגעקומען לכבוד דער יאָרצייט כינוסי התעוררות צו גיין אין זיינע וועגן, דאָרף מען אויך דעם קומענדיגן 150-סטן יאָרצייט, זען צו מאַכן כינוסים מיט השתתפות פון די גדולי הדור, כדי צו פאַראייביגן פאָר אונזער דור דעם הייליגן זכרון און דעם דמות דיוקנו פון מרן ה"חתם סופר" זי"ע.

פאַראַן אויך אין ספר מכתבי תהלה פון דעברעצינער רב הרב ר' משה שטערן, בעמח"ס שו"ת באר משה שליט"א פון הרב רבי שמחה בונם סופר אב"ד ור"מ פרעשבורג־ירושלים און פון איצטיגן מאַטערסדאָרפער רב הרב ר' שמחה בונם עהרענפעלד ר"מ בישיבת חתן סופר. אין ספר קומען אויך אַריין די פאַקסימיליעס פון כתב קדשו ממש פון חת"ס, דעם חת"ס הייליגע צואה בכתב קדשו, דער כתב רבנות פון פרעשבורג, און אויך די פאָטאָגראָפיע פון דער מצבה פון "חתם סופר" זצ"ל.

דעם אַרויסגעבער דעם מאַדער רב וועלן מיר ווינשן אריכות ימים ושנים, ער זאָל צוזאַמען מיט זיינע געהויבענע טייערע קינדער, וואָס העלפן אים אויך אין זיין עבודת הקודש זוכה זיין צו אַרויסגעבן נאָך ספרים, להגדיל תורה ולהאדירה.

[דאָס אידישע וואָרט • תשרי תש"ן]

זכרון למשה

(150 שנה לפטירת החת"ם סופר)

מאת הרב יוחנן פריד

בשורות הבאות לא ייבתבו שבחיו של הרב הגאון הגדול רבי משה סופר זצ"ל בעל החת"ם סופר, במלאת מאה וחמישים שנה לפטירתו בכ"ה תשרי תש"ן. לא על גדולתו בתורה ולא על מנהיגותו היהודית התורנית האלמותית, כי על כך יש לייחד מאמרים וספרים בפני עצמם.

בשורות הבאות ברצוני לשתף את אוהבי התורה ואוהבי הספר בחוויה ייחודית של צאתו לאור מחדש של הספר "זכרון למשה", ועל המשתמע מחוויה זו.

כי הנה בימים אלו הוא יצא לאור, בניו־יורק, ברוקלין, על ידי הרב אליעזר עהרנרייך הרב ממאד יצ"ו (הונגריה) והוא ספרו של דודו הרב יוסף הכהן שווארטץ הי"ד.

לקהל התורני זכורות בודאי דמותם של המחבר הי"ד ושל המוציא לאור ייבדל לחיים ארוכים.

המחבר — שזכה להוקרת והערכת רבים — היה בנו של בעל "בית נפתלי" רבה של מאד ונכדו של בעל ה"קול אריה" מחשובי רבני הונגריה וממפורסמיה בקדושה, בגאונות התורה ובהנהגה, משפחה ושושלת רבת זכויות ופעולות תורניות.

עיקר פרסומו של הרי"י שווארטץ הי"ד בא לו עקב היותו מחבר פורה של עשרות ספרים, שאלות ותשובות, לקטים, דרשים ופשטים ומעל לכל עריכתו של הקובץ התורני "וילקט יוסף" שהופיע בקביעות במשך עשרים שנה.

דרך כתב העת הזה זכה להכיר כמעט את כל גדולי ישראל בני הדור הקודם אשר רובם ככולם נהרגו עקד"ה בשואת אירופה, ואת שאר גדולי ארץ ממזרח ומים.

מובן שגם גאונים וגדולים אלו זכו להכיר אותו ואת היקף עשייתו התורנית, ואהבתם באה ונגלתה בביטויים שונים.

הספר שלפנינו יצא לאור לראשונה לפני כחמישים שנה בשנת תרח"ץ והוא כולל "תולדות ומאורעות שונים חידושים תורה בהלכה ובאגדה, מנהגים וסיפורים מאת איש חי רב פעלים אביר הרועים צדיק וקדוש עליון שר התורה, מנורה הטהורה, אספקלריא המאירה המפורסם לשם ולתהילה רשכבה"ג מו"ה משה סופר זצ"ל בעל החת"ם סופר".

ועוד מוסיף הרב יוסף הכהן שווארטץ המצפה לישועה בכלל ישראל כי "אספתים ולקטתים מספרים שונים ומכתבי נבונים לרגל יובל 'שנת המאה' להסתלקות מרן הגאון זלה"ה".

דומני כי די בתיאור "השער" הזה כדי לאמת את העובדה כי החת"ס ראש וראשון היה לרבני הונגריה, גאון וצדיק, מנהיג, תקיף, מורה משיב בעל היקף ובעל ראייה רחוקת מבט — שכן כל זה בא במפורט בדפיו של הספר.

אך יתירה מזו, כי המתבונן בתוכו ישתאה לנוכח יכולת הכתיבה והעריכה: פירוט הנושאים, סדרי הכתובים ושיטות הליקוט (מתשובות, ממכתבים, מהסכמות וממפתחות), יכולת הכתיבה הרהוטה — כל זאת ועוד מעלים ומתארים את דמותו הייחודית של בעל החת"ס כמנהיג שהשאיר צוואה רוחנית ומעשית לכל תלמידיו ובניו.

ואכן, מעל לגבול מושבו ומעל לקהל יוצאי הונגריה נתייחדה דמותו כמורה הלכה בשאלות פרט וכלל, יחיד וציבור ועוד ועוד.

כוונת כל הדברים הללו היא להקדים ולבוא אל הספר החדש והמחודש שלפנינו:

והוא בגדר תופעה מופלאה — יושב לו בברוקלין אחיינו של הרי"י שווארטץ הי"ד, הרב אליעזר עהרנרייך שליט"א, ובמשך כ־40 שנה (!) גואל ומרציא לאור ספרים רבים שנתחברו על ידי משפחתו משפחת "הקול אריה".

במובן מסויים, ממשיך הוא בכך את פעלו ופוריותו של דודו הגדול.

לסופר הזה במהדורה זו נתווספו "מכתבי תהלה" (שהם בגדר הסכמה ותוספת לתוכן) מתלמידי תלמידיו של החת"ס מגדולי דורנו, מפתחות לתשובותיו הפזורות בספרים ובכתבים אחרים, תעודות, הערות וסיפורים, תיקונים והרחבות ויותר ממה שקריתי לפניכם כתוב בו!

והלב אומר, כי גם בכך נתקיימה צוואתו של החת"ס "שלא ייבש המעיין ולא ייקצץ האילן", כי דור לדור יביע אומר, ומורשתו ועשייתו הרוחנית של הגרי"י שווארטץ הי"ד עוברת הנה בעליל לר"א עהרנרייך שליט"א.

בשרטוטים קצרים אלו ראיתי לנכון לעורר את אוהבי הספר ואת מוקירי רבנן להתייחד עם דמותו של החת"ס ולחוש את החוויה לה זכינו בצאת הספר מחדש.

השבח והתהילה, התקווה והכבוד למחברים — שנתחברו וחוברו זה לזה, והביאו לפנינו את היין המשומר הזה, "כי טובים השניים", המחבר ואחיינו, "והחוט המשולש", בתוספת מרן החת"ס, לא במהרה יינתק, אמן.

יבואו רחוקים וקרובים ויתבסמו מקריאה ולימוד רהוט ושוטף, ממציאת עשרות עשרות של ביאורי פסוקים ודברי חז"ל (מפתחות — מסודרים להפליא), מעצמת ההשפעה על מאות רבנים גדולים (הרשימה — מצויה בסוף הספר). ויתנו להר"א עהרנרייך ולמשפחתו ברכות ותפילות להמשך פעלו המבורך. עוד יזכה ונזכה כי ינווה בשיבה בארצנו הקדושה משאת לב כל הדורות ומשאת לבו של בעל "החת"ם סופר", וימשיך ויפריח לנו בספריו — דשנים ורעננים יהיו.

האוטוביוגרפיה "זכרון למשה" על חיי החת"ס הופיעה במהדורה חדשה

מאת בנימין קלוגר

לרגל סיום היובל השלישי לפטירת החתם סופר, הופיע מחדש הספר האוטוביוגרפי על חייו של אותו גאון, בספר שערך רבי יוסף הכהן שוורץ רבה של גרוסווארדיין שנודע כסופר מפורסם עוד בחייו. לבד מהאוטוביוגרפיה על החת"ס חיבר הרב שוורץ ספרים רבים נוספים והידועים שבהם שו"ת "גנזי יוסף" ושו"ת "ויצבר יוסף" וכן ערך במשך 20 שנה את הקובץ הפופולרי ביותר בתקופתו, "וילקוט יוסף".

רבי יוסף הכהן שוורץ, שסבו בעל המחבר "קול אריה" היה מחשובי תלמידי החתם סופר, חיבר ספר זה לרגל שנת ה־100 להסתלקות החת"ס. למרות שאין לך אישיות דגולה ונערצת כמו החת"ס שכל כך הרבה נכתב עליו, זכות גדולה נשמרה לו, לרבה של גרוסווארדיין, לחבר ספר מעולה שהופיע כבר בזמנו באלפי עותקים. החידוש שבספרו הוא שרובו ככולו נרשם מתוך שיחותיו ואמרותיו של החת"ס עצמו. רבי יוסף שוורץ הרי מכתבים לקראת הופעת הספר, בשעה לגאוני היהדות בכל התפוצות ואלו השיבו אגרות מלאות־תוכן וגילויים מדברי ששמעו מפורש יוצאים מפיו של החת"ס. מכל אלה נוצר הספר שלפנינו היוצא כעת במהדורה חדשה ומפוארת.

ספר "זכרון למשה" מורכב מהחומר העצום שאסף המחבר, אך אין ספק שגם העמודים שנוספו ע"י המו"ל הנוכחי, הגאון רבי אלעזר עהרנריין גאב"ד ק"ק מאד, מהווים אוצר בלום בפני עצמם. המו"ל קיבץ אסופה מרשימה ומפורטת על קובצי המאמרים ונושאיהם. הוא שקד במיוחד על אסופת המאמרים שהופיעו בזמנו לרגל הופעת הספר לפני 50 שנה. גדולי התקופה וגאוני הזמן כיבדו את מחברו ושלחו לו מאמרים רבים ובו גילויים מרעישים מחיי החתם סופר, הן במה שקשור למנהגיו והן בפסקיו וכח פסיקתו ההלכתית העצומה שנותרה עד היום הזה כנכס צאן ברזל לעם ישראל כולו. הספר בנוי כאינציקלופדיה של ממש בפורמט קטן, בבחינת מועט המחזיק את המרובה. מרתק להווכח שכוחו של החתם סופר הוא לא ממה שנכתב עליו, אלא מתוך מה שהוא עצמו כתב בתשובותיו שבין בתריהן ניכרת חדות הראיה חו ההשקפה. לא פלא שכל גדולי פולין וליטא דאו בו את גאון הדור שגאונותו ניכרת בכל תחומי החיים.

ואם בחג הסוכות, חג השמחה, עסקינן, הרי מי לנו גדול מהחתם סופר שהתבטא שעבור כוח הנגינה היה נותן חצי מעולם הבא שלו... כוחו בשירה ובפיוט הי[illegible]

יום ששי, י"ד תשרי תש"ן (13.10.89) בליון מספר 100

יום השישי

הנתון לצבור הדתי

ספר "זכרון למשה"

לכבוד די 150טע יאָרצייט פון רבינו החתם סופר זי"ע

אַלע מוקירי תורה ודבנן וועלן אַן צוזייפל זיך דערפרייען צו דער דערשיינונג פון דעם ספר "זכרון למשה", וואָס אַנטהאַלט תולדות, דברי תורה, בריוו, עובדות, שמועסן אין מנהגים פונעם ,היילינן גאון וקדוש בעל "חתם סופר" זי"ע.

אַנדערש איז דער ספר לגבי אַנדערע ספרי תולדות, מיט דעם וואָס דאָ ווערט דאָס לעבן פון דעם חת"ס באַשריבן לויט זיינע אייגענע כתבים הקדושים, זיינע תשובות און ספרים. דער מחבר ציטירט פון דעם חתם סופר"ס לשונות, און דערפון שטעלט זיך אַרויס קלאָר זיין מהות אין אַלע הינזיכטן, צי אויף נעבי[illegible] פון זיין רבנות [illegible]

פונעם גאון דער באָניהאַדער רב), ווען מען באַקאַנט אין עולם התורה מיט זיינע הערליכע ספרים שו"ת גנזי יוסף, שו"ת ויצבר יוסף ועוד, און איז באַזונדערס אויסגערופן מיט דעם וואונדערליכן קובץ "וילקט יוסף" וואָס ער האָט אַרויסגעגעבן במשך צוואַנציג יאָר.

דער מחבר האָט אַרויסגעגעבן דעם ספר מיט 50 יאָר צוריק לכבוד דעם הונדערסטן יאָר פון דעם חתם סופר"ס הסתלקות (שנת ת"ר), און איצטער איז עס ווידער ערשינען לכבוד דעם הונדערט פופציגסטן יאָרצייט [illegible] פאַלט אויס ביום כ"ה [illegible]

[illegible] אויסגאַבע איז דורך [illegible] מכון "חברה מפיצי [illegible] קול אריה". דער [illegible] פון דעם מאַדער רב, [illegible] עהרנריך שליט"א, [illegible] אַרויסגעבן ספרים [illegible] הגה"ק בעל קול [illegible] עם חת"ס) ויוצאי [illegible] צדיקים, און זיי [illegible] זיין צו דרוקן [illegible] רים וואָס דענען [illegible] בכל תפוצות

[illegible] דעם "זכרון [illegible] מיט פילע [illegible] פרטיות'דיגע [illegible] זען קען זען [illegible] וה ופנינים [illegible] האַנען אין

[illegible] קומען בי[illegible] קומט אַ [illegible] דער רב

זכרון למשה

במהדורה הנוכחית שהו"ל חברת מפיצי תורה ממשפחת בעל ה"קול אריה", נוסף תוכן ענינים שבעזרתו אפשר למצוא כל דבר על אופנו, הן בספר גופא והן במכתבים וההסכמות שגם הם מלאי תוכן ומהווים חלק אינטגרלי מן הספר. הספר כעת הוא מושלם ומסודר וניכר שידי מומחים נגעו בספר והללו הוציאו מתחת ידם האמונה ספר נאה יאה ומתוקן. גם הנייר הנאה מרשך את הקורא והמעיין לא להרפות מקריאה ולימוד בו.

המפתח שבסוף הספר, לפסוקים, ומאמרי חז"ל ורשימת הספרים והאישים המוזכרים בספר מוסיף נופך משלו ומהוה השלמה נאה.

על כל זה השקיע עמל רב הגאון רבי אליעזר עהרנריך שליט"א רבה של ק"ק מאד, בן אחותו של המחבר, אשר זה ארבעים שנה יצאו מתחת ידו עשרות ספרים ממשפחת קול אריה ועדיין יותר ממאה ספרים בכת"י נמצאים בעבודת הקודש על שולחן עבודת המכון, כאשר לידו מסייעים בניו החשובים ה"ה הרב יואל והרב נפתלי העושים רבות לפעולות המכון שבנשיאות אבי הם, שהוא מן הרבנים החשובים בברוקלין, משרידי רבני הונגריה, עד עתה

הופיעו דרך מכון זה עשרות ספרים למשפחת הרבנים הגאונים עהרנרייך ושוורץ, שהיו מפורסמים בגאונותם.

ק. בנימין

מכיל תולדות, עובדות, שיחות וד"ת, מנהגים וענינים שונים מרבנו מרן החתם סופר. ז"ל לראשונה בתרחץ ע"י הרה"ג רבי יוסף הכהן שוורץ מגרוסווארדיין. ועתה יו"ל עם הוספות רבות ע"י הגאון רבי אליעזר עהרנריך הרב ממאד, ברוקלין תש"נ, רכ"ד עמ'.

שלוש יובלות מלאו השנה להסתלקותו של מרן החתם סופר זי"ע. כונסו כינוסים וחוברו חיבורים לרוב, נוסדו מכונים להו"ל כתב"י ותשובותיו לציין פעולותיו לשעה ולדורות של ענק זה.

"זכרון למשה" הוא אחד הספרים הדוקומנטריים ביותר על מרן החת"ס שחובר לרגל שנת המאה להסתלקותו, והוא נכתב ע"י הספרא רבא, הגאון הגדול, המפורסם בחיבוריו המונומנטליים רבי יוסף הכהן שוורץ זצ"ל, רו"מ בק"ק גרוסווארדיין וחיבוריו הנודעים ביותר ה"ה שו"ת גנזי יוסף שו"ת ויצבר יוסף ובמיוחד מפורסם מהקבצים "וילקט יוסף" שערך והופיע במשך עשרים שנה. הוא נהרג עקיה"ש ט' סיון תש"ד.

כעת בשנת המאה וחמשים להסתלקותו של מרן החת"ס, הוציא מכון "קול אריה" לאור עולם את הספר מחדש, עם הוספות רבות ומועילות ברוב פאר והדר שהפך את הספר לביוגרפי ביותר וממנו ישאבו העדרים הצמאים ללמוד אודות הנהגותיו ועובדות מחיי הגה"ק החת"ס.

המחבר עבר על 1200 מהדורות של מרן החת"ס ומהם הוציא ועיבד ענינים שונים השייכים להלכה והליכות, ושילבו ב־21 הפרקים מהספר שהם מלאי תוכן מפרקי חייו גאונותו וענוותנותו שהיתה כידוע תוך אהבה רבה שחיבב את תלמידיו שהתפרסמו עוד בחייו.

המחבר פנה בשעתו לתלמידי תלמידיו של מרן החת"ס והם שיגרו אליו אגרותיהם המתפרסמות בספר כעובדות. וכן שיחות וד"ת בענינים שונים. גם ההסכמות לספר מגאוני הדור ההוא מלאים עובדות מהחת"ס, ברובם נכדיו של החת"ס. המחבר הוסיף אנק־דוטות מחיי החת"ס וכל אלו הנפיקו ספר מונומנטלי ומהימן כאחד. אין זה ספר מחקר, אלא ספר חקר ועיון במשנתו הנצחית של מרן החת"ס.

המודיע

בש"ד יום ערש"ק, פ' משפטים, כ"ז שבט תש"נ (23 בפברואר 90)

דף היומי: בבלי – נדה י'; ירושלמי – עירובין ט"ב

דער תורה־זשורנאַל "אור תורה"

— צו זיין ערשיינען דורך מכון "קול אריה" —

• פון הרב אשר קאַצמאַן

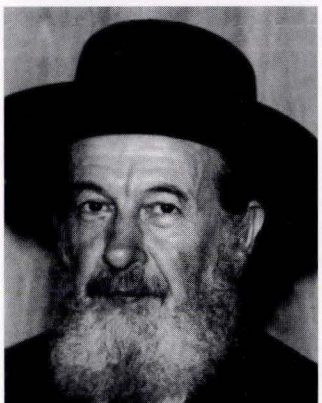
דאָס נייע יאָר חשנ"א האָט מזכה געווען די תורה־זשורנאַל איז געווען דער באַוואוסטער מחבר פון 15 ספרים (סיי אייגענע און סיי פון אַנדערע גאונים וואָס ער האָט געהאַט זייערע כתב יד'ן און זיי אָפגעדרוקט מיט אייגענע הגהות און מראי מקומות), הרב הגאון המפורסם רבי פנחס זעליג הכהן שווארטץ זצ"ל הי"ד, רב און מגיד אין קליינוואַרדיין, זון פון מאַדער רב הגאון רבי נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל דער מחבר פון די ספרים שו"ת "בית נפתלי" אויף ד' חלקי שו"ע און "ביח נפתלי" על התורה וכו' און אייניקל פון דעם באַרימטן אונגאַרישן גאון רבי אברהם יהודה הכהן שווארץ וצוק"ל. בעל שו"ת "קול אריה". סיי דער ערך און סיי אַ גרויסער טייל פון די מיט־באַטייליקטע זענען אומגעקומען אויף קידוש השם, און דאָס גיט נאַטירליך צו אַ באַזונדערע חשיבות צו דעם אַזוי אויך חשוב'ן ירחון.

ווי באַקאַנט האָבן דער "קול אריה" און זיינע קינדער געהאט אַ באַזונדערע סייעתא דשמיא מיט זייערע חיבורים. כמעט אַלע זענען באַטראַכט געווארן אין דער תורה־וועלט אַלס גאָר נוצליך און דערביבר זיך געפונען אין טויזנטער אידישע היימען. נענוג צו דערמאָנען דעם ספר "גבעת פנחס" אויף ניקור פון דעם זעלבן ר' פנחס זעליג זצ"ל, וואָס איז בימיו געווען דאָס איינציגסטע פון דעם סאָרט און האָט זיך נעפונען ביי יעדן מורה־הוראה וואָס האָט זיך אָפגעגעבן מיט שאלות ניקור, אָדער זיין פאָפולערער קונטרס "זרח אור" איבער "קידוש החמה" וואָס אידן האָבן זיך איינגעשאָפן מיט אַ באַזונדערע חביבות, כדי צו וויסן וויאַזוי מען גייט צו צו אַ מצוה וואָס קומט פאָר איינמאָל אין 29 יאָר. אַזוי אויך דאָס גרויסע ספר "לקוטי פנחס" אויף הלכות פדיון־הבן, אָדער "מנחת עומר" און "מנחה חדשה" אויף ספירת העומר און יו"ט שבועות, "עטרת פז" אויף הלכות נשיאות כפים און "תמימי דרך" אויף הלכות "תפלת הדרך". אַלע ספרים צייכענען זיך אויס מיט זייער וואונדערליכן סדר וואָס גיבן אַ קלאָרן אָנווייז וואָס צו טאָן און וויאַזוי זיך צו פירן.

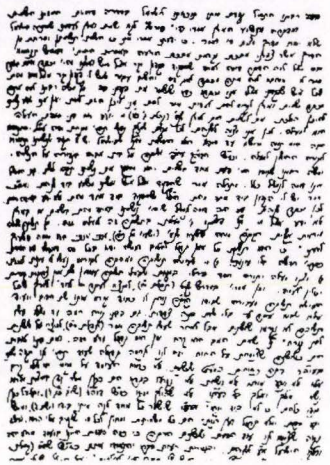
דער עורך פון "אור תורה" איז אויך באַוואוסט דורך זיין וויכטיגן ספר פון ביאגראַפישן ווערק "שם הגדולים מארץ הגר" פון דריי חלקים, וואו ס'ווערן באַשריבן די גדולים וצדיקים פון אונגאַרן, אויף דעם זעלבן סיסטעם ווי דער "שם הגדולים" פונעם חיד"א. דאָס ווערט באַטראַכט ווי די ענציקלאָפעדיע לחכמי הונגריא פון וואַנען אַלע היסטאָריקער און פאָרשער שעפן זייערע ידיעות. (אגב, אויך דאָס ספר איז איצט אינמיטן איבערארבעטן, אַריסיסגוגעבן מיט פילע השלמות און תיקונים).

אַבער נישט נאָר האָבן די רבנים ממשפחת "קול אריה" געהאַט אַ זכיה צו מאַכן געלונגענע און פאָפולערע חיבורים, זיי האָבן אויך זוכה געווען, אַז כאָטש רוב רובם פון די משפחה איז אומגעקומען דורך די דייטשע רשעים ימ"ש, האָט זיך דאָך בחסדי השם געראַטעוועט אַן אָפשטאַמיקער פון דער גוג, וועלכער האָט זיך געשטעלט פאַר אַ לעבנס־ציל צו פאָרשפרייטן די תורה פון זיין משפחה. דאָס איז דער חשוב'ער מאַדער רב הרב ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א וועלכער האָט באַלד נאָך זיין באַפרייאונג פון דער קאָמוניסטישער אונגאַרן און זיין קומען קיין אַמעריקע אין יאָר חש"ר, דאָ־הי געגרינדעט די "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" וואָס גיט זיך אָפּ עד היום מיט אַריסגעבן ספרים פון כתבי־יד און איבערדרוקן ספרים פון די רבנים פון אָט דער געהויבענער משפחה. און האָט שוין באַוויזן אָפּצודריקן אין די לעצטע פערציג יאָר איבער 30 ספרים, אין פאָרשידענע מקצועות התורה.

עס איז זיכער נישט קיין צופאַל וואָס געוויי צום 41סטן יאָר איז געקומען אויפ'ן געדאַנק אַריסצוגעבן די 41 ירחונים מיט'ן נאָמען "אור תורה", וועלכע האָבן בשעתם פאַרנומען אַ גאָר חשוב'ן אָרט אין דער תורה־וועלט. דאָס איז אַ זשורנאַל וואָס האָט זיך פאַרנומען מיט אַקטועלע הלכה שאלות, האָט געגעבן אַ פלאַטפאָרמע פאַר רבנים צו

דער מאדער רב, הרב ר' אליעזר עהרענרייך, דער אַריסגעבער און פאַרשפרייטער פון די ספרים פון זיין באַרימטן רבנישער משפחה פון אונגאַרן.

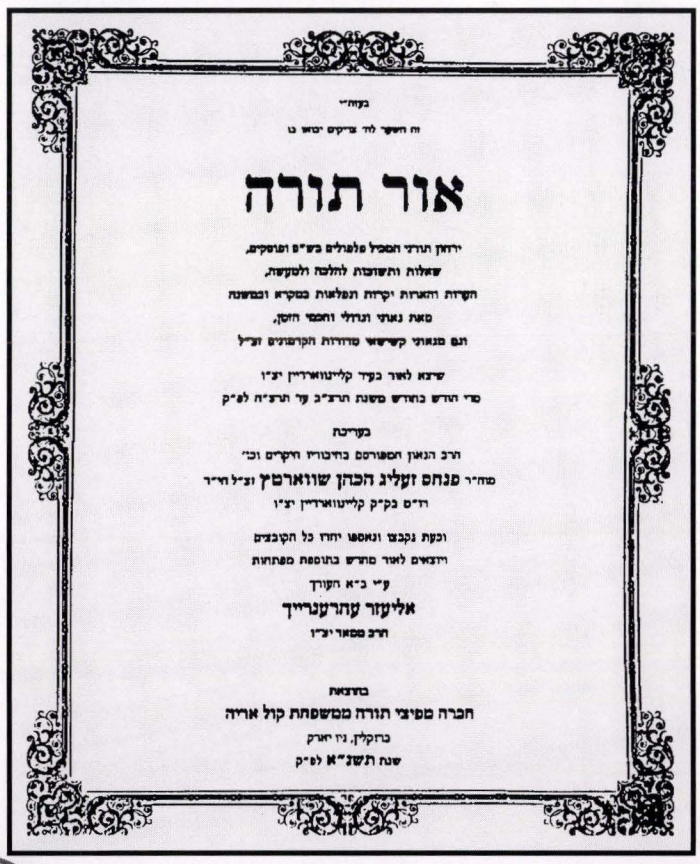
צילום כת"י הרב הגאון העורך זצ"ל הי"ד

פובליצירן זייערע פערל־דיגע געדאַנקען אין אגדה, און אויך באַרייכערט דעם וויסן פונעם מאָסן־אידן. דורך שילדערן פאַר זיי די לעבנס־געשיכטע פון די גדולי ישראל וואָס זענען נסחלק געווארן אין יענע יאָרן, אָדער דורך ברענגען פאַר זיי אַרגינעלע בריוו פון גדולי הצדיקים וואָס זענען דאָרט ערשינען צום ערשטן מאָל.

פאָרשטייט זיך אַז נאָך אַזאַ חורבן עולם איז נישט לייכט צו געפינען ספרים, און אַוודאי נישט אַ גאַנצן סעט פון ירחונים. ס'איז דעריבער אַנגעקומען מיט גרויס מיה דאָס צוזויפזאַמלען דאָס גאַנצע מאַטעריאַל כשלימות. ביי דעם האָט זיך עס אָבער נישט אָפּגעשטעלט, די מערכת האָט אַריינגעלייגט אומגעהויערע כוחות צו עפענען דאָס ספר פאַר דעם מעיין דורך צוזאַמענשטעלן אַ מפתח הענינים, מפתח מראי מקומות, מפתח האישים א.א.וו. עס איז כמעט אונמעגליך נישט צו געפינען וואָס מען זוכט. עס ווערן אויך באַזונדערס אָפּגעצייכנט די סוגיות איבער וועלכע עס זענען דאָ חידושים, ווי אויך די נייע "חידושי הלכה" וואָס קומען אַרויס פון די חשובות. דאָס אַלעס איז די אַרבעט פון דעם מאַדער רב"ס איבערגעגעבענע קינדער האָחים החשובים הרב ר' יואל שליט"א (אַליין אַ מחבר פון ספרים) הרב ר' חיים צבי און הרב נפתלי שיחיו, וועלכע שטיין צו דער האָנט פון זייער פאָטער במשך אַלע יאָרן.

כאָטש אַלע אָפּטיילונגען אינעם "אור תורה" זענען אינטערעסאַנט און באַלערנד, פונדעסטוועגן וועלן מיר דאָ דערמאָנען נאָר אייניקע פון דער "שאלות ותשובות" אָפּטיילונג, וואָס מיר גלויבן אַז עס וועט זיכער זיין אינטערעסאַנט פאַר דעם לייענער. א) וועלן איינער גייט אַריין סתם אין אַ בית הכסא אָדער מרחץ, צו דאַרף ער האָבן נטילת ידים? ב) ווי איז אַ בר מצוה וואָס ווערט חוה"מ און זיינע עלטערן לייגן ניט קיין חפלין אום חוה"מ, צו דאַרף ער אָנטאָן תפלין צום ערשטן מאָל אין חוה"מ און מאַכן אַ ברכה? ג) אַ פרוי וועגן ביי איר איז אַ ספק צו זי האָט געבענשט ברכת המזון צו דאַרף זי איבערבענטשן? ד) די ברכה שחלק מכבודו וכו' צו דאַרף מען עס נאָר מאַכן ביי אַ מלך אָדער אפילו ביי אַ פרעזידענט פון אַ רעפובליק? ה) ווי איז אַז איינער פאָרט אויף אַ באַן אום חנוכה־ביינאַכט אַ גאַנצע נאַכט וואָס זאָל ער טאָן מיט כענטשן חנוכה ליכט? ו) אַז איינער הערט לייענען די מגילה דורך אַ טעלעפאָן צו איז ער יוצא? ז) אַ כהן וואָס פאָרט אויף אַן עראָפּלאַן צו מעג ער אַדורכמאַרן נאָר אונטן ווען דאָרט געפינט זיך אַ בית החיים?

חז"ל האָבן אונז געלערנט אַז בן ארבעים לבינה. ווי צוגעפאַסט איז דאָס אויף דעם מכון "קול אריה" וואָס זיינע אַלע ארבעים שנה פאַרנעמט ער זיך נאָר מיט פערשפרייטן בינה, און אויף זיין נשיא ומיסד וואָס כשמו כן הוא "דולה ומשקה מתורת רבו לאחרים". ווילט זיך דאָ טאַקע וואונטשן אים און זיינע חשוב'ע העלפער אַז זיי זאָלן זוכה זיין צו גיין מחיל אל חיל און באַרייכערן די וועלט מיט נאָך פילע ספרים (צווישן זיי דער באַקאַנטער 20 יאָריגער ירחון "וילקט יוסף" וועלכן זיי האַלטן איצט אינמיטן רעדאַגירן, און דאָס ספר "תולדות רבני משפחת קול אריה" וואָס ווערט איצט צוזאַמענגענעשטעלט) וואָס זיי גיבן שטענדיק אַרויס אויך מיט אַזויפיל אויסערליכער פראַכט און גלאַנץ, און פון וועלכן מיר אַלע וועלן גענישן און נהנה זיין לאורם ער ביאת גואל צדק, בב"א.

בעזה"י

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

אור תורה

ירחון תורני המכיל פלפולים בש"ס ופוסקים,
שאלות ותשובות להלכה ולמעשה,
חקירות והערות יקרות ופלאות במקרא ובמשנה
מאת גאוני וגדולי וחכמי הזמן,
הגם מגאוני קדשי קדושים הקדמונים זצ"ל

שרצא לאור בעיר קליינוואַרדיין יצ"ו
סדר הודש בחודש משנת תרצ"ב עד תרצ"ה לפ"ק

בעריכת
הרב הגאון המפורסם בחיבוריו היקרים וכו'
מוהר"ר **פנחס זעליג הכהן שווארטץ** זצ"ל הי"ד
רד"ם בק"ק קליינוואַרדיין יצ"ו

וכעת נקבצו ונאספו יחדו כל הקובצים
ויוצאים לאור מחדש בתוספת מפתחות
ע"י ב"א העורך
אליעזר עהרענרייך
הרב מסאַר יצ"ו

בהוצאת
חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה
בוזקלין, ניו יארק
שנת **תשנ"א** לפ"ק

אור תורה — ירחונים תורניים משנת תרצ"ב־תרצ"ה

בהוצאת "מפיצי תורה ממשפחת קול אריה"

פעולותה של "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" מייסודו ובראשותו של הרב הגאון המפורסם רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א רבה של מאד ונכדו של הגה"ק בעל "קול אריה" זי"ע מעוררת השתאות נוכח המאזן העשיר של פרי ההילוכים אותו הוא מזכה לרבים בטוב טעם ובחן לשם ולתפארת.

ברכה מיוחדת קובע לעצמו רוח החיים שבה, הוא הרב הנעלה והדגול מוהר"ר יואל עהרענרייך שליט"א, בנו בכורו של גאב"ד מאד שליט"א, רב פעלים העומד בראש "בית המדרש לאברכי יוצאי תורה ודעת" בברוקלין, ראש וראשון לכל מעשה חסד, ואיש חמודות ביחסיו עם הכלל והפרט כאחד.

אותה יוזמה ברוכה של אוד מוצל מאש התופת הנאצית הגר"א עהרענרייך שליט"א, בנו של הגאון הגדול רבי חיים צבי זצ"ל גאב"ד מאד שהיה חתנו של הגה"ק רבי נפתלי זצ"ל רבה של מאד ובעל "בית נפתלי", ומילא מקומו ברבנות לאחר פטירתו של הגאון הצדיק בעל "לבושי מרדכי" זצ"ל, להציב שם ושארית לתורתם של גאונים וצדיקים מפורסמים, מרביצי תורה ומזכי הרבים, משפחת רם של אותו גאון וקדוש בעל "קול אריה" זי"ע, החלה לקרום עור וגידים לפני כארבעים שנה. כיום יכול היוזם להצביע בסיפוק על שפע הברכה שהשפיע בתקופה זו, בהוציאו לאור עשרות ספרים בהרבה מקצועות שבתורה, ערוכים מחדש בצורה מהודרת, ואשרי לו שהציל מתהום הנשיה את זכרם המבורך של גדולי תורה, שכל ימיהם עסקו בה בטהרה, והאירו פני תבל בחיבוריהם שיש בהם ענין לכל אחד ואחד, החל מצורבא דרבנן וכלה ברבנים היושבים על מדין, המפיקים תועלת מרובה מאותה מערכת רבת־גוונים.

לא אחת הנך ניצב תמה ומתפלא, הכיצד מסוגל כמעט אדם יחיד לפרסם מדי שנה בשנה כמה ספרים, תוך כדי השקעה של דמים תרתי משמע, ובלבד שייזכר שמם של אלו שעליהם נאמר: זכר צדיק לברכה, וברור שזכות אבותיו מסייעתו, בהיותם תל תלפיות לתורה ויראת שמים. ואין ספק כי בכך גורם הוא להם נחת רוח בגבהי מרומים, מלבד הזיכוי המהולל של הרבים בתורתם, וביותר התועלת המבורכת שניתן לחפיק משלל הספרים, שכל בר בי רב נזקק לתוכנם המלא כעמיר גורן, הערוך והמסודר דבר דיבור על אופנו.

לאחרונה זיכה אותנו מוסד נעלה זה "מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" באוצר בלום, קובץ של ירחונים תורניים בשם "אור תורה" שהופיעו במשך כארבע שנים ברציפות מדי חודש בחדשו, החל מחודש כסלו תרצ"ב ועד לחודש ניסן תרצ"ה. קובצים אלו שערך אותם הרב הגאון המפורסם בחיבוריו היקרים רבי פנחס זליג הכהן שווארץ הי"ד, מגדולי התורה בקלייינוואר־דיין. בנו של הגאון בעל "בית נפתלי" זצ"ל, ודודו של יבלחט"א המוציא לאור רבה של מאד שליט"א.

ראשית ראוי המוסד לברכה על הנצחת זכרו של רב האי גאון, שקנה עולמו באהלי תורה בספריו הנחרצים בשטחים רבים, כגון ספרו על הלכות פדיון הבן "לקוטי פנחס", אוסף מופלא של כל ההלכות במצוה זו, וכך גם "יזרח אור" סדר ברכת החמה. "מנחה חדשה" על שבועות. "מנחת עומר" על ספירת העומר. "עטרת פז" על הלכות נשיאת כפים. "תמימי דרך" על הלכות תפלת הדרך. "גבעת פנחס" על הלכות ניקור ודם.

ברם, זכור לטוב האי טוביצא דחכימי ביצירתו המהוללת "שם הגדולים מארץ הגר" אודות גדולי אונגריה. אין ספק כי רבים וטובים מצפים למימושה של הבשורה הטובה אותה מבשר הגר"א עהרענרייך שליט"א בן־אחות המחבר, שבדעתם להוציא לאור מחדש — בתוספת מרובה את שלשת המהדורות של ספר זה על כל חלקיו "והיה המשכן אחד". ברכת הרבים תחול עליהם כי ימהרו מלאכתם — מלאכת הקודש, לפרסם בהקדם מערכת מופלאה זו, שתאיר עיני העוסקים בתולדות גדולי הדורות האחרונים, ובודאי גם תוסיף יראה וחכמה, ברוחם הטהורה של גאונים וצדיקים אלו, שיראתם השלימה קדמה לחכמתם הגדולה, כפי שניכר בספריהם בהלכה, באגדה ובדרוש, בהיות יראת ה' אוצרם ותוכן חייהם.

קובצי "אור תורה" שהופיעו לפני כששים שנה, נוסכים בנו רגשי קודש של געגועים לאוירה המזוקק של התקופה שקדמה לשואה האיומה, וכאילו בבת־אחת חוזרים אנו לימים שבהם היו הנושאים חדורים בדעת תורה, ובהנהגה של ראשית חכמה יראת ה', בעריכתו המצטיינת של אחד מבני עליה הגרפ"ז שווארץ הי"ד, שכל ימיו עסק בתורה לשמה, והמית עצמו באהלה, עד אשר נלקח הימנה באכזריות על ידי חיות־אדם הנאצים ימ"ש בסיון תש"ד לאושוויץ הארורה, וכעבור עשרות שנים מהופעתם, חשים אנו בשל"ב העמודים הגדולים את משק כנפי אותה תקופה.

אין צורך להכביר מלין אודות חשיבות העניינים הנידונים בהם, תשובות להלכה בכל השטחים, חשיפת כתבי יד של קדמונים, שאלות אקטואליות שצצו ועלו רק אז, הספדים על גדולי ישראל, כגון בעל "לבושי מרדכי" זצ"ל, מהר"ש ענגל זצ"ל ועוד, רעיונות נשגבים בדרוש ובמוסר, פנינים יקרים בתורה שבכתב ובעל פה, בירורים בסוגיות ועדיין לא הגענו לחצי שבהם.

מהענין לציין דיון שעורר הגאון רבי ישראל וולף זצ"ל מחשובי הרבנים והפוסקים וראב"ד בבודפשט ובאחרית ימיו בעיה"ק ירושלים ת"ו, אודות הרעיון המוזר שהיה אז — בחודש אדר תרצ"ה — **"לחוג את חג יום הולדת של רבינו הרמב"ם ז"ל שיהיה בערב פסח הבע"ל שמונה מאות שנה"**, וכיד ה' הטובה עליו הוא מציין שמקור חגיגת יום הולדת אינו טהור — יום הולדת את פרעה, וביותר מה שהוכיח הנביא הושע בתוכחתו (הושע ז,ה) **יום מלכנו החלו שרים חמת מיין**, ופירש ה"מצודת דוד" (שם) **"ביום שמחת מלך ישראל כיום הלידה, או יום המלכתו, אז נעשו השרים חולים בעבור נאדות מהיין, כי הרבו למלאותם לשתיה, ונעשו חולים מריבוי השכרות"**, בציינו כי **"בזה הודיענו הנביא מדות טובות של עם ישראל, שלא יעשו כמנהג גויי הארץ לחוג את יום הלידה ליום שמחה"** (ועי"ש המשך דבריו הנעימים "אור תורה" שנה רביעית — תרצ"ה בחודש אדר קונטרס ז' סי' מ"ד ובהוצאה המחודשת עמ' שיח שיט בהם הוא מבאר למה נוהגים לעשות יום הילולא ולא יום הולדת ומסקנתו **כי יש להזהיר את ישראל סבא, שלא להצטרף אל התנועה לחוג את יום הולדת רבינו הרמב"ם ז"ל, וידוע מליצת מרן בעל חתם סופר ז"ל: חדש אסור מן התורה וד"ל"**.

להלן כותב חכם אחר ר' מנחם מנדל קליין על הרמב"ם זי"ע ומסיים בטוב טעם: **"והרבה רמב"ם אשר קשה להבינם, אליהו המתרץ הויות יושיבם על מכונם, לעת יבשר בא לישראל גואלם ומגינם"**. אמור מעתה כי כיבוד זכרו של הרמב"ם אינו בחגיגת יום הולדת, אלא ביגיעה בדברי קדשו "לאורו נסע ונלך עד נעלה לציון ברננה".

פרט זה מתוך אלפי פרטים שבדפי הקובצים, דיינו ללמד על האוצרות הגנוזים בהם, מלבד גיליונים מתורת רבותינו הק' גדולי האחרונים וצדיקי הדורות מרנן החת"ם סופר, הדברי חיים, הייטב לב, הקול אריה, והאדמורי"ם המפורסמים בגדולתם וקדושתם בניו של ה"דברי חיים", הגה"ק מאוסטרובצה, הגה"ק מאנטיניא, הגה"ק מדזיקוב ועוד, זכותם תגן עלינו.

יבואו על הברכה אב ובנו שראו את החידוש, הגר"א עהרענרייך ובנו רבי יואל שליט"א שהשקיעו עמל מפרך בעריכת מפתחות — תשעה סוגים של מפתחות — על פסוקי תנ"ך, תלמוד בבלי, ירושלמי, יד החזקה להרמב"ם, ארבעה חלקי שולחן ערוך, בירור הלכות, סוגיות השי"ס, מפתח הענינים והנושאים לפי סדר א־ב, מפתח השמות. מלאכת מחשבת למופת.

תעמוד להם זכות "אור תורה" — תורת קמאי דמסרו נפשייהו על קדושת שמו יתי בכח ובפועל ובתוכם דודם העורך הגאון הי"ד שעלה על המוקד, להמשיך במפעלם הכביר והמבורך מתוך בריות גופא ונהורא מעליא, עדי נזכה לאור חדש שיאיר על ציון במהרה דידן, ויקויים היעוד הנבואי כי מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים, בביאת משיח צדקנו להאיר עינינו ישמח לבנו ותגל נפשנו כי"ר.

הרב שלום חיים פרוש

"קול אריה" פאַרלאַג גיט ארום נייע אויפלאגע פון אונגאַרישן תורה־ירחון "אור תורה"

די ברוקלינער "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה", וואָס ווערט אָנגעפירט שוין פערציק יאָר פון איר נשיא און גרינדער, הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך, דער מאָדער רב שליט"א, האָט איצט באַרייכערט די תורה־וועלט מיטן דערשיינען פון דעם מאָנאַטלעכן תורה־זשורנאַל "אור תורה". וועלכער איז דערשינען אין קליינוואַרדיין, אונגאַרן, במשך די יאָרן תרצ"ב־תרצ"ה. און אין וועלכן עס האָבן דרך באַטייליקט מיט אָקטועלע תורה־מאמרים באַוואוסטע אונגאַרישע גדולים פון יענער צייט.

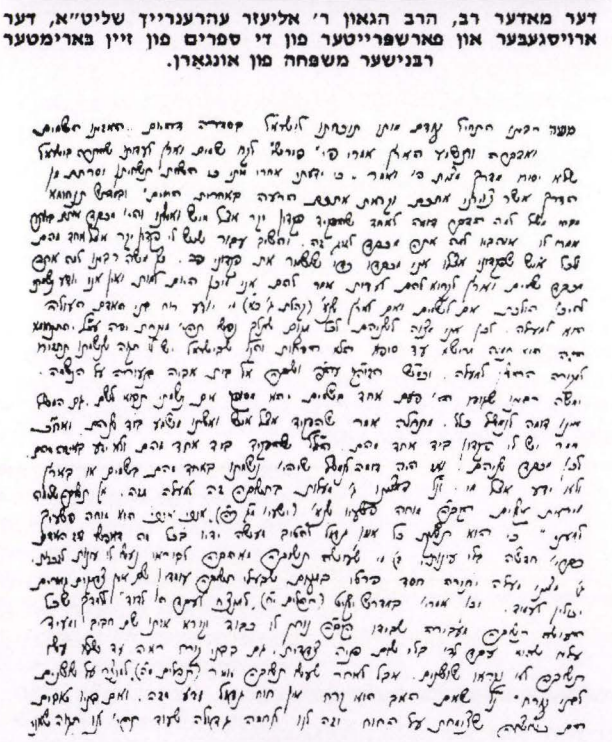
דאָס איז שרין דאָס 41־סטע יאָר זינט דער מכון גיט אַרויס ספרים און העפטן, וועלכע עס האָבן מחבר געווען די גדולים־רבנים פון די משפחות שוואַרץ און עהרענרייך, אָפשטאַמיקע פון דעם גרויסן אונגאַרישן גאון ר' אברהם יהודה הכהן שוואַרץ זצ"ל. רב פון בערעגסאָ און מאָד. באַקאַנט אָלס דער "קול אריה", אויפן נאָמען פון דין פאָפולערן ספר פון שאלות ותשובות.

צווישן די אייניקלעך פונעם "קול אריה", איז אריך געווען דער באַרימטער גאון און מחבר, ר' פנחס זעליג הכהן שוואַרץ זצ"ל הי"ד. דער רב און מגיד אין קליינוואַרדיין. וואָס אויסער זיינע אייגענע ספרים, איז ער אריך געווען אַ פיאָנער אויף דעם געביט פון מאָכן באַזונדערע ספרים אויף פאַרשיידענע הלכות. ווי פדיח הבן, ניקור, ברכת החמה, ספירת העומר וכדומה. האָט ער אריך רעדאַגירט אָ תורה־זשורנאַל מיטן נאָמען "אור תורה". וואו עס זיינען דערשינען תשובות פון גדולי ישראל אויף פאַרשיידענע נייע שאלות פון יענער צייט.

דער נשיא און אָרויסגעבער, דער מאָדער רב שליט"א, באַטאָנט אין זיין אַריינפיר צום ספר, אז אַ גרויסער טייל פון די מיטבאַטייליקטע זיינען אומגעקומען אויף קידוש השם בעתן היטלער־חורבן; שרין צוליב דעם אליין. בָּאמערקט הרב עהרענרייך.

דער מאדער רב, הרב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א, דער אויסגעבער און פארשפרייטער פון די ספרים פון זיין בארימטער רבנישער משפחה פון אונגארן.

צילום כת"י הרב הגאון העורך זצ"ל הי"ד

איז כדאי געווען אַרויסצוגעבן די דאָזיקע מאמרים פון דאָס ניי. דער מחבר דאַנקט אויך דיינע קינדער, ר' יואל, ר' חיים צבי און ר' נפתלי, פאַר זייער מי אַרויסצוגעבן דאָס ספר (אַלע 41 זשורנאַלן דיינען געבונדן אין איין באַנד) אין אַזאַ פראַכטפולער צורה, און מיט שיינע צוגאָבן, וד' 9 סאָרט "מפתחות" (זוך־צעטלען), כדי מען זאָל קענען געפינען דאָס געזוכטע סיי לויטן סדר פון תנ"ך, ש"ס, רמב"ם און שולחן ערוך, סיי לויט דעם ענין וואָס איז געטיילט לויט די אותיות פון אלף־בית, און לויט די נעמען פון די 200 רבנים, וועלכע וועלן דאָרט דערמאָנט.

הרב פנחס זעליג שוואַרץ איז געווען אַ ברודער פון הגאון ר' יוסף הכהן שוואַרץ זצ"ל פון גראָסווארדיין (ביידע זיינען געווען זין פון הגאון ר' נפתלי הכהן שוואַרץ זצ"ל, אַ זון פון דעם "קול אריה", פון וועמען די מוטער פון מאָדער רב שליט"א איז געווען אַ טאָכטער), וועלכער האָט במשך פון 20 יאָר אָנגעפירט מיט אַרויסגעבן דעם באַקאַנטן תורה־זשורנאַל "וילקט יוסף". דאָס איז געווען אָ חשובע פלאַטפאָרמע פאַר הונדערטער גדולים פון אונגאַרן און אָנדערע לענדער במשך פון צוויי צענדליק יאָר.

די באַנייאונג פון דעם "אור תורה" זשורנאַל איז נאָך איין רינג אין דער לאַנגער קייט אויף דעם געביט, און איז אַ צוגאָב צו די אַנדערע העכער דרייסיק ספרים, וואָס די "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" האָט שרין ביז איצט אַרויסגעגעבן. עס זיינען נאָך אָבער פאַראַן איבער 100 ספרים, געדרוקטע און אויך מאַנוסקריפטן, וואָס וואַרטן איף זייער דיי אין אויף דער מאטערלאנד שטיצע בכדי זיכער צו מאַכן, אַז די ווערטפולע ספרים און כתבי־יד זאָלן דערשיינען וד' אמשנעלסטן.

"יאור תורה"

"יאמר מיד: תענוג רוחני וגם גשמי הוא לקחת לידיים, כל ספר היוצא־לאור ע"י "קול אריה" שבראשות הגאב"ד מאד שליט"א בניו־יורק, וללוא וכל מחברי הספרים ומו"ליהם היו לומדים מהם שמץ מנהיגות הכבוד בספרי הקודש. רק מן הבחינה הזאת מגיע "ישר־כוח לרבה של קהילת מאד, הגה"צ רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א, המהדיר את ספרי אבותיו ורבותיו בכליל תפארת, לכבודה של תורה וגאוניה. כך זכה הרב ממאד להוי"ל בהוד והדר, את ספריו של זקנו הקדוש, גאון דורו, בעל ה"קול אריה" זיע"א, וספרי צאצאיו הגדולים, רבני משפחת שוואַרץ־עהרענרייך, הנודעים לשם ולתהילה באהלי התורה.

עתה, במלאות ארבעים שנה לפעולותיה הספרותיית החשובות של "חברת מפיצי התורה והוצאת קול אריה", רחש לבבו הטהור דבר טוב ונפלא, בהדפיסו מחדש את הירחון התורני "יאור־תורה" שיצא־לאור תמידים כסדרם בשנות תרצ"ב־תרצ"ה, ע"י הגאון הנודע רבי **פנחס־זעליג הכהן שוואַרטץ** זצ"ל ה"יד, שהיה רב ור"מ בקליינוואַרדין, והתפרסם בספרי המצויינים, מלאי הבקיאות והחריפות, במקצועות שאין הכל דשים בהם, ששימשו את גאוני התורה ונדולי הרבנים. אחד מהם — "ליקוטי־פנחס" על הלכות פדיון הבן, קיבל גם את הסכמת הוד כ"ק אדמו"ר מוהרי"ץ זיע"א.

המאסף התורני "יאור־תורה", שהופיע כאמור מדי חודש בחדשו, שימש במה חשובה לגדולי הדור, והזדמנות לחריפי הלומדים להעלות על שולחנו את המצאותיהם וחידושיהם, מהם שהצליחו לעורר עניין רב ולפתוח מו"מ של הלכה בהשתתפותם של גדולי הפוסקים והמורים. חבל שהגאון הערוך נאלץ להפסיק את הופעתו בגלל בעיות מימון, כפי שהוא מודיע לרבים בגיליון האחרון...

ב"יאור־תורה" היו רואים אור, תורתם של גאוני הדור, כמו הגאון בעל "מחזה אברהם" מבראדי זצ"ל; הגאון בעל "יד יצחק" מטאלטשווא זצ"ל; הגאון בעל "מנחת אלעזר" ממונקאטש זצ"ל; הגאון בעל "לבושי מרדכי" ממאד זצ"ל; הגאון רבי יוסף־צבי דושינסקי זצ"ל; הגאון בעל "דעת סופר" מפרשבורג זצ"ל; הגאון בעל "אפרקסתא דענינא" מבראשוב זצ"ל, ועוד גאוני עולם. הופעתו וההדרתו מחדש, לאחר שהגיליונות המקוריים ספו כמו תמו ואזלו לגמרי מן השוק, היא תרומה חשובה מאוד לעולם התורה והספר.

כדרכו וכמנהגו, עיטר הגאב"ד מאד שליט"א את הספר בצורו תוספות חשובות ומועילות המקלות ומסייעות מאוד למעיין: מפתח מפורט לש"ס ולפוסקים; מפתח עניינים ע"פ א"ב ומפתח השמות שהחזיקום מופיעים בירחוני "אור־תורה", והכל, כאמור, בהדפסה מהודרת, על נייר משובח, וכריכה כללית יופי.

תודת עולם התורה נתונה לרב ואב"ד קהילת מאד הגה"צ רבי אלעזר עהרענרייך שליט"א, בברכה שיזכה להוציא עוד ספרים חשובים ומועילים, כשאיפתו הטהורה, מתוך בריות גופה ונהורא מעליא, לאורך ימים ושנים טובות עד ביאת הגואל.

כפר חב"ד כ"ו באדר התנש"א

פרייטאג, פרשת בקין, תשנ"א **דער איד**

נייע אויפלאַגע פון דעם ירחון "אור תורה"

פון הגה"צ רבי פנחס זעליג הכהן שוואַרטץ זצ"ל הי"ד פון קליינוואַרדיין

אין די טעג איז דורך דער "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" אַרויס פון דרוק דער ירחון "אור תורה". וואָס האָט ערשיינט אין אונגאַרן במשך פון די יאָרן תרצ"ב־ה'. און איז רעדאַקטירט געווארן פון רעבאַקאַנט רב און מגיד אין קליינוואַרדיין הגאון רבי פנחס זעליג הכהן שוואַרטץ זצ"ל הי"ד, גלעזער פון חשובע ספרים.

די חברה, וועלכע איז נחיסד געווארן אויף שטייט אונטער דער נשיאות פון דער מאָדער רב הגאון ר' אליעזר עהרענרייך שליט"א, זייט כעוט איצט אַף אידּ פערצינטסן יאָר, אין וועלכע די האָט זוכה געווען אַרויסצוגעבן איבער 30 ספרים יקרי הערך, סיי בעזדרקטע אין סיי מכתב יד, פון דעם גאון הגאונים מרן בעל "קול אריה" זצוק"ל און פון זיינע זין מאַנומענטאַלער ווערק פון גרויסן היסטאָריקער, רבי אריה לייב גלעזער זצ"ל הי"ד, וועלכע איז נפטר געווארן אין שפיגלעך אַף אידּ אַף אַ בעזונד זין דאָס איר־ישט לעבן אין אונגאַרן צו יענער צייט. ארץ די בערך 200 נעמען פון רבנים וחלמידי חכמים וואָס וועלכע זיי האָבן אַרויסגעגעבן אין ספר "שם הגדולים מארץ הגר", מיט צענדליגער שיפורים אויף פלע הוספות. מען איז אויך אַרויסגעטאָלט אין דער אָרבעט פון צוזאַמענגעשטעלט אין אומפאַנג פון רבנים וחכמים וואָס זענען אַרויס אין ירחונים וואָס זענען אַרויס בעזונדער אין בוך־פאָרם.

מפתחות אויף די בעזדער "ילקוט יוסף" וואָס וועלן אַנטהאַלטן אַלע ירחונים וואָס זענען אַרויס בעקומען בסדרן מן משך פון 20 יאָר (תרנ"ט־תרצ"ה) וועט דעם גאון מפורסם ר' יוסף שוואַרץ זצ"ל איז געווען רב אין "טובא נגוה בגורה". נאָך פיל מיה איז געלונגען צוזאַמען צושטעלן אַלע ירחונים אין, ווי נעמאַנט, האָט זיך אַרבעט שוין אנגענומען.

דער ני־איבערגעדרוקטער "אור תורה" איז אַהן ספק א גאר שייענער בייטראַג וואָס עס האָט אונז צוגעשטעלט די "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה" וועלכע ניט זיך אַפ שוין פערציג יאָר מיט מאַרשפריינטן דעם "אור תורה" דורך די צענדליגער ספרים פון די גאונים וצדיקים, וואָס זענען אַרויס אין דער ווייט וועלט.

אור תורה

אדר התשנ"א שנה עשרים ושלש חוברת ו (רעז)

אור תורה. ירחון תורני..... לאו לאו! אין הכוונה לירחוננו, אלא לירחון תורני בשם זה שהופיע משנת תרצ"ב עד שנת תרצ"ה בקליינוואַרדיין (הונגריה) בעריכת הרב הגאון הגדול המפורסם בחיבוריו היקרים כקש"ת מוה"ר פנחס זליג הכהן זצ"ל אב"ד ק"ק מאד ה"יד בנו של הגאון הגדול הצדיק המפורסם מוה"ר נפתלי הכהן זצ"ל אב"ד ק"ק מחס"ם בית נפתלי, שער נפתלי ועוד, בן כ"ק הגאון הקדוש הצדיק המפורסם בעל "קול אריה" זצ"ל. ותוכו רצוף תילי תילים של חידושים תשובות ומאמרים מראשי אלפי ישראל גאוני הזמן (לפני מלחה"ע השניה שבה נעקדו על קידוש ה' רוב הרבנים הגאונים משתתפי הירחון הנ"ל ואין זכר למו בעוה"ר. יהי זכרם ברוך ושפתותיהם תהיינה דובבות בקבר).

הקובץ מופיע במהדורת צילום על נייר משובח ובכריכה יפה ומהודרת, ע"י הרה"ג אליעזר עהרנרייך הרב ממאד שליט"א בהוצאת חברת מפיצי תורה ממשפחת "קול אריה" ברוקלין ניו יורק (שנת תשנ"א).

תוספת חשובה ונחוצה שבלעדיה הופך כל ירחון תורני לאחר הופעתו כאבן שאין לה הופכין, השכיל להוסיף המהדיר שליט"א. הכוונה, כמובן, למפתח מפורט של כל החומר שבתוך הקבצים. המפתח ערוך בצורה מושלמת: לפי סדר פסוקי התנ"ך, תלמוד בבלי ומפרשיו, תלמוד ירושלמי, ספר היד להרמב"ם, טור וש"ע וטשאי כליהם. מפתח לחידושי דינים וסידור הלכות. מפתח לחידושי סוגיות. ובנוסף על כל הנ"ל הגריל לעשות בערכו מפתח העניינים לפי סדר א"ב. כאמור תורה מפוארה בכלי מפואר.

ספר "אמרי בינה" אויף שיר השירים

אַ ספר עפ"י קבלה פון הגאון המקובל רבי צבי ארי' זצ"ל דיין אין סיגעט

אין די טעג איז אַרויס פון דרוק דורך הרה"ג רבי אליעזר עהרענרייך שליט"א אבד"ק מאד, אין זיין "חברה מפיצי תורה ממשפחת קול ארי'" אַ ספר פון חו"ז הרב הגאון הגדול בנגלה ובנסתר רבי צבי ארי' זצוק"ל, וועלכער איז געווען דומ"ץ אין דער עיר ואם בישראל סיגעט יצ"ו בימי הגה"ק בעל "שטב לב" זצוק"ל.

רבי צבי ארי' איז געווען אַ זעלטענער גאון מיט אַ פענאָמענאַלן זכרון, וועלכער האָט שוין אַלס יונג קינד פון 5 אָדער געדענקט די גאַנצע תורה שבכתב ישר והפוך, אין אריך שפעטער האָט ער געדענקט אַלעס וואָס ער האָט געלערנט. נאָכדעם וויי ער האָט ממלא כרסו בעורון מיט ש"ס ופוסקים איז ער אַריין אין פנימיות התורה און אריך אַריינגעדרינגען אין אַלע פאַרבאָרגענע מקומות, ביז ער איז געוואָרן אַ בקי נפלא בחכמת הקבלה, וחי עס שרייבט הגה"ק בעל קדושת יו"ט זצ"ל אויף אים: "שמעתי מפי אבא מרן הגאה"ק זצקללה"ה (מרן בעל "שטב לב" זצוק"ל) אשר מאד מאד הפליג בשבחו לאדם גדול הן בצדקתו וידאותו הן בחריפותו ובקיאותו בנגלה ונסתר, ואך מחמת גדל ענוותנותו ה"י נחבא אל הכלים עד שלא ידע שום איש פרשת גדולתו ויקר ערכו".

ער איז אויך געווען מגזע היחס, פונעם מקובל נורא הגה"ק רבי נתן שפירא זצ"ל אבד"ק קראָקא בעל "מגלה עמוקות". (אינטערעסאַנט צו באַמערקן אַז זיין אָריגינעלע משפחה נאָמען איז געווען "שפירא", אָבער מחמת סיבות האָט ער עס נעמוחט טויש'ן, און האָט דך אַ נאָמען נעגעבן "באַש", ווי עס הייסן הײַנט זײַנע אייניקלעך. דאָס וואָרט "באַש" איז נוטריקון: ב'ן א'ליעזר ש'פירא). כאָטש ער איז נסתלק געוואָרן אַלט יאָר, האָט יעענדיג נישט מער ווי 48 עער אָבער געהאָט באַוויזן אַנצו־ שרייבן גרויסע חיבורים, אויף אַלע ד' חלקי שו"ע און ארך בתורת הנסתר. לייִדער איז אויסגעבראָכן אַ שריפה אין זיין הויז, עטליכע וואָכן פאַר זיין הסתלקות, און האָט פאַרברענט אַלע ספרים, וחבל על דאבדין.

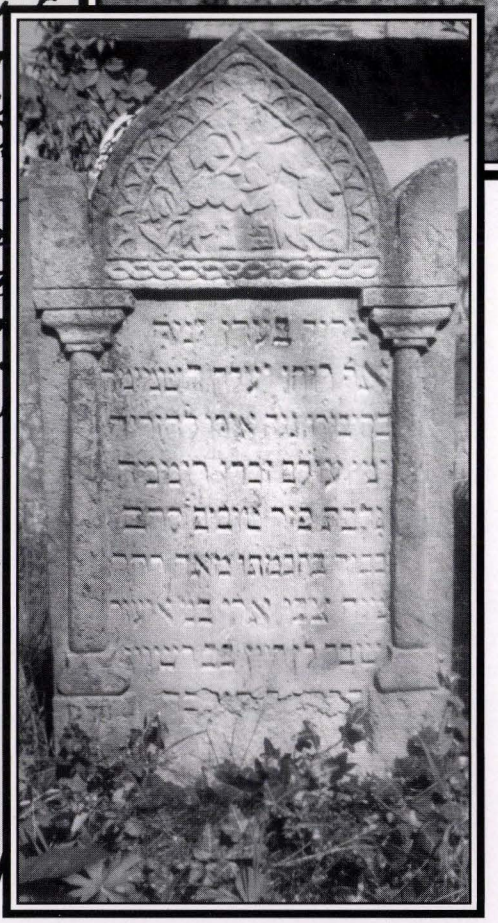
אין ספר וואָס איז געבליבן לפליטה איז דאָס ספר "אמרי בינה" אויף שיר השירים, וואָס זיין איידעם הה"צ רבי יצחק אהרן שוואַרץ (שו"ב אין סיגעט קרוב צו אַ יובל יאָרן), און דערצאָלן אַ חשוב'ער תושב אין ירושלים עיה"ק) צוזאַמען מיט זיין זון הרב ר' מרדכי שוואַרץ (אריך שו"ב אין סיגעט און מחבר פון ספר "לוטה בשמלה" אריך דעם "שמלה חדשה") האָבן צוזאַמענגעשטעלט פון פאַרליבענע פאַפּירן בכת"י, נאָך גרויסע מיה במשך פון לאַנגע יאָרן.

דאָס ספר איז אַ פירוש בדרך קבלה אויף גאַנץ שיר השירים, פסוק בפסוק, מיט אַ הוספה פון קבלה מאמרים אויף קץ הגאולה, סוד הסוכה וד' מינים, און סוד כוונת המקוה והטבילה.

דאָס ספר, וועלכע ענטהאַלט איבער 200 עמודים, איז געדרוקט געוואָרן צום ערשטן מאָל אין יאָר תנ"ז אין סיגעט דורך דעם דערמאָנטן רבי יצחק אהרן שוואַרץ ז"ל, דער שוויגער פון הרה"ח ר' צבי גרין ז"ל, שוויגער פון הרה"ח ר' יואל וזסמאַן שפּיצער ז"ל פון דעש, וועמענס איידעם עס איז דער מאַדער רב שליט"א. צום סוף פון ספר איז צוגעדרוקט אַ קונטרס "סדר היחס למשפחת הגאון המקובל מה"ר צבי ארי' זצ"ל" ואו עס ווערן אַרסנעוועכענט אַלע צאצאים פונעם מחבר, למשפחותם ולבית אבותם.

מצבת
ר' יצחק אהרן ז"ל
בהר הזיתים

מצבת
בעל אמרי בינה
בעיר סיגעט

כתי"ק של בעל אמרי בינה זצ"ל

בקרוב יופיע "ספר היובל" של מכון להוצאת ספרים למשפחת ה"קול אריה"

באסרו חג של חג הסוכות, כ"ד בתשרי התכנסו כמדי שנה לסעודת ההילולא של החתם סופר זצ"ל שיום ההילולא חל למחרת כ"ה בתשרי, וכן היה מגדולי חסידי הדברי חיים זצ"ל מצאנז.

סעודת ההילולא התקיימה בביתו של נכדו ומ"מ ברבנות מאד, הרה"ג רבי אלעזר עהרנרייך, בבורו פארק, ברוקלין ניו יורק, ובהשתתפות צאצאיו של בעל ההילולא, רבנים חשובים ואישי ציבור מכל גווני הקשת.

בתש"ס מלאו 50 שנה מאז הגיע הגר"א עהרנרייך לניו יורק ומיד ייסד את מכון להוצאת ספרים למשפחת ה"קול אריה", שהוא ובניו וצאצאיו כתבו ספרים רבים, והוא זכה להדפיס עד כה 50 ספרים למשפחה מפוארת זו, ביניהם כתבי עת תורניים נדירים וכן מכתבי יד שהתגלו במרוצת השנים.

הגר"א עהרנרייך הפתיע את המסובים כאשר גילה להם כי במחנות ההשמדה ועבודות הכפיה החביא, ולקח ממקום למקום כתבי יד בחבילות קטנות ומדי יום הטבטיח כי אם יזכה לצאת חי ולשרוד, ידפיס אותם ובעזהשי"ת הצליח.

בחודש הקרוב יופיע ספר היובל, במלאת 50 שנה למכון, בו יוסבר ויסופר על המכון ועבודת הצוות וכמובן גילויים רבים.

במשך 50 השנים שעברו הודפסו על ידי המכון, כאמור, 50 ספרים, חדשים וגם ישנים, וכל המהדורות התקבלו בעין יפה אצל גדולי התורה ולומדיה בכל אתר ואתר.

יצויין, שהפרוייקט הגדול ביותר של המכון, היה בהוצאה לאור של הסדרה "וילקט יוסף", ועד היום כבר יצאו לאור 7 כרכים וברוב פאר והדר. גם הקונטרסים שהיו חסרים, הושלמו ונדפסו, ואלו היו ברשותם של אספנים פרטיים והיה קושי לאתרם ולהשיגם.

עדיין ישנם כתבי יד שטרם ראו אור הדפוס, אך בעבודה מאומצת יושלמו עריכתם בקרוב ויורדו לדפוס.

הצוות המיומן של מכון "קול אריה" כולל את בניו של הגר"א עהרנרייך, הי"ה הרב יואל והרב נפתלי, שהם גם מחברים ספרים דגולים בפני עצמם, וספריהם קושרים לראשי המשפחה הרבנית.

הידיעה על הופעת "ספר היובל" התקבלה בקורת רוח רבה והעבודה כבר בעיצומה.

החודש יופיע "ספר היובל" של מכון להוצאת ספרים למשפחת ה"קול אריה" שבראשות הגר"א עהרנרייך גאב"ד מאד בניו יורק

באסרו חג של חג הסוכות, כ"ד בתשרי התכנסו כמדי שנה לסעודת ההילולא של ה"קול אריה זצ"ל שיום ההילולא חל למחרת סופר זצ"ל מצאנז. וכן היה חסידי הדברי חיים זצ"ל מגדולי ההילולא התקיימה בביתו של נכדו ומ"מ ברבנות מאד, הרה"ג רבי אלעזר עהרנרייך, בבורו פארק, ברוקלין ניו יורק, ובהשתתפות צאצאיו ואישי ציבור מכל גווני הקשת.

אין בית מדרש בלא חידוש.

בתש"ס מלאו 50 שנה מאז הגיע הגר"א עהרנרייך לניו יורק ומיד ייסד את מכון להוצאת ספרים למשפחת הקול אריה, שהוא ובניו וצאצאיו כתבו ספרים רבים, והוא זכה להדפיס עד כה 50 ספרים למשפחה מפוארת זו. ביניהם ספרים ונדירים וכן מכתבי יד שהתגלו במרוצת השנים.

הגר"א עהרנרייך הפתיע את המסובים כאשר גילה להם כי במחנות ההשמדה ועבודות הכפיה החביא, ולקח ממקום למקום כתבי יד בחבילות קטנות ומדי יום הטבטיח כי אם יזכה לצאת חי ולשרוד, ידפיס אותם ובעזהשי"ת הצליח.

בחודש הקרוב יופיע ספר היובל, במלאת 50 שנה למכון, בו יוסבר ויסופר על המכון ועבודת הצוות וכמובן גילויים רבים.

במשך 50 השנים שעברו הודפסו על ידי המכון, כאמור, 50 ספרים, חדשים וגם ישנים, וכל המהדורות התקבלו בעין יפה אצל גדולי התורה ולומדיה בכל אתר ואתר.

יצויין, שהפרוייקט הגדול ביותר של המכון, היה בהוצאה לאור של הסדרה "וילקט יוסף", ועד היום כבר יצאו לאור 7 כרכים וברוב פאר והדר. גם הקונטרסים שהיו חסרים, הושלמו ונדפסו, ואלו היו ברשותם של אספנים פרטיים והיה קושי לאתרם ולהשיגם.

עדיין ישנם כתבי יד שטרם ראו אור הדפוס, אך בעבודה מאומצת יושלמו עריכתם בקרוב ויורדו לדפוס.

הצוות המיומן של מכון "קול אריה" כולל את בניו של הגר"א עהרנרייך, הי"ה הרב יואל והרב נפתלי, שהם גם מחברים ספרים דגולים בפני עצמם, וספריהם קושרים לראשי המשפחה הרבנית.

הידיעה על הופעת "ספר היובל" התקבלה בקורת רוח רבה והעבודה כבר בעיצומה.

(8.10.99) ■ יום ח' תשרי, ח"ש כ"ח

חמשים שנה להתייסדות מכון "קול אריה" באה"ב

לפני קרוב לחמישים שנה, בשנת תש"י, הגיע לחופי ארה"ב של אמריקה הרב הגאון ר' אליעזר עהרנרייך שליט"א, הרב דק"ק מאד שבהונגריה, הוא הגיע בודד מכל משפחתו העניפה ואין איש עמו.

כל מחשבותיו היו, כיצד להעמיד שם וזכר לגדולי וגאוני משפחתו החשובה, אשר רבים מגדולי וגאוני הונגריה במאת השנים האחרונות נימנו עמה.

במכון להוצאת ספרים שהקים, הנציח את שמו של זקנו הגאון רבי אברהם יהודה שוואַרץ זצ"ל, תלמיד מרן בעל ה"חתם סופר" זצ"ל ואבדק"ק מאד ומח"ס "קול אריה" כאשר שם המכון נקרא "קול אריה", ומיד החל בעבודת הקודש של הוצאת ספרי גדולי משפחתו הרוממה.

כאשר מביטים היום, אחרי כחמישים שנה של פעילות בלתי פוסקת ממש, ברשימה המודפסת של הספרים שיצאו לאור ע"י המכון "קול אריה", ניתן לומר "לא יאומן כי יסופר", ואלמלא ראינו לא היינו מאמינים, היבול העצום בכמות ובאיכות שהוציא מתחת ידיו בשלושים השנים הראשונות לבדו ממש, ולאחר מכן בעזרתם של בניו היקרים שיחי', הרב יואל זיסמאן, הרב חיים צבי והרב נפתלי.

לפני כמה שנים, החל בפרוייקט מיוחד במינו, של הוצאתו מחדש של הקובץ המפורסם "וילקט יוסף", שיצא לאור בהונגריה משך כשלושים שנה רצופות, כאשר הוא משמש כבמה מרכזית לכל גדולי הדור, שהיו מפרסמים בו מדברי תורתם, כך גם הערות וקושיות, מגדולי הת"ח מחד כמו גם מת"ח צורבים מאידך, אוצר גדול של ידיעות בכל שטחי התוה"ק.

בשנת תשנ"ב יצא לאור הכרך הראשון, שתחיל"תו בשנת תרנ"ט־תר"ס, ועד היום יצאו לאור כבר שבעים כרכים, כולם אהובים, כולם ברורים, וכולם מסודרים בפאר והדר שמעטים כמוהם, מלבד עצם הקובץ, צורף לכל כרך מפתח מפורט, הפותח את שערי הכרך לכל אוהבי דת ודין, מפתחות הענינים המפורטות, מגלות לנו איזה עושר תורני עצום נמצא בדפי הקבצים שלפנינו, כשליד זה, מפתח מלא ומדויק של כל שמות הכותבים בקבצים, גם הוא חשוב לא פחות, כל המעיין בו יראה איך כל גדולי אירופה בכלל וגאוני הונגריה בפרט, כתבו והשתתפו רבות בכתיבת חידושי תורה בקבצים אלו.

תלמידי חכמים רבים ומופלגים נהנים רבות מהספרים היקרים והמצויינים שיצאו לאור ע"י הגר"א עהרנרייך וזכות כל אותם גדולי תורה ויראה, שאת שפתותיהם דובב באמצעות הדפסת ספריהם, תעמוד לו ולבניו שיחי' להתברך בכל טוב כל הימים.

דוד א. מנדלבוים

"המודיע", י"ז במנחם־אב תשנ"ט -

הרבנית הצ׳ חנה לאה עהרנרייך ע״ה

מאַדער רביצין, נפטר געוואָרן

שבת קודש פרשת תרומה, ב׳ אדר איז, נאָך אַ שווערע קראַנקהייט, נפטר געוואָרן הרבנית הצדיקת מרת חנה לאה עהרנרייך ע״ה די רביצין פון יבלחט״א הרה״ג ר׳ אליעזר עהרנרייך שליט״א מאַדער רב אין עלטער פון 78 יאָר.

די נפטרת איז געווען אַ טאָכטער פון הרה״ח ר׳ יואל זוסמאַן שפיצער ז״ל הי״ד, וועלכער איז געווען אַ בן בית און יד ימינו פון דעם דעעשער רב הרה״ק רבי יחזקאל פאַנעט זצ״ל, און איז אויך געווען דער אַרויסגעבער פון זיין ספר כנסת יחזקאל, וואו ער ווערט דערמאַנט לשבח אין די הקדמה.

ר׳ יואל זוסמאַן איז געווען אַן איידעם ביי הרה״ח ר׳ צבי גרין ע״ה פון דעעש, דער גבאי ונאמן ביתו פון הרה״ק רבי משה׳לע דעעשער זצ״ל, וועמענס פאָטער הרה״ח ר׳ משה גרין ע״ה האָט געבראַנגט דעם רבי׳ן ר׳ מענדעל׳ע בעל מעגלי צדק זצ״ל קיין דעעש. די משפחת גרין איז געווען אָפּשטאַמיגע פון הרה״ק רבי יעקב קאָפּל חסיד זצ״ל פון קאָלאָמייע, באַקאַנט אלס דער בעל תפלה פונעם הייליגן בעל שם טוב.

ר׳ צבי גרין איז געווען אַן איידעם פון הרה״ח המקובל ר׳ יצחק אהרן שוואַרץ ז״ל, ראש השוחטים אין סיגעט, בזמן כהונתו פונעם ייטב לב זצ״ל, וועלכער איז לעת זקנתו אַרויף קיין ארץ ישראל, און דאָרט געוואָרן דער ראש המקובלים. ער האָט געדרוקט דאָס קבלה ספר ״אמרי בינה״ אויף שיר השירים, פון זיין שווער הגאון המקובל ר׳ צבי ארי׳ זצ״ל דומ״ץ סיגעט.

ר׳ יצחק אהרן׳ס פאָטער, הרב ר׳ נחום וורַאנובער זצ״ל, איז געווען אַ ברודער פון הרבנית הצדיקת הענדל ע״ה, מוטער פון הגה״ק בעל קול ארי׳ זצ״ל, זייענדיג קינדער פון די באַקאַנטע צדיקת הרבנית זיסל ע״ה, וועלכע איז געווען בזור״ש די רביצין פון הרה״ק מקאַלוב זי״ע.

די מאַדער רביצין ע״ה איז געבוירן ל׳ ניסן תרע״ט, און פאַרבלייבענדיג אַ יתומה פון איר מוטער אַלס גאָר אַ יונג קינד, איז זי נתגדל געוואָרן אין הויז פונעם ״כנסת יחזקאל״, און דאַן אין הויז פון זיין זון, הגה״צ רבי יעקב אלימלך זצ״ל הי״ד בעל ״זכרון יעקב״, לעצטער דעעשער רב פאַר די מלחמה.

אין די מלחמה איז זי פאַרשיקט געוואָרן קיין אוישוויץ, וואו זי האָט באַקומען אַרבעט אין דער קיך. דאָס האָט איר געגעבן די מעגליכקייט צו טאָן חסד מיט אַנדערע, דורך אַרויסשמוגלען פאַר זיי עסענוואַרג, מיט וועלכן זי האָט פשוט מציל געווען ממות לחיים אומצאָליגע נפשות. דאָס איז געווען זייער רידיקאַליש און פאַרבונדן מיט מסירת נפש ממש, און טראָץ דעם וואָס זי איז געכאַפּט געוואָרן עטליכע מאָל און מען האָט איר געגעבן טויטליכע שלעק, האָט זי ווייטער זיך איינגעשטעלט און פאָרגעזעצט אירע מעשים טובים.

אין יאָר תש״ו האָט זי חתונה געהאַט מיט איר מאַן יבלח״ט הרה״ג רבי אליעזר עהרנרייך שליט״א, וועלכער איז פאַר די מלחמה געווען יונגער רב אין מאַד. תחלת האָבן זיי זיך באַזעצט אין דעעש, דאַן אין מאַד, וואו איר מאַן שליט״א האָט געפרוווט צוריק אויפשטעלן די אידישע קהילה. אָבער איינזעענדיג אַז עס איז מער נישט שייך צו בלייבן, האָבן זיי אַרויסגעוואַנדערט קיין דייטשלאַנד, וואו זי איז געווען באַקאַנט אַלס גרויסע עסקנית פאַר אידישקייט אין די לאַגערן אַשוי און פאָקינג, און געהאָלפן פילע צובראָכענע מענטשן אָנפאַנגען אַ ניי לעבן, דורך אַריינגעבן אין זיי קוראַזש און מוט, און העלפענדיג זיי אויף פאַרשידענע אופנים.

אין יאָר תש״י איז די משפחה געקומען קיין אַמעריקע, וואו זיי האָבן געוואוינט אין עטליכע געגענטן, ביז צו זייער באַזעצן זיך אין באָראָ פאַרק. דער מאַדער רב שליט״א האָט גענומען אויף זיך אַרויסצוגעבן די ספרים פון די קינדער פון הגה״ק בעל שו״ת קול ארי׳ והגה״ק בעל בית נפתלי זצ״ל און אייניקלעך פונעם בעל ״קול אריה״ און געגרינדעט דעם ״מכון קול אריה״. די רבנית הצדיקת האָט געגעבן איר פולער דערמוטיגונג צו אַזאַ אונטערנעמונג, כאָטש עס איז געווען פאַרבונדן מיט גרויסע הוצאות, שווערער פלאָג, טלטול הגוף און פיזור הנפש, האָט זי אַלעס גענומען באהבה, וויסענדיג די גרויסקייט פון די פעולות, און דאָס געוואַלדיגקייט פון זיין אַ מזכה את הרבים מיט אַזעלכע טייערע אוצרות.

די שטוב פון דעם מאַדער רב און די רביצין איז שטענדיג געווען אָפן פאַר אורחים און נצרכים, און באַזונדערס האָבן זיי מקרב געווען די אייניקלעך פון די דעעשער צדיקים, צו וועמען די משפחה איז געווען אדוק בלב ונפש.

מיט בערך אַ האַלב יאָר צוריק איז די רביצין קראַנק געוואָרן אויף די געפערליכע מחלה רח״ל, און איר מצב הבריאות האָט זיך כסדר פאַרערגערט ביז מיט עטליכע וואָכן צוריק ווען זי האָט געמוזט אַריינגעפירט ווערן אין שפּיטאָל, פון וואו זי איז שוין לײדער נישט אַרויסגעקומען. שבת קודש פרשת תרומה האָט זיך דער מצב פאַרשאַרפט, פרייטאָג פאַרנאַכט האָט זי נאָך געהערט קידוש און שבת איינדערפרי האָט זי אויסגעהויכט איר לויטערע נשמה. די ביטערע בשורה האָט זיך שנעל פאַרשפרייט איבער די אידישע געגענדן, וואו די נפטרת האָט געהאַט אַ גוטן נאָמען און געווען הויך געשעצט.

צו די לויה וועלכע איז פאָרגעקומען זונטאָג אינדערפרי ביים ביהמ״ד בני משה אין באָראָ פאַרק, האָבן געשטראָמט הונדערטער מענטשן, אנשים ונשים פון אַלע שיכטן און קרייזן, וואָס זענען געקומען אָפּגעבן דעם לעצטן כבוד די חשוב׳ע נפטרת.

עס האָבן מספיד געווען הרבנים הגאוה״צ שליט״א: הרב אברהם יהושע העשיל ביק, אבד״ק מעזיבוז; הרב נפתלי צבי הלברשטאם, בן כ״ק מרן אדמו״ר מאבוב שליט״א; הרב נחום מאיר פאנעט, אב״ד דעש; הרב יהושע צבי יונגרייז, אב״ד טאלטשווא; און דער בן בכור הרב יואל זיסמאַן עהרענרייך. אַלע מספידים האָבן אַרויסגעברענגט די מעלות פון די נפטרת, וועלכע איז געווען אַן אמת׳ע אשה כשרה שעושה רצון בעלה, און מוותר געווען אויף אַלע מותרות, כדי דער מאַן זאָל קענען אָנגיין מיט זיין עבודת הקודש. זיי האָבן באַטאָנט איר עסקנות און מעשי החסד, איר לב טוב און נאָבעלע מידות, און בכלל איר צוריקגעצויגנקייט און צניעות, זייענדיג אַ מסתפקת במועט, און אַ שמחה בחלקה.

צום סוף האָט זיך געזעגנט מיט ביטערע בכיות איר חשוב׳ער מאַן הרה״ג אבד״ק מאד שליט״א, וועלכער האָט איר געבעטן צו זיין אַ מליצת יושר פאַר די גאַנצע משפחה און אַלע ידידים, און מעורר רחמים זיין ביי די גרויסע זיידעס בגבהי מרומים.

זי איז נטמן געוואָרן אינעם מונקאַטשער בית החיים אין ניו דזשוירזי, נעבן איר עלטערן ברודער הרה״ג ר׳ דוב שפיצער זצ״ל אב״ד אגארד, מגדולי תלמידי הגה״ק בעל מנחת אלעזר זצ״ל.

די נפטרת האָט איבערגעלאָזט אַ דור ישרים יבורך, דריי זין: הרב ר׳ יואל, הרב ר׳ חיים צבי און הרב ר׳ נפתלי שיחיו, ווי אויך אַ טאָכטער מרת שרה עטיא אשת ר׳ יודא ארי׳ פרידמאַן שיחיו, און פילע אייניקלעך תלמידי חכמים, יראי השם, חסידים ואנשים מעשה וואָס זענען לשם ולתפארת.

במשך די שבעה וואָך האָבן טויזנטער אידן, בראש מיט גדולי אדמו״רי״ם, רבנים וראשי ישיבות, געקומען מנחם אבל זיין די משפחה, און אויסדריקן מיט זיי געפילן פון צער און מיטלייד. עס זענען נאָכדערציילט געוואָרן פאַרשידענע מעשים פון חסד וואָס די נפטרת האָט געטאָן, וואָס וועלן איר זיכער צונוץ קומען בעולם העליון.

יהי זכרה ברוך ותנצב״ה.

הרבנית הצדקנית מרת חנה לאה עהרנר"ייך עה

שלושים לפטירתה

בשבת קודש פרשת תרומה, ב' באדר נפטרה, לאחר מחלה קשה, הרבנית הצדקת מרת חנה לאה עהרנרייך ע"ה אשת חבר הרה"ג רבי אליעזר עהרנרייך שליט"א גאב"ד מאַד. בת 78 שנים היתה בפטירתה.

המנוחה היתה בתו של הרח"ח ר' יואל זוסמן שפיצר זצ"ל הי"ד, שהיה נאמן ביתו ויד ימינו של הרח"ק רבי יחזקאל פאנעט זצ"ל גאב"ד דעעש, שהיה גם המו"ל של ספרו "כנסת יחזקאל", כפי שמובא לשבח בהקדמה.

רבי יואל זוסמן היה חתנו של הרה"ח רר' צבי גרין ז"ל מדעעש, שהיה גבאי ונאמן ביתו של הרח"ק רבי משה זצ"ל מדעעש. אביו של הרח"ח רבי משה גרין ז"ל הביא את האדמו"ר רבי מנדל זצ"ל בעל מעגלי צדק לעיר דעעש. משפחת גרין הם צאצאיו של הרה"ק רבי יעקב קאפיל חסיד זצ"ל מקולומיי, שהיה בעל תפילה של רבינו הבעל שם טוב זי"ע.

רבי צבי גרין היה חתנו של הרח"ח המקובל רבי יצחק אהרן שוורץ ז"ל ראש השוחטים בסיגעט בזמן כהונתו של האדמו"ר ה"ייטב לב" זצ"ל, שלעת זקנתו עלה לארץ ישראל ונמנה כראש המקובלים ואף הדפיס את ספר הקבלה "אמרי בינה" על שיר השירים, של חותנו הגאון המקובל רבי צבי אריה זצ"ל דומ"צ סיגעט.

אביו של רבי יצחק אהרן, חרב ר' נחום וורנובר זצ"ל היה אחיה של הרבנית הצדיקת מרת הענדיל ע"ה, אמו של הגה"ק בעל הקול אריה זצ"ל. הם היו בניהם של הרבנית הצדיקת מרת זיסל ע"ה שהיתה בזו"ש הרבנית של הרח"ק מקאלוב זי"ע.

הנפטרת, הרבנית ממאַד ע"ה נולדה בלי בניסן תרע"ט ונותרה יתומה מאמא בגיל צעיר מאוד, וגדלה בביתו של ה"יכנסת יחזקאלי" זצ"ל ולאחר מכן בבית בנו הגה"צ רבי יעקב אלימלך זצ"ל הי"ד רבה האחרון של דעעש לפני מלחמת העולם השניה. במלחמה זו נשלחה למחנה המוות אושביץ והועסקה בעבודות במטבח. ממקום זה היתה לה הזדמנות להוציא מאכלים ליהודים רבים והצילה בכך רבים מרעב ומוות בטוח, במסירות נפש של ממש. לא אחת היא נתפשה ואף הולקתה במכות, אך היא חזרה על כך שוב ושוב.

בשנת תש"ו נישאה לבעלה הרה"ג רבי אליעזר עהרנרייך שליט"א, שהיה לפני המלחמה הרב הצעיר של העיר מאַד. תחילה התיישבו בדעעש ולאחר זמן במאַד, שם ניסה בעלה לשקם מחדש את הקהילה היהודית שנותרה לפליטה, אך כל הנסיונות כשלו והיגרו לגרמניה, שם התגלתה שוב הרבנית בפעילותה במחנות אשוי וכן בפאקינג, עזרה לכל שבורי חלב ועודדה אותם להתחיל את החיים מחדש למרות חקשיים.

בשנת תש"י הגיעו לאמריקה והתגוררו בשכונת קראון הייטס ולאחר מכן בבורו פארק. בעלה הרב שליט"א לקח על עצמו להוציא לאור את כל הספרים מצאצאי הגה"ק בעל שו"ת קול אריה והגה"ק בעל בית נפתלי זצ"ל וכן של נכדי הקול אריה וכך יסד את "מכון קול אריה".

הרבנית נתנה את תמיכתה המלאה בפרויקט זה שהיה למעמסה, ולמרות שזה היה כרוך בהוצאות עצומות ויגיעה רבה, טלטול הגוף ופיזור הנפש, קיבלה הכל באהבה רבה, ביודעה גדולת תפעולות למען זיכוי הרבים באוצרות אדירים אלה.

ביתם של הרב והרבנית ממאַד היה תמיד פתוח לאורחים ונצרכים, ובמיוחד קירבו את צאצאי בית דעעש אליהם היו להם קשרי משפחה הדוקים.

לפני חצי שנה חלתה הרבנית במחלה הממארת רח"ל, ומצבה הבריאותי התדרדר, עד שאושפזה שוב לפני מספר שבועות בבית החולים ולא חזרה לביתה. בשבת קודש פרשת תרומה, בליל שבת עוד שמעה קידוש, אך בבוקרו של השבת החזירה את נשמתה ליוצרה. הבשורה על פטירתה חתפשטה חיש מהר בבורו פארק ואזורים אחרים, שלנפטרת היה שם טוב והעריכו אותה מאוד.

בהלוויתה שיצאה למחרת, ביום ראשון, מבית המדרש "בני משה" בבורו פארק, השתתפו מאות אנשים וכן נשים רבות מכל החוגים, שבאו לחלוק כבוד אחרון לנפטרת החשובה, אותה העריכו והעריצו תמיד.

דברי הספד השמיעו הרבנים הגאונים שליט"א: רבי אברהם יהושע העשיל ביק אב"ד מעזיבוז', רבי נפתלי צבי הלברשטאם בן כ"ק אדמו"ר מבאבוב שליט"א, רבי נחום מאיר פאנעט גאב"ד דעעש, רבי יהושע צבי יונגריז אב"ד טאלטשוע וכן בנה הבכור רבי יואל עהרנרייך רב ביהמ"ד אברכי מתיבתא תורה ודעת בבורו פארק. כל המספידים הביעו את גדלות נפשה של הַנפטרת שהיתה אשה כשרה העושה רצון בעלה, וויתרה על הכל ובלבד שבעלה הגאון יוכל להתמסר לעבודת הקודש שבה עוסק תדיר. הם גם הדגישו את עסקנותה במעשה החסד, טוב ליבה ומידותיה הנעלות וההסתפקות במועט תוך התנערות מהמותרות והיותה שמחה בחלקה.

את שורת ההספדים נעל תוך בכיות, בעלה הדגול הרה"ג גאב"ד מאַד שליט"א שביקש ממנה להיות מליץ יושר עבור משפחתה ולעורר רחמים אצל גדולי וראשי המשפחה הצדיקים המפורסמים בגנזי מרומים. ההלוויה המשיכה במסעה לבית העלמין בניו ג'רסי ונטמנה בחלקת מונקטש, ליד קברו של אחיה הגדול רבי דוד שפיצר זצ"ל גאב"ד אגארד, מגדולי תלמידי הגה"ק בעל "מנחת אלעזר" ממונקטש זצ"ל.

השאירה אחריה שלושה בנים הרב יואל עהרנרייך רב ביהמ"ד בוגרי מתיבתא תורה ודעת שנפרד ממנה לפני סתימת הגולל וכן הרב חיים צבי והרב נפתלי ובת הנשואה לר' יודא אריה פרידמן, נכדים ונינים לשם ולתפארת.

חבל על דאבדין ולא משתכחין.
יהי זכרה ברוך ות.נ.צ.ב.ה.

בנימין קלוגר
ירושלים

"המודיע", יום א' פ' צו ב' במיסן תשנ"ח

50th Yahrzeit Of Harav Chaim Zvi Ehrenreich, Z"L

This Shabbos, the 18th day of *Kislev*, marks the 50th *yahrzeit* of the late sainted *gaon* and *tzaddik*, the Rav of Mad, Hungary, Harav Hagaon Reb Chaim Zvi Ehrenreich of blessed memory. The Mader Rav was born in the small town of Sobrantz in the Carpathian mountains in the year 1875 to his illustrious parents Reb Yaakov and Hendel, daughter of the world famous author of the "Kol Aryeh," Harav Avrohom Yehuda Schwartz, *z"l*, Rav in Mad. (The "Kol Aryeh" was one of the leading students of the Chatam Sofer and one of the most famous disciples of Reb Chaim from Zans.)

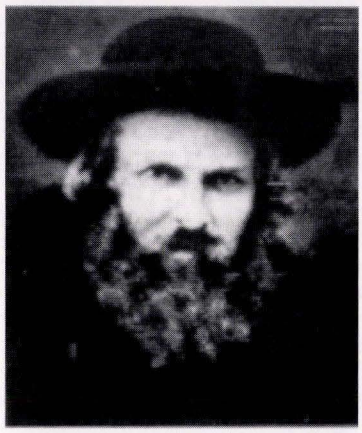
As a youngster, Reb Chaim Zvi excelled in all his studies and was identified as a brilliant scholar in all areas of Jewish scholarship. He studied in the yeshiva of his uncle, Harav Eliezer Zucker, *z"l*, Rav in Beregzas, Hungary, and later in the yeshiva of his uncle Harav Shmuel Ginzler, *z"l*, Rav of Ober-Vishiwe. At an extremely young age he received his *smicha* (rabbinical ordination) with great praise from leading rabbis of that time, primarily from the great *tzaddik* and Rav in Szighet, Harav Chanania Yom Tov Teitelbaum, *z"l*. At age 20 he married Leah, the daughter of his mother's brother, Harav Naftoli Schwartz, *z"l*, Rav in Mad, succeeding his father, the "Kol Aryeh."

After his marriage he served as *dayan* in Mad. When in 1897 his father-in-law passed away, he succeeded the latter as rabbi of Mad. He enlarged its yeshiva and improved all matters of the *kehilla*. Students came from all over to study in his great yeshiva, famed for its great *rebbeim*. They were inspired by his masterful *drashot* and overwhelmed by his *tefillos*.

Reb Chaim Zvi authored and published in 1923 his first and famous *sefer* **K'tzeh Hamate**, commentary on the **Mate Efraim** by Harav Efraim Zalmen Margoliot, *z"l*. His *sefer* was quickly recognized for its brilliance and for its encyclopedic work on all *halachot* and *minhagim* dealing with the months of *Elul* and *Tishrei*, and the *yomim noraim* in particular.

In 1932 he again gained recognition with his second *sefer* **Shaarei Chaim**. This *sefer* covers all laws and customs relating to the reading of the Torah, *kryat haTorah*. Both of these *sefo-rim* promptly became source books in their related fields. It was said that a rabbi, *gabbai*, or *baal koreh* would not go to *shul* without a **Shaarei Efraim**, or **Mate Efraim** during the High Holy Days.

From all over Europe *sheilot* (responsa) were

written to Mad, requesting intricate halachic decisions by this great Rav. He responded to all *sheilot* with clarity and precision.

On the 18th day of *Kislev* 5637 (1936) his holy soul was returned to the Creator and was buried in Mad next to his parents and grandparents, who had served the local rabbinate with much distinction.

Harav Chaim Zvi was succeeded by his oldest son Harav Moshe Leib Ehrenreich, *z"l*. Harav Moshe Leib continued in the footsteps of his father and ancestors in all areas of the rabbinate. In 1943, during the Holocaust years, he collected all the written responsa by his late father and published them under the title **Kav Chaim**. At the age of 30, the young and brilliant Reb Moshe Leib, his mother, wife, all his children, brothers and sisters perished in the Holocaust, in *Sivan* 1944.

Reb Chaim Zvi's younger son, Harav Eliezer Ehrenreich, *shlita*, was a sole survivor of his entire family, which numbered over 100 great *rabbonim* and scholars who were killed in the war. The only thing that had remained with Reb Eliezer throughout the Holocaust was a sole copy of his father's responsa *sefer*, **Kav Chaim**, which was miraculously saved from extinction.

Trying to re-establish Jewish life in Mad was to no avail. Harav Eliezer and his family immigrated to America in 1949. He immediately established the Kol Aryeh Research Institute, which goal was to print and disseminate all the works of the "Kol Aryeh" and his descendants, great leaders in Hungary, most of whom perished in the Holocaust. To date the institute has published over 30 works in all areas of Judaica, from manuscripts as well as second editions. First on the agenda was to reprint his father's responsa with additional notes and comments. The two most famous works by his father, which have already been mentioned, have been published in four editions and received with great acclaim. Due to its popularity, a fifth edition will appear soon. There is no better way to perpetuate the memory of such a great *tzaddik*. *Yehi zichro baruch*. May his memory be a blessing to all of Israel.

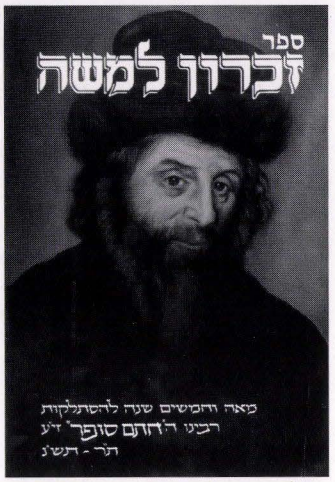
The JEWISH PRESS
Friday, December 19, 1986

150th Yahrzeit Of Chatam Sofer Observed

On the 25th of *Tishrei* this year, corresponding to October 24, 1989, Jews around the world will commemorate the 150th *yarhzeit* of the renowned and sainted scholar Rabbi Moshe Sofer, the *Chatam Sofer*. Many books and monographs have been written on the Chatam Sofer. One of the most important is **Sefer Zicaron L'Moshe**, a collection of the Chatam Sofer's works, which was published by the Kol Aryeh Research Institute in honor of the great rabbi's yahrzeit.

Zicaron L'Moshe is a treasury of the Chatam Sofer's letters, *Divrei Torah*, responsa and *teshuvot*, collected and annotated with commentaries by the scholar and Rabbi Yosef HaKohen Schwartz. Also contained in the volume is a biography of the Chatam Sofer and articles written 50 years ago by Europe's most noted rabbinic authorities. Many were published for the first time in this collection and contained firsthand information on the Chatam Sofer. **Zicaron L'Moshe** was originally published 50 years ago, on the 100th anniversary of the Chatam Sofer's death, in war-torn Europe. It is being brought out again for wider distribution by the publishing house of the Kol Aryeh Research Institute in New York.

Rabbi Moshe Sofer, the Chatam Sofer, was born in 1762 in Frankfort, Germany. In 1806 he was appointed Rabbi of Pressburg, Hungary's most important Jewish community, where he lived for the rest of his life. It was here that the Chatam Sofer made his greatest contributions to Orthodox Jewry.

While in Pressburg, the Chatam Sofer established the largest Yeshiva since the Babylonian era. It became the center from which he organized Orthodox Jewry in its struggle against the beginning Reform movement. His outstanding scholarship, moral character, talent and influence made the Yeshiva the most important in Europe and solidified his leadership. Throughout his life, the Chatam Sofer sought to strengthen Orthodoxy by strengthening educational and communal institutions and disseminating Torah study. He constantly warned against *halachic* innovations and the threat that the modern movements posed to traditional Jewish life. Although he was aware of the inevitable schism his unwavering principles would produce in the Jewish world, the Chatam Sofer remained committed to his ideals. He utilized his tremendous talents and personal charisma to spread his message. As a result, the Chatam Sofer became his generation's most eloquent spokesman for traditional Orthodox Judaism.

The Chatam Sofer is best known for the large body of works he produced, most of which were published following his death in 1839. Included in his writings are seven volumes of responsa, sermons, commentaries on Torah, letters, poems and a diary. In writing **Zicaron L'Moshe**, Rabbi Yosef HaKohen Schwartz chose from among the most representative and important of the Chatam Sofer's written works to expound on the great leader's philosophy of life and Orthodox Judaism.

Rabbi Yosef HaKohen Schwartz was himself an erudite scholar and renowned rabbi. He was born in Hungary in 1875, the son of Rabbi Naftali Schwartz, the chief rabbi of Maad, Hungary. For many years he was the editor of the influential periodical **VaYelaket Yosef**. In 1924 he was chosen rabbi of the *Mahzikei Torah* association of Oradea (Grosswardein), where he remained until its destruction by the Nazis. He was killed in Auschwitz on the ninth of *Sivan* 5704 (1944).

This important volume is one of many published by the Kol Aryeh Research Institute, a publishing concern started by Rabbi Eliezer Ehrenreich in New York in the years following World War II. Kol Aryeh is dedicated to the publication of works of Jewish studies written by members of the family of Rabbi Abraham Yehuda HaKohen Schwartz, noted disciple of the Chatam Sofer and author of the responsa *Kol Aryeh*. Rabbi Ehrenreich is a direct descendant of the Kol Aryeh. Since establishing the Kol Aryeh Research Institute, close to 40 volumes have been made easily accessible to students, rabbis and laymen throughout the Orthodox world.

Jewish Press Profile by Tovia Preschel

The "Kol Aryeh" Haggadah

The Haggadah features comments by Rabbi Abraham Yehuda HaKohen Schwartz, author of *Kol Aryeh*, who was rabbi of Beregszasz and Mad, Hungary (died 1883), and twenty-six members of his family, including Rabbi Eliezer Zucker, rabbi of Beregszasz and author of *Damesek Eliezer*; Rabbi Yosef HaKohen Schwartz, editor of the rabbinical journal *Va Yelaket Yosef*; Rabbi Pinhas Zelig HaKohen Schwartz of Kleinwardein, author and editor; and Rabbi Shlomo Zalman Ehrenreich, prolific rabbinic author and rabbi of Szilagy-Somlyo. The three last-named were all killed by the Germans.

בעזה"י

וה השער לה' צדיקים יבואו בו

סדר

הגדה של פסח

קול אריה

תוכו רצוף אמרים נעימים ונחמדים מפנינים יקרים
משוקדים בפתור ופרה ומתוקים מצוף רבש על הגדה של פסח
מאת האדי שבחבורה הרב הגאון הקדוש המפורסם.
שר התורה בגללה ובנסתר, סופת הדור וכו'
כקש"ת מרן **אברהם יהודא הכהן** יצללה"ה
אבדק"ק בערעגנסאז ואח"כ בק"ק ה' **מאד** יצ"ו ושמנ"כ
בערהסח"ם שו"ת קול אריה עדהשו"ע
ומאת
יוצאי חלציו הרבנים הגאונים והצדיקים מנזקו
זכרם לברכה לחיי העולם הבא
ונלוה אליהם גם דרושים לפרשת החודש, שבת הגדול.
ענייני חודש ניסן, ומנהגי חג הפסח, ועוד

נלקט: מתוך ספריהם, ומתוך כתבי יד שפרם ראו איר הדפוס
ויוצא לאור בפעם הראשונה ע"י
אליעזר עהרענרייך
הרב פסאד יצ"ו
בהוצאת
הבדה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה
ברוקלין, ניו יארק
שנת תשפ"ז לפ"ק

Rabbi Eliezer Ehrenreich, a descendant of the "Kol Aryeh" and head of the Kol Aryeh Institute, Brooklyn, who edited the Haggadah, recalls in his preface Rabbi Yeshayah Horowitz' plea to his sons in his *Shnei Luhot HaBrit* to discuss his writings on the subject when fulfilling the *Mitzva* of recounting the story of the exodus from Egypt. This Haggadah, he writes, will enable the descendants and students of the "Kol Aryeh" and the other rabbis quoted in the volume, to discuss their fathers' and teachers' views when sitting at the Seder.

Rabbi Joel and Naftali Ehrenreich, sons of Rabbi Eliezer, have culled the comments from printed books as well as from manuscripts and prepared them for print. In their introduction they give short biographies of all the authors whose comments they quote.

The volume opens with comments on *Shabbat HaHodesh* and *Shabbath HaGadol*. These are followed by Passover customs of the "Kol Aryeh" and the "Kol Aryeh's" *Shtar* for the sale of Hametz. The comments on the Haggadah relate both to the text and to the Seder customs. Several pages are devoted to the counting of the Omer. The volume contains also a 30-page treatise with comments regarding the seventh day of Passover — during the night of which the Israelites crossed the Red Sea and when the *Shira* is read.

We cannot quote the lengthy comments, but one interesting short note, at least, shoud be cited. When the "Kol Aryeh" recited the Grace After Meals, he didn't say *HaRahaman Yezakenu LYmot HaMashiah* (May the Most Merciful make us worthy to behold the time of the Messiah), but ... *Yezakenu LeViat HaMashiah*, make us worthy to behold the *coming of the Messiah*. The *Yemei HaMashiah*, the Messianic times, have started already in the days of the Holy Ari (Rabbi Yitzhak Luria).

PROFILE

TOVIA PRESCHEL

Reprint Of 'Or Torah' (Hungarian Torah Journal)

Rabbi Eliezer Ehrenreich, rabbi of Mad, Hungary, is the scion of an illustrious family, whose members have enriched rabbinical literature and have served as rabbis in various Jewish communities.

Recently, the Kol Aryeh Institute reprinted **Or Torah**, a Torah journal which appeared for several years in Kisvarda, Hungary. The first issue came out in Kislev 5692; the last in Nissan 5695.

Or Thóra

Kisvárda 5692 Kislov. — Halachá és Agadá havi folyóirat — Előfizetési ár Egész évre 4 pengő, félévre 2 pengő, —

אור תורה

Forty years ago, after arriving in this country, he founded the Kol Aryeh Research Institute for the publication of writings by rabbis of his family. The institute, named after Rabbi Abraham Judah HaKohen Schwartz, rabbi of Bergszasz and Mad, and author of responsa **Kol Aryeh**, has put out a large number of books, the most recent of which was a reprint of **Zikaron LeMoshe** by Rabbi Joseph HaKohen Schwartz of Oradea. The book, which discusses the life and writings of Rabbi Moshe Sofer, was originally published a short time before the outbreak of World War II, to mark the 100th anniversary of the death of the Hatam Sofer. It was reprinted by the Kol Aryeh Institute on the occasion of the 150th Yahrzeit of the sage of Pressburg.

In the first issue, the editor, Rabbi Pinhas Selig HaKohen Schwartz — a grandson of the "Kol Aryeh" and a brother of the aforementioned Rabbi Joseph HaKohen Schwartz — explained that the desire to strengthen and encourage the study of Torah had impelled him to establish the journal.

The journal offered — to quote the motto — "Talmudic *pilpulim*, notes on the Bible, Mishna, Halacha and Aggada as well as responsa on practical problems by the leading rabbis of the time." In addition **Or Torah** featured reviews of new Torah publications and news from the rabbinical world. There was also a section entitled "Siftei Yeshenim" in which were printed notes, letters and observations by rabbis who were no longer living.

Contributing to the journal were not only rabbis from Hungary and neighboring countries, such as Czechoslovakia and Romania, but also from the Land of Israel, Poland, Germany and the U.S. Many of the contributors, including the editor, perished in the Holocaust.

Two issues of **Or Torah** contain notes by the "Bahur Abraham Schischa of Sopron (Oedenburg)," who is probably identical with the well-known scholar, bibliophile and book collector of the same name, who now resides in London. Schischa, a good friend of mine is, perhaps, the only surviving contributor.

Torah Or is interesting not only because of the valuable individual articles it published, but also because it affords us a glimpse of the rabbinical world of Hungary during the pre-World War II period. Issues of the journal are difficult to come by. Rabbi Eliezer Ehrenreich and his sons had to exert great efforts to assemble a complete set.

The reprint carries an introduction by rabbi Ehrenreich about the editor and his literary activities. Rabbi Pinhas Selig HaKohen Schwartz was a prolific author. His many books — some of which were reprinted by the Kol Aryeh Institute — include **Shem HaGedolim Me'Eretz Hagar**, which, modeled after Azulai's **Shem HaGedolim**, presents the biographies and lists the writings of Hungarian rabbis.

The reprint also features a very valuable apparatus of nine indices, which enable the reader to easily find a particular subject of interest to him.

There are indices of verses in the Bible, of passages of the Talmud, of Halachot of Maimonides' **Yad HaHazaka**, of *Dinim* and of novellae on *Sugyot* as well as indices of subjects and names.

Some of the readers of the reprint might discover relatives or acquaintances among the many contributors to **Or Torah**. When Rabbi Joel Ehrenreich gave me the new volume, he remarked that a letter by my grandfather, Rabbi Yohanan Preschel of Potok Zloty-Sniatyn, was printed in one of the Siftei Yeshenim sections.

Rabbi Joseph Hakohen Schwartz, the older brother of the editor of **Or Torah**, published the Torah periodical **VaYelaket Yosef** for 20 years. The Kol Aryeh Institute is now preparing a reprint of this well known, but now very rare rabbinic journal.

A beautiful chapter in the book is devoted to a description of Rabbi M.L. Winkler's personality and greatness in Torah

We read there about his nightly schedule: He never went to bed before answering almost all the *Halakhic* enquiries he had received (he was the author of responsa ***Levushei Mordechai***). Then he began studying his customary nightly *Shiurim*.

One day Rabbi Chaim Zvi asked Rabbi Winkler to pray for him, because he had been called up to the army. (At that time only rabbis of communities, but not *Dayanim* and similar office holders were exempt from military service). "Go home and don't worry," Rabbi Winkler told Rabbi Chaim Zvi. After Rabbi Chaim Zvi had left, the rabbi called for the head of the community." Spread the word and make sure that it reaches the authorities," he told him. "Because of old age I relinquish my post as rabbi and entrust it to the Dayan."

Rabbi Winkler died in 1932 at the age of 88. In his will he made it clear to the community that he wanted Rabbi Chaim Zvi Ehrenreich to succeed him. Only for a few years was the latter privileged to officiate as rabbi of the community, where his father-in-law Rabbi Naftali and his grandfather Rabbi Aryeh Judah had served. He died in 1937.

Rabbi Chaim Zvi, who during his life published comments on Rabbi Ephraim Zalman Margulies' ***Matteh Efraim*** and ***Shaarei Efraim***, was succeeded by his oldest son, Rabbi Moshe Yehuda Leib Ehrenreich.

Rabbi Moshe Yehuda Leib was a student of Rabbi Mordecai L. Winkler. He helped his teacher prepare his writings for print and after the latter's death published his ***Levushei Mordechai*** on tractate ***Nedarim***. He also printed a volume of his father's responsa (***Kav Hayyim***, 1943).

When the Germans occupied Hungary, Rabbi Moshe Yehuda Leib was sent to a labor camp in Germany, where he was tortured and killed.

His younger brother, Rabbi Eliezer, who assisted in the conduct of the community's Yeshiva, escaped in 1942 — when he was called up to the Hungarian forced labor service — to Budapest, residing there under an assumed name. After the German occupation of Hungary, he lived in the Budapest Ghetto. On one occasion, when together with other Jews he was led out from the Ghetto, he succeeded in getting away from the murderers. He later found refuge in a Swiss-protected building.

After the war he returned to Mad, where he organized the religious life of the survivors. When he realized that there was no future for the remnants of the community under the Russian occupation, he returned to Budapest. He and his wife crossed illegally into Austria and from there emigrated to the U.S., where, as mentioned before, he established the "Kol Aryeh Research Institute."

The 500-page volume, which is richly illustrated with pictures of rabbis, tombstones, title pages of books and more, is an important contribution to the history of Hungarian rabbinical leaders. In addition to the extensive descriptions of different rabbinical personalities presented in the book, biographical data of many others are found in the numerous footnotes which accompany the text.

PROFILE

TOVIA PRESCHEL

The Torah Journal *VaYelaket Yosef*

VaYelaket Yosef was an important Torah journal, which appeared twice a month, over a period of 20 years (1898-1918) in Bonyhad, Hungary.

Rabbis of various countries contributed articles on *Halakha* and Aggada to **VaYelaket Yosef**. The journal also printed excerpts from manuscript writings by rabbis of former generations. It carried news from the rabbinic world as well as notices about new rabbinic books.

The editor was Rabbi Yosef HaKohen Schwartz, a son of Rabbi Naftali HaKohen Schwartz, rabbi of Mad, and a grandson of Rabbi Abraham Yehuda HaKohen Schwartz, author of *responsa* **Kol Aryeh**.

Rabbi Yosef Schwartz, who was a student of Rabbi Yaakov Tennenbaum of Putnok, settled in Bonyhad after his marriage to the daughter of Rabbi Eliezer Hayyim Deutsch, the town's rabbi. In 1924 he was chosen rabbi of the Mahzikei Tora congregation of Oradea, Romania.

In 1940, Transylvania, where Oradea is situated, became part of Hungary. In 1944, after the German occupation of that country, the Jews of Transylvania shared the fate of Hungarian Jewry. Rabbi Schwartz was killed in Auschwitz in the summer of 1944. He was 67 years old. His published writings include two volumes of responsa: **VaYitzbor Yosef** and **Ginzei Yosef**.

The Kol Aryeh Institute of Brooklyn — founded in 1949 by Rabbi Eliezer Ehrenreich, the rabbi of Mad, following his arrival in the U.S. — has been publishing books by Rabbi Abraham Yehuda HaKohen Schwartz (the Kol Aryeh) and his descendants for almost 50 years now.

Several years ago Rabbi Ehrenreich began reprinting the **VaYelaket Yosef** journal, complete sets of which are very rare.

In 1992 and in 1993 he published two volumes, containing **VaYelaket Yosef** of the years 5659-5660 (1898-1899) and 5661-5662 (1900-1901), respectively.

A short time ago a third volume, embracing the years 5663-5664 (1902-1903) came off the press. The new volume, like its two predecessors, carries a fine introduction by Rabbi Eliezer Ehrenreich (who is a nephew of the editor — Rabbi Yosef Schwartz) and is provided with valuable indexes of authors and subjects prepared by Rabbis Joel, Hayyim and Naftali Ehrenreich.

By reprinting **VaYelaket Yosef**, Rabbi Ehrenreich has performed a *Hesed* for the living, who will enjoy reading and studying its contents, as well as for the dead, the late contributors, many of whom were killed during the Holocaust.

PROFILE

TOVIA PRESCHEL

Toledoth Beth Naftali

Toledoth Beth Naftali, which tells of the life and activities of Rabbi Naftali HaKohen Schwartz, rabbi of Mad in northeastern Hungary, was published some time ago by the Kol Aryeh Research Institute on the occasion of the hundredth anniversary of the death of Rabbi Naftali.

The book was edited by Rabbis Joel and Naftali Ehrenreich, sons of Rabbi Eliezer Ehrenreich, the last rabbi of Mad, a grandson of Rabbi Naftali. After coming to this country in the autumn of 1949, Rabbi Eliezer Ehrenreich established in Brooklyn, N.Y. the Kol Aryeh Research Institute for the publication of the writings of members of his family, who served as spiritual leaders in various communities and enriched rabbinical literature as editors of Torah journals and as authors of responsa, commentaries and other works.

Toledoth Beth Naftali doesn't speak only of Rabbi Naftali HaKohen Schwartz and his family but also of all the other rabbis who served the Jewish community of Mad since its beginnings in the second part of the 18th century.

The Jewish community in Mad was not large, but famous rabbis officiated there and many of its members were learned, thus making it a center of Torah study.

The immediate predecessor of Rabbi Naftali Schwartz in the rabbinate of Mad was his father, Rabbi Abraham Judah Schwartz. A native of Mad, he studied with Rabbi Moshe Sofer in Pressburg and later with Rabbi Benjamin Wolf Lew, author of *Shaarei Torah*, in Verbo. He served for 20 years (1861-1881) as rabbi of Beregszasz and during the last years of his life (1881-1883) was rabbi of Mad.

He was very close to several Hasidic leaders, but was specially attached to Rabbi Hayyim Halberstam of Zanz. One of the leading Hungarian rabbis of his time, he was a very prominent spokesman of that country's Orthodox Jews in their struggle against reformistic tendencies and for their right to establish separate communities of their own.

In rabbinic literature he is known for the collection of his responsa *Kol Aryeh*, which was published more than 20 years after his death.

He was succeeded in his post as rabbi of Mad by his son Rabbi Naftali, who served in that position for 13 years until his death on Kislev 12, 5657 (end of 1896).

Many pages in the book are devoted to a detailed description of his activities as outstanding and dedicated rabbinical leader and *Rosh Yeshiva*.

Quoted at length are addresses he delivered on a variety of occasions (including a speech in celebration of the 25th anniversary of the coronation of Francis Joseph I as Emperor of Austria-Hungary), reminiscences of his students, which reflect love and reverence for their master, as well as letters he exchanged with leading rabbis and other personalities. (In a reply to Baron Karl Wilhelm — Shimeon Wolf — Rothschild of Frankfurt, he assured the latter that the wine from Hungary he had asked about was one hundred percent Kosher for Passover).

The book also features a partial list of his students and samples of the certificates of *Morenu* and *HeHaver* that he awarded.

His published writings — all of which appeared posthumously — include: *Beth Naftali*, containing 105 responsa and 16 *Derashot; Shaar Naftali*, a commentary on parts of *Abudarham*, printed with a treatise by Rabbi Zeev Wolf Boskowitz, with notes by Rabbi Naftali, and a collection of responsa by circa 50 rabbis on praying aloud; and *Beth Naftali* on the Torah to which was appended *Imrei Shefer* (*Derashot*).

The books carried approbations by leading rabbis, not only from Hungary, but also from Germany and Galicia. The first two volumes, which appeared in 1899 and 1903, respectively were published by Rabbi Naftali's son, Rabbi Joseph HaKohen Schwartz. He was the author of responsa *Ginzei Yosef* and *VaYitzbor Yosef*, and edited for 20 years (1899-1918) the periodical *VaYelaket Yosef*. The third volume, *Beth Naftali*, on the Torah, which appeared in 1906, was published by Rabbi Naftali's son, Rabbi Pinhas Selig HaKohen Schwartz. He was the author of many works, including *Shem HaGedolim MeEretz Hagar*, and edited the Torah periodical *Or Torah* (1923-1935).

Responsa *Beth Naftali, Shaar Naftali* on Abudarham, *Beth Naftali* on the Torah with *Imrei Shefer* as well as another book by Rabbi Naftali Schwartz (*Ayala Sheluha*, originally printed in 1941) were reprinted by the Kol Aryeh Research Institute. The institute also plans to publish some of Rabbi Naftali's writings which have remained in manuscript.

The book before us acquaints us with many members of Rabbi Naftali's illustrious family. Three other sons were well-known rabbinic authors: Rabbi Yitzhak Meir (he was named for Rabbi Yitzhak Meir of Gur. Rabbi Naftali's father, Rabbi Abraham Judah Schwartz, and the *Hiddushei HaRim* held each other in high regard), and Rabbis Abraham Judah and Shemuel.

Rabbi Naftali HaKohen Schwartz' son, R. Yitzhak Meir, published several books, some of them carrying the title ***Imrei Yitzhak***. Rabbi Naftali's sons Abraham Judah and Shemuel, respectively, edited the Torah monthlies ***HaNesher*** (1933-1944) and ***Leket Sheshna'h*** (1934-1944). R. Abraham Judah's other publications included ***Derekh HaNesher***, a book about Rabbi Nathan Adler of Frankfurt. R. Shemuel wrote ***Toledoth Geonei Hagar***, about prominent rabbis of Hungary.

Rabbi Naftali's son-in-law Rabbi Nathan Zvi Brisk, served as Rabbi in Szeke and later in Salonta. He was the author of several books, among them ***Nahalat Zvi*** on ***Pirkei Avot***.

Rabbi Naftali was a great bibliophile and collector of *Sefarim* and assisted greatly in the publishing of books. He bought manuscripts, including ***Malbushei Yom Tov*** by Rabbi Yom Tov Lipmann Heller — of whom he was a descendant — on R. Mordecai Jaffe's ***Levush*** on Orah Hayyim. The work was eventually published by R. Yitzhak Feigenbaum and his sons (the editors of the Torah periodical *Shaarei Torah*) of Warsaw — who, too, were descendants of Rabbi Y.T. Lipmann Heller — with a preface by Rabbi Naftali.

After the death of Rabbi Naftali, the community of Mad chose Rabbi Chaim Zvi Ehrenreich — who was a son of Rabbi Naftali's sister Hendel Reizel, and was engaged to Rabbi Naftali's daughter Leah — as their rabbi. Rabbi Chaim Zvi, however, declined the call, claiming that he was too young to occupy the position, which before him had been held by famous rabbis, and agreed only to serve as *Dayan*.

In 1900, after Rabbi Chaim Zvi had served for several years as Dayan, steadfastly refusing to fill the position of his father-in-law, the community chose Rabbi Mordecai Leib Winkler, a well-known rabbinic authority, as their spiritual leader, with Rabbi Chaim Zvi assisting him in the rabbinate.

Several years ago Machon Yerushalayim published ***Siah Yitzhak***, a volume of responsa by Rabbi Yitzhak Weiss, who after serving in Kadlburg, was chosen as rabbi of Verbo. The book includes a large essay about Rabbi Weiss and his family. We read there that on account of his extraordinary erudition in all branches of Torah literature, while still young, the ***Shevet Sofer*** called him: "My book case."

Rabbi Weiss — who was killed near Lublin in the summer of 1942 was a frequent contributor to *VaYelakket Yosef*.

In reply to a question regarding a prayer which includes a plea to the angles to place our supplications before the throne of the Almighty, the editor relates that once he talked with Rabbi Y. Weiss about the *Piyut* (recited with the Selihot) *Makhnisei Rahamim* ... (Angels of mercy usher in our prayers for mercy before the L-rd of Mercy). How can we pray to the angels to intercede for us? Shouldn't we pray to the L-rd only? Rabbi Weiss told him that the ***Hatam Sofer*** in a responsum (***Orah Hayyim*** 166) agreed with the *Maharal* of Prague who had sharply criticized this *Piyut*. He didn't recite it, nor did his grandson, the ***Shevet Sofer***. On the other hand, Rabbi Weiss mentioned *Rishonim* who defended and explained this prayer. (The latest issue, vol. 3, of the excellent rabbinic publication *Yeshurun* — edited by Rabbis Shlomo Gottesman and Zvi Rotberg — features a beautiful and comprehensive study by Rabbi Shlomo Sprecher about the controversy surrounding the reciting of the *Piyut Makhnissei Rahamim*.)

With the approach of the festival of *Sukkot*, *VaYelakket Yosef* advocated strongly the use of *Ethrogim* grown in the Land of Israel.

In the summer of 5667 (1907) *VaYelakket Yosef* published articles calling upon Jews to buy only *Ethrogim* which were grown in the Land of Israel by Jewish *Ethrog* growers. The *Kashruth* of these *Ethrogim* was certified by Rabbi Avraham Yitzhak HaKohen Kook, the rabbi of Jaffa and the new settlements, and whoever bought them could rest assured that they were not *Murkavim*. ***VaYelakket Yosef*** printed a letter by Rabbi Kook, informing Rabbi Eliezer Hayyim Deutsh of Bonyhad that the *Ethrogim* whose *Kashruth* he certified were not only *not Murkavim*, but were also Kosher in all other respects (they were not fruits of *Orlah; Terumah* and *Ma'aser* had been separated). The *Peri Etz Hadar Society* of Jaffa, in which all Jewish growers of *Ethrogim* were organized, announced that it would open a warehouse in Budapest, where Jews could buy *Ethrogim* as well as *Lulavim* and *Hadassim*.

Moreover, ***VaYelakket Yosef*** carried a special supplement called *Kuntres Peri Etz Hadar* about the *Ethrogim* of the Land of Israel. It featured an appeal by Rabbi Eliezer Hayyim Deutsch to buy *Ethrogim* grown in the Land of Israel, because one must be certain that the *Ethrog* is not *Murkav* and because of our duty to support the poor growers in the Holy Land instead of enriching the non-Jewish growers, many of whom hated and persecuted Jews (in 1891 there was a blood libel in Corfu, which was one of the main exporters of *Ethrogim*. Jews were attacked and large numbers of them fled the island).

Rabbi Deutsch's appeal, which was originally published in 1906 in several Jewish newspapers, elicited letters of support from numerous rabbis. Some of these, including those by Rabbi Shemuel Rosenberg of Unsdorf, Rabbi Moshe Shemuel Glasner of Klausenberg, Rabbi Koppel Reich of Budapest, Rabbi Akiva Sofer and his *Beth Din* of Pressburg and Rabbi Shlomo Sofer of Beregszasz, were printed in the supplement. Rabbi Yosef Schwartz, the editor of *VaYelakket Yosef*, also appealed in the supplement to make the effort to buy *Ethrogim* from the Holy Land.

The following summer with the approach of the High Holiday season, *VaYelakket Yosef* published more letters by rabbis in support of Rabbi Deutsch's appeal. The editor reprinted in *VaYelakket Yosef* of *Elul* 15, 5668 (1908), parts of the article *"Ethrog"* which appeared in the American Hebrew encyclopedia *Otzar Yisrael*. We are told there, *inter alia*, that in the 1870's the *Ethrogim* which came from Greece, especially those of Corfu, were suspected of being *Murkavim*. Rabbi Yitzhak Elhanan Spektor of Kovno wrote a pamphlet condemning them, and many rabbis of Russia and Poland, among them Rabbi Yisrael Salanter, shared his view.

Early in the 1880's the Greeks, who thought that the Jews were dependent on them, asked exorbitant prices for their *Ethrogim*. The Jewish traders reacted by not buying that year any Greek *Ethrogim*. They bought *Ethrogim* from other countries, though they were expensive.

Following the blood libel in Corfu and the attack on Jews there, many Jews discontinued buying Greek *Ethrogim*.

The article also speaks of the planting of *Ethrogim* by the new Jewish settlers in the Holy Land and the establishment in 1904 of the *Peri Etz Hadar Society*.

One paragraph deals with the import of American *Ethrogim* to Europe and the rabbinic views regarding their *Kashruth*.

We mentioned earlier that in addition to articles, notes, announcements and other features, there were also ads, especially of new books, in *VaYelakket Yosef*.

New books advertised included ***Tractates Hullin*** and ***Bekhorot*** of the "newly discovered" ***Talmud Yerushalmi*** on ***Kodashim***.

When Rabbi Solomon Judah Friedlander published his edition of the "rediscovered" Talmudic texts, several prominent rabbis and scholars believed his story. However, before long other rabbis and scholars demonstrated that the newly published ***Yerushalmi*** on ***Kodashim*** was a forgery. On the first of *Heshvan* 5668, eight months after the first ad appeared, Rabbi S. Friedlander, apparently feeling the heat of his critics, placed another ad in the periodical in which Rabbi Judah Gruenwald, the rabbi of Szatmar, certified that he had seen part of the old manuscript, "written in a very old script," which was used for the publication of the ***Yerushalmi***.

It seems that Rabbi Friedlander, who succeeded in misleading prominent scholars into believing that his ***Yerushalmi*** was authentic, was also able to deceive the Rabbi of Szatmar into believing that he had an ancient manuscript at his disposal.

The story of the master forger has been described by Abraham Schischa of London in the ***Encyclopedia Judaica*** (entry: *Friedlaender, Solomon Judah*). Schischa doesn't state where he is buried. Two years ago, Rabbi Barukh Oberlander, the Lubavitch emissary in Hungary, told me in Budapest that he had discovered Friedlander's tomb in the Jewish cemetery of Szatmar.

The fifth volume of the reprinted *VaYelakket Yosef*, which has been provided with new indices of contributors and subjects, carries an introduction by Rabbi Eliezer Ehrenreich. ■

PROFILE

TOVIA PRESCHEL

The Rabbinic Periodical *VaYelakket Yosef*

Not long after his arrival in this country in the autumn of 1949, Rabbi Eliezer Ehrenreich, who had been rabbi of the Jewish community of Mad, Hungary, established an institute for the publication of works by his great-grandfather Rabbi Avraham Yehuda HaKohen Schwartz, a well-known rabbinic authority, and by other members of his illustrious family.

Rabbi Avraham Yehudah HaKohen Schwartz was a student of Rabbi Moshe Sofer (the ***Hatam Sofer***), served as rabbis of Beregszasz and of Mad and was the author of ***Kol Aryeh***, a volume of responsa.

Members of the Schwartz and Ehrenreich families served as rabbis in various communities in Hungary, Slovakia and Romania, authored rabbinic books and were the founders, editors and publishers of several rabbinic periodicals.

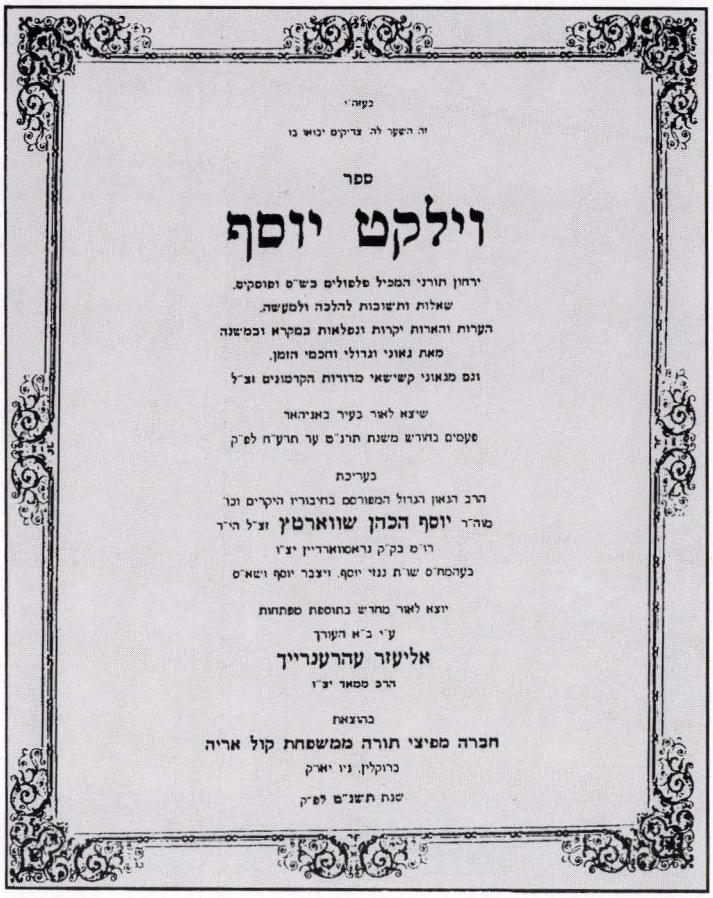
Since its establishment, Rabbi Ehrenreich's institute has published nearly 50 books, reprints as well as new works. Last year it put out ***Toledoth Beth Naftali***, a volume about the rabbis of Mad with a detailed biography of Rabbi Naftali Hakohen Schwartz, a son of the ***Kol Aryeh***, who succeeded his father as rabbi of Mad. The book was written by Rabbis Joel and Naftali Ehrenreich, sons of Rabbi Eliezer Ehrenreich.

Several years ago the institute embarked on the reprinting of *VaYelakket Yosef*, a rabbinic fortnightly which appeared for 20 years (1898-1917) in Bonyhad, Hungary. The journal's publisher and editor was Yoseph HaKohen Schwartz, a son of Rabbi Naftali HaKohen Schwartz. He was the son-in-law of Rabbi Eliezer Hayyim Deutsch, who was the rabbi of Bonyhad. Rabbi Yosef Schwartz succeeded his father-in-law, after the latter's death, as rabbi of the town. In 1924 he was chosen as rabbi of the Mahzikei Torah Congregation of Grosswardein (Oradea). His published works include ***VaYitzbor Yosef***, a volume of responsa. He was killed in the Holocaust.

Rabbi Ehrenreich's institute has thus far published five volumes of *VaYelakket Yosef*, each volume containing the issues of two years. The fifth volume, which is the subject of this review, embraces the issues which appeared from Tishri *5667* (autumn 1906) until the end of *Elul* 5668 (autumn 1908).

The periodical was widely read. In the issues before us are contributions not only from rabbis who resided in the lands of the Austro-Hungarian Monarchy, but also by rabbis from Poland, Germany, Switzerland, Romania, the Netherlands, Denmark, the Land of Israel; even from countries as far away as the U.S. and Argentina.

The journal's pages are filled with *Hiddushei Torah*, Halakhic questions and decisions, *Divrei Aggadah*, as well as with notes in which the authors point at contradictions

בעזה"י

זה השער לה' צדיקים יבואו בו

ספר

ויקלט יוסף

ירחון תורני המכיל פלפולים כש"ס ופוסקים,
שאלות ותשובות להלכה ולמעשה,
הערות והארות יקרות ונפלאות בפרקא וכמשנה
מאת נאוני וגדולי וחכמי הזמן,
וגם מנאוני קשישאי מדורות הקדמונים וצ"ל

שיצא לאור בעיר באניהאד

שעמים נתחיל משנת תרנ"ח עד תרע"ח לפ"ק

בעריכת

הרב הגאון הגדול המפורסם בחיבוריו היקרים וכו'
מוהר"ר **יוסף הכהן שוואַרטץ** זצ"ל הי"ד
ר"מ בק"ק נראסוואַרדיין יצ"ו
בעהמח"ס שו"ת נגיד יוסף, ויצבר יוסף וישא"ס

יוצא לאור מחדש בתוספת מפתחות

ע"י ב"א העורך

אליעזר שהרעגרייך

הרב ממאד יצ"ו

בהוצאת

חברה מפיצי תורה ממשפחת קול אריה

ברוקלין, ניו יארק

שנת תשנ"ט לפ"ק

or problematic statements in rabbinic works. Here is an example of the latter: Rabbi Yehiel Michel HaKohen Fried of Muzsaj draws the readers' attention to Rabbi Zvi Hirsch Chajes' comments on ***Sukkah*** 45b in which he states that the *Talmud* employs the word "*MiShum*" (in the name of) only in cases when the speaker has heard — the words he quotes — directly from the source he mentions. Rabbi Fried points out that Rashi in ***Hullin*** (17b, 113b) says just the opposite.

There are also *Mazal Tov* wishes to rabbinic families, eulogies for rabbis who departed, as well as ads and announcements, especially for new *Sefarim*.

Rabbi Simha Bunim Sofer, the ***Shevet Sofer*** passed away on the 15th of *Kislev*, 5667 (1906). He had served for more than 30 years as rabbi of Pressburg and as head of its Yeshiva. *VaYelakket Yosef* published the eulogy which was delivered at the funeral by Rabbi Yitzhak Weiss, then rabbi of Kadlburg, who was a very close student of the ***Shevet Sofer***, and a letter of consolation and encouragement written by Rabbi Eliezer Hayyim Deutsch of Bonyhad to Rabbi Akiva Sofer, the only son and successor of the Shevet Sofer.

Rabbi Yitzhak Weiss stated in his eulogy that for more than 20 years the ***Shevet Sofer*** did not sleep at night, only towards dawn did he take a nap. He went on to enumerate the many Torah manuscripts his teacher left behind. He also said that the ***Shevet Sofer*** studied the writings of the Ari *HaKadosh* in the *Sukka*

מפעל הביבליוגראפיה העברית

ירושלים, קרית האוניברסיטה, ת. ד. 7107, טלפון 27581

ירושלים, כא בשבט תשכ"ח
20.2.1968

לכבוד
חברה מפיצי תורה ממשפחת "קולאריה"
ברוקלין נ"י

א"נ,

קיבלנו את הספרים שהוצאתם ורצוננו להביע לכם את תודתנו הנאמנה על פעלכם הגדול והחשוב.

בעל "קול אריה", תלמידו של ה"חת"ם סופר", אינו זקוק לשום המלצה. שמו הולך לפניו. גם בניו ונכדיו מפורסמים בספריהם החשובים בעולם התורה. דומה שאין לך מפעל נאה יותר, ששם לו למטרה להחיות "שפתי ישנים", מלפרסם את דבריהם שוב ושוב בתוך קהל הלומדים ואין ספק שרבים יברכו אתכם על כך. ומי יתן ותמשיכו בעבודתכם החשובה תוך נחת והרחבה כיאות לבנם של קדושים וטהורים.

בכבוד רב,

נ. בן-מנחם

THE LIBRARY OF CONGRESS
WASHINGTON 25, D. C.

REFERENCE DEPARTMENT
DIVISION OF ORIENTALIA

April 21, 1953

My dear Rabbi Ehrenreich:

I greatly appreciate the two fine volumes of your new publications with which you presented us. They proved a valuable addition to our collections. Your efforts in this important but neglected field of Rabbinics deserve recognition and support. It is certainly heartening to find a gentleman of your learning and ability devote himself to the pursuit of **תורה לשמה** and to give his best **להגדיל תורה ולהאדירה.**

With all good wishes for success,

Sincerely yours,

Lawrence Marwick

Lawrence Marwick
Chief, Hebraic Section

National Society for Hebrew Day Schools

Torah Umesorah

תורה ומסורה

ב"ה

229 Park Avenue South, New York, New York 10003 • Telephone (212) 674-6700

22 Shevat 5735
February 3, 1975

Rabbi Lazar Ehrenreich
1642 54 St.
Bklyn, NY 11204

Dear Rabbi Ehrenreich:

On behalf of Torah Umesorah, I should like to convey to you our heartiest congratulations on the occasion of the 25th Anniversary of your Kol Aryeh Research Institute. We have all enjoyed the Seforim which you have printed through this Institute and wish you well as you continue your holy work of spreading important Talmudic, Halacha and other works of importance.

Keep very well and kind personal regards.

Sincerely yours,

Dr. Joseph Kaminetsky

JK:LB

קרית נוער ירושלים
BOYS TOWN JERUSALEM

BAYIT VEGAN, JERUSALEM 91160 ISRAEL

בס"ד

למע"כ הרה"ג הרב ארנרייך אליעזר שליט"א

השלום והברכה!

זה לי זמן רב שתרתי וחיפשתי ובסעייתא דשמיא זכיתי שהביאו לי את שני חלקי ה"וילקט יוסף" וכן את שו"ת ויצבור יוסף ו"גנזי יוסף" להאי גברא רבה הגאון העצום הרב יוסף כהן שווארטץ זצ"ל.

ובבירורי סוגיות יושב אני עם כבוד מו"ר הרה"ג הרב אולמאן שליט"א מו"ץ בגבעת שאול בעיה"ק י-ם תובב"א ומבררים אנו מקחו של אותו צדיק הרב יוסף הכהן שווארטץ זצ"ל. וזכיתי לדלות פנינים רבות וביאורים נפלאים מספריו הקדושים ולמוסרם לתלמידים רבים בישיבתי בקרית נוער בירושלים עיה"ק.

מאד חפצתי להשיג את שאר הספרים ובמיוחד "נפתלי שבע רצון" מאבי המחבר זצ"ל,- (אשר מרבה להזכירו בגנזי יוסף), וכן את הספר "אור תורה" ו"זכרון למשה", ו"צפנת פענח".

לו היה אפשרות אם תואילו לשולחם אלי ואני בלנ"ד אשלם תמורתם, כי יקרים לי הם למאוד ונצרכים לי ויהיו לי לשימוש רב. או הודיעוני היכן אוכל להשיגם פה בארץ ישראל - ואולי יש מישהו כאן שאפשר להשיגם אצלו. אולם שלא יהיה עיכוב זמן.

ומעומקא דליבא אודה לכת"ר אם תואילו מכאן ולהבא לשלוח אלי העתק מהספרים שתזכו להוציא כי נפלאים הם לחידוד התלמידים ולהדריכם בדרך ישרה.

אודה מאד מאד אם תואילו להיענות לבקשתי וברכות שתזכו להפיץ אורו של אותו גברא רבה וגדול שבענקים.

ביקרא דאורייתא

הרב אלימלך יעקב
ראש הישיבה התורנית - קרית נוער
ת.ד. 16292 - בית וגן
ירושלים - 99427 .

Yoel and Rabbi Naftali Ehrenreich are assisting their father in several new projects.

This is a true Holocaust memorial. As our Sages tell us, when people study the words of departed Torah scholars, their lips join in from the grave, as it were.

Thanks to Rav Eliezer Ehrenreich, scores of Torah giants, from the time of the *Chasam Sofer* until the merciless years of the Holocaust, are joining in a crescendo of Torah study in the celestial *bais medrash* that is housed between the covers of the Kol Aryeh publications.

And Rav Eliezer Ehrenreich himself? What sort of man is this who dedicates his life to a goal and brings the life of a great past to the growing generations of the future?

Rabbi Ehrenreich.... single-handedly responsible for keeping alive four generations of Torah majesty.

To know him is to recall the words of the Kotzker Rebbe. A student of Hillel *Hazaken* was so great that when he studied Torah a bird flying above him would be consumed by the holy flame of his learning. If the ***talmid*** was so great, what happened to creatures in the proximity of the ***teacher's*** learning? The Kotzker answered, "Nothing happened. The rebbe was so great that his greatness remained concealed within him".

With Hagaon Reb Moshe Bick zt"l

This writer was a neighbor and fellow *mispallel* of Rav Ehrenreich for twenty-five years. He projects modesty, sensitivity, gentility. He projects *yiras Shomayim* and *middos tovos*. The rav of our shul, the great Rav Moshe Bick *zt"l.* and להבח"ל Rav Avraham Yehoshua Heshel Bick *shlita* treated him with enormous respect. But this outstanding pre-war rav and rosh yeshiva always keeps his greatness concealed within himself. One who did not know his accomplishments and history would never guess that this man of humble dignity was single-handedly responsible for keeping alive four generations of Torah majesty.

His achievement will outlive us all. His example inspires us all. It is a privilege to pace the same earth with him.

became rav, and Reb Eliezer led the yeshiva.

In 1944, Horav Moshe Leib was taken to the slaughter. Of the entire great family of sages, rabbonim, leaders and *tzaddikim*, Horav Eliezer was virtually the only survivior. Typically, he did not think only about personal survival. He had always lived for his mission, for his people, for his Creator, and as he fled for safety and clung to life, he made a vow: If Hashem would spare him, he would devote his remaining years to collecting and publishing the Torah works of his illustrious forbears.

He escaped the clutches of the murderers and found refuge in a Swiss-protected safe house in Budapest. After the war, he went back to Mad and became the rav of what little was left, but it was impossible to rebuild the once distinguished Torah community on the ashes of its destruction. So with his wife, he escaped from the Communists and made it to America.

He could have been a respected rav. He could have been a *dayan* or a rosh yeshiva.

But he remembered his vow. He was the only one left of four generations of twenty-seven great rabbonim. He had pledged to carry on their legacy by publishing their works. He resolved to be true to his vow.

How hard it was! To assemble the literature. To transcribe and edit. To raise the funds to publish. And at the same time to raise and support a growing family!

Hardly possible, - but he did it and continues to do it. He named his project the Kol Aryeh Research Institute after the sefer of his great-grandfather, the great Rav Avrohom Yehuda HaKohen Schwartz *zt"l*, a talmid of the *Chasam Sofer*. The fifty years of unrelenting effort, Rav Ehrenreich has published 50 works, and many more are on the way. Now yet another generation of this distinguished dynasty is part of the effort, as Rabbi

Rabbi Yoel Ehrenreich and Rabbi Naftoli Ehrenreich

The Living Memorial

by: **Rabbi Nosson Scherman**
General Editor, ArtScroll/Mesorah

Holocaust memorials are in. This is not said facetiously or sarcastically. People have a need to remember, even more so when the souls we remember were our precious best, still not replaced - perhaps irreplaceable, only history will judge - but whose spiritual resources still form the basis of Torah Judaism's incredible rebirth in the last two generations.

Yes we need memorials. We need the means to make our children ask so that we can answer:

שאל אביך ויגדך זקינך ויאמרו לך

Ask your father and he will relate it to you; your elders and they will tell you.

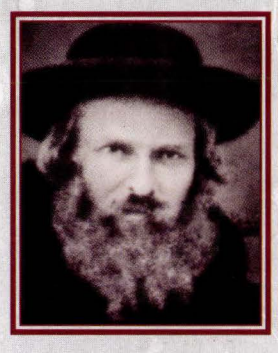
If one lacks the urge, the stimulus, to ask, there can be no answers; only preachments that are usually ignored or resented.

Horav Eliezer Ehrenreich *shlita* has built Holocaust memorials that are more enduring than brick and mortar, more meaningful than candle-lighting ceremonies, more true to the essence of the Six Million than elaborately crafted speeches and presentations.

Who is this man and what has he done?

When the war broke out, Rabbi Eliezer Ehrenreich was a young man with a bright future. With his older brother, Rabbi Moshe Yehuda Leib, he carried the family mantle of rabbinic leadership in Mad, Hungary. Their father, Horav Chaim Zvi Ehrenreich, was only 22 when his father-in-law Horav Naftali Hakohen Schwartz *zt"l* passed away, but he had already stamped himself as an outstanding *talmid chocham*. The community tapped him to be their rabbi - but Reb Chaim Zvi refused.

....more enduring than brick and mortar, more meaningful than candle-lighting ceremonies

He was as modest as he was great, and he insisted that he was too young for such an august position. Nearly forty years later, he was again chosen, and this time he accepted, but he lived for only another five years. Again the mantle fell on young shoulders. Reb Chaim Zvi's older son

The Yeshiva and Rabbi's residence in Mad

Historic Synagogue of Mad, Hungary - Built 1798

indices and introductions. Horav Ehrenreich's work has been hailed by esteemed Torah scholars, both in the United States and abroad, who have enthusiastically endorsed the publications of the Kol Aryeh Research Institute.

To commemorate the Institute's 50th anniversary, we present a survey of its work during the past half-century. This volume contains a comprehensive catalog of all its publications, reproductions of original manuscripts and title pages, biographies and photos of the various authors, as well as letters of endorsement from the most eminent *Rabbonim*, *Admorim*, and *Roshei Yeshiva*, and reviews which have appeared in Torah periodicals. In addtion, we present a short illustrated history of all the *Rabbonim* of Mad, Hungary.

It is our hope that this publication, a small representation of a great body of work, will spark the reader's interest in the treasury of Torah gems that have been printed by the Kol Aryeh Research Institute during the years 1949-1999. The work of the Institute is far from complete. There are many precious *seforim* and unpublished manuscripts written by scholarly members of this illustrious family that have yet to be published. It is our hope and prayer that *Hashem* will help us continue this vital undertaking, so that we will be privileged to offer the Torah world the completed works produced by this distinguished family. May the founder, Horav Eliezer Ehrenreich, Rav of Mad, be blessed with continued strength in achieving his mission in its entirety.

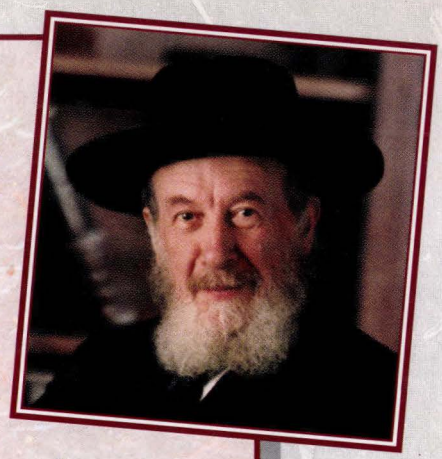
A Note from the Publisher

With thanks to *Hashem*, we mark the *"Yovel"* of the Kol Aryeh Research Institute, which was founded in 1949 by Horav Eliezer Ehrenreich שליט"א, the sole survivor of the revered rabbinic dynasty of Mad, Hungary, in memory of the martyrs who perished during the Holocaust.

At the close of World War II, faced with the realization that his entire precious family had been virtually extinguished, Rav Ehrenreich vowed to assume the responsibility of carrying out his illustrious family's sacred mission of spreading the wisdom of Torah knowledge and bringing to light the books and writings that were their enduring gift to *Klal Yisroel*.

From the moment he set foot on American soil, Horav Ehrenreich established the Kol Aryeh Research Institute, which, with Divine assistance and the generous support of the Torah community, has in the ensuing years achieved resounding success in pursuit of its holy mission.

A testimony to the Institute's success are the several shelves of publications, which include both newly published *seforim* and republished editions, all annotated and enhanced with valuable

חברה מפיצי תורה ממשפחת "קול אריה"

בנשיאות הרה"ג מוה"ר אליעזר עהרענרייך שליט"א הרב ממאד יצ"ו

ברוקלין, ניו יארק

"KOL ARYEH" RESEARCH INSTITUTE

1642 - 54th Street, Brooklyn, N.Y. 11204

Tel. (718) 851-7442

Monday, 24 Tishrei, Isru Chag of Succot 5760 ב"ה

I give fervent thanks to Hashem Yisborach, who has sustained me and brought me to this "Yovel" year, the 50th Anniversary of the Kol Aryeh Research Institute. After being saved from the fate suffered by my brethren at the hands of the Nazis y'mach sh'mam v'zichram, I founded the Institute to perpetuate the work and memory of my great and saintly ancestors, the Torah giant Horav Avrohom Yehuda HaKohen Schwartz זצ"ל author of the "Kol Aryeh", and his descendents, by publishing the books and manuscripts they left behind as a legacy to succeeding generations.

With the assistance of the A-lmighty, I succeeded in this mission and was privileged to publish some 50 works, both new and previously published, with notes, annotations and introductions which have been acclaimed by both prominent rabbinic scholars and the general Torah public. I pray that these achievements will be followed by further success as we strive to bring to light more of the books and manuscripts that are the precious legacy of an outstanding family exceptionally gifted in Torah scholarship.

I am deeply grateful to the generous donors and sponsors who graciously helped to shoulder the financial burden of this holy work during the past 50 years. I appeal to all Ohavai Torah, who cherish Torah scholarship, to become partners in assisting its continuation. In the merit of this important mitzvah of Harbotzas Torah, may they be blessed and fulfilled in every way, and may they experience a wealth of joy throughout their lives, until the day when we will greet Moshiach together - may he come speedily in our time.

הכותב וחותם בכל חותמי ברכות

Lazar Ehrenreich

Rabbi Eliezer Ehrenreich

Founder and President

מכון לפחקר ולהוצאת כתבי-יד וספרים עתיקים ע"ש הגה"ק מרן אברהם יהודא הכהן שוואַרטץ זצ"ל

אב"ד וור"מ דק"ק ה' מאד, בעל שו"ת "קול אריה", (תקפ"ד-תרמ"ד 1824-1883)

For dedication opportunities *(in memory of / in honor of)*, for sponsorships, to place an order, or for further information, please contact:

"KOL ARYEH" RESEARCH INSTITUTE
Congregation "Kav Chaim"
1642-54th Street
Brooklyn, New York 11204
Tel: 718-851-7442 • Fax: 718-436-6047

THE KOL ARYEH LEGACY
Moreshet Kol Aryeh

© Copyright 1999 by "Kol Aryeh" Research Institute

ALL RIGHTS RESERVED

No part of this book may be reproduced in any form,photocopy, electronic media or otherwise, without written permission from the copyright holder.

Book Design and Production
by **Calligraphix (718) 438-1334**

Printed and Bound in United States of America
by **Tova Press** / Brooklyn, NY **(718) 438-8877**

LEGACY

Includes a history of the distinguished generations of

RABBONEI MAD

With hundreds of
illustrative documents, photographs, articles,
reproductions of title pages and more.

Published by

Kol Aryeh Research Institute

in commemoration of its

50th ANNIVERSARY שנת היובל

1949-1999 • 5710-5760

Brooklyn, New York

The KOL ARYEH

A comprehensive review of the work of

KOL ARYEH RESEARCH INSTITUTE

Founded and directed by

Horav Eliezer Ehrenreich, שליט"א

Rav of Mad

to perpetuate and disseminate the spiritual legacy of

Hagaon Reb Avrohom Yehuda HaKohen Schwartz, זצ"ל

author of "KOL ARYEH"

and that of his descendants

The
KOL
ARYEH
Legacy
תולדות בית נפתלי
קול אריה
אור תורה
גבעת פנחס
תולדות קול אריה
אילה שלוחה
ארץ נחלי מים
אמרי משה
יקרא דוי"ם
פרקי אבות
קול אריה
שאלות ותשובות
ויצבר יוסף
זכרון למשה
אמרי בינה
שיר השירים
מאה וחמשים שנה להסתלקות
רבינו הח"ם סופר זי"ע
1949-1999

Historic Cemetery of Mad, Hungary

(extreme right–Ohel of the Kol Aryeh, his family and other Rabbis of Mad)

